

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

นางสาววันทนี ทองธราพัชร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

**The Correction, Treatment, and Rehabilitation of The Juvenile
and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010)**

Miss Wantanee Thongtarapat

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติ
ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว
พ.ศ. 2553

ชื่อและนามสกุล นางสาววันทนี ทองธราพัชร

วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)

(รองศาสตราจารย์ รุ่งฤดี เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน
และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ผู้ศึกษา นางสาววันทนี ทองธราพัชร รหัสนักศึกษา 2614003461 ปริญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (2) ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ (3) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย และ (4) ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง อนุสัญญา ข้อกำหนด กฎหมาย ระเบียบ ประกาศและเอกสารราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากผลการศึกษาพบว่า (1) การแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญภายใต้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและหลักประโยชน์สูงสุด (2) ประเทศไทยและต่างประเทศมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่แตกต่างกัน (3) แม้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนมีความประพฤติตนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีต้องเข้าไปสู่กระบวนการฟ้องดำเนินคดี แต่หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชนของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องหลายประการ และ (4) ผู้ศึกษาจึงขอเสนอการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟันฟู เด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ชัดเจนภายใต้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และตามหลักประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ การแก้ไข บำบัด ฟันฟู มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา เด็กและเยาวชน

Independent Study title: The Correction, Treatment, and Rehabilitation of The Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010)

Author: Miss Wantanee Thongtarapat; **ID:** 2614003461; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor;

Academic year: 2019

Abstract

The purposes of this study were: (1) to study concepts, theory regarding prevention and suppression of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice; (2) to study legal framework regarding prevention and suppression of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice; (3) to study and analyze issues regarding prevention and suppression of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice in national and international level; and (4) to study a resolution regarding of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice.

This study was a qualitative research by using documentary approach. Data was collected via related documents, regulations, convention, provision, rules, notifications and other governmental documents regarding prevention and suppression of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice.

The study revealed that; (1) The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice rights liberties and safety to the Conventions on the Rights of the Child and The best interests of the child; (2) Thailand and foreign countries have Different standards and conditions of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Juvenile Justice; (3) even though The Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010) had the intent for The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice the intendments of law are for correction, treatment, and rehabilitation of delinquency in order to correct the juvenile behavior instead of using the prosecuting process the standards and conditions of implementing the aforementioned The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice in Thailand encompass numbers of deficiencies. and (4) It is recommended that there should be a recognizes acts of The Correction, Treatment, and Rehabilitation of Delinquency and Juvenile Justice satisfy to the Conventions on the Rights of the Child and The best interests of the child more transparent.

Keywords: The Correction, Treatment, and Rehabilitation, The special measures in lieu of criminal case action, Juvenile Justice

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิชิต และผู้ช่วยศาสตราจารย์ พงศ์จิรา เจิดชู อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่เสียสละ ในการให้คำปรึกษา ให้แนวคิด และข้อเสนอแนะ ในการจัดทำสารนิพนธ์ ตลอดจนช่วยในการแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ซึ่งผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามเป็นอย่างสูง ขอกราบขอบพระคุณท่านวรรณมา พัฒนาศิริ ผู้พิพากษา หัวหน้าคณะชั้นต้นในสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 6 และท่านปิ่นฉวีวัฒน์ จันทร์ตรี กิติกุล ผู้พิพากษาอาวุโสในสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 6 ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือจนประสบผลสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่จัดหลักสูตรนี้ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโท และได้ให้ความรู้ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศและประชาชน และขอขอบคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่ให้ทุนการศึกษาในการศึกษาหลักสูตรนี้ เพื่อให้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เพื่อพัฒนาองค์กรและบริการประชาชนต่อไป

และที่ขาดไม่ได้ขอกราบขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่ส่งกำลังใจ ให้ตลอดจนทำให้มีโอกาสดำเนินการศึกษา และได้ทำงานตามสายงานที่มุ่งหวังตามที่ได้รับการศึกษา และตามที่คาดหมายไว้ทุกประการ และสุดท้ายต้องขอบคุณกำลังใจจากน้องบ๊อง บิ๊กตัวเล็กของคุณแม่ ที่ทำให้คุณแม่มีกำลังใจในการศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับลูกในอนาคต

วันทนีย์ ทองธราพัชร

มิถุนายน 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
3. ขอบเขตการศึกษา	4
4. วิธีดำเนินการศึกษา	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	6
1. ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย	6
2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานสากล	11
2.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	12
2.2 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (United Nation Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง	16
2.3 ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด (The Riyadh Guideline) หรือข้อเสนอแนะของสหประชาชาติ ว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (United Nations Guidelines for the Prevention of Juveniles Delinquency) ค.ศ. 1990	18
2.4 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ	19
2.5 ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติในการขจัด ความรุนแรงต่อเด็กในด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา: United Nations Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice ปี ค.ศ. 2014	20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความคิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน	25
3.1 ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง (Different Opportunity Theory)	25
3.2 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitations Theory)	25
3.3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (Differential Association Theory)	26
3.4 ทฤษฎีปฏิกิริยาของสังคม (Social Reaction Theory) หรือทฤษฎีตราบาป (The Labelling Theory)	28
3.5 ทฤษฎีตราหน้า (Symbolic Interaction Theory)	31
4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	32
4.1 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	33
4.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	36
4.3 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	39
4.4 ประเภทคดีและขั้นตอนการใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	44
บทที่ 3 กฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และต่างประเทศ	50
1. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ของประเทศไทย	50
1.1 แนวคิดการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในประเทศไทย	50
1.2 เกณฑ์อายุการรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทศไทย	54
1.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดีในประเทศไทย	57
1.4 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดี	75
1.5 มาตรการแทนการพิพากษาคดี	86
2. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ของประเทสวิชิตแลนด์	102
2.1 แนวคิดการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในประเทสวิชิตแลนด์	102
2.2 เกณฑ์อายุการรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทสวิชิตแลนด์	106
2.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดีของประเทสวิชิตแลนด์	106
2.4 การใช้วิธีประหมกลุ่มครอบครัวในชั้นพิจารณาคดี	123

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน	
ของประเทศแคนาดา	123
3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา	124
3.2 เกณฑ์อายุการรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา	127
3.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี	130
3.4 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาคดี	146
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สำหรับเด็กและเยาวชน	
ในประเทศไทยและต่างประเทศ	148
1. ปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์การกำหนดคดีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา	148
2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู	
เด็กและเยาวชน	151
3. ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ	157
4. ปัญหาการกำหนดพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	
หรือไม่ก็ได้	159
5. ปัญหาการกำหนดให้ผู้แทนชุมชนเข้าร่วมการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู	162
6. ปัญหาเกี่ยวกับผู้ประสานการประชุมการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู	164
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	168
1. บทสรุป	168
2. ข้อเสนอแนะ	170
บรรณานุกรม	173
ประวัติผู้ศึกษา	182

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	เปรียบเทียบทักษะที่แตกต่างกันสองแบบ 38
ตารางที่ 2.2	เปรียบเทียบคำถามพื้นฐานที่ต่างกัน 38
ตารางที่ 3.1	แนวทางการจัดกิจกรรมตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู 63
ตารางที่ 3.2	กิจกรรมตามสภาพปัญหา 63
ตารางที่ 3.3	ระยะเวลาการจัดกิจกรรม กรณีจัดแบบ 5 วันต่อเนื่อง 66
ตารางที่ 3.4	แนวทางการทำงานบริการสังคม 67
ตารางที่ 3.5	ลักษณะการดูแลกำกับติดตามเด็ก/เยาวชนตามประเภท 70

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาเป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนต่อสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง เพราะการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมิได้สร้างความเดือดร้อนหรือเสียหายแต่เพียงเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงผู้ได้รับผลร้าย ครอบครัว สังคม ชุมชน สภาพเศรษฐกิจ ชีวิตและทรัพย์สิน แต่ด้วยเพราะเด็กและเยาวชนเป็นวัยที่ยังอ่อนต่อประสบการณ์ มิได้มีวุฒิภาวะและความยับยั้งชั่งอย่างเช่นผู้ใหญ่ กระทำความผิดไปด้วยความตึกคะนอง หรือกระทำไปโดยไม่รู้หรือไม่ว่าการกระทำนั้น เป็นความผิด อาจเพราะถูกชักจูงหลอกลวงไปในทางที่ผิดซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคม จากความยากจน สภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ครอบครัวเกิดปัญหาหย่าร้าง ต้องอาศัยอยู่กับ ปู่ ย่า ตา ยาย ขาดการดูแลกำกับดูแลการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนจากผู้ปกครอง อีกทั้งเทคโนโลยี ที่ทันสมัย โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีความสะดวกรวดเร็วเข้าถึงได้ง่าย เด็กและเยาวชนจึงสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระเหนือควบคุมของผู้ปกครอง เสรีภาพที่เกิดกับเด็กและเยาวชนผู้มีวุฒิภาวะต่ำก็เป็นส่วนกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น เด็กและเยาวชนอาจกระทำไปเพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน คลุกคลีอยู่ในกลุ่มที่ติดยาเสพติด อย่างไรก็ตามเมื่อเด็กและเยาวชนเป็นกำลังสำคัญที่จะต้องเติบโตขึ้นไปเป็นผู้ทำหน้าที่พัฒนาชาติ บริหารบ้านเมืองต่อไปในอนาคต เด็กและเยาวชนอาจกระทำความผิดจากเหตุปัจจัยหลายด้าน ที่กระตุ้นทำให้เด็กและเยาวชนนั้นกระทำความผิด เด็กและเยาวชนไม่ควรต้องรับโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด เด็กและเยาวชนควรได้รับโอกาสได้ปรับปรุง อบรมเปลี่ยนแปลง แก้ไขพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมนั้นและให้ความช่วยเหลือ ปรับปรุงพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา เพื่อกลับไปอยู่กับครอบครัวและสังคมได้เรียนหนังสือได้ทำงานเช่นเดียวกับเด็กและเยาวชนในวัยเดียวกัน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนมีแนวคิดแยกเด็กและเยาวชน ออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักโดยมิได้มุ่งเน้นการนำตัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่มีการหลักเกณฑ์การกำหนด วัตถุประสงค์ เพื่อติดตามและค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิด

สภาพแวดล้อมและสภาพของเด็กและเยาวชนที่เป็นเหตุให้กระทำความผิด เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการเยียวยา บำบัดฟื้นฟูแทนการลงโทษโดยปกติ ทั้งนี้ ได้รับแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศไทยได้บังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 พร้อมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และในปี พ.ศ. 2495 ได้มีการจัดตั้ง ศาลเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย¹ จากนั้นก็ได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยได้มีการพัฒนาวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม พร้อมทั้งเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์เด็กให้มากขึ้น

ประเทศไทยมีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 ประเทศไทยได้ร่วมลงนามเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน) โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี 2532 จึงได้ให้ความสำคัญและพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมยิ่งขึ้นรวมถึงให้ความคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และวิธีปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว และในส่วนของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมใช้จนถึงปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเป็นรัฐภาคีจึงต้องสร้างหลักประกันต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลปรากฏตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้นำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้แก่เด็กและเยาวชน โดยนำมาตรการนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการเบี่ยงเบนคดีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักได้ในทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้องชั้นพิจารณาคดี และชั้นก่อนศาลมีคำพิพากษา จึงเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ได้ให้สิทธิคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเด็กและเยาวชนอย่างเต็มที่ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อเปิดโอกาสเด็กและเยาวชนเหล่านั้น กลับตัวแก้ไข กลับคืนสู่สังคม และกลับมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ²

¹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. ประวัติความเป็นมากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. ค้นคืน 2 มกราคม 2563. จาก <http://www.djop.go.th/about/history>

² พงศ์จิรา เจริญ. รายงานการวิจัยปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2558. หน้า 1

ปัจจุบันประเทศไทยยังกำหนดแนวทางในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์เรื่องการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีบทบัญญัติรัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม ส่งเสริมช่วยเหลือเด็กและเยาวชนดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีคุณภาพและเป็นพลเมืองที่สำคัญในอนาคต และให้มีการคุ้มครองรวมตลอดทั้งให้มีการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้กระทำความผิด

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนนั้น ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการนำมามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู มาใช้ในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ภายใต้บทบัญญัติที่กฎหมายกำหนด เพื่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กและเยาวชน การบรรเทาผลร้าย ทดแทนหรือชดเชยความเสียหาย ซึ่งการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการพิจารณาคดีตามปกติ โดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติให้มีการกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิดไว้ เพื่อมีจุดมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนมีความประพฤติตนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มิต้องเข้าไปสู่กระบวนการฟ้องดำเนินคดีต่อไป

แม้ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มีเจตนารมณ์เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยังคงมีอุปสรรคและสภาพปัญหาในข้อกฎหมายที่มิได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะหรือไม่ชัดเจนเกี่ยวกับเกณฑ์การกำหนดคดีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การกำหนดอำนาจของ เจ้าพนักงานตำรวจในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน รวมทั้งหลักเกณฑ์การกำหนดให้เด็กและเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำในการเข้าสู่การจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู การกำหนดพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูหรือไม่ก็ได้ การกำหนดให้ผู้แทนชุมชนเข้าร่วมการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และผู้ประสานการประชุมการจัดทำ แผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปรับวิธีคิด มีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในการที่จะดำรงชีพได้อย่างปกติสุขเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทั้งสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่หวนมากระทำผิดซ้ำ และเป็นแนวทางในการ

ดำเนินการให้เป็นมาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ และคำนึงถึงหลักการในการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด³ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษา ในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศกับประเทศไทย

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาลูกเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

3. ขอบเขตการศึกษา

มุ่งศึกษาถึงความหมายแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก และเยาวชน
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสภาพปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น
ในการปฏิบัติที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน อันได้แก่ พระราชบัญญัติ
ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
จากในประเทศไทย รวมถึงกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน
ประกอบด้วย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดา เพื่อเป็นการแก้ไข ปรับปรุงมาตรการ
ทางกฎหมายต่อไป

³ ศรีธนา เลิศศาสตรวัฒนา. “กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว”. *บทบัญญัติ*. 74, 2, (เมษายน – มิถุนายน 2561) : 218–245 หน้า 218-219

4. วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยด้วยเอกสาร (Documents Research) ด้วยวิธีค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อนุสัญญา ข้อกำหนด กฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด คำแนะนำ และเอกสารราชการอื่นๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความ จากวารสาร เช่น บทบัณฑิตย คุลพาท วารสารนิติศาสตร์และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ รวมทั้งคำพิพากษาศาลฎีกา

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- 5.2 ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 5.3 ทราบถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของกฎหมายต่างประเทศกับประเทศไทย
- 5.4 ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บทที่ 2

ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการเยียวยา ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ปรับเปลี่ยนความประพฤติกลับตนเป็นคนดี จึงควรศึกษาความเป็นมา ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย รวมถึง แนวคิด ทฤษฎีแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเพื่อให้เข้าใจถึงถึงสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้กระทำลงไป แล้วนำไปสู่การ หาทางออกรวมกันเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสังคม ให้กลับสู่สังคม โดยปกติสุข เกิดความสมานฉันท์และมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ประเทศไทยมีแนวคิดในการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแตกต่าง จากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่การบังคับใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เมื่อวันที่ 23 กันยายน ร.ศ. 127⁴ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2451 มีจุดเริ่มต้นเอาผิดกับเด็กอายุไม่ถึงเจ็ดปี โดยถือว่า ยังมีผู้พิชิตชอบ⁵ กฎหมายไทยสมัยก่อนก็สอดคล้องตรงกับกฎหมายเด็กของประเทศต่างๆ ในสมัยนั้น ซึ่งถือว่าเด็ก อายุไม่เกิน 7 ปี ยังอ่อนต่อโลก ไร้เดียงสา ย่อมกระทำความผิดไปโดยไม่มีความรู้สำนึก ดีชั่ว ส่วนการ กระทำความผิดของเด็กที่มีอายุเกิน 7 ปี กฎหมายลักษณะอาญาวางบทบัญญัติของกฎหมายคล้ายคลึง กับประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบัน⁶

⁴ สถาบันวิจัยและพัฒนาสังคม. รายงานการวิจัยการจำแนก แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และติดตามเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 15

⁵ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 56

⁶ ประเทือง ธนิตยผล. กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2562. หน้า 57

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้กำหนดโรงเรียนคัดค้านตามถูกจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2450 ภายใต้การดูแลของกรมกองตระเวน (ปัจจุบันคือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ)⁷ เพื่อใช้เป็นสถานที่ควบคุมเด็กกระทำความผิดที่มีอายุระหว่างสิบปีถึงสิบแปดปีไว้เพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงนิสัยที่เลวร้ายและปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็กนั้น ซึ่งต่อมาได้ออนไปอยู่ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ⁸ ระยะต่อมามีแนวคิดให้มีการจัดตั้งสถานฝึกและอบรมเด็กเพื่ออบรมในทางศีลธรรม จรรยาและวิชาอันเป็นความรู้ทั่วไป วิชาชีพ การทำงาน อุตสาหกรรม การงานเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรม ได้แก่ เด็ก 3 จำพวก ได้แก่ เด็กที่ศาลมีคำสั่งให้ส่งไปไว้โรงเรียนคัดค้านตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 หรือกฎหมายอื่น เด็กที่ศาลมีคำสั่งให้ส่งไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 และเด็กที่ศาลมีคำสั่งส่งไปไว้สถานฝึกและอบรมที่จัดตั้งขึ้น⁹ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พุทธศักราช 2479 ขึ้น กำหนดหลักการว่า “การฝึกและอบรม จักต้องคำนึงถึงอุปนิสัยในใจของเด็ก และพยายามจัดไปในทางที่เหมาะสม อันจะพึงอำนวยประโยชน์อย่างดีที่สุดในชีวิตเบื้องหน้าของเด็กและชุมชน” โดยให้อยู่ในความดูแลของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ อีกทั้งยังกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจัดให้มีการสงเคราะห์เด็กที่ผ่านการฝึกอบรม และได้รับการปล่อยตัวด้วย พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พุทธศักราช 2479 จึงเป็นกฎหมายที่สร้างเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนและฝึกอาชีพหลักอีก อันเป็นกลไกรองรับคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน¹⁰ ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและระหว่างการพิจารณาคดีไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กที่กระทำความผิดจึงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสมและมีผลเสียต่อเด็ก¹¹

⁷ สกฤษฏ์ หอพิบูลสุข. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย”. ค้นคืน 10 มิถุนายน 2563. จาก http://www.csbc-law.com/thai-law-insights/scholar-journal/6_The_Thai_Juvenile_Justice_in_Brief.pdf

⁸ อภิรดี โพธิ์พร้อม. “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (ตอน 1)”. ค้นคืน 2 มกราคม 2563. จาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP5_6_2.pdf

⁹ สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารทางราชการ. “ประวัติความเป็นมากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน”. ค้นคืน 2 มกราคม 2563. จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER18/DRAWER086/GENERAL/DATA0000/00000004.PDF>

¹⁰ อภิรดี โพธิ์พร้อม. “8 ปี แห่งการรอคอยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553”. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ 4, 6, (สิงหาคม – กันยายน 2553) : 112-137 หน้า 113

¹¹ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. “ประวัติความเป็นมาข้อมูลทั่วไปของหน่วยงาน”. ค้นคืน 2 มกราคม 2563. จาก <https://jvnc.coj.go.th/th/content/page/index/id/56>

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรก เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก ได้จัดรูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะแตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในขณะนั้น ภายใต้แนวคิดที่ว่า “รัฐในฐานะผู้ปกครอง มีอำนาจที่จะเข้าแทรกแซงครอบครัวเมื่อครอบครัวมีปัญหาหรือทำหน้าที่บกพร่อง” เน้นบทบาทของรัฐในการดูแลอบรม สั่งสอนและช่วยเหลือสงเคราะห์เพื่ออนาคตและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและคุ้มครองผลประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้เยาว์ในคดีแพ่งซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 โดยกระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง กับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2495 การเปิดทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2496 นับเป็นการเริ่มต้นระบบการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยแยกการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจาก การปฏิบัติสำหรับผู้ใหญ่ซึ่งกระทำความผิด เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไม่ใช่อาชญากร เป็นแต่เพียงผู้กระทำความผิดกฎหมายของสังคมและเป็นผู้ที่ยังอ่อนต่อโลก ไม่สมควรจะได้รับการลงโทษทัณฑ์ หากแต่ควรได้รับการช่วยเหลือเพื่อปรับปรุงตนเสียใหม่ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ฉะนั้น กฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติให้มีการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อมทั้งปวงของเด็กและเยาวชน โดยแพทย์และพนักงานคุมประพฤติไปพร้อมกับการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งจะทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดก่อน แล้วจึงใช้มาตรการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมเป็นรายๆ ไป รวมทั้งให้การศึกษาสามัญการฝึกอาชีพ และการอบรมทางด้านจิตใจอันได้แก่ ศิลธรรมจรยา เพื่อให้มีโอกาสที่ดีในการกลับตนเป็นพลเมืองดี มีอาชีพสุจริตต่อไปในภายภาคหน้า และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยปกติสุขได้¹²

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและได้จัดทำร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้น ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้ คือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506 ซึ่งใช้บังคับ

¹² อภิรดี โพธิ์พร้อม. “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (ตอน 1)”. ค้นคืน 2 มกราคม 2563 จาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP5_6_2.pdf

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2507 ทำให้การดำเนินคดีอาญาซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยรวดเร็ว และการดำเนินคดีแพ่งซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยรวดเร็ว และการดำเนินคดีแพ่งอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนได้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนยิ่งขึ้น ตลอดจนทำให้ข้อขัดข้องต่างๆ ได้รับการแก้ไขให้เหมาะสมแก่การดำเนินงานราชการ โดยเฉพาะ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสที่ดีในการกลับตนเป็นพลเมืองดีตลอดจนให้ความสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่ศาลส่งปล่อยเป็นอิสระแล้วให้กลับไปสู่สังคมตามเดิม โดยสอดคล้องช่วยเหลือในเรื่องที่อยู่อาศัย และหางานให้ทำ เป็นต้น¹³

เมื่อเวลาผ่านไปพบว่ากฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่ใช้อยู่มีบทบัญญัติไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น มิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลไม่อาจควบคุมการส่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กได้อย่างเต็มที่ ไม่มี บทบัญญัติที่เร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนหรือเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล และศาลไม่อาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ นอกจากนี้ การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัวเป็นอำนาจของศาลธรรม โดยไม่มีวิธีการเป็นพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามี ภริยา และบุตร ได้อย่างเต็มที่จึงได้ปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ทั้งให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนน่าจะได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรม จึงเห็นควรจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพและเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบค่าสังคมและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาการแตกแยกของครอบครัว และเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนลดปัญหาการแตกแยกของครอบครัวและปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข¹⁴

¹³ ประเทือง ชนิตยผล. *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562. หน้า 62-63

¹⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534”. ค้นคืน 4 เมษายน 2563. <http://www.law.moi.go.th/055.pdf>

ซึ่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ขึ้น และมีกรแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543¹⁵ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสากล “ครอบครัวถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชนการดำรงอยู่ของครอบครัว ซึ่งหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนที่อยู่ในครอบครัวเมื่อเกิดปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก การแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนจึงต้องแก้ปัญหาคือครอบครัว ส่วนสำคัญในการที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน¹⁶

หลังจากที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แล้ว ก็ได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ทันต่อกระแสโลกด้านความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชน และเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกจึงได้ปรับปรุงกฎหมายเพื่อเป็นไปตามแนวคิดตามหลักสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งทั่วโลกยอมรับว่าเป็นมาตรการปฏิบัติขั้นต่ำที่ต้องปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน¹⁷ จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 โดยเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้มีเป้าหมายสำคัญในการพิจารณาคดี คือ ให้ความสำคัญคุ้มครองสวัสดิภาพและ วิธีปฏิบัติ ต่อเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตลอดจนอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ¹⁸ ดังปรากฏความตามมาตรา 119 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว คำนึงถึงสวัสดิการและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรได้รับการฝากอบรม สั่งสอน

¹⁵ สุทธิพล ทวีชัยการ. “กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา”. ค้นคืน 23 พฤษภาคม 2563. จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/41717-9-A.pdf>

¹⁶ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดจันทบุรี. ศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน . ค้นคืน 5 เมษายน 2563. จาก <http://www2.djop.moj.go.th/sp2210/sar3.html>

¹⁷ กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. “เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ... อ.พ. 10/2552 การประชุมสมัยสามัญทั่วไป”. ค้นคืน 17 พฤษภาคม 2563 จาก https://library2.parliament.go.th/giventake/content_hr/hr23/ap010-2552.pdf

¹⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. “บันทึกท้ายพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558”. ค้นคืน 18 พฤษภาคม 2563. จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1649

สงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะสภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคณาๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่องแม่เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน”¹⁹ ทั้งยังได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนไว้ตามมาตรา 90 และมาตรา 132 เพื่อเป็นมาตรการพิเศษในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก เยาวชน ครอบครัว รวมทั้งการแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย²⁰

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้น ได้มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เนื่องจากถือว่าเด็กและเยาวชนนั้นเป็นทรัพยากรที่จะพัฒนาชาติในอนาคต

2. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานสากล

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานสากลเป็นแนวคิดที่นำมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักกฎหมายที่นานาประเทศร่วมกันประชุมและร่างหลักเกณฑ์จนออกเป็นอนุสัญญา กฎเกณฑ์ยุทธศาสตร์ รวมถึงแนวปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่างๆ โดยมีแนวความคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนควรจะได้รับ การคุ้มครอง การดูแล และได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นแนวคิดตามหลักกฎหมายต่างประเทศ และประเทศต่างๆ ให้การรับรองและยอมรับเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ และในกฎหมายของประเทศต่างๆ ก็มีกรวางหลักเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักการต่างๆ นี้เพื่อนำมาเป็นแนวทาง และนำมาปรับใช้ในแก้ไข บำบัดฟื้นฟูในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามหลักการของต่างประเทศ และหลักกฎหมายของประเทศอื่นๆ โดยแยกการพิจารณาหลักการที่สำคัญได้ดังนี้

¹⁹ สุพจน์ สุโรจน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน. สันคีน 20 พฤษภาคม 2563. จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/41717-8-D.pdf>

²⁰ เครือข่ายยุติธรรมเยาวชน. เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม. สันคีน 20 พฤษภาคม 2563. จาก http://www.thaiyouthjustice.net/?page_id=109

2.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

การรับรองสิทธิเด็กมีแนวคิดในการรับรองสิทธิได้เริ่มต้นโดยนักกฎหมายธรรมชาติ ได้สังเกตเห็นว่าสิทธิเด็กเป็นสิทธิสากล และเป็นสิทธิเด็ดขาด จะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาด ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ อิทธิพลของแนวคิดดังกล่าวประกอบกับสังคมหันมาให้ความสนใจกับปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กและปัญหาการทารุณกรรมเด็ก มีส่วนผลักดันให้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับแรก ณ นครเจนีวา เมื่อปี ค.ศ. 1924 แต่ปฏิญญาดังกล่าวก็ระบุเพียงว่าเด็กจำเป็นต้องได้รับอาหาร การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือ โดยถือว่าเด็กเป็นเป้าหมายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ หาใช่มีสิทธิในตนเองแต่อย่างใด ซึ่งแม้ต่อมาเมื่อสหประชาชาติได้ลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ก็เพียงแต่ประกาศในปฏิญญาฉบับนี้ว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยพิจารณาเห็นว่าเด็กพึงได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษ แต่มิได้มองว่าเด็กมีสิทธิในตัวเอง ในอันที่จะได้รับบริการต่างๆ ไม่มีทั้งสิทธิในฐานะพลเมืองหรือสิทธิในทางการเมือง เพียงแต่ได้รับการปกป้อง แต่ไม่มีสิทธิโดยสมบูรณ์ จนกระทั่งวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 สิทธิในฐานะที่เป็นพลเมืองและสิทธิในทางการเมืองของเด็ก จึงได้รับการยอมรับเป็นครั้งแรก โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ โดยระบุว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติจากการเกิด สหประชาชาติได้เชิญชวนให้ประเทศสมาชิกยอมรับนับถือสิทธิเด็กตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าวตลอดมา ทั้งนี้เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเด็กเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงทุกประเทศในโลก แต่อย่างไรก็ตามโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ปฏิญญาเป็นเพียงคำประกาศหลักการทั่วไป มิใช่สัญญา อนุสัญญาหรือกติการะหว่างประเทศ จึงไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแก่บรรดารัฐทั้งหลายที่ร่วมกันลงมติรับรองให้มีการประกาศใช้คงเพียงความผูกพันด้านจริยธรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ และที่สำคัญ ปฏิญญามิได้สร้างกลไกในทางปฏิบัติให้แก่รัฐที่ร่วมลงมติรับรองทั้งในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเด็กในประเทศใดประเทศหนึ่ง ก็หาได้มีการแก้ไข หรือบังคับการให้เป็นไปตามปฏิญญานั้นแต่อย่างใด²¹

ด้วยเหตุที่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมายให้รัฐทั้งหลายที่ร่วมกันแสดงมติรับรองจะต้องปฏิบัติตามปฏิญญาดังกล่าว สหประชาชาติโดยเฉพาะองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้เพียรพยายามร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ขึ้น เพื่อให้มีผลบังคับอย่างจริงจังแก่รัฐที่ให้การรับรอง อนุสัญญาดังกล่าวร่างเสร็จในปี ค.ศ. 1989

²¹ วิชา มหาคุณ. ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวคิดสากล คู่มือปฏิบัติงานศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. 2541. หน้า 3

และมีผลบังคับใช้ 2 กันยายน ค.ศ. 1990²² อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความมุ่งประสงค์ว่า เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่บังคับใช้แก่เด็กนั้น และมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของเด็กเพื่อช่วยให้ประเทศต่างๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก²³

ปัจจุบัน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองมากที่สุดในโลกโดย เกือบทุกประเทศ (196 ประเทศ) ได้เข้าเป็นภาคีแล้วยกเว้น เพียงสหรัฐอเมริกาที่ยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี²⁴ ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และกำหนดให้อนุสัญญามีผลใช้บังคับในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535²⁵

โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีอยู่ 54 ข้อ²⁶ โดยได้วางหลักประกันการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนที่สำคัญไว้ดังนี้ หลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ประการ ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็ก²⁷ ได้แก่

(1) สิทธิในการอยู่รอด เป็นสิทธิขั้นมูลศาลในอันที่จะมีชีวิตรอดอยู่เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่คุณค่าต่อไป โดยได้รับอาหารที่มีคุณค่าและเพียงพอ มีบ้านอยู่อาศัย และได้รับบริการสาธารณสุข

²² จิตรา เพียรล้ำเลิศ. การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน และการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน. ค้นคืน 27 พฤษภาคม 2563. จาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/Ex.41716-8.pdf>

²³ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. ปัญหาทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน. ค้นคืน 20 พฤษภาคม 2563. จาก http://www.djop.go.th/download/upload_download/0-8-103.pdf?cv=1

²⁴ จีราวัฒน์ แซ่มชัยพร. การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตาม มาตรา 3 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 20

²⁵ กมลินทร์ พินิจภูวดล, “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก: สิทธิเด็กในประเทศไทย”. *บทบัณฑิตย*. 53, 4 (ธันวาคม 2540): 100-105 หน้า 100

²⁶ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. “แนวความคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักการสากลและกลไกในการทำงานด้านเด็กของประเทศไทยในปัจจุบัน”. ค้นคืน 20 มิถุนายน 2563. จาก http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2012_5042.pdf

²⁷ จีราวัฒน์ แซ่มชัยพร. การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตาม มาตรา 3 (1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 20

(2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เป็นสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ รวมทั้งสิทธิในครอบครัว สิทธิที่จะมีชื่อและสัญชาติของตนเอง สิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมจากรัฐในกรณีถูกกล่าวและการพิจารณาคดี

(3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา เป็นสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาตามขั้นตอนในด้านการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเล่น การันทนาการ กิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรม สิทธิที่จะคิดพัฒนาสติปัญญาและนับถือศาสนา

(4) สิทธิในการมีส่วนร่วม เป็นสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและกล่าวถึงชีวิตของตนเองรวมทั้งโอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม และมีส่วนร่วมตัดสินใจในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

หากพิจารณาในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กดังกล่าว พบว่าในการดำเนินการ ใดๆ ตามหลักการของ “สิทธิเด็ก” จะมีจุดมุ่งหมายตามหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ²⁸

(1) สิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Inherit Right) รัฐจะต้องรับประกันความอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความปลอดภัยจากการคลอดและเมื่อรอดพ้นเป็นทารกแล้ว เด็กจะสิทธิตามกฎหมายรับรอง และจะต้องจดทะเบียนทันทีหลักการเกิด มีสิทธิที่จะมีชื่อ ได้สัญชาติ และจะต้องมีสิทธิที่จะรู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากบิดา มารดาของเด็กเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น จึงไม่อาจสามารถจำกัดการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็กได้²⁹

(2) หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of The Child) กล่าวคือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครอง การพัฒนาทั้งด้านจิตใจและร่างกาย ให้ได้มาตรฐานอย่างน้อยที่สุดจะต้องเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ โดยไม่กระทำการใดๆ ที่จะเป็นการทำลายชีวิตและอนาคตของเด็ก แต่จะต้องสนับสนุนให้เด็กได้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามระดับความสามารถซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต และในการดำเนินการใดๆ โดยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกขั้นตอนต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญและเป็นลำดับแรกด้วย³⁰

²⁸ Phachern Thammasarangkoon. “สิทธิของเด็กและเยาวชนในการกระทำผิดทางอาญา” ค้นคืน 28 พฤษภาคม 2563. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/449433>

²⁹ วัชรินทร์ บึงแจกวิญญูสกุล. “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก”. *คูลพาท*. 53, 4 (ธันวาคม 2540): 116-122 หน้า 118

³⁰ วิชา มหาคุณ. “สิทธิเด็กกับกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็ก”. *บทบัญญัติ*. 53, 4 (ธันวาคม 2540): 106-115. หน้า 106 – 107

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มุ่งประสงค์ที่จะให้เด็กได้รับโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการที่มีผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าจะโดยตรง หรือผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม³¹ โดยมีหลักว่า เด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่รับการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำเด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกที่ควบคุมต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่พิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกการควบคุมเด็กออกจากผู้ใหญ่³² เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องได้รับหลักประกันว่าจะได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจที่เป็นอิสระ และเป็นกลางในการพิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย รัฐต้องจัดให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมแก่เด็ก เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย หากพิจารณาว่าเด็กกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา การวินิจัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจัยนั้น ต้องได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจเป็นอิสระ และเป็นกลาง การดำเนินการต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ และทางอื่นๆ นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแลจะต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะรับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และสอดคล้องกับสภาพการณ์และการกระทำความผิดของเด็ก³³ ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้รัฐต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ต้องการให้มีกระบวนการพิจารณาคดีแบบพิเศษ ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แต่ละประเทศเริ่มพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนและพัฒนาศาลสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ เพื่อให้มีการแยกกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนออกจากการดำเนินการพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่

³¹ Convention on the Rights of the Child, rule 12

³² Convention on the Rights of the Child, rule 37

³³ Convention on the Rights of the Child, rule 40

2.2 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับ คดีเด็กและเยาวชน (United Nation Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง³⁴)

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนหรือที่รู้จักกันในนาม “กฎแห่งกรุงปักกิ่ง” เป็นหลักสากลแรกที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การยอมรับเพื่อให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามซึ่งประเทศไทยก็เป็นสมาชิกอยู่ด้วย จึงต้องรับเอากฎแห่งกรุงปักกิ่งนี้มาปฏิบัติให้สอดคล้องเช่นกัน³⁵

แนวคิดพื้นฐานของกฎแห่งกรุงปักกิ่งนั้นเป็นนโยบายสังคมโดยรวมมุ่งให้สวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนให้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ใช้ระบบความยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนมีความจำเป็น ซึ่งจะลดความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้ระบบความยุติธรรม โดยหลักการทั่วไป เพื่อให้ประเทศสมาชิกควรหาทางส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนพร้อมทั้งครอบครัวให้ดียิ่งขึ้นตามเกณฑ์ของการให้ความช่วยเหลือทั่วไปของแต่ละประเทศ³⁶ ควรพยายามพัฒนาสภาพที่จะทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในวันเสี่ยงต่อการกระทำความผิดได้มีชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความหมายและมีคุณค่า โดยดูแลกระบวนการของพัฒนาการและการศึกษาให้ปลอดจากอาชญากรรมและการกระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้³⁷ จะเอาในใส่ใช้มาตรการทางบวก ส่งเสริมความเป็นอยู่ดีของเด็กและเยาวชน โดยนำทรัพยากรของชุมชน ได้แก่ ครอบครัว อาสาสมัคร กลุ่มบุคคล โรงเรียน หรือสถาบันอื่นๆ มาใช้ เพื่อลดความจำเป็นในอันที่จะต้องใช้กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย ก็จะเอาใส่ใช้วิธีการที่ เที่ยงธรรม มีมนุษยธรรม และมีประสิทธิผล³⁸ ควรถือว่าความยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในกระบวนการพัฒนาชาติของแต่ละประเทศ โดยอยู่ในกรอบรวมของความยุติธรรมทางสังคมของเด็กและเยาวชนทั้งหมด ดังนั้น จึงมีผลทั้งคุ้มครองเด็กและเยาวชนและรักษาความสงบสุขของสังคมในเวลาเดียวกัน³⁹ การให้บริการความยุติธรรมแก่เด็กและเยาวชน ควรมีการประสานงาน

³⁴ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.djop.go.th/law/2012-06-30-16-03-00/item/164->

³⁵ ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเน็ท. “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)”, *บทบัญญัติ*, 53, 4 (ธันวาคม) : 123-129 หน้า 123

³⁶ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ภาค 1 หลักการทั่วไป ข้อ 1.1

³⁷ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ภาค 1 หลักการทั่วไป ข้อ 1.2

³⁸ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ภาค 1 หลักการทั่วไป ข้อ 1.3

³⁹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ภาค 1 หลักการทั่วไป ข้อ 1.4

และพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยมุ่งที่จะปรับปรุงและดำรงความสามารถของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการรวมถึงเรื่องระเบียบการปฏิบัติงานวิธีการทำงาน และทัศนคติของบุคลากรเหล่านั้น⁴⁰

อนึ่ง มาตรการต่างๆ ในการวางข้อกำหนดเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ควรมีมาตรการหลากหลายในการวางข้อกำหนดเพื่อให้ผู้มีอำนาจเลือกที่จะหลีกเลี่ยงใช้สถานกักกันมาตรการบางอย่างสามารถใช้ควบคู่กันได้ อันได้แก่ การเอาใจใส่ดูแล การแนะแนว การเฝ้าดูแลใกล้ชิด การคุมประพฤติ คำสั่งให้ทำงาน เพื่อสาธารณประโยชน์ การปรับ การใช้ค่าเสียหายและการชดเชยคืน คำสั่งให้เข้ารับการรักษา คำสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแบบกลุ่ม หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน คำสั่งให้ดูแลและพยาบาล ให้พักอาศัยอยู่ในชุมชนและอยู่สถานที่ให้การศึกษา คำสั่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง⁴¹ ทั้งนี้ ไม่ควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากการปกครองดูแลของผู้ปกครอง ไม่ว่าจะแยกบางส่วนหรือแยกออกอย่างสิ้นเชิง นอกจากสถานการณ์ของคดีนั้นทำให้จำเป็นต้องกระทำ⁴² โดยที่ไม่ควรแยกเด็กและ เยาวชนออกจากการดูแลของผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นการแยกแบบบาง ส่วนหรือแยกอย่างสิ้นเชิงเว้นแต่สถานการณ์ของคดีมีความจำเป็นต้องทำโดยแนวคิดที่สำคัญคือ ควรเลือกใช้วิธีการของสถาน ฝึกอบรมแบบปิดให้น้อยที่สุดและถือเป็นทางเลือกสุดท้ายโดยใช้ระยะเวลาสั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น โดย แนวคิดสากลมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหามากกว่าการลงโทษ หลีกเลี่ยงการจำกัดเสรีภาพให้เด็กและ เยาวชนได้กลับคืนสู่สังคม⁴³

สรุปได้ว่าแนวความคิดของกฎแห่งกรุงปักกิ่งเป็นแนวความคิดพื้นฐานที่ ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเรื่องสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชน รวมทั้งการใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความคิด ในการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น ต้องคำนึงถึงมาตรการการเอาใจใส่ดูแลเด็กและเยาวชนตั้งแต่ก่อนและหลังการกระทำความคิดเมื่อทำผิดแล้วต้องคำนึงถึงการที่จะแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพื่อให้เด็กและเยาวชน สามารถดำเนินชีวิตเพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในภายหน้าและดูแลประเทศชาติต่อไป

⁴⁰ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ภาค 1 หลักการทั่วไป ข้อ 1.6f

⁴¹ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 18.1f

⁴² กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 18.2f

⁴³ วิชา มหาคุณ. “ระบบศาลเยาวชนและครอบครัวกับแนวความคิดสากล”. ค้นคืน 3 เมษายน 2563.

2.3 ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาด (The Riyadh Guideline) หรือ ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (United Nations Guidelines for the Prevention of Juveniles Delinquency) ค.ศ. 1990⁴⁴

ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาดรับรองและประกาศโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป มติที่ 45/112 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1992 ซึ่งเป็นหลักขั้นมูลฐานเพื่อการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย กิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนมุ่งให้สังคมได้นำความเมตตากรุณาที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ไปปรับใช้ และความหวังในภายภาคหน้าที่เยาวชนสามารถพัฒนาทัศนคติที่จะไม่ประกอบอาชญากรรมได้ในอนาคต คำนึงถึงความสำเร็จของสังคมในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนขึ้นอยู่กับความพยายามที่จะให้หลักประกันในการพัฒนาเยาวชนได้อย่างกลมกลืน โดยให้การส่งเสริมบุคลิกภาพของเยาวชนตั้งแต่เมื่ออยู่ในวัยเด็ก เพื่อจุดประสงค์ของการตีความข้อเสนอแนะนี้ ควรตีความให้สอดคล้องกับหลักเบื้องต้นที่มุ่งให้เด็กเป็นจุดศูนย์กลาง เยาวชนควรมีบทบาทอย่างเต็มที่และมีส่วนร่วมในสังคม ทั้งไม่ควรมุ่งแต่เพียงการพิจารณาให้การอบรม ชักเยาะ และควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่านั้น ทั้งในการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะนี้ให้เป็นไปตามระบบกฎหมายของประเทศ ควรเป็นอยู่ที่ดีของเยาวชน ซึ่งควรเริ่มมีแผนการในการป้องกันต่างๆ ตั้งแต่เมื่ออยู่ในวัยเด็ก ควรรวบรวมความก้าวหน้าของนโยบายในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญ รวมทั้ง การศึกษาระบบและมาตรการต่างๆ ในการทำงานร่วมกันควรหลีกเลี่ยงการลงโทษเด็กในความผิดทางคดีอาญา และการลงโทษให้อยู่ในสถานที่ควบคุมสำหรับความประพฤติที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อการพัฒนาของเด็กและไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายและมาตรการต่างๆ⁴⁵ ในการออกกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน รัฐบาลควรออกและบังคับใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะเพื่อส่งเสริมและให้ความคุ้มครองสิทธิและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชนทุกคน⁴⁶ ควรบัญญัติกฎหมายเพื่อการป้องกันการตกเป็นเหยื่อ การกระทำทารุณกรรม การแสวงหาประโยชน์อันมิชอบและการใช้เด็กและเยาวชนประกอบอาชญากรรม⁴⁷ ไม่ควร

⁴⁴ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน “ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาด)” ค้นคืน 1 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.djop.go.th/law/2012-06-30-16-03-00/item/165->

⁴⁵ ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาด (The Riyadh Guideline) ข้อ 1

⁴⁶ ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาด (The Riyadh Guideline) ข้อ 52

⁴⁷ ข้อเสนอแนะแห่งกรูริยาด (The Riyadh Guideline) ข้อ 53

ให้เด็กหรือเยาวชนตกอยู่ในอันตรายหรือได้รับความอับอายจากมาตรการในการบำบัดแก้ไข หรือการลงโทษทั้งในบ้าน ในโรงเรียน หรือในสถานที่อื่นๆ⁴⁸

2.4 กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ⁴⁹

กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ ให้การรับรองว่าการกำหนดให้เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานคุ้มครองสวัสดิภาพควรเป็นวิธีการสุดท้าย หากจำเป็นควรกำหนดให้อยู่ในระยะเวลาที่สั้นที่สุด เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่อ่อนแอ ดังนั้นเด็ก และเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจึงต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษได้รับการประกันสิทธิและเสรีภาพ ทั้งนี้กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ มีแนวความคิดพื้นฐาน คือ เด็กและเยาวชนจะถูกลิดรอนเสรีภาพได้ก็เพียงแต่ กรณีที่เป็นไปตามหลักการและวิธีการซึ่งได้กำหนดไว้ในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่งเท่านั้น การลิดรอน สิทธิเสรีภาพของเด็กและเยาวชนควรเป็นวิธีการสุดท้ายและเป็นเวลาที่สั้นที่สุด ควรดำเนินการ พิจารณาโดยตุลาการที่มีอำนาจหน้าที่ กฎของสหประชาชาตินี้ตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำ และควรนำไปใช้โดยปราศจากการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา แนวความคิด ทางการเมือง มีเจตนารมณ์ที่จะใช้เป็นแบบมาตรฐานที่สะดวกต่อการอ้างอิง เพื่อช่วยสนับสนุน และเป็นแนวทางให้แก่เจ้าหน้าที่ในการจัดการในระบบความยุติธรรมในคดีเด็กและเยาวชน

การลิดรอนเสรีภาพ หมายถึง รูปแบบของการควบคุมอย่างใดอย่างหนึ่ง การจำคุก สถานที่มีการควบคุมที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลหรือเอกชน ในสถานที่ดังกล่าวบุคคลจะไม่ได้รับอนุญาต ให้ออกไปได้โดยสมัครใจ แต่จะต้องมีคำสั่งศาล ผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจ และความมุ่งหมายของกฎ ของสหประชาชาติควรนำมาใช้กับเด็กและเยาวชน คือ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี การลิดรอนสิทธิ และเสรีภาพควรถูกจำกัดในเงื่อนไขและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะเป็นหลักประกันในการเคารพสิทธิ มนุษยชนของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานที่ควบคุมต่างๆ ควรจะมี หลักประกันเกี่ยวกับประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากโครงการ หรือกิจกรรม ตลอดจนการสนับสนุน ให้เด็กและเยาวชนได้มีทักษะ ความสามารถซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชน ได้พัฒนาความสามารถ ของตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม เด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะไม่ถูกปฏิเสธ สถานภาพในฐานะพลเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง สังคม เป็นต้น เด็กและเยาวชนซึ่งถูกควบคุม ในระหว่างการจับกุมหรือระหว่างการพิจารณาคดี ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

⁴⁸ ข้อแนะนำแห่งกรุงริยาด (The Riyadh Guideline) ข้อ 54

⁴⁹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. “กฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ”. ค้นคืน 1 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://www.djop.go.th/law/2012-06-30-16-03-00/item/163->

และควรหลีกเลี่ยงการควบคุมรวมถึงการจำกัดสภาพแวดล้อม ศาลคดีเด็กและพนักงานสอบสวน ต้องให้ความสำคัญต่อการช่วยให้คดีได้ดำเนินการต่อโดยเร็ว และผู้ที่ถูกกักกันที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี จะต้องถูกแยกออกจากเด็กและเยาวชนที่ถูกตัดสินว่ากระทำผิดแล้ว เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะมีที่ปรึกษากฎหมายและต้องให้ความช่วยเหลือโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการติดต่อระหว่างเด็กและเยาวชนกับที่ปรึกษากฎหมายต้องเป็นการส่วนตัวและเป็นความลับ และจะไม่มีเด็กและเยาวชนคนใดถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ภายหลังจากที่มีการรับตัวเด็กและเยาวชนแล้ว เด็กและเยาวชนควรได้รับการสัมภาษณ์ รายงานทางจิตวิทยา และรายงานทางสังคม ซึ่งแยกแยะปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะตัว และระดับการดูแล ตลอดจนโครงการที่เด็กและเยาวชนต้องการเมื่อมีความจำเป็นต้องแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นรายบุคคล กำหนดระยะเวลา ความมุ่งหมาย ขึ้นตอนต่างๆ และในสถานที่ควบคุมควรแยกเด็กและเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ที่กระทำผิด เว้นแต่ว่าเด็กและเยาวชนและผู้ใหญ่ที่กระทำผิดจะเป็นครอบครัวเดียวกัน เด็กและเยาวชนมีสิทธิที่จะศึกษาเล่าเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็น ตลอดจนความมุ่งหมายที่จะเตรียมเด็กและเยาวชนเพื่อการคืนสู่สังคม เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับการฝึกอาชีพ ในอาชีพต่างๆ ที่จะเป็นการเตรียมเด็กและเยาวชนสำหรับการจ้างงานในอนาคต เพื่อให้การเลือกอาชีพมีความเหมาะสมและสามารถใช้บังคับในสถานควบคุมเด็กและเยาวชนควรสามารถเลือกอาชีพที่ต้องการได้ เด็กและเยาวชนควรมีโอกาสทำงานประเภทใช้แรงงาน โดยได้รับค่าตอบแทน โดยทำงานกับชุมชนในท้องถิ่น เพราะการทำงานกับชุมชนเป็นส่วนประกอบของการฝึกอาชีพ ที่จัดให้กับเด็กและเยาวชน ลักษณะงานควรเป็นประเภทเดียวกับการฝึกอบรม และเด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนด้วยความ เป็นธรรม เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอ

2.5 ยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติ ในการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา: United Nations Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice ปี ค.ศ. 2014⁵⁰

ในปี พ.ศ. 2549 สหประชาชาติดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการเกิดความรุนแรงต่อเด็ก Violence against Children (VAC) ซึ่งรู้จักกันในนามความรุนแรงต่อเด็กซึ่งแพร่กระจายและส่งผลกระทบต่อเด็กมากกว่า 1,000,000 คน ทั่วโลก การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่จุดที่เสี่ยงที่สุดใน การสร้างความรุนแรงกับกลุ่มของเด็กซึ่งรวมถึงเด็กซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ในฐานะเป็นเหยื่อ

⁵⁰ ศรีธนา เลิศศาสตร์วัฒนา. กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว. คุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 76 - 80

เป็นพยาน หรือเป็นผู้กระทำความผิด การศึกษาแนะนำว่าสถาบันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม จะต้องมิบทบาทหน้าที่ในการป้องกันเพื่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก

ในปี พ.ศ. 2555 จากรายงานของ VAC, the Office of the High Commissioner for Human Rights สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, United Nation Office on Drug s and Crime (UNODC) and the Special Representative of the Secretary General on Violence against Children ได้ทำรายงานเสนอ Human Rights Council ซึ่งมุ่งเน้นโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม รายงานนี้แสดงถึงปัจจัยเสี่ยงและเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อเด็ก ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และเสนอคำแนะนำในการป้องกัน ซึ่งรายงานฉบับนี้เป็นก้าวแรกในการที่จะพัฒนากระบวนการ หรือเครื่องมือในการดำเนินการเรื่องนี้ ในปี พ.ศ. 2556 The General Assembly of the United Nation เรียกร้องให้ UNODC พัฒนาและพิจารณาจัดทำยุทธศาสตร์ต้นแบบเพื่อให้ชาติสมาชิกพิจารณา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันอาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยรัฐบาลไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำร่างรูปแบบ เมื่อวันที่ 18 ถึง 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ที่กรุงเทพมหานคร ร่างนี้ได้จัดทำขึ้นโดยสมาชิกและได้รับการรับรองจากที่ประชุมของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2557 หลักการนี้ได้กำหนดต้นแบบมาตรฐานในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการป้องกันและเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน
- 2) ป้องกันเด็กจากความรุนแรง และผลจากการที่เด็กเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม มาตรการที่สำคัญที่จะทำให้ลดจำนวนเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือการใช้มาตรการทางเลือกในกระบวนการพิจารณา (การเบี่ยงเบนคดี) ซึ่งรวมถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ตามยุทธศาสตร์นี้ได้กำหนดคำนิยามไว้ในข้อ 6 ซึ่งจะกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่เกี่ยวกับเด็ก ดังนี้

(เอ) Child “เด็ก” หมายถึงตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่ตามกฎหมายที่ใช้กับเด็กนั้นกำหนดอายุสำหรับการบรรลุนิติภาวะไว้ต่ำกว่านั้น

(บี) A Child Protection System “ระบบการคุ้มครองเด็ก” หมายถึงกรอบตามกฎหมาย ภายในโครงสร้าง หน้าที่ และศักยภาพอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการป้องกันและแก้ปัญหา ความรุนแรง และการใช้อำนาจผิดคลองธรรม การแสวงหาประโยชน์ การละเลยที่ทำต่อเด็ก

(ซี) Children in Contract with the Justice System “เด็กที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรม” หมายถึง เด็กที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้เสียหายพยาน เด็กที่ถูก กล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือที่ถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญา หรือเด็กซึ่งอยู่ใน สถานการณ์อื่นที่ต้องการกระบวนการตามกฎหมาย เช่น เด็กที่ต้องการการดูแลอำนาจปกครอง หรือการปกป้องคุ้มครอง รวมทั้งคดีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเด็กที่บิดา มารดาถูกคุมขัง

(อี) Child Victims “ผู้เสียหายที่เป็นเด็ก” หมายถึง เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม โดยไม่คำนึงว่าเด็กจะมีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการกระทำความผิดอาญา หรือถูกตั้งข้อหาว่า เป็นผู้กระทำความผิดอาญา หรืออยู่ในกลุ่มผู้กระทำความผิดอาญา

(จี) Criminal Justice System “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” หมายถึงความถึง กฎหมาย หรือ กระบวนการพิจารณา ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีอำนาจ หรือสถาบันที่มีอำนาจซึ่งเข้าถึง ผู้เสียหาย พยาน หรือบุคคลที่ถูกตั้งข้อหาหรือผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา

(ไอ) Diversion “การเบี่ยงเบนคดี” หมายถึงกระบวนการใดก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่ถูกตั้งข้อหา หรือตกเป็นผู้ต้องหา หรือถือว่าได้กระทำความผิดอาญา โดยเป็นทางเลือกในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ด้วยความยินยอมของเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก

(ไอ) Informal Justice System “กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ” หมายถึง การระงับข้อพิพาท หรือการจัดการความประทุษร้ายของผู้กระทำความผิด โดยผู้มีหน้าที่ตัดสิน หรือด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลที่สามซึ่งเป็นกลาง ที่ไม่ได้พูดภาษา และหรือการตั้งกฎ วิธีพิจารณาความ หรือโครงสร้างที่ไม่ได้กำหนดไว้ ตามกฎหมายอาญา

(เค) A Juvenile Justice System “ระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน” ประกอบด้วย กฎหมาย นโยบาย แนวทางบรรทัดฐานตามประเพณี ระบบ ผู้ประกอบวิชาชีพ สถาบัน และการดูแลที่ใช้โดยเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา เด็กที่เป็นผู้ต้องหา หรือเด็กที่ถือว่าได้กระทำความผิด กฎหมายอาญา

(เอ็น) Restorative Justice Programme “โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายความว่าโครงการใดๆ ซึ่งใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และมุ่งหมายที่จะให้ผล ในทางสมานฉันท์

(ไอ) Restorative Process “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายความว่า กระบวนการใดๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด และในกรณีที่เหมาะสมอาจมีบุคคลอื่นใด หรือสมาชิก ของชุมชนที่รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากอาชญากรรมโดยทั่วไป โดยอาจมีการช่วยเหลือโดยผู้ประสานงาน กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ อาจรวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม การล้อมวงประชุม และการล้อมวง ประชุมเพื่อพิพากษา⁵¹

ใน ส่วนที่ 7 การอำนวยความสะดวกร่วมมือระหว่างภาคส่วน

23. (ซี) จัดตั้งเครือข่ายความเชื่อมโยงที่เข้มแข็งระหว่างกระบวนการยุติธรรม ที่ไม่เป็นทางการ และสถาบันเกี่ยวกับการยุติธรรมและการคุ้มครองเด็ก

หมวดที่ 3 การป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม

ส่วนที่ 11 การลดจำนวนเด็กที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

29. ด้วยความตระหนักในความสำคัญของการหลีกเลี่ยงการลงโทษ หรือการดำเนิน คดีอาญาต่อเด็กที่ไม่จำเป็นประเทศสมาชิกจึงควรต้องประกันว่าการกระทำใดๆ ที่ไม่ถือเป็นการกระทำความ ผิดอาญาหรือไม่มีโทษหากเป็นกระทำโดยผู้ใหญ่ จะไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญา และไม่มีโทษ หากเป็นกระทำโดยเด็ก เพื่อปกป้องเด็กจากการถูกสังคมประณาม การตกเป็นผู้ถูกกระทำและการ กระทำความผิดอาญา ทั้งนี้ตามสมควรและโดยคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้อง

30. ในการนี้ประเทศสมาชิกควรจะพิจารณาไม่กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้ที่กระทำความ ผิดอาญาที่ต้องรับผิดชอบดำเนินไป โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก และในการนี้ให้ใช้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเด็กที่ให้เพิ่มอายุขั้นต่ำ ของความรับผิดชอบอาญาของเด็กโดยไม่มีข้อยกเว้น เป็นอายุขั้นต่ำ 12 ปี เป็นอย่างน้อย และให้เพิ่ม ระดับอายุให้สูงขึ้นต่อไป

31. ตระหนักว่าสิ่งที่สำคัญ และวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงที่จะช่วยลดจำนวน ของเด็กที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมคือ การใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดี โครงการกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ และการเข้าโครงการศึกษา และการรักษาแบบไม่บังคับ เป็นมาตรการทางเลือกแทน การดำเนินคดีในศาล และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวประเทศสมาชิก จึงควรต้องดำเนินการ ตามสมควรดังต่อไปนี้ โดยคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

⁵¹ United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, rule 6

(เอ) พิจารณาการเบี่ยงเบนคดี โดยใช้โครงการทำกิจกรรมในชุมชน และเพื่อให้ทางเลือกแก่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอื่นๆ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา ในการเบี่ยงเบนคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการว่ากล่าวตักเตือน การทำงานบริการสังคมเพื่อใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(บี) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในกระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองเด็ก สวัสดิการทางสังคม สุขภาพ และการศึกษา เพื่อส่งเสริมการใช้มาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาล และแทนการควบคุมตัว

(ซี) เพื่อพิจารณาออกแบบ และนำโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กเป็นมาตรการทางเลือกแทนการพิจารณา

(ดี) เพื่อพิจารณาการใช้วิธีการรักษาแบบไม่บังคับ การศึกษาหรือโครงการความช่วยเหลือเป็นมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในศาล และการพัฒนามาตรการทางเลือกเพื่อแทรกแซงแทนการควบคุมตัว และโครงการกลับคืนเข้าสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 13 ประกันว่าการทำให้เด็กขาดอิสรภาพนั้น จะใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และเป็นช่วงเวลาสั้นที่สุด เท่าที่เหมาะสมเท่านั้น

35. ตระหนักว่า การจำกัดการควบคุมตัวตามคำพิพากษา และการสนับสนุนให้ใช้มาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวนั้น สามารถลดความเสี่ยงในการเกิดความรุนแรงต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรม ประเทศสมาชิกจึงควรต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ ตามสมควร โดยคำนึงถึงตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

(เอ) ไม่ทำให้เด็กต้องขาดอิสรภาพอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือตามอำเภอใจ และในกรณีที่มีการทำให้เด็กขาดอิสรภาพ ต้องประกันว่าการกระทำนั้นถูกต้องตามกฎหมายและใช้เป็นทางเลือกสุดท้าย และเป็นเวลาสั้นที่สุดเท่าที่เหมาะสมเท่านั้น

(บี) ประกันว่าเด็กมีช่องทางที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย ที่สนับสนุนโดยรัฐอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม

(ดี) จัดให้มีความเป็นไปได้ในการปล่อยตัวก่อนเวลา มีบริการ และโครงการดูแลภายหลังการปล่อยตัวและการกลับคืนเข้าสู่สังคม

(อี) เพื่ออำนวยความสะดวกในการมีวิชาชีพเฉพาะ หรืออย่างน้อยที่สุดต้องมีการฝึกเป็นพิเศษ สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกตั้งข้อหาเด็กที่เป็นผู้ต้องหา หรือเด็กที่ถือว่าได้กระทำความผิดกฎหมาย⁵²

⁵² United Nation Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Children in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, Rule 29, 30, 31, 35

สรุปได้ว่าประเทศไทยมีเข้าเป็นภาคีเพื่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานสากลเป็นนำมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ตามหลักกฎหมายที่นานาประเทศร่วมกันประชุมและร่างหลักเกณฑ์จนออกเป็นอนุสัญญา กฎเกณฑ์ยุทธศาสตร์ รวมถึงแนวปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในรูปแบบต่างๆ โดยมีแนวความคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนควรจะได้รับ การคุ้มครอง การดูแล และได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นแนวคิดตามหลักกฎหมายต่างประเทศและประเทศต่างๆ ให้การรับรองและยอมรับเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาหรือข้อกำหนดต่างๆ

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน

เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน จึงต้องศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและทฤษฎีการลงโทษอาญา เพื่อนำไปสู่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู คดีเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่สำคัญในปัจจุบันได้แก่

3.1 ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง (Different Opportunity Theory)⁵³

Richard Cloward และ Lloyd E. Ohlin อธิบายว่าการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและโอกาสเช่นเด็กหรือเยาวชนที่ยากจนในแหล่งเสื่อมโทรม ไม่มีโอกาสพบเห็นแบบอย่างของคนที่ประสบความสำเร็จตามวิถีทางที่สังคมยอมรับแต่กลับพบเห็นแบบอย่างของการกระทำความผิดทางอาญา จึงพบว่า เด็กและเยาวชนดังกล่าวมักเลือกปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดินพบเห็น

3.2 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitations Theory)

ผู้ก่อตั้งแนวคิดนี้ คือ การ์เบรียล ทาร์ด (Gabriel Tard ค.ศ. 1912) ซึ่งได้อธิบายโดยสรุปว่า พฤติกรรมการเลียนแบบ หมายถึงการเลียนแบบพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคม โดยเกิดจากการพบเห็นเรียนรู้จดจำและนำมาปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ทาร์ดจึงเชื่อว่าอาชญากรก่ออาชญากรรมได้ เพราะเคยรู้เคยเห็นการกระทำที่เป็นอาชญากรรมมาก่อน แล้วเกิดการเลียนแบบ

⁵³ จิตรา เพียรล้ำเลิศ “การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน” ในแนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญากรรมชั้นสูง. หน่วยที่ 8. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2557. หน้า 8-18, 8-20

พฤติกรรมนั้นในเวลาต่อมา⁵⁴ กาเบรียล ทาร์ต นักอาชญาวิทยาได้เสนอแนวคิดด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการเขียนแบบ มีกฎของการเขียนแบบอยู่ 3 ทฤษฎีด้วยกันที่ทำให้กลายเป็นอาชญากร ดังนี้⁵⁵

- 1) คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจะเลียนแบบพฤติกรรมกัน
- 2) การเลียนแบบ ผู้เลียนแบบมักจะเอาอย่างคนที่มีสถานะเหนือกว่าตน เช่น เด็กจะเลียนแบบผู้ใหญ่ คนชั้นต่ำจะเลียนแบบคนชั้นกลาง ส่วนคนชั้นกลางจะเลียนแบบคนชั้นสูง เป็นต้น
- 3) ทาร์ตเสนอ “กฎของการแทรกแทน” (Law of insertion) ซึ่งว่าการมีพฤติกรรมใหม่จะทดแทนพฤติกรรมเก่า เช่น การใช้จ่ายเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น เดิม นาย ก ดื่มเหล้าเพียงอย่างเดียว ต่อมาเข้ากลุ่มเพื่อนที่เสพยาบ้าน นาย ก จึงดื่มเหล้าและเสพยาบ้า เป็นพฤติกรรมมกระทำความผิดที่แทรกเข้ามา และเพิ่มความเข้มข้นของพฤติกรรมเข้าไปอีก หรือเดิมมีพฤติกรรมเล็กน้อย ต่อมาถูกจับได้และติดคุก เมื่อพ้นโทษออกมากลับไปปล้นจี้แทน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่หนักกว่าเดิม เป็นต้น

ทาร์ตเชื่อว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมนั้นจะมีผลทำให้บุคคลสามารถเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ ตัวอย่างในภาพยนตร์โทรทัศน์หรือสื่อหนังสือพิมพ์ต่างก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอาชญากรได้ทั้งสิ้น

3.3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (Differential Association Theory)

Edward H. Sutherland เอ็ดวิน เอช ซัทเทอร์แลนด์ ได้พยายามอธิบายว่า การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากผลของความสัมพันธ์หรือคบหาสมาคมกับกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมของการกระทำความผิดทางอาญาและห่างเหินกลุ่มคนที่ต่อต้านการกระทำความผิดทางอาญา⁵⁶ การกระทำผิดเกิดจากการกระบวนกรเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้ทักษะ และแรงจูงใจ ซึ่งเป็นผลจากการติดต่อสัมพันธ์กับคนที่เป็นอาชญากร จึงได้เรียนรู้ค่านิยม ทักษะ คำนียาม และรูปแบบของการประกอบอาชญากรรม เป็นต้น

⁵⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 8-18

⁵⁵ วีระพงษ์ บุญโญภาส และสุพัตรา แผนวิจิต. *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2557. หน้า 43

⁵⁶ อภิวัฒน์ แก้วเพ็ง. “สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษธนบุรี”. ค้นคืน 20 พฤษภาคม 2563. จาก <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is60/6014880022.pdf>

หลักของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างมีดังนี้⁵⁷

- 1) พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการเรียนรู้พฤติกรรมปกติ เช่น การเรียน การอ่านหนังสือ ต้องเริ่มตั้งแต่อ่านคำง่ายๆ จนมาอ่านคำที่ยาก เป็นลำดับ
- 2) พฤติกรรมอาชญากรรม เกิดจากการเรียนรู้ในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีความสนิทสนมกัน เช่น ครอบครัว เพื่อน
- 3) การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม รวมถึงการเรียนรู้เทคนิคการประกอบอาชญากรรมด้วย บางครั้งยาก บางครั้งง่าย นอกจากนี้ยังเรียนรู้ถึงแรงจูงใจ แรงผลักดัน การให้เหตุผลและทัศนคติด้วย
- 4) แนวทางเฉพาะของแรงจูงใจและแรงผลักดันจะเรียนรู้จากการรับรู้หลายด้าน เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เลือกปฏิบัติตาม และข้อกฎหมายที่จะละเมิด เพราะปฏิกิริยาของคนในสังคมที่มีต่อกฎหมายสังคมและกฎหมายไม่ได้เป็นรูปแบบเดียวกันทั่วไป จึงเกิดจากความขัดแย้งระหว่างทัศนคติของสังคมและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคม และกลายเป็นหลักพื้นฐานของแนวคิดการคบหาสมาคมที่แตกต่าง
- 5) การที่คนกลางเป็นอาชญากร เพราะเห็นผลจากการกระทำผิด ทำให้เขาพอใจ
- 6) การคบหาสมาคมที่แตกต่างขึ้นอยู่กับระยะเวลา การมาก่อน และความเข้มข้น การคบหาสมาคมเป็นระยะเวลานานจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอย่างยิ่ง ในขณะที่ “การมาก่อน” ในความหมายคือ การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมตั้งแต่อายุน้อยเท่าไร ยังมีผลต่อพฤติกรรมอย่างมาก และ “ความเข้มข้น” หมายถึงการให้ความสำคัญ บารมี เช่น ผู้มีอำนาจจะมีอิทธิพลในการชักจูง เช่น พ่อหรือเพื่อนสนิท จะมีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก
- 7) แม้พฤติกรรมอาชญากรรมแสดงให้เห็นถึงความต้องการ และค่านิยมทั่วไป แต่ไม่ได้แปลว่าค่านิยมและความต้องการของอาชญากรต้องแตกต่างจากคนทั่วไป เพราะทั้งอาชญากรและคนทั่วไปต่างมีความต้องการและค่านิยมทั่วไปที่เหมือนกัน

⁵⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส และสุพัตรา แผนวิจิต. *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

3.4 ทฤษฎีปฏิกิริยาของสังคม (Social Reaction Theory) หรือทฤษฎีตราบาป (The Labelling Theory)⁵⁸

ทฤษฎีนี้เสนอแนวคิดว่าพฤติกรรมอาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป โดยการตราบาปนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดครั้งแรก แล้วผู้กระทำความผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม หรือหน่วยงานอื่นในทำนองเดียวกันและสถาบันหรือหน่วยงานเหล่านี้ก็เริ่มกำหนดว่าเขาประพฤติเป็นอาชญากรส่วนผู้กระทำความผิดก็ได้แต่ยอมรับการตราบาปและเริ่มกำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนให้สอดคล้องกับตราบาปที่ได้กำหนดขึ้นดังกล่าวตามที่สถาบันหรือสังคมได้กำหนดและรับรู้ อันเป็นเหตุผลว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลกับ

ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้เป็นคนแรกคือ การ์เบรียล ทาร์ด (Gabriel Tard) นักสังคมวิทยาและนักอาชญาวิทยาชาวฝรั่งเศส และในเวลาต่อมาเอ็ดวิน เอช ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin 45 H. Sutherland) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันก็ได้เสนอแนวคิดในทำนองเดียวกันนี้ด้วยเหมือนกัน โดยทั้งสองเห็นตรงกันว่าผลของการตราบาปอาจเปลี่ยนนิสัยของคนให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ตลอดไปเลยก็ได้ เนื่องจากการตราบาปจะติดตัวบุคคลผู้นั้นเสียยิ่งกว่าสิ่งที่เขาได้ทำลงไป⁵⁹

แมทซา (Matza, 1969) เรียกลักษณะของทฤษฎีตราบาปว่าเป็นแนวคิดของมหาวิทยาลัยชิคาโกยุคใหม่ (Non- Chicagoans)

ฮาวเวิร์ด เบคเกอร์ (Howard Saul Becker) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้มีส่วนก่อตั้งทฤษฎีนี้ในปี ค.ศ. 1963 เบคเกอร์เรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ของพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Interactionist Theory of Deviance) เบคเกอร์เห็นว่า บุคคลทุกคนในสังคมไม่ว่าในเวลาใดก็อาจถูกตีตราว่าเป็นผู้เบี่ยงเบนได้ โดยกลุ่มทางสังคมเป็นตัวการสำคัญในการสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบน การสร้างกฎเกณฑ์ (Rule) ขึ้นมา เป็นผลทำให้ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์นั้นต้องกลายเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน⁶⁰

⁵⁸ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. “ปัญหาทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน”. คืบคืบ 20 พฤษภาคม 2563. จาก http://www.djop.go.th/download/upload_download/0-8-103.pdf?cv=1

⁵⁹ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 35-37

⁶⁰ ประเทือง ธนียผล. *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2538. หน้า 116

ตามทฤษฎีตราบาป ทำให้ต้องพิจารณาว่าถ้าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในลักษณะไม่รุนแรงต้องมาสู่ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม จะทำให้เด็กและเยาวชนผู้นั้นถูกมองว่าเป็นผู้มีความผิดติดตัวอันเป็นตราบาปกับเด็กและเยาวชนผู้นั้นและส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชนผู้นั้นไม่น้อยแค่ไหน และสมควรที่จะมีการเบี่ยงเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดตราบาปกับเด็กและเยาวชนผู้นั้นจะเป็นการเหมาะสมหรือไม่อย่างไร การกระทำผิดจากสังคมที่แวดล้อม ได้แก่ การดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด และปฏิกิริยาของประชาชนในสังคมที่มีต่อผู้กระทำความผิด แนวคิดของทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดด้านการปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีพฤติกรรมและความเห็นคล้อยตามสิ่งที่ตนในสังคมกำหนดขึ้น สังคมจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดแล้วทำการติดต่อสื่อสารความเห็นนั้นโดยผ่านกระบวนการทางสังคม อาชญากรรมเกิดจากการที่ตนในสังคมกำหนดว่าพฤติกรรมของบุคคลใดเป็นอาชญากรรมโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นทางการ (กระบวนการยุติธรรม) และกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการ (การลงโทษทางสังคม) นักอาชญวิทยาตามทฤษฎีนี้

ทฤษฎีตราบาปมีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรม และนโยบายเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดแนวใหม่ดังนี้⁶¹

1) การยกเลิกการกระทำที่เป็นความผิดอาญา (Decriminalization)

ทฤษฎีตราบาปเชื่อว่า การที่อาชญากรรมเกิดขึ้นมากในสังคม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมกำหนดว่าพฤติกรรมใดเป็นอาชญากรรม การกำหนดให้พฤติกรรมบางประเภทที่ไม่รุนแรงเช่น การเสพยาเสพติด การเล่นเกมพนัน หรือเมาสุรา เป็นอาชญากรรม หรือการกำหนดการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนว่าการกระทำใดเป็นความผิด หากมีการกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดโดยกำหนดจากการกระทำความผิดหรือผลจากการกระทำความผิด โดยไม่คำนึงถึงพฤติกรรมหรือเจตจำนงในการกระทำความผิดว่าเกิดจากพฤติกรรมหรือเจตนาในการกระทำที่รุนแรง และมีการนำผู้กระทำความผิดประเภทนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยมีบทลงโทษ จำคุก จะทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับการประทับตราจากสังคม หรือการตีตราจากสังคม ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ถูกแยกออกจากสังคม ทั้งๆ ที่เป็นการกระทำความผิดเพียงเล็กน้อย ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเหล่านั้นไม่สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคม ส่งผลให้บุคคลนั้นอาจกระทำความผิดซ้ำจนกลายเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย หรือกระทำความผิดที่รุนแรงมากขึ้น จึงควรมีการกำหนดให้ความผิด

⁶¹ ศรีธนา เลิศศาสตร์วัฒนา. กระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว. คุญฉันทนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 76 - 80

บางประเภทหรือการกระทำความผิดของคนบางประเภท เช่น การกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน ไม่เป็นความผิด หรือมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ หรือได้รับโทษปรับ หรือมีโทษที่ไม่รุนแรงถึงจำคุก และในบางกรณีหากกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง บุคคลเหล่านั้นอาจไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยสามารถลงโทษเพียงการว่ากล่าวตักเตือน หรือลงโทษเปรียบเทียบปรับได้

2) การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion)

การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม หมายถึง กระบวนการที่มีหลักการในการนำผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการที่ทำอย่างเป็นทางการ โดยการแนะนำบุคคลเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุคคลเหล่านี้ถูกตราหน้าหรือประจานจากสังคมว่าเป็นผู้กระทำหรือคนเลว แนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) เกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นการดำเนินคดีกับ ผู้กระทำผิดให้มีลักษณะคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและหาทางแก้ไขผู้กระทำผิด เช่น การบำบัดฟื้นฟู การฝึกวิชาชีพ การหางาน การส่งเสริมให้ประกอบอาชีพ หากผู้กระทำผิดกระทำได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะไม่มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปวัตถุประสงค์หลักของแนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการออกจากระบวนการยุติธรรมให้เร็วที่สุด เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้กระทำผิด และอาจทำให้ผู้กระทำไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ แนวคิดเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดในปัจจุบัน มีรูปแบบการเบี่ยงเบนหลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่การเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดตั้งแต่ในชั้นเจ้าหน้าที่ ตำรวจ เมื่อผู้กระทำผิดถูกนำตัวมาส่งพนักงานสอบสวน ชั้นก่อนมีการฟ้องคดีในชั้นพนักงานอัยการ ชั้นการพิจารณาของศาล จนถึงก่อนมีคำพิพากษา รวมไปถึงหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา และผู้กระทำผิดถูกส่งตัวไปคุมขังที่เรือนจำในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมก็นำหลักการในเรื่องการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมมาปรับใช้ซึ่งรวมทั้งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนด้วย เช่น การนำเรื่องการว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำผิด การเจรจา หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้ได้รับความเสียหายจากการ กระทำผิด การยอมความ การต่อรอง ข้อกล่าวหา การต่อรองคำรับสารภาพ การลงโทษปรับ หรือการรอกการโทษอาญา การให้ทำงาน ชดใช้สังคมแทนการลงโทษกักขังหรือการเปรียบเทียบปรับ การกำหนดให้มีการชดใช้ค่าเสียหาย หรือการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนการลงโทษเป็นแนวทางที่สำคัญในการดำเนินการตามทฤษฎีตีตรา เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีและศาลมีคำพิพากษาลงโทษว่ากระทำความผิด ได้มีโอกาสในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ต้องได้รับโทษจำคุก และไม่ถูกตีตราหรือมีตราบาปว่าเป็นผู้กระทำผิด ไม่ถูกแยกออกจากสังคมทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีความคิดว่าถูกสังคมประณาม หรือถูกกีดกัน สามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกับสังคม

ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดและต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนา รูปแบบและกระบวนการในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) ในหลายรูปแบบให้มากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นกระบวนการที่เกิดประโยชน์มากยุติธรรม (Diversion) เป็นแนวคิดในการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิด หรือการนำตัว ผู้กระทำ

3) การลงโทษโดยหลีกเลี่ยงการจำคุกหรือกักขัง

ทฤษฎีตีตราเสนอแนวทางว่า การลงโทษจำคุกหรือกักขังผู้กระทำความผิด จะทำให้ผู้กระทำความผิดมีความคิดว่าตนเป็นอาชญากรร้ายแรง และไม่มีทางกลับตัวได้ ในการลงโทษ ผู้กระทำความผิดจึงควรใช้แนวทางการลงโทษที่จะไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกว่าตน เป็นอาชญากร ไม่เกิดความรู้สึกว่าผู้กระทำความผิดถูกประณามจากสังคมหรืออย่างน้อยที่สุดก็รู้สึก ว่าได้รับการประณามน้อยที่สุด แนวคิดนี้มีความเห็นว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดนอกจากการลงโทษ กักขังในเรือนจำแล้ว ยังมีการกักขังแบบอื่นนอกเรือนจำ เช่น การกักขังในสถานที่อื่นที่กำหนดไว้ การกักขังภายในบ้านพักผู้กระทำความผิดเอง หรือในชุมชนตามสถานที่ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ การกักอาณานิคมห้ามออกนอกพื้นที่ที่กำหนดเขตไว้ การลงโทษรูปแบบนี้ได้รับการพัฒนาจน เป็นที่ยอมรับว่า เป็นแนวทางหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สำนึกในพฤติกรรมของตนเอง ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกกักขังปะปนกับผู้กระทำความผิดร้ายแรง และไม่ทำให้ผู้กระทำความ ผิดคิดว่าถูกกีดกันออกจากสังคม ไม่ถูกตีตราจากสังคมว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือสังคมไม่ยอมรับ หากจะกลับตัวเป็นคนดีนอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของกระบวนการยุติธรรม และเป็น การลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำด้วย

3.5 ทฤษฎีตราหน้า (Symbolic Interaction Theory)⁶²

Frank Tannenbaum เป็นผู้คิดค้นทฤษฎีนี้อธิบายว่า แม้พฤติกรรมของอาชญากร จะเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่ที่ ร้ายยิ่งกว่านั้น คือการที่สังคมพยายามผลักดันให้อาชญากรถลาถลึงลงไป ในความชั่วร้ายและส่งผลที่ เป็นภัยแก่สังคมมากยิ่งขึ้น โดยสังคมไม่ยอมเปิด โอกาสให้เขาเหล่านั้น กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งการ อธิบายถึงปฏิกิริยาตอบโต้ของสังคมที่ ไม่เหมาะสม โดยการแสดงออก ในแง่ลบต่อบุคคลที่กระทำความผิด ด้วยการแสดงความรังเกียจ ดูถูกเหยียดหยาม ไม่ยอมรับ หรือไม่ให้อภัย เป็นต้น อันเป็นการ “ตราหน้า” ผู้กระทำความผิดซึ่งแทนนบาม เชื่อว่าการตราหน้าผู้กระทำความผิดมิได้ ก่อให้เกิดผลดีแม้แต่น้อย มีแต่ผลร้ายที่ผลักดันให้ผู้กระทำความผิดถลาตัวสู่ความชั่วร้ายมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การก่อ อาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อันจะเป็นภัยร้ายแรงแก่สังคมมากที่สุด ด้วยเหตุนี้การกัน เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นหนทางหนึ่ง

⁶² พงศ์จิรา เจริญ. รายงานการวิจัยปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็ก และเยาวชน. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2558. หน้า 15

ที่บรรเทา ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากทฤษฎีตราหน้าได้และอาจเป็นการตัดไฟเสียแต่ต้นลมเพื่อป้องกัน ปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามมา⁶³

สรุป สาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้นอาจเกิดได้จากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่างภายในสังคม หรือแม้แต่การอยู่ในสังคมที่ไม่ได้ให้โอกาสเด็กและเยาวชนเมื่อกระทำความผิด อย่างไรก็ตามไม่ว่าสาเหตุเกิดจากปัจจัยใดๆ ควรที่จะให้โอกาสเด็กได้ปรับเปลี่ยนแก้ไข พฤติกรรมของตน ให้กลับมาเป็นคนดีสู่สังคมปกติ

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีรากฐานดั้งเดิมมาจากธรรมเนียมปฏิบัติว่าด้วยความยุติธรรมจากสมัยโบราณในอารยธรรมของชาวอาหรับ กรีก และโรมัน ที่ยอมรับการสมานฉันท์ แม้แต่ในคดีฆาตกรรม พุทธศาสนิกชน โบราณ เต่า และขงจื้อ ซึ่งปัจจุบัน มีความผสมผสานกัน อยู่ในเอเชียเหนือต่างก็เชื่อเช่นนั้น⁶⁴ ส่วนในสังคมไทยนั้น เรื่องเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตระบุว่า ในสังคมไทยดั้งเดิม สภาพหมู่บ้านไทยมีการปกครองตัวเองและมีการตัดสินข้อพิพาทด้วยชุมชน มาแต่ครั้งบรรพกาลลักษณะการปกครองเช่นนี้ยังปรากฏร่องรอยเหลืออยู่ในระบบ “สภาผู้เฒ่า” ของบางหมู่บ้านในภาคอีสาน คือที่หมู่บ้านนาหว้าใต้ กิ่งอำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี หากมีการวิวาทกัน เช่น เรื่องครอบครัว เรื่องชู้สาว หรือการทำมาหากิน จะถือว่าเป็นเรื่องลูกหลาน ทะเลาะกัน แต่ละฝ่าย จะหาผู้เฒ่ามาฝ่ายละ 4-5 คน สภาผู้เฒ่าจะปรึกษากันแล้วตัดสินโดยให้การระขอโทษกัน แล้วปรับไหม แล้วอบรมสั่งสอนมิให้ประพฤติดีก ซึ่งยังมีใช้จนถึงทุกวันนี้⁶⁵ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งเป็นการอำนวยความยุติธรรมที่มีการคำนึงถึงเหยื่อหรือผู้เสียหาย และมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเยียวยาผู้เสียหาย

⁶³ มาตากลักษ์ ออรุ่งโรจน์. กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 35-37

⁶⁴ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด. กรุงเทพมหานคร: อรุณลาดพร้าว. 2546. หน้า 33

⁶⁵ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร: ต้นไทรการพิมพ์. 2540. หน้า 3-4

หรือผู้ได้รับผลร้าย⁶⁶ โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำที่ทำให้ทุกฝ่ายได้รับผลร้าย ซึ่งรวมทั้งเสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมผู้กระทำความผิด และชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น การแก้ไขฟื้นฟู และนำทุกฝ่ายกลับสู่เข้าสู่สังคมและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และสมานฉันท์⁶⁷ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทางเลือกใหม่⁶⁸ ที่แพร่หลายกันอยู่ในหลายประเทศและได้มีการนำมาปรับใช้ให้มีความสอดคล้องต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสายหลักให้มีประสิทธิภาพ โดยมองว่าการกระทำความผิดในทางอาญาเป็นการทำลายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล⁶⁹

4.1 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มีเป้าหมายสุดท้ายให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟู โดยมีหลักการว่า ควรเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกัน ในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิดได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นเป็นการอำนวยความสะดวกทางเลือก ไม่ใช่เป็นการทดแทน กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก⁷⁰ ดังนี้

⁶⁶ เรียวรุ่ง บุญเกิด. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2557. หน้า 19

⁶⁷ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการต้นกระบวนยุติธรรมไทย. ปรัชญาคุณภูมิบัณฑิต. สาขาวิชาสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548. หน้า 23

⁶⁸ ชาย เสวีกุล. อาชญวิทยาและทัณฑ์วิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2517. หน้า 171 - 173

⁶⁹ นิธิธร วงศ์ยืน, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว: หลักการสำคัญ โดยย่อและข้อคิดเห็นบางประการ” *ศาลพาห*, 52, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2548), หน้า 152

⁷⁰ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด. กรุงเทพมหานคร: อรุณกาลดพรวัว. 2546. หน้า 53

สหประชาชาติ ให้ความหมายของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ว่าหมายถึง⁷¹ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบ จากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมซึ่งเป็น เป้าหมายสุดท้าย

จอห์น เบรทเวท (John Braithwaite)⁷² กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม โดยเยียวยาสมานฉันท์ให้เหยื่ออาชญากรรมรู้สึกว่ามี ความมั่นคงปลอดภัยกลับคืนมาอีกครั้ง โดยทำให้เหยื่ออาชญากรรมเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการ ผู้กระทำความผิดและสังคมเข้าด้วยกัน เบรทเวทนำเสนอแนวทางการลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะ ที่เป็นการประณามหรือตีตราผู้กระทำความผิด แต่มีลักษณะที่ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกต่อพฤติกรรม ของตนเอง และได้มีการพัฒนาการลงโทษแนวนี้ จนเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับความผิดที่ไม่รุนแรง หรือความผิดที่เกิดจากความประมาท หรือการกระทำโดยเด็กหรือเยาวชน ที่มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก โดยแสวงหา ความสมดุลระหว่างการลงโทษผู้กระทำความผิดกับผลประโยชน์ของสังคม และเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้ยังไม่มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิด ในทางตรงข้ามได้มุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้กระทำกับเหยื่อ และสังคมให้กลับคืนสู่สภาพปกติ เพื่อให้เหยื่อได้รับการชดเชย และรับค่าทดแทน ผู้กระทำความผิดสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ ในที่สุดสังคมก็มีความสุขเกิดขึ้น

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้อธิบายความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มีเป้าหมายสุดท้ายให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดี ดังเดิม อันเป็นกระบวนการที่สร้างความสมานฉันท์ ทำให้เกิดการฟื้นฟู โดยมีหลักการว่า ควรเป็น กระบวนการที่ไม่เป็นทางการ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มาพบกันในบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิด

⁷¹ อัจฉริยา ชูตินันท์. รายงานการวิจัยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2551. หน้า 18

⁷² ศรีธนา เลิศศาสตรวัฒนา. กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว. คุษฎีนิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 76 - 80

ความปรองดอง ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิดได้ชดใช้ ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง⁷³

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ให้ความหมายของคำว่า “Restorative Justice” หรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง⁷⁴ โครงการ กระบวนการและกระบวนการวิธีที่ดำเนินการตามหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มีวิธีการตอบสนองความขัดแย้งพฤติกรรมไม่พึงประสงค์และอาชญากรรมโดยตระหนักถึงการเยียวยาความเสียหายทั้งทางร่างกายและความสัมพันธ์ให้มากที่สุด พร้อมทั้งสร้างแผนความรับผิดชอบหรือข้อตกลงที่จะป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์เช่นเดียวกันนี้ขึ้นอีก หรือกล่าวได้ว่าโครงการในลักษณะนี้ว่า หมายถึง การอำนวยความสะดวกที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมีโอกาสดำเนินสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้าย⁷⁵ โดยมีหลักการสำคัญว่าการกระทำความผิดอาญาเป็นเรื่องละเมิดสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและละเมิดกฎหมายของรัฐตามลำดับ การทำให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม จำเป็นต้องฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล คู่กรณีและชุมชนเป็นลำดับแรก

ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์ ให้ความหมาย⁷⁶ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่าเป็นวิธีระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งซึ่งกำหนดเป็นหลักการไว้โดยให้บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้มีโอกาสพบกัน และพูดคุยถึงเรื่องการกระทำ และผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเพื่อหาข้อสรุป

จากความหมายข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการยุติธรรมที่มุ่งเน้นเยียวยา แก่ไข ฟ้นฟู ผู้กระทำความผิดและผู้ได้รับผลจากการกระทำความผิด โดยนำทุกฝ่าย กล่าวคือ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชน หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความปรองดองทุกฝ่ายกลับคืนสู่สังคมโดยปกติสุข

⁷³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ บรรณาธิการ “กระบวนการยุติธรรมหลักการและแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม. 2545. หน้า 5-6

⁷⁴ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการต้นกระบวนการยุติธรรมไทย. ปริญญาคุญบัณฑิต. สาขาวิชาสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548. หน้า 39

⁷⁵ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก : แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556. หน้า 197

⁷⁶ ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด. 2550. หน้า 6

4.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การสร้างสำนึกผิด เยียวยาและฟื้นฟูความเสียหาย ผดุงความยุติธรรมแก่ชุมชน แนวคิดเชิงทฤษฎีคือ เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชนและผู้กระทำผิด ได้ร่วมมือกันโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการฟื้นฟูหรือ เยียวยาความสูญเสียหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย โดยกระบวนการนี้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ ฟื้นฟูเหยื่อและชุมชนมากกว่าการลงโทษ เหยื่ออาชญากรรมมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ผู้กระทำผิด รับผิดชอบและเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับผลร้ายเน้นหนักและให้ความสำคัญแก่การที่ผู้กระทำผิดยอมรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำรวมทั้งการแก้ไขมากกว่าการลงโทษที่รุนแรง คำนี้ถึง ความรับผิดชอบของชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมของ ผู้กระทำผิด⁷⁷

หลักการและแนวคิดของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นความยุติธรรมเพื่อสังคม โดยส่วนรวมที่มุ่งเน้นความเอื้ออาทร และสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ตลอดจนชุมชนหรือสังคมโดยส่วนรวม

4.2.1 กระบวนการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชน

แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรม “เด็กกระทำความผิด” ขึ้นอยู่กับความร่วมมือด้วยความสมัครใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งผู้เสียหาย ชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ⁷⁸

ประการแรก ผู้เสียหายหรือเหยื่อมีความสมัครใจ ต้องการให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบในการกระทำ

ประการสอง สำนึกและสัถยภาพชุมชนต้องพิจารณาองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1) สำนึกของชุมชน ชุมชนคิดว่าเด็กเป็นสมบัติของชุมชนของชาติบ้านเมือง เมื่อเด็กมีปัญหา ชุมชน และสังคมต้องเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหานั้น ด้วยจิตสำนึกเช่นนี้ก็จะเอื้ออำนวยต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

⁷⁷ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ บรรณาธิการ “กระบวนการยุติธรรมหลักการและแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, 2545. หน้า 20-21

⁷⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 30

2) ศักยภาพของชุมชน พิจารณาว่าชุมชนเข้มแข็งหรือไม่ พลเมืองมีความกระตือรือร้นสนทนที่จะแก้ปัญหาสังคม และช่วยงานสาธารณะหรือไม่

ความหมายของชุมชน คือ ชุมชน ที่มีความรู้สึกคิดของความเป็นชุมชน มีกิจกรรมร่วมกัน มีการประชุมพบปะสังสรรค์กันด้วยกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมอื่น เพื่อสังคม ซึ่งมีลักษณะความเป็นชุมชนตามหน้าที่

ประการที่สาม บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต้องรับศักยภาพของชุมชน และยินยอมลดทอนอำนาจให้ชุมชน เมื่อบทบาทของประชาชนเพิ่มขึ้น บทบาทของรัฐก็ต้องลดน้อยลง

4.2.2 หลักเกณฑ์สำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์⁷⁹

1) เน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหายอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการและชุมชนและผู้กระทำผิด

2) จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข ซึ่งเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด รวมทั้งภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคม ในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดความเสียหายด้วย

3) ให้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น

4) ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้น เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้ง ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

5) พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนคืนดั้งเดิม

⁷⁹ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. กระบวนทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.

4.2.3 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรม

สรุปประเด็นสำคัญเปรียบเทียบที่แตกต่างระหว่างกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบทัศนคติที่แตกต่างกันสองแบบ⁸⁰

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
1. อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดกฎหมายและต่อรัฐ	1. อาชญากรรมเป็นการล่วงละเมิดต่อความสัมพันธ์ของประชาชน
2. การล่วงละเมิดนั้นก่อให้เกิดความผิด	2. การล่วงละเมิดก่อให้เกิดภาระหน้าที่
3. ความยุติธรรมต้องการให้รัฐเข้าไปกำหนดผู้ต้องถูกดำเนินคดี (ผู้ที่ทำผิด) และทำให้ผู้นั้นได้รับความเจ็บปวด (เป็นการลงโทษ)	3. ความยุติธรรมต้องรวมเอาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และสมาชิกในชุมชน โดยมีความพยายามที่จะแก้ไขให้กลับคืนดี
ศูนย์กลางความสนใจอยู่ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับ การตอบแทนอย่างสาสมกับการกระทำผิด	ศูนย์กลางความสนใจอยู่ที่ความต้องการของผู้เสียหาย ความรับผิดชอบของผู้ต้องหาในการแก้ไขความเสียหาย

ตารางที่ 2.2 เปรียบเทียบคำถามพื้นฐานที่ต่างกัน⁸¹

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
1. กฎหมายข้อไหนที่ถูกละเมิด	1. ใครได้รับความเสียหายบ้าง
2. ใครเป็นคนละเมิดกฎหมายนั้น	2. ความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องคืออะไร
3. ผู้ละเมิดกฎหมายควรได้รับโทษอย่างไร	3. เป็นภาระหน้าที่ของใครในการแก้ไขความเสียหาย

สรุปหลักการแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นเสมือนการปรับเปลี่ยนฐานคดีของระบบงานยุติธรรมที่แตกต่างจากเดิมซึ่งเน้นการลงโทษเป็นอันดับแรกแนวคิดนี้เป็นการเยียวยาเหยื่อการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชนและการเสริมพลังแก่ชุมชนเป็นอันดับรองลงมา โดยใช้วิธีการจำคุกหรือการทำให้ผู้กระทำผิดไร้ซึ่งความสามารถที่จะกระทำผิดเป็นอันดับสุดท้าย

⁸⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 53

⁸¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 53

4.3 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ใช้อยู่ในหลายประเทศ อาจแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้⁸²

4.3.1 การไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด (Victim-offender mediation)

เป็นรูปแบบในการอำนวยความสะดวกเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการที่ให้เหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาพบกัน โดยมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด หรือบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ส่งคดีเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบการกระทำผิดของตน ให้ความช่วยเหลือและชดเชยความเสียหายต่อเหยื่อหรือผู้เสียหายอาจไม่จำเป็นต้องตีค่าเป็นจำนวนเงินเสมอไป โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เพื่อช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยดี อย่างไรก็ตามเหยื่อหรือผู้เสียหายอาจร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยโดยผ่านโปรแกรมที่ให้ความช่วยเหลือเหยื่อหรือผู้เสียหายในชุมชน⁸³

หลักการที่นำมาใช้ในการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดนี้ จะต้องได้รับความร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีหลักการที่สำคัญสามประการ คือ ความยุติธรรม การทำดีเพื่อแก้ตัว และมาตรการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดไปกระทำผิดในอนาคต⁸⁴

โดยที่รูปแบบการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดคือ รูปแบบกระบวนการเชิงสมานฉันท์ที่นำเอาทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาพบปะคุย โดยอาศัยคนกลางเพื่อทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท โดยผู้ประนอมข้อพิพาทนี้ต้องผ่านอบรมซึ่งผลของการประนอมข้อพิพาทมักจะเป็นการหาวิธีการเยียวยาและชดเชยความเสียหายจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย โดยโครงการประนอมข้อพิพาทได้เกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศแคนาดาเมือง Elmira ในปี ค.ศ. 1974 กับกรณีปัญหาที่ทั้งสองเยาวชนผู้กระทำความผิดรับสารภาพว่าได้ทำลายทรัพย์สินจำนวน 22 รายการ ของผู้อื่น ซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เยาวชนทั้งสองคนไปพบกับผู้เสียหายเพื่อการประนอมข้อพิพาท ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับรูปแบบการประนอมข้อพิพาทอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยหลักการของรูปแบบข้อพิพาท

⁸² จิตรา เพียรล้ำเลิศ “การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนและการกระทำความผิดทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน” ในแนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญาและอาชญุชั้นสูง. หน่วยที่ 8. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2557. หน้า 8-18

⁸³ ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ . กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด. 2550. หน้า 26-28

⁸⁴ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงานการวิจัยกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. ม.ปท. ม.ป.ป. หน้า 42

Howard Zehr ได้อธิบายถึงจุดประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ 1. ความยุติธรรม 2. ผู้กระทำความผิดทำความดีเพื่อแก้ตัว 3. มาตรการในการปรับปรุงตัวเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งมาตรการในการปรับปรุงตัวนี้อาจจะใช้วิธีการตกลงเรื่องการชดเชยความเสียหายและการติดตามผลจุดประสงค์ทั้ง 3 ประการนี้ต้องอาศัยการร่วมมือทั้งผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย คนในชุมชนเพื่อให้การประนอมข้อพิพาทสำเร็จตามจุดประสงค์ ส่วนข้อสังเกตที่น่าสนใจของรูปแบบการประนอมข้อพิพาทนี้ บางกรณีมีข้อจำกัดในเรื่องของการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องเข้ามารับรู้ปัญหาส่วนตัวที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยส่วนมาก จะเน้นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันมากขึ้น⁸⁵

4.3.2 การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences หรือ FGCs)

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ถือกำเนิดขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์ ในฐานะที่เป็นวิธีการใหม่ ในการจัดการกับความล้มเหลวของระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน ที่ถือปฏิบัติมาโดยการผสมผสานกับทัศนคติของชนเผ่าเมารีชาวพื้นเมืองที่เน้นความสำคัญของบทบาทครอบครัวและชุมชนในการจัดการกับการกระทำผิด ดังนั้นในปี ค.ศ. 1989 พระราชบัญญัติเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้ถูกบังคับใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ โดยพระราชบัญญัติได้เน้นถึงกระบวนการขึ้นศาลทั้งศาลแพ่งและศาลอาญาว่าควรจะเป็นที่สุดท้ายที่เด็กและเยาวชนจะต้องเข้ามาอยู่รวมทั้งได้สนับสนุนให้มีการใช้ชุมชนเป็นพื้นฐานในการแก้ไขโดยใช้ครอบครัวเป็นหลัก ให้ถือว่าหน้าที่หลักพื้นฐานของครอบครัวคือความรับผิดชอบต่อกัน ภายใต้อำนาจใช้ปัญญานี้ ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนจากการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พบว่าครอบครัวสามารถตัดสินใจได้อย่างดีและเป็นคุณต่อเด็กและเยาวชนในครอบครัวและพวกเขายังเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับตัวเองด้วย⁸⁶ ปัจจุบันได้มีการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา แอฟริกา อังกฤษ ไอร์แลนด์ สวีเดน และแคนาดา⁸⁷ แต่ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้มีกฎหมายรองรับในเรื่องของการนำกระบวนการ

⁸⁵ ณัฐ นารินทร์ และจรินทร์ทิพย์ตรีศรีศรีคุณ. รายงานการวิจัยการพัฒนา รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เรื่อง การพัฒนา รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2562. หน้า 16-17

⁸⁶ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 17-18

⁸⁷ ณัฐพร โดประชูร. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2549. หน้า 41-42

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีที่ยาวชนกระทำความผิด โดยมีกฎหมายตกลงทางอาญา และกฎหมายว่าด้วยผู้กระทำความผิดซึ่งเป็น โดยมีลักษณะที่ให้การฟื้นฟูและให้การศึกษาแก่เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งหากศาลสั่งให้มีมาตรการเยียวยาเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตาม และปฏิบัติได้ครบถ้วนแล้ว ศาลจะมีมาตรการที่จะยกเลิกโทษ⁸⁸ แต่ในการทำแผนฟื้นฟูของศาล เยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยนั้น เมื่อคดีมาถึงชั้นพิจารณาจะดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคriminal พ.ศ. 2553 มาตรา 90 เป็นดุลยพินิจของศาล ที่จะไม่ออกคำพิพากษาได้ หากเป็นกรณีที่ศาลเห็นสมควรที่จะต้องมีการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน โดยที่ยังไม่ต้องบังคับโทษเสียก่อนอย่างเช่นในประเทศฝรั่งเศส⁸⁹

สำหรับการประชุมสำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็น รูปแบบที่น่าจะได้รับการพิจารณามาปรับใช้กับการพิจารณาหาทางแก้ไขฟื้นฟูปัญหาเด็กและเยาวชน กระทำผิดกฎหมาย มีเป้าหมายดังนี้

- 1) เป็นการให้โอกาสเหยื่อให้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการอภิปราย ถึงการกระทำผิดและ พิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด
- 2) ให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิดของเขามากขึ้น และให้โอกาส ผู้กระทำผิดในการแสดงความรับผิดชอบ
- 3) เป็นการผูกมัดระบบการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดเพื่อการแก้ไข และจัดระเบียบ พฤติกรรมในอนาคตของผู้กระทำผิด
- 4) อนุญาตให้ทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดได้ติดต่อกับระบบการให้ความช่วยเหลือ ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะประกอบด้วย สมาชิกในชุมชน ที่ได้รับผลกระทบ จากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด เพื่อน และผู้ช่วยเหลือ หลัก (Key supporters) ของทั้งสองฝ่าย เพื่อตัดสินใจในการแก้ไข ปัญหา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมี คนกลางทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือการดำเนินการ (Facilitator) ผู้เข้าร่วม ประชุมทุกคนต้องเข้าร่วมประชุม ด้วยความสมัครใจ นอกจากเหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และครอบครัวแล้ว การประชุมอาจมีครู ญาติพี่น้อง ผู้ที่เคารพนับถือ และคนอื่นๆ ในชุมชนด้วย ก็ได้ ทั้งนี้เหยื่อหรือผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดจะ เป็นผู้เสนอรายชื่อบุคคลที่จะเข้าร่วมประชุม ในระบบนี้ ส่วนสถานที่ประชุมอาจเป็น โรงเรียน สถานีตำรวจ หน่วยงานคุมประพฤติ เป็นต้นก็ได้

⁸⁸ คำไพร เหลาแสน, มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องในคดีเด็กและเยาวชน, วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2561, หน้า 26 - 27

⁸⁹ อภิรดี โพธิ์พร้อม, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรม อย่างยั่งยืน (ตอน2), วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ 6, 1, (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2554): 3-44 หน้า 11-12

แต่มีกึ่งการใช้กระบวนการพิจารณาในชั้นศาล โปรแกรม การประชุมอาจปฏิบัติภายในหน่วยงานเดียว และพัฒนาขึ้นเป็นการทำงานร่วมกันมากกว่าหลายหน่วยงาน ผู้ที่ทำหน้าที่ facilitator ต้องเป็นผู้ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว อาจเป็นอาสาสมัครหรือผู้ทำหน้าที่ โดยรับค่าตอบแทนก็ได้ เจือใจของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เด็กและเยาวชนต้องรับผิดชอบและต้องการ แก้ไขการกระทำผิดของตนเอง การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดเข้าใจถึงความเลวร้ายของการกระทำของตนและเข้าใจความรู้สึกของผู้เสียหาย และอาจมีโอกาสนิยามความเสียหายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหายโปรแกรมที่จัดภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเน้นความรับผิดชอบโดยตรงของผู้กระทำผิดสิทธิของผู้เสียหายและการให้ความช่วยเหลือการให้สมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำ การประชุมเป็นนโยบายรัฐที่มีกฎหมายรองรับ เช่น โครงการเว็กก้า เว็กก้า (Wagga Wagga project) ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชน แต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัว ผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย เช่น เดียวกับการไกล่เกลี่ยที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการในขณะนี้ โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

4.3.3 การพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles)

เป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศแคนาดาตั้งแต่ปี 1992 ในศาล Yukon Territorial โดยเป้าหมายของการประชุมแบบล้อมวง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความปรองดองแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ให้โอกาสผู้กระทำผิดในการขออภัยและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น สร้างพลังให้เหยื่อหรือผู้เสียหายสมาชิกในชุมชน ครอบครัว และผู้กระทำผิดให้เขาเรียกร้องและแสดงความรับผิดชอบร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหา ให้ความสนใจกับสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมการกระทำผิด สร้างจิตสำนึกและศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในค่านิยมของชุมชน

ความสำเร็จของการใช้รูปแบบนี้ขึ้นอยู่กับการทำงานร่วมกันระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐกับชุมชนที่ทำงานในลักษณะความเป็นหุ้นส่วนที่ดีผู้ที่มีส่วนร่วมทุกฝ่ายต้องผ่านการอบรมที่จำเป็นในหลายชุมชนที่ใช้รูปแบบนี้ คณะกรรมการยุติธรรมชุมชนจะเป็น ผู้ตัดสินใจว่ากรณีใดได้รับการยอมรับการพัฒนาที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเหยื่อและผู้กระทำผิด และการช่วยให้เกิดการประชุมแบบล้อมวง

การประชุมแบบล้อมวงไม่สามารถใช้กับการกระทำผิดทุกคดี ปัจจัยหลักที่จะตัดสินใจว่าดีนั้นๆ เหมาะสมที่จะใช้การประชุมแบบล้อมวงได้หรือไม่ ต้องพิจารณาองค์ประกอบคือบุคลิกลักษณะของผู้กระทำผิด ความจริงใจ และความสัมพันธ์กับชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย การอุทธรณ์หรือการเสียดสีของกลุ่มที่จะให้ความช่วยเหลือเหยื่อและผู้กระทำผิด นอกจากนี้การประชุมแบบล้อมวงยังต้องอาศัยแรงกายและลงทุนเรื่องเวลา และผู้กระทำผิดในคดีที่ไม่ร้ายแรง เพราะนอกจากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวแล้ว การประชุมแบบล้อมวงยังมีขั้นตอนการดำเนินการมากมายซึ่งมีลักษณะแตกต่างหลายหลายไปในแต่ละชุมชน โดยชุมชนจะต้องผู้ออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องกายของชุมชนและวัฒนธรรม

จุดเด่นของการล้อมวงตัดสิน คือ ความเป็นไปได้ที่จะนำมาปรับใช้ในคดีที่มีความรุนแรง (Serious Offences) เช่น คดีทำร้ายร่างกาย คดียาเสพติด คดีความรุนแรงในครอบครัว อย่างเหมาะสมมากกว่ารูปแบบอื่น อีกทั้งเป็นวิธีเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกระบวนการยุติธรรมของรัฐและชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบนี้ อย่างไรก็ตาม พบข้อจำกัดของการล้อมวงตัดสินบางประการ อาทิ การเป็นรูปแบบที่ต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก ฉะนั้น จึงเป็นการยากหากจะนำมาปรับใช้ในทุกคดีแม้คดีความผิดเล็กน้อย โดยเฉพาะในกรณีที่ศาลมีปริมาณคดีมาก และรูปแบบนี้จะประสบความสำเร็จยากในชุมชนที่ไม่มีความพร้อม หรือสายในในชุมชนเปราะบาง⁹⁰

4.3.4 คณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards)⁹¹

เป็นวิธีการเชิงสมานฉันท์ในชุมชนที่หวนกลับคืนมาใหม่เป็นต้นแบบใหม่ที่ชุมชนแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างกว้างขวางรู้จักกันในนามของคณะกรรมการเยาวชน คณะกรรมการเพื่อนบ้านหรือคณะกรรมการยุติธรรมทางเลือกชุมชน (youth panels, neighborhood boards or community diversion boards) คณะกรรมการนี้ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำความผิดเหยื่ออาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำความผิดรวมอยู่ด้วย โดยใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีโทษไม่ร้ายแรงและดำเนินการเช่นเดียวกันกับรูปแบบอื่นๆ คือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะจะพิจารณาโทษ คณะกรรมการ

⁹⁰ ยศวินทร์ บริบูรณ์ธนา และพรประภา แก้วกล้า. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนากรมคุมประพฤติ. 2553. หน้า 20

⁹¹ พิษญา เหลืองรัตนเจริญ. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด. คุชฎีนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2555. หน้า 77-78

เหล่านี้ มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา

อย่างไรก็ตาม บางแห่งมีการใช้โปรแกรมที่มีรูปแบบผสมผสาน (multi-form programs) คือ มีการใช้รูปแบบทุกรูปแบบดังกล่าวข้างต้น คือ ทั้ง mediation ทั้งทางตรง (direct) และทางอ้อม(indirect), conference หรือ circle โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และ ตัวแปรอื่นๆ ที่เข้ามาแทรกซ้อนในขณะนั้น ดังนั้นรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นวิธีระงับข้อพิพาทที่มีจุดเริ่มต้นด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความกรุณาที่มนุษย์มีต่อกัน และดำเนินการโดยยึดหลักความเสมอภาค การยอมรับอย่างให้เกียรติไม่ว่ากระบวนการนี้ จะดำเนินการด้วยรูปแบบใดก็ตามแต่ผลของข้อตกลงเชิงสมานฉันท์จะทำให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดได้รับการดูแล ผู้กระทำความผิดสามารถปรับปรุงตัวเองอันเป็นการเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนทำให้ชุมชนแข็งแกร่งขึ้นและมีความปลอดภัยในชุมชน

4.4 ประเภทคดีและขั้นตอนการใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

4.4.1 ประเภทคดีที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นั้น ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องนำมาใช้กับความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่เป็นการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแต่ละปัญหา ความขัดแย้ง โดยในทางปฏิบัติมีข้อพิจารณาทางกฎหมายที่ได้กำหนดประเภทคดี เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์แห่งการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งและการชดเชยเยียวยา เพื่อนำไปสู่ความสมานฉันท์ของสังคมชุมชน เช่น ในประเทศแคนาดาได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในกรณีการประพาศติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ⁹² ในรัฐเท็กซัสได้ใช้ในคดีฆาตกรรมเพื่อให้เหยื่อที่มีชีวิตหลงเหลืออยู่ หรือญาติได้มีโอกาสพบผู้กระทำความผิด เพื่อสร้างความรู้สึกที่ดีขึ้นในสังคมโลกส่วนใหญ่มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิด 6 ประเภท คือ⁹³

1) ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ (Juvenile Delinquents)

ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ (juvenile delinquents) ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีที่เด็กและเยาวชน

⁹² ประภัสสร คำดี. ปัญหาการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน : ศึกษาเฉพาะในชั้นพิจารณาและแทนการพิพากษา. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560. หน้า 61-62

⁹³ พิษญา เหลืองรัตนเจริญ. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด. คุชฎินิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2555. หน้า 79 - 81

เป็นผู้กระทำผิด โดยระบบกฎหมายได้กำหนดไว้ในหลายๆ ประเทศ เช่น อังกฤษ เยอรมัน ออสเตรีย รวมทั้งแคนาดาและสหรัฐอเมริกาที่ใช้วิธีนี้เป็นหลักในการดำเนินคดีเพิ่มมากขึ้น ส่วนรูปแบบที่ใช้จะมีลักษณะเช่นเดียวกันคือใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (family group conferences หรือ FGCs)

2) ความผิดที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence)

กรณีความรุนแรงในครอบครัว ถือได้ว่าเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมที่ต้องใช้ช่องทางพิเศษของกระบวนการยุติธรรม หรือใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้ความสำคัญกับเหยื่อหรือผู้เสียหายในฐานะประธานของปัญหามากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เสียหายและแสวงหาวิธีการที่จะให้ผู้กระทำผิดเยียวยาชดใช้และปรับปรุงนิสัยความประพฤติอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับเรื่องนี้ได้

3) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความกันได้

คดีอาญาประเภทนี้ เป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ ซึ่งโดยปกติจะมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลโดยมิได้กระทบกระเทือนต่อสาธารณชนกฎหมายจึงยินยอมให้ถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้ และเมื่อยอมความกันแล้วผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องร้องอีกไม่ได้ คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา 276 วรรค 1) ความผิดฐานอนาจาร (มาตรา 278 และมาตรา 284) ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (มาตรา 309 วรรค 1) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น (มาตรา 310 วรรค 1 และมาตรา 311 วรรค 1) ความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 326-328) ความผิดฐานฉ้อโกง (มาตรา 341-342, 344-346 และ มาตรา 349-350) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ (มาตรา 352-355) ความผิดฐานทำเสียทรัพย์ (มาตรา 358-359) ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา 362-364) ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีความผิดที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เมื่อเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดเป็นญาติกันตามมาตรา 71 ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ (มาตรา 334-335) ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ (มาตรา 336 วรรค 1) ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน (มาตรา 343) ความผิดฐานรับของโจร (มาตรา 357) ความผิดฐานทำให้ทรัพย์ที่มีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์เสียหาย (มาตรา 360)

4) ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญาเป็นการกระทำผิดบางอย่างซึ่งผู้กระทำมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา เนื่องจากการกระทำนั้นเข้าองค์ประกอบความผิดทางอาญา ในขณะที่เดียวกันยังทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายด้วย ลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดทางแพ่ง

เกี่ยวเนื่องทางอาญา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญานั้นผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาและยังต้องชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายอีกด้วย เพราะฉะนั้นข้อพิพาทในลักษณะนี้จะระงับลงได้ก็ต่อเมื่อคู่พิพาทตกลงประนีประนอมกันทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

5) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น

ความผิดเล็กๆ น้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น คดีอาญาประเภทนี้เป็นความผิดประเภทที่แม้จะมีโทษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นคดีความผิดอันยอมความได้ เพราะถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดินทำให้ต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไปตามลำดับขั้นตอน แต่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมแต่ละลำดับ ได้แก่ ตำรวจ อัยการ และศาลอาจใช้ดุลพินิจเพื่อเบี่ยงเบนคดีประเภทนี้ออกนอกกระบวนการตามอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกระยะสั้น อันก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้กระทำผิดและสังคม รวมทั้งลดความแออัดในเรือนจำได้อีกทางหนึ่ง ความผิดคดีอาญาเล็กน้อยๆ ประเภทนี้ ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี

4.4.2 ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนทั้งก่อนและหลังการพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดี และภายหลังการพิจารณาคดี ดังนี้⁹⁴

1) ขั้นตอนก่อนคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

มีการใช้วิธีเชิงสมานฉันท์โดยชุมชนสำหรับคดีความอาญาบางประเภทที่ไม่ร้ายแรงโดยดำเนินการก่อนที่จะมีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน เช่น ประเทศฝรั่งเศสจะใช้รูปแบบที่เรียกว่าคณะกรรมการบูรณาการชุมชน (Community Reparative Boards) เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในโรงเรียนและในที่ทำงาน ในโรงเรียนจะใช้กับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การขีดเขียนทำลายทรัพย์สินและภาพลักษณ์ของโรงเรียน การลักขโมยของ เสพยา มีอาวุธ เป็นต้น และในที่ทำงานจะเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างนายจ้างที่ไม่ร้ายแรง การล่วงละเมิดทางเพศด้วยวาจา เป็นต้น

2) ขั้นตอนเมื่อคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและก่อนพิพากษาคดี

มีการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ การกรณีมีความเห็นสมควรสั่งฟ้อง อาจใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ การชะลอฟ้อง

⁹⁴ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : “ทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย. *ศุลพาห* 51, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2547): 112-142. หน้า 131-132

และชั้นพิจารณาคดีของศาลก่อนที่จะมีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใด โดยในประเทศตะวันตก ส่วนใหญ่ใช้ “พนักงานคุมประพฤติ” หรือนักสังคมสงเคราะห์” ดำเนินกระบวนการวิธีการสมานฉันท์ โดยใช้รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง (Sentencing Circles) สำหรับกรณีผู้กระทำผิดเป็นชนพื้นเมืองในประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐ และรูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอย่างกว้างขวางสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งในยุโรปและอเมริกา

3) ขั้นตอนหลังจากพิพากษาคดี

ในยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปออสเตรเลีย มีการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ในชั้นราชทัณฑ์อย่างกว้างขวาง โดยเมื่อมีการจำคุกผู้กระทำผิดไปแล้วระยะหนึ่ง เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการพักการลงโทษ และในช่วงก่อนที่ผู้กระทำผิดจะสิ้นสุดการรับโทษ จำคุกคืนสู่ชุมชน โดยใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

4.4.3 ขั้นตอนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในคดีเด็กและเยาวชน

โดยที่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นการนำแนวคิดเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาเป็นมาตรการเสริมและคู่ขนานกับการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมโดยปกติ⁹⁵ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง คือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี และมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนพิพากษา⁹⁶ โดยมีรายละเอียดดังนี้⁹⁷

1) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

เป็นมาตรการพิเศษก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้อำนวยการสถานพินิจอาจพิจารณาให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมหรือมามอบตัวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 86 ถึง 89 ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ และผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเสนอแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

⁹⁵ พฤษภา พนมยงค์. การคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2559. หน้า 9

⁹⁶ อภิรดี โพธิ์พร้อม. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน (ตอน 2). วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 6, 1, (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2554): 3-44. หน้า 9-15

⁹⁷ พงศ์จิรา เชิดชู. รายงานการวิจัยปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2558.

ให้ศาลตรวจสอบกระบวนการจัดการแผนดังกล่าวว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากชอบด้วยกฎหมาย และมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็ก หรือเยาวชนนั้น และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสีย ที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง เมื่อเด็กและเยาวชนถูกฟ้องศาลแล้ว หากศาลพิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ในระหว่างพิจารณา หรือจากคำเสนอของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือตามรายงานการสืบเสาะ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจแล้ว เห็นว่าควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 90 ศาลอาจจะสั่งให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว จำเลย ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรลุข้อตกลง ระหว่างกัน (ในลักษณะ Restorative Justice-R.J.) พร้อมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และฝ่ายผู้เสียหาย ทั้งนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จะติดตามผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ตกลงกันได้เรียบร้อยแล้ว กฎหมาย กำหนดให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความทันที โดยสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้อง เป็นอันระงับ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

2) มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดี

เป็นมาตรการที่ศาลเห็นว่าเมื่อเด็กและเยาวชนถูกฟ้องศาลแล้ว หากศาล พิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในระหว่างพิจารณา หรือจากคำเสนอของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือตามรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจแล้ว เห็นว่าควร จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 90 ศาลอาจจะสั่งให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว จำเลย ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทนชุมชน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรลุข้อตกลงระหว่างกัน (ในลักษณะ Restorative Justice-R.J.) พร้อมจัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแต่ละฝ่ายผู้เสียหาย ทั้งนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำฯ จะติดตามผล การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ตกลง กันได้เรียบร้อยแล้ว กฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความทันที โดยสิทธิ การนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

3) มาตรการพิเศษแทนการมีคำพิพากษา

ในกรณีเด็กและเยาวชนถูกฟ้องและการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว หากศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในระหว่างพิจารณาหรือจากคำเสนอของศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำฯ หรือตามรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของผู้อำนวยการสถานพินิจ ว่าพฤติกรรมแห่งคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษา หรือบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็ก หรือเยาวชนอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีได้ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 มาตรการพิพาทภาคีตาม ศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 วรรค 132 วรรคหนึ่ง ในกรณี ที่ศาลเห็นว่า บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วยสามารถดูแลเด็กและเยาวชน โดยมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วย แล้วกำหนดเงื่อนไข ให้จำเลยปฏิบัติหรือให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่จัดทำขึ้นต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ อาจได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตามแผนการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งหาก เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วกฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งยุติ โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้อง เป็นอันระงับ

กรณีที่ 2 มาตรการแทนการพิพาทภาคีตามศาลตามพระราชบัญญัติศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ไม่สมควรปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ศาลอาจส่งเด็กหรือเยาวชน ไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่น ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ดูแลชั่วคราว โดยกำหนดเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติหรือให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น อายุยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ส่วนรายละเอียดต่างๆ นั้นจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

สรุป กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นกระบวนการ ที่นำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนำมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมคืนสู่สังคมโดยปกติสุข ทั้งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชน

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชน ในประเทศไทยและต่างประเทศ

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาคือ มาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนจากלבต้นเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

1.1 แนวคิดการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ประเทศไทยที่ได้กำหนดแนวทางในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์เรื่องการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม มีบทบัญญัติรัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนรัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูง รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าวในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรม⁹⁸ นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมซึ่งคุ้มครองรวมไปถึงเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วย โดยบัญญัติว่า รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว

⁹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 71 วรรคสาม

และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควรรัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใดๆ รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้⁹⁹ จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเด็กและเยาวชนตามที่ได้ให้การรับรองไว้ และรัฐยังมีอำนาจในการเข้าไปช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนที่จำเป็นต้องได้รับแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยเน้นที่ประโยชน์ประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นไปตามหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา คือ มาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กและเยาวชน การบรรเทาผลร้าย ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ได้บัญญัติถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา อันเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการพิจารณาคดีตามปกติ (Diversion) โดยที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติให้มีกระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ ซึ่งใน มาตรา 4 ให้คำนิยามของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่า “มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือก การศึกษาหรือการฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ” กระบวนการเหล่านี้เริ่มตั้งแต่เด็กและเยาวชนถูกส่งตัวมาศาล เพื่อตรวจสอบการจับตามมาตรา 72 และ 73 เมื่อศาลตรวจสอบการจับว่าเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ศาลจะพิจารณาต่อไปว่าจะควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้หรือไม่ หากเห็นว่าควรควบคุมตัวเด็กและเยาวชนนั้นจะถูกส่งตัวไปควบคุมที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่หากศาลเห็นว่าไม่ควรควบคุมตัวเด็กและเยาวชน หรือเห็นควรควบคุมตัวแต่ต่อมาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ศาลจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้ผู้ปกครองรับกลับไปดูแลระหว่างรอการสอบสวนและการพิจารณา ซึ่งศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับคำปรึกษาและแนะนำหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูใดๆ ได้ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดโดยไม่มี

⁹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68

การควบคุมตัวจึงเริ่มต้นมาตรา 73 วรรคสี่ โดยศาล ได้จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสาน การประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว (Counseling and Conferencing Center) ขึ้นเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ไม่มีการควบคุมตัวเหล่านี้ ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กและเยาวชน ซึ่งอาจรวมถึงผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนนั้นเข้าพบผู้ใดคำปรึกษาแนะนำ (Counselor) ในศูนย์ ให้คำปรึกษาแนะนำของศาลนักจิตวิทยาประจำศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ และผู้ให้คำแนะนำทำการ ประเมินและวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็ก เยาวชนและครอบครัวในด้านกาย จิตใจ สังคม เพื่อแก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมแก่เด็กหรือเยาวชน จากนั้นศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จะทำรายงานสรุป สภาพปัญหาของเด็ก หรือเยาวชนรวมถึงสภาพครอบครัว ตลอดจนแนวทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ที่เหมาะสมเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลเมื่อเด็กและเยาวชนถูกฟ้องเป็นคดี ใดๆก็ตาม ก่อนที่เด็กและเยาวชนจะถูกฟ้องเป็นคดี หากมีความจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งให้เด็ก หรือเยาวชนเข้ารับการบำบัดรักษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดใดๆ ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีก็ได้¹⁰⁰

อย่างไรก็ดี การแก้ไข ปรับปรุง ฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กและเยาวชน มาตรการทางกฎหมายที่ถูกกำหนดให้นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 69/1 แห่งพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นบทบัญญัติ ที่ชัดเจนแสดงให้เห็นถึงการให้โอกาส แก้ไข ปรับปรุง ฟื้นฟูพฤติกรรม ทั้งยังรักษานาคต รวมถึง สวัสดิภาพของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กร่วมด้วย โดยการดำเนินคดีที่เปรียบเทียบ ปรับได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนเด็กและผู้ปกครองแทนการเปรียบเทียบ ปรับได้¹⁰¹ แต่มีข้อแม้ว่าเด็กต้องกระทำความผิด “ครั้งแรก” ถ้าเด็กสำนึกในการกระทำและบิดา มารดาผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วยสามารถดูแลเด็กได้ก็ให้งด การสอบสวนและปล่อยตัวไป¹⁰²

¹⁰⁰ คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เล่มที่ 9. สำนักงานศาล ยุติธรรม. ม.ป.ท. 2562. หน้า 163-165

¹⁰¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 69/1

¹⁰² วรวิทย์ ฤทธิพิศ. รายงานการวิจัยมาตรการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่ก่ออาชญากรรมร้ายแรง วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่น 60 ปีการศึกษา 2560-2561. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2560. หน้า 33

กฎหมายของประเทศไทยมีการบัญญัติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหากเป็นการฟ้องคดีต่อศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้อำนวยการสถานพินิจอาจพิจารณาให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมหรือมามอบตัวตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 86 ถึง 89 ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ และผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเสนอแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ศาลตรวจสอบกระบวนการจัดการแผนดังกล่าวว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากชอบด้วยกฎหมายและมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

เมื่อเด็กและเยาวชนถูกฟ้องศาลแล้ว หากศาลพิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในระหว่างการพิจารณาหรือจากคำเสนอของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือตามรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจแล้ว เห็นว่าควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 90 ศาลอาจสั่งให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว จำเลย ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรลุข้อตกลงระหว่างกัน (ในลักษณะ Restorative Justice-R.J.) พร้อมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และฝ่ายผู้เสียหาย ทั้งนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ จะติดตามผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ตกลงกันได้เรียบร้อยแล้ว กฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความทันที โดยสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

นอกจากนี้ ในกรณีเด็กและเยาวชนถูกฟ้องและการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว หากศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในระหว่างการพิจารณาหรือจากคำเสนอของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือตามรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของผู้อำนวยการสถานพินิจ ว่าพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษา หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีได้ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 มาตรการพิพากษาคดีตาม ศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 วรรค 132 วรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลเห็นว่า บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วยสามารถดูแลเด็กและเยาวชน โดยมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอยู่ด้วย แล้วกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติ หรือให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำขึ้นต้อง

ไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ อาจได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตามแผนการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งหากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วกฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งยุติโดยไม่ต้องมี คำพิพากษา เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

กรณีที่ 2 มาตรการแทนการพิพากษาคดีตามศาลตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ไม่สมควรปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ศาลอาจส่งเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ หรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ดูแลชั่วคราว โดยกำหนดเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติหรือให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชน หรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ไปพลางก่อนก็ได้ แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็ก หรือเยาวชนนั้นอายุยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

แม้กฎหมายที่บัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะกำหนดวิธีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไว้ เพื่อเป็นการเบี่ยงเบนคดีของเด็กและเยาวชนจากระบวนการยุติธรรมอาญากระแสหลัก แต่นำตัวเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ก็ตาม แต่ยังคงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำความผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีแก่สังคม ซึ่งมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในศาลนั้นเป็นอีกมาตรการที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน¹⁰³ โดยในการศึกษาครั้งนี้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.2 เกณฑ์อายุการรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

โดยทั่วไปแล้วเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาขึ้นแสดงว่าได้มีการกระทำอันเป็นการเสียหายหรืออันตรายแก่สังคมแล้ว บุคคลที่กระทำความผิดย่อมจะต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำผิดแล้ว กฎหมายเห็นว่าพวกเขาเหล่านี้อาจมีความรู้สึกผิดชอบอย่างจำกัด ไม่เหมือนกับกรณีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นกฎหมายอาญาจึงกำหนดเรื่อง ความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน ไว้เป็นกรณีพิเศษ โดยเฉพาะในบางกรณี

¹⁰³ ปพนธีร์ ธีระพันธ์. คดีเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Cases). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2561. หน้า 105

แม้การกระทำของเด็กจะเป็นความผิด แต่กฎหมายอาจไม่เอาโทษเลยก็ได้เรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนนี้ประมวลกฎหมายอาญาได้แบ่งกลุ่มอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ดังมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมไว้¹⁰⁴ ดังนี้

1.2.1 การกำหนดอายุของเด็กที่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาไว้ให้สอดคล้องกับหลักการในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

- 1) อายุไม่เกินสิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ¹⁰⁵
- 2) เด็กอายุกว่าสิบปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีกระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจตักเตือนเด็ก พร้อมทั้งตักเตือนบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กด้วย หรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวหรือส่งตัวเด็กไปเข้ารับการศึกษาและอบรมก็ได้¹⁰⁶
- 3) เด็กหรือเยาวชนที่มีอายุกว่าสิบห้าปีแต่ต่ำกว่าสิบแปดปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบและสิ่งอื่นที่พ่วงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรลงโทษก็ให้จัดการอย่างเดียวกับมาตรา 74 แต่ถ้าศาลเห็นว่าควรลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงกึ่งหนึ่ง¹⁰⁷
- 4) เด็กหรือเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องได้รับโทษ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้¹⁰⁸

¹⁰⁴ ดวงพร เพชรคง. กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน. คืบคั้น 21 เมษายน 2563.

จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1706

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 76

1.2.2 การกำหนดหลักเกณฑ์ในการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนศาลมีอำนาจ นำมาตรการคุมประพฤติมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแทนการลงโทษ

ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด
ด้วยตามมาตรา 74-75 โดยกำหนดไว้หลายวิธี ดังนี้

1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียก
บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

2) ศาลมอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดา หรือผู้ปกครองในกรณีที่ศาลเห็นว่า
บุคคลเหล่านั้นสามารถดูแลเด็กได้ โดยวางข้อกำหนดให้บุคคลเหล่านั้นระวังเด็กไม่ให้ก่อเหตุร้าย
ตลอดเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งต้องไม่เกินสามปี พร้อมทั้งกำหนดค่าปรับกรณีที่เกิดก่อเหตุร้ายขึ้นอีก

3) ศาลมอบตัวเด็กนั้นให้แก่บิดามารดา หรือผู้ปกครองและกำหนดเงื่อนไข
เพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น โดยมีการแต่งตั้งพนักงานเพื่อคุมประพฤติเด็กนั้นด้วย

4) ศาลมอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล
อบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด ในกรณีที่เด็กนั้นไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
หรือมี แต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กได้

5) ศาลส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรมหรือสถานที่
ตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็กตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่ให้เกินกว่าที่เด็กนั้นมีอายุครบ
สิบแปดปีนอกจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวกับ
การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยตรงอีกฉบับ คือพระราชบัญญัติศาล
เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนด
หลักเกณฑ์เรื่องกระบวนการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดไว้โดยเฉพาะ ดังจะได้
กล่าวต่อไป

ตามพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี
เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 วางหลักไว้ว่า

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าอายุที่กำหนดไว้ตามมาตรา 73
แห่งประมวลกฎหมายอาญา แต่ยังไม่ถึงสิบห้าปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปี
บริบูรณ์มาตรา 5 คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้น
ในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าประเทศไทยคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา
เข้าสู่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในเกณฑ์อายุเกินกว่าสิบปีบริบูรณ์แต่ไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์

1.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดีในประเทศไทย

แนวคิดหลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยส่วนใหญ่ล้วนมุ่งเน้นไปที่การนำเอาผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ผู้ผู้นั้นได้กระทำความผิดลงไป ทั้งเพื่อเป็นการขยับยั้งการกระทำความผิด ไม่ให้บุคคลอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างและตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม แต่แนวความคิดหนึ่งเริ่มมองว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยอาศัยแนวคิดดังกล่าว อาจจะไม่เหมาะสมในบางกรณี โดยเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญา โดยหลักการของการดำเนินคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้นต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพเด็กและอนาคตของเด็กและเยาวชนยิ่งกว่าการลงโทษโดยการจำคุก ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการนำมามาตรการอื่นมาใช้ในคดีเด็กและเยาวชน เพื่อให้โอกาสเด็กได้กลับตัว กลับใจเป็นคนดี แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้เป็นคนดี¹⁰⁹

โดยตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอันเป็นกระบวนการเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการพิจารณาคดีตามปกติ (diversion) โดยกำหนดหลักเกณฑ์ประเภทคดีที่สามารถเข้าสู่กระบวนการได้ไว้ในมาตรา 86 นอกจากนี้ กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาคดีเข้าสู่กระบวนการได้โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ซึ่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว ต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเสนอเรื่องให้ศาลพิจารณาว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เมื่อศาลเห็นชอบและมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วพนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น และสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง ทั้งนี้ ในส่วนการดำเนินการของศาลจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561¹¹⁰

¹⁰⁹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ. การดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 57

¹¹⁰ คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เล่มที่ 9. สำนักงานศาลยุติธรรม. ม.ป.ท. 2562. หน้า 168

ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด อาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี เมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถาน พินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและหาก จำเป็นเพื่อประโยชน์ ในการคุ้มครองเด็ก หรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือผู้แทนองค์การ ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนบรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคมแล้ว เสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการ เพื่อพิจารณา โดยการจัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้น เป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการ สถานพินิจ ตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคล ที่เกี่ยวข้องเพื่อ ประกอบการพิจารณาได้ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้สั่งแก้ไข แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่ง ของพนักงาน อัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ เป็นไป เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรม ให้พนักงานอัยการ เห็นชอบกับแผนดังกล่าวและให้มีการดำเนินการตามแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ ทั้งนี้ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดี นั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทาง ในการดำเนินการของศาลด้วย¹¹¹

¹¹¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 86

บทบัญญัติมาตรานี้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทนหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเพื่อเกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แทนการที่จะฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นคดีต่อศาล ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้¹¹²

1.3.1 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินการตามมาตรการพิเศษ

แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หมายถึง มาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนให้สามารถอยู่กับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้โดยปกติสุข รวมถึงเพื่อบรรเทาทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม¹¹³

1) หลักเกณฑ์การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

มาตรา 86 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจที่จะพิจารณาคดีที่อยู่ในเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด คือ

- (1) ต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม
 - (2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ
 - (3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี
“สำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี” หมายถึง เด็กและเยาวชน ไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหา รับรู้ถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีของตนเอง โดยสามารถอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นและตนเอง พร้อมทั้งสามารถบอกถึงสาเหตุที่กระทำความผิด ผลที่ตามมา และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง โดยวันสำนึกให้นับตั้งแต่วันที่ผู้อำนวยการพิจารณามีคำสั่งเห็นชอบให้ใช้มาตรการพิเศษ
 - (4) เด็กหรือเยาวชนให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
 - (5) ผู้เสียหายยินยอมให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
- หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

¹¹² ทะนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และพรรณพิไล ดุลยกาญจน์. *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (แพ่ง – อาญา)*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2560. หน้า 119

¹¹³ คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข ประกาศใช้ ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

(6) ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้ โดยไม่ต้องพ้องเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิดแล้ว ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ

หากเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ หากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู¹¹⁴

2) การประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดและฟื้นฟู

การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทำได้โดยการจัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผู้อำนวยการสถานพินิจต้องเชิญเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์และบุคคลที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นควร ได้แก่ ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด รวมถึงพนักงานอัยการ โดยในการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนเว้นแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชน หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 87 ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญตามที่ได้กล่าวข้างต้น และเมื่อประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เสร็จแล้ว แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย¹¹⁵ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำ

การประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และการกำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการในแผนต้องสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ทั้งนี้แผนดังกล่าว ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และไม่มี

¹¹⁴ ทะเนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และพรณพิไล ดุลยกาญจน์. *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (แพ่ง – อาญา)*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2560. หน้า 119

¹¹⁵ “เรื่องเดียวกัน”

ลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจกำหนดอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้¹¹⁶

- (1) ว่ากล่าวตักเตือน
- (2) กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง เด็กหรือเยาวชน อาจ กำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชน อาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ
- (3) ชดใช้เยียวยาความเสียหาย
- (4) ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ไม่เกินสามสิบ ชั่วโมง หรือ
- (5) กำหนดมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก หรือเยาวชน ทั้งนี้ ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินหนึ่งปี

ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีหน้าที่ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยมีกระบวนการที่ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้¹¹⁷

- (1) ต้องจัดฝ่ายเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุมด้วยกัน หากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมก็ได้
- (2) จะต้องจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ
- 3) การพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ

เมื่อมีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่ส่งแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพร้อมทั้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณา โดยพนักงานอัยการต้องพิจารณาก่อนว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนเป็นความผิดหรือไม่ ถ้าการกระทำเป็นความผิดแล้วจึงจะพิจารณาว่าคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 86 ได้หรือไม่ ถ้าการกระทำของเด็ก

¹¹⁶ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 7

¹¹⁷ “เรื่องเดียวกัน”

หรือเยาวชนไม่เป็นความผิด หรือไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่เห็นชอบด้วยกับแผนและสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปแต่ถ้าเห็นว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่พิจารณาว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปโดยชอบตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วย พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยแผนที่ได้รับการแก้ไขแล้ว จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนด้วย แต่ถ้าพนักงานอัยการพิจารณาเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวทันที พร้อมทั้งให้รายงานให้ศาลทราบ หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบ ศาลมีอำนาจพิจารณาสั่งได้ตามที่เห็นชอบที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางซึ่งกำหนดโดยประธานศาลฎีกาตามความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

4) กรณีปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน

เมื่อผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ปฏิบัติตามแผนดังกล่าวครบถ้วนแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่รายงานให้พนักงานอัยการทราบ โดยพนักงานอัยการต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบว่าการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้วหรือไม่ หากพนักงานอัยการเห็นชอบแล้วกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการในการทำคำสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชน และคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด พนักงานอัยการไม่เสนอสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 อีก และเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้ว สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนในความผิดดังกล่าวได้อีก ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแบ่งกับเด็กหรือเยาวชน และผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่ต้องรายงานคำสั่งไม่ฟ้องให้ศาลทราบ

5) แนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู สำหรับมาตรการพิเศษแนวทางการจัดกิจกรรมตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนี้¹¹⁸

¹¹⁸ คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข ประกาศใช้ ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

ตารางที่ 3.1 แนวทางการจัดกิจกรรมตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู

กิจกรรมที่ควรได้รับเบื้องต้น	แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองควรได้รับกิจกรรมพื้นฐาน	<ol style="list-style-type: none"> 1. กฎหมายที่ควรทราบเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายใกล้ตัว 1 ชั่วโมง 2. ธรรมชาติของวัยรุ่น ปัญหาพัฒนาการตามวัย ที่บ่งบอในวัยรุ่น ตลอดจนแนวทางในการอยู่ร่วมกับวัยรุ่นอย่างมีความสุข 3. การอบรมการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม 4. เสริมทักษะของผู้ปกครองในการดูแลเด็กหรือเยาวชนกิจกรรมที่ 2-4 ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมตามสภาพปัญหา

กิจกรรมที่ควรได้รับเบื้องต้น	แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
1. กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม เลี้ยงและไม่มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การทำงานบริการสังคม - ให้คำปรึกษา
2. กลุ่มเด็กและเยาวชนไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม เลี้ยงแต่มีปัญหาลักษณะภายในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานบริการสังคม - ให้คำปรึกษาคครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล) - ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว
3. เด็กและเยาวชนมีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิด	-
3.1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ/ว่างงาน/ไม่ได้ศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> ทำงานบริการสังคม - เข้าร่วมโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูแบบ ไป-กลับ - ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก - ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ จากเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจหรือหน่วยงานภายนอก - ให้ประกอบอาชีพที่สุจริตและเป็นกิจจะลักษณะ หรือเข้ารับการศึกษาค่อ

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

กิจกรรมที่ควรได้รับในเบื้องต้น	แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
3.2 ประกอบอาชีพ/ศึกษาต่อ	<p>ทำงานบริการสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ระยะสั้นจากหน่วยงานภายนอก - ให้เข้ารับการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ จากเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจฯหรือหน่วยงานภายนอก - ให้ศึกษาต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน สถาบันการศึกษาเดิม - ให้ทางโรงเรียนร่วมกันกำกับติดตามดูแลพฤติกรรม และวางแผนการดูแลเด็กหรือเยาวชนและให้รายงานความประพฤติให้ทางสถานพินิจฯ ทราบ
3.3 มีปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาจิตบำบัด (รายบุคคล) - การให้คำปรึกษาคครอบครัว/ครอบครัวบำบัด (รายบุคคล) - ทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว - ผู้ปกครองลดพฤติกรรมยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข หรือสิ่งเสพติด
4. เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจยากจน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้การสงเคราะห์ในเบื้องต้น/สงเคราะห์ครอบครัว - ส่งต่อไปยังองค์กรสงเคราะห์ เพื่อให้การช่วยเหลือ
5. เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านกาย - จิต	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งต่อไปบำบัดรักษายังสถานพยาบาลตามความเหมาะสม
6. เด็กและเยาวชนมีปัญหาด้านการเพื่อน และบุคคลใกล้ชิด และด้านชุมชนและสภาพแวดล้อม	<p>ห้ามคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสียหาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ห้ามไม่ให้ไปในแหล่งมั่วสุม สถานเริงรมย์ แหล่งการพนัน - ให้คำปรึกษา - เข้าโปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต การปรับพฤติกรรม/เสริมทักษะชีวิต(ตามสภาพปัญหา) เช่น ทักษะการปฏิเสธ การตัดสินใจการแก้ปัญหา การกล้าแสดงออก คลายเครียด

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

กิจกรรมที่ควรได้รับในเบื้องต้น	แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู
7. เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเกร	- โปรแกรมเพิ่มพูนทักษะชีวิต - ให้คำปรึกษาทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง - บำบัดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือ โปรแกรมปรับพฤติกรรมรุนแรง โดยนักจิตวิทยา
8. เด็กและเยาวชนมีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติด	- ให้คำปรึกษา - เข้ารับการบำบัดที่สถานพยาบาลที่ใกล้บ้าน โดยนำผลการบำบัดมาแสดง - เข้าโปรแกรมบำบัดแบบเข้ามา-เย็นกลับ - ห้าม ไม่ดื่มสุรา ลด ละเลิก การดื่มสุรา

(1) โปรแกรมบำบัดฟื้นฟู แบบไป-กลับ (โปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนา
ศักยภาพเด็กและเยาวชน)¹¹⁹

วัตถุประสงค์ของโปรแกรมเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพเด็ก
และเยาวชน

ก. เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักและเข้าใจถึงปัญหาของตนเอง
และมีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงตนเอง

ข. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ทักษะชีวิตเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ค. เพื่อให้ครอบครัวของเด็กและเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับการอบรม
เลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม

ง. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวและเรียนรู้การตั้งเป้าหมาย
ในชีวิตร่วมกัน

จ. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การตั้งเป้าหมายในชีวิตและมีแนวทาง
ในการบรรลุเป้าหมาย

ฉ. เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

¹¹⁹ คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข ประกาศใช้ ณ วันที่ 30
กันยายน 2557

(2) เกณฑ์การคัดเลือกเด็กและเยาวชน

เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และมีแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูตามมาตรา 87 ให้เข้ารับการบำบัดในโปรแกรมนี้ หรือเด็กและเยาวชน ที่มีผลการจำแนกว่า มีความเสี่ยงระดับ RT และความจำเป็น N อยู่ในเกณฑ์ 3 ด้านขึ้นไป

(3) ระยะเวลาการจัดกิจกรรม

ก. กรณีจัดแบบสัปดาห์ละ 1 วัน จัดกิจกรรมเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน ตั้งแต่เวลา 09.00-15.30 น. กิจกรรมมีจำนวนทั้งหมด 24 กิจกรรม 25 ชั่วโมง

ข. กรณีจัดแบบ 5 วันต่อเนื่อง จัดกิจกรรมเป็นระยะเวลา 5 วันทำการ ต่อเนื่องกัน ตั้งแต่เวลา 09.00-15.30 น. มีจำนวนทั้งหมด 24 กิจกรรม 25 ชั่วโมง

ตารางที่ 3.3 ระยะเวลาการจัดกิจกรรม กรณีจัดแบบ 5 วันต่อเนื่อง

ข้อ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
1	สำหรับเด็กและเยาวชน	<p>การสำรวจปัญหาและสร้างแรงจูงใจ</p> <p>- เสริมทักษะชีวิต (การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การปฏิเสธ เทคนิคคลายเครียด การจัดการกับอารมณ์ การกล้าแสดงออก การส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง)</p> <p>- การให้ความรู้ด้านกฎหมาย/จริยธรรม/บุคคลตัวอย่าง</p> <p>- เพศศึกษา</p>
2	สำหรับผู้ปกครองที่มาเข้าร่วมกับเด็ก และเยาวชนกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง ที่มาเข้าร่วมกับเด็กและเยาวชน (วันที่ 1 และวันที่ 5)	<p>- ปฐมนิเทศ สำรวจความคาดหวัง</p> <p>- แนะนำอาชีพ/การศึกษา</p> <p>- ครอบครัวยุติธรรม</p> <p>- กำหนดเป้าหมายชีวิต และร่วมสรุปและประเมินผลโครงการ</p>

(4) แนวทางการทำงานบริการสังคม

ตารางที่ 3.4 แนวทางการทำงานบริการสังคม

ข้อ	กลุ่มเด็ก/เยาวชน	การบริการสังคม
1	คดีขับรถประมาท	- ช่วยตำรวจจราจรพาเด็กนักเรียนข้ามถนน จูงคนชรา คนตาบอดข้ามถนน - ดูแลเด็กพิการซ้ำซ้อน - พยาบาลคนป่วย - เข้ารับการอบรมกฎจราจร 2 ชั่วโมง
2	คดีลักทรัพย์	- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน - ทำงานให้ผู้เสียหาย เช่น ทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า ฯลฯ - ทำงานตามให้ผู้เสียหายหรือผู้นำชุมชนจัดให้ เช่น ทำความสะอาดวัด ชุมชน สถานที่ ต่างๆ ในชุมชน ฯลฯ
3	คดีทำร้ายร่างกาย	- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน - ทำงานตามให้ผู้เสียหาย และผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาดบ้านให้ผู้เสียหาย ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า - ดูแลเด็กพิการซ้ำซ้อน - พยาบาลคนป่วย
4	คดีทำลายทรัพย์สิน	- ชดใช้ค่าเสียหายเป็นทรัพย์สิน - ทาสีกำแพง - ให้ซ่อมแซมทรัพย์สินของผู้เสียหายที่เด็กและเยาวชน ทำเสียหาย - ทำงานในห้องสมุด ทำงานบริการสังคมตามที่จัดให้ เช่น กวาดถนน ทำงานวัด เก็บขยะ ทำความสะอาด ที่ทำการชุมชน โรงเรียน สถานีตำรวจ - ดูแลคนชรา - ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า
5	คดีเกี่ยวกับเพศ	- ทำงานตามให้ผู้เสียหาย และผู้นำชุมชนกำหนดให้ทำ เช่น ทำความสะอาดวัด ปลูกต้นไม้ ตัดหญ้า เก็บขยะ - ช่วยงานที่โรงพยาบาล

*ทั้งนี้สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสมโดยดูจากบริบทของเด็กหรือเยาวชนและความพร้อมของเด็กหรือเยาวชน

(5) แนวทางการกำกับติดตาม (Follow up) และประเมินผล (Evaluation)¹²⁰

วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลโดยหลักก็คือ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ผลของการติดตามจะนำมาใช้เพื่อการวางแผนแก้ไขปรับปรุง รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้การทำงานนั้นๆ บรรลุจุดมุ่งหมาย และมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการติดตาม หมายถึงกระบวนการในการศึกษาติดตามการกระทำหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ การติดตามทำให้ทราบถึงการทำงานหรือการกระทำที่เกิดขึ้น เป็นการกลับไปมองย้อนถึงการกระทำที่ผ่านมาว่าการทำงานนั้นได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง หรือถ้าเกิดมีอุปสรรคขึ้นก็จะทำให้ทราบได้ทันทีว่าในส่วนใดเกิดความผิดพลาดขึ้น

ความหมายของการประเมินผล หมายถึงการวัดและการค้นหาคุณค่าของผลการกระทำที่ได้ดำเนินการไปแล้วหรือขณะดำเนินการ อีกความหมายหนึ่งก็คือการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมกับผลการกระทำที่ได้กระทำไปแล้วบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่เพียงใด รวมทั้งหมายถึงการเข้าใจในหน้าที่ของบุคคล ซึ่งหมายถึงการมองปัญหาของตนเอง ความสามารถส่วนตัวที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการเอื้ออำนวยของทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

การติดตามและประเมินผลจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือมีปัญหาและอุปสรรค เพื่อที่จะนำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนแผนและแก้ไขตามสถานการณ์ และช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและกระทำได้อย่างทันทั่วทั้ง

กระบวนการกำกับติดตามประเมินผลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการได้มีการกำหนดไว้ในขั้นตอนการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะต้องเข้าใจถึงเป้าหมาย จุดประสงค์ แนวทาง และวิธีการที่จะต้องกำกับการดำเนินการ ของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความเชื่อถือได้ในผลของการประเมิน นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจะต้องนำมาใช้ในการติดตามและประเมินผลด้วย

การติดตามและประเมินผลนั้นไม่สามารถกระทำได้ในแบบที่ตายตัว ทั้งนี้เพราะสถานการณ์ปัญหาและพฤติกรรมของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ในการปฏิบัติงานการกำกับติดตามจะใช้การติดตามและประเมินผลในกรณีดังต่อไปนี้

ก. ผู้ปฏิบัติงานต้องทำการตัดสินใจต่อสภาพธรรมชาติเบื้องต้นของปัญหาของเด็กหรือเยาวชนประเมินความสามารถของบุคคล ความพร้อม และความเหมาะสมของการให้จัดสรร

¹²⁰ คู่มือการปฏิบัติงานมาตรฐานการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข ประกาศใช้ ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

หน่วยงานหรือกิจกรรมให้ตรงกับสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครอง ที่จะแก้ไขหรือไม่ ดังนั้นในขั้นตอนนี้การประเมินผลเบื้องต้นจึงมีความจำเป็นต้องนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน

ข. การติดตามความเป็นไปของเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครอง ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยต้องประเมินถึงทัศนคติ สภาพทางอารมณ์ การแสดงออกและความสามารถในการแก้ไขปัญหา โดยจะต้องประเมินตั้งแต่จุดแรกที่มีการกำหนดแผน ถึงขั้นตอนสุดท้ายที่กำหนดไว้

ค. เมื่อสิ้นสุดกระบวนการตามแผน จะต้องประเมินความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กหรือเยาวชน และผู้ปกครอง การประเมินว่าการดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายทั้งของเด็กหรือเยาวชน และหน่วยงาน

(6) วิธีการติดตามผลการปฏิบัติงานตามเงื่อนไข ที่ได้จากการประชุมฯ

ภายหลังจากที่ได้มีการประชุมกลุ่มฯ และมีการกำหนดเงื่อนไขให้เด็ก/เยาวชนปฏิบัติ ซึ่งในเงื่อนไขที่เกิดขึ้น ได้แก่

ก. การรายงานตัวที่สำนักงานตามระยะเวลาที่กำหนด

ข. การให้เรียนหนังสือ

ค. การประกอบอาชีพ/ไปทำงาน

ง. การให้ทำงานชดใช้ค่าเสียหาย

จ. การทำงานบริการสาธารณะ

ฉ. การส่งให้หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมหรือการทำบริการสังคม เพื่อดูในเรื่องพฤติกรรม และความรู้สึก

เงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้จะถูกกำหนดไว้ในบันทึกการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เมื่อจัดทำบันทึกเรียบร้อยแล้ว ผู้ปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติงานจะต้องประเมินเด็ก/เยาวชนว่าจะต้องมีการดูแลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเพียงใด เพื่อกำหนดแผนการติดตาม การจัดกลุ่มเด็ก/เยาวชนแบ่งออกได้ดังนี้

ประเภทที่ 1 มีความประพฤติไม่เสียหาย (ไม่มีความเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ)

ประเภทที่ 2 มีความประพฤติเสียหายแต่ผู้ปกครองยังสนใจดูแลอยู่

ประเภทที่ 3 มีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำสูง (มีความเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ พ่อ แม่ ผู้ปกครองมีความหนักใจในการควบคุมดูแล เสพยาเสพติด คบเพื่อน และอยู่ในกลุ่ม ที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิด เป็นต้น

(7) ลักษณะการดูแลกำกับติดตามเด็ก/เยาวชนตามประเภท

ตารางที่ 3.5 ลักษณะการดูแลกำกับติดตามเด็ก/เยาวชนตามประเภท

ที่	วิธีการติดตามดูแล	ประเภทที่ 1	ประเภทที่ 2	ประเภทที่ 3
1	รับรายงานตัว ณ สำนักงาน		ตามข้อตกลงที่กำหนด	
2	เยี่ยมบ้านเพื่อพบเด็ก/เยาวชน/ ครอบครัว	0 – 3 ครั้ง	3 ครั้ง	มากกว่า 3 ครั้ง
3	พูดคุยกับหัวหน้างานหรือครู ที่โรงเรียน		เดือนละ 3 ครั้ง	
4	ไปเยี่ยมเพื่อพูดคุยกับหน่วยงาน ที่รับผิดชอบดำเนินกิจกรรม/ ทำบริการสังคมกับเด็ก/เยาวชน หรือผู้ปกครอง	0 – 3 ครั้ง	3 ครั้ง	มากกว่า 3 ครั้ง
5	โทรศัพท์สอบถามกับหน่วยงาน ที่รับผิดชอบดำเนินกิจกรรม/ ทำบริการสังคมกับเด็ก/เยาวชน หรือผู้ปกครอง	1 ครั้งขึ้นไป	2 ครั้งขึ้นไป	3 ครั้งขึ้นไป

กรณีที่ติดตามผลเด็ก/เยาวชน ปรากฏว่าเด็ก/เยาวชนสามารถปฏิบัติได้ตามเงื่อนไขบางส่วนหรือไม่ปฏิบัติตาม หรือกระทำความผิดเพิ่ม ผู้กำกับติดตามดำเนินการต่อไปนี้

ก. ติดตามเด็ก/เยาวชนและผู้ปกครอง ชี้แจงให้ทราบถึงเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดตามที่ประชุมตกลงไว้ พร้อมขอทราบปัญหาและอุปสรรคที่ไม่สามารถดำเนินการได้

ข. ขอผลสรุปการดำเนินกิจกรรมหรือการทำบริการสังคมกับหน่วยงานที่มอบหมายไว้

ค. แจ้งให้ผู้อำนวยการทราบ และทำรายงานสรุปผลการปฏิบัติตามแผนเสนอผู้อำนวยการเพื่อเสนอรายต่อพนักงานอัยการ โดยเร็ว

(8) ผลจากการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบังคับฟื้นฟู พบว่า

ก. เด็ก/เยาวชนยอมรับและเปลี่ยนแปลง และปฏิบัติตามเงื่อนไขจนครบถ้วน ให้ผู้กำกับติดตามยุติการติดตามหากไม่มีข้อกำหนดให้ปฏิบัติงานติดตามจนกว่าจะครบกำหนดตามข้อตกลง

ข. เด็ก/เยาวชนไม่ยอมเปลี่ยนแปลงและไม่ทำตามเงื่อนไข รวมทั้งกระทำความผิดซ้ำ ให้แจ้งผู้อำนวยการทราบโดยเร็ว เพื่อจัดส่งเรื่องเด็ก/เยาวชนเข้าสู่ชั้นการดำเนินคดีต่อไป

6) การพิจารณาแผนของพนักงานอัยการ

มาตรา 86 วรรคสองบัญญัติว่า¹²¹ เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้สั่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบหากพนักงานอัยการเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว และให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทันทีพร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ ทั้งนี้ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

หลังจากที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้ว จะต้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพร้อมความเห็นต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา หากพนักงานอัยการพิจารณาแผนแล้วมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ซึ่งพนักงานอัยการจะมีคำสั่งได้อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้¹²² ไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ก. กรณีที่พนักงานอัยการในการไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พนักงานอัยการต้องมีคำสั่งให้แก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปและให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป

ข. กรณีที่พนักงานอัยการเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม กฎหมายกำหนดให้

¹²¹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 86 วรรคสอง

¹²² ทะนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และพรณพิไล ดุลยกาญจน์. *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (แพ่ง – อาญา)*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2560. หน้า 122

พนักงานอัยการต้องให้ความเห็นชอบกับแผนดังกล่าวและให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทันทีพร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือผู้เสียหายด้วยหากคดีนี้เป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

7) อำนาจศาลในการตรวจสอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ตามมาตรา 86 วรรค 3 และวรรค 4 บัญญัติว่า ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย

โดยตามบทบัญญัติดังกล่าวหากปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะมีคำสั่งอย่างไรก็ได้ตามที่เห็นควร¹²³ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการของศาล ดังนี้¹²⁴

(1) เมื่อพนักงานอัยการให้ความเห็นชอบต่อแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานพร้อมเสนอสำเนาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อศาลที่มีเขตอำนาจทราบโดยเร็ว¹²⁵

(2) เมื่อศาลได้รับรายงานจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้วให้ศาลพิจารณาระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 5 และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 4 ดังนี้

(3) คดีที่มีเด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม กรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

¹²³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 123

¹²⁴ คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เล่มที่ 9. สำนักงาน ศาลยุติธรรม. ม.ป.ท. 2562. หน้า 168-172

¹²⁵ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 4

(4) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้น แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำ

(6) มีการนำ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำมาพิจารณาแล้ว

(7) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วกรณีที่มีผู้เสียหายมีวุฒิภาวะพอที่จะให้ความยินยอมได้เอง บุคคลอื่นผู้มีอำนาจจัดการแทนจะให้ความยินยอมโดยขัดต่อความประสงค์ของผู้เสียหายไม่ได้

(8) ในการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างน้อยต้องมีฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหายหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุมด้วย

(9) มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำแล้วเสร็จต่อพนักงานอัยการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำ

(10) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชน เว้นแต่เป็นการกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

(11) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์ต้องกำหนดเวลาการทำงานไม่เกินสามสิบชั่วโมง

(12) กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเหมาะสมแต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินหนึ่งปี

(13) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลให้ความยินยอมที่จะปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

(14) ไม่มีกระบวนการหรือพฤติกรรมหรือข้อเท็จจริงอื่นใดที่จะเป็นเหตุให้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในการพิจารณาหลักเกณฑ์นั้นให้ศาลเรียกเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายที่เกี่ยวข้องทุกคน หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายมาสอบถาม¹²⁶ หรือหากมีข้อสงสัยหรือตามรายงาน

¹²⁶ ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ข้อ 5

ของสถานพินิจที่เสนอมายังไม่ชัดเจน ศาลอาจเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม หรือมีคำสั่งให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้¹²⁷

(1) กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลอาจหมายเรียก หรือนัดไต่สวนบุคคลที่เกี่ยวข้องได้¹²⁸

(2) กรณีศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 5 และข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 แต่อยู่ในวิสัยที่อาจแก้ไขได้ ทั้งเป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ให้ศาลสั่งตามที่เห็นสมควรแล้วแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบ รวมทั้งแจ้งคำสั่งให้พนักงานอัยการทราบด้วยโดยเร็ว¹²⁹

(3) กรณีศาลพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามคำร้องของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือเมื่อทำการไต่สวนแล้ว แล้วเห็นว่ากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งว่า กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมาย พร้อมแจ้งคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ และพนักงานอัยการทราบโดยเร็ว¹³⁰

(4) กรณีเมื่อศาลพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว เห็นว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่อยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ ให้ศาลมีคำสั่งว่า กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทราบเพื่อส่งคดีเข้าสู่การดำเนินคดีตามปกติต่อไป และแจ้งคำสั่งให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว¹³¹

¹²⁷ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 6

¹²⁸ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 7

¹²⁹ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 8

¹³⁰ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 7 วรรคหนึ่ง

¹³¹ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 7 และข้อ 8

เมื่อศาลพิจารณาและเห็นชอบในการกระบวนจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว หากไม่มีการปฏิบัติตามแผน กฎหมายบัญญัติให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และให้แจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อ หากผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้ศาลทราบด้วย ให้ศาลสั่งในรายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าวว่า “ทราบรวมไว้ในสำนวนตรวจสอบการจับกุม/คัดฟ้อง”

เมื่อศาลพิจารณาและเห็นชอบในกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว หากมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วน กฎหมายบัญญัติให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานให้พนักงานอัยการทราบ หากพนักงานอัยการเห็นชอบให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้น คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการเป็นที่สุดและสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

กรณีผู้เสียหายเป็นนิติบุคคล การพิจารณาให้ความยินยอมจะต้องกระทำผ่านกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากนิติบุคคลนั้นตามกฎหมาย

กรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ผู้เสียหายจะนำคดีอาญามาฟ้องเองในภายหลังตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1.4 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีไว้ซึ่งนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลแล้ว ซึ่งต้องเป็นคดีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี และเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา โดยศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้ ประกอบกับผู้เสียหายและโจทก์ได้ให้ความยินยอมในการนำมาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีมาใช้เพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลก็จะมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม ซึ่งจะทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้นเมื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ประสานการประชุมจะนำแผนดังกล่าวเสนอต่อศาล เพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าการจัดทำแผนดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายและเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ หากศาลเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งให้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนนั้นและมีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว แต่หากศาลไม่เห็นชอบกับแผนดังกล่าวก็ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปจากที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น

จะเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดีเป็นมาตรการที่ศาลใช้เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้มีโอกาสออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยเร็วที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องคดีต่อศาลได้ถูกเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการพิจารณาคดีแล้วนำตัวเด็กและเยาวชนเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแทน โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 ถึง 94 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่มีเจตนารมณ์เพื่อใช้เป็นวิธีการเบี่ยงเบนคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่สำนึกในการกระทำออกไปจากกระบวนการพิจารณาของศาลโดยเร็ว แล้วใช้วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเกิดขึ้นจากมติร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายกล่าว คือเด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครอง และผู้เสียหาย บางกรณีอาจรวมถึงผู้แทนชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ศาลต้องมีทัศนคติในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายรวมถึงทำความเข้าใจในหลักเกณฑ์และกระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยละเอียด เพื่อที่จะสามารถใช้ดุลพินิจในแต่ละขั้นตอนได้อย่างรอบคอบรัดกุมและเป็น ไปเพื่อประโยชน์สูงสุดทั้งต่อเด็ก เยาวชน ผู้เสียหายและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี สามารถแบ่งพิจารณาเป็น 3 ส่วน คือ

1.4.1 หลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาคดี (มาตรา 90)

ในกรณีที่ศาลจะพิจารณามีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้นต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553¹³² และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556¹³³ ดังต่อไปนี้

¹³² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90

¹³³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5

1) คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์

2) หรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ

4) ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

5) โจทก์ไม่คัดค้าน

6) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

7) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนความประพฤติจากกลับตน

เป็นคนดีได้

8) มีแนวโน้มว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร

ในกรณีที่มีเด็กหรือเยาวชนหลายคนถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีเดียวกัน ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นรายบุคคล

สำนึกในการกระทำ หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง ทั้งนี้ การนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้แก่เด็กหรือเยาวชน สามารถกระทำได้ไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนคำพิพากษา¹³⁴ และเด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 มาแล้ว ไม่ประสบผลสำเร็จ หากต่อมามีการฟ้องคดีต่อศาลและศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่าควรนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้ ศาลจะสั่งให้ใช้วิธีการดังกล่าวอีกก็ได้¹³⁵

¹³⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 6

¹³⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 7

1.4.2 วิธีดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1) ขั้นตอนที่ศาลมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อศาลได้รับสำนวนแล้วเห็นว่า คดีมีอัตราโทษอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนที่ปรากฏแก่ศาลเอง จากรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ รายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือรายงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดี ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลอาจเริ่มกระบวนการที่จะมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ในขั้นตอนต่อไปนี้

(1) *วันนัดสอบคำให้การ* ให้ศาลสอบถามเด็กหรือเยาวชนแล้วเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนพูดหรือแสดงความรู้สึกต่อการกระทำของตน เมื่อได้ความว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำแล้ว จึงให้ศาลทำความเข้าใจแก่เด็กเยาวชนและผู้ปกครองในเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรวมถึงผลของการจัดทำแผนและสอบถามความยินยอมของโจทก์ จากนั้นจึงนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหาย โดยมีหนังสือเรียกผู้เสียหายมาศาล ในส่วนของหนังสือเรียกผู้เสียหาย ให้ระบุเหตุผลให้ผู้เสียหายเข้าใจถึงการที่ศาลเรียกผู้เสียหาย (ไม่ควรออกเป็นหมายเรียก เพราะผู้เสียหายจะมาศาลหรือไม่ เป็นไปโดยความสมัครใจ)

ในกรณีที่มีการตรวจสำนวนและประสานงานล่วงหน้า ศาลอาจมีหนังสือเรียกผู้เสียหายให้มาศาลตั้งแต่วันนัดสอบคำให้การก็ได้ แต่ทั้งนี้ ให้ศาลพิจารณาตามความเหมาะสม เช่น ปรากฏตามรายงานการให้คำปรึกษาแนะนำว่าผู้เสียหายมีแนวโน้มยินยอมให้เด็กทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และศาลควรคำนึงถึงความยินยอมร่วมมือของเด็กและเยาวชนก่อนมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในคดีที่มีหลายข้อหาไม่ควรแยกทำแผนบำบัดฟื้นฟูเฉพาะบางข้อหา เพราะจะทำให้เด็กและเยาวชนยังคงต้องถูกดำเนินคดีในความผิดข้อหาที่เหลือ อันเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ซึ่งต้องการให้มีการเบี่ยงเบนเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติอย่างรวดเร็วที่สุด

(2) *ภายหลังวันสอบคำให้การจนถึงก่อนศาลมีคำพิพากษา* หากข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนเพิ่งปรากฏต่อศาลว่าสมควรจะให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือข้อขัดข้องที่ทำให้ศาลไม่อาจจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ก่อนหน้านั้น เช่น ผู้เสียหาย

ไม่ให้ความยินยอม หรือ โจทก์คัดค้านในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เปลี่ยนแปลงไปว่าคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้แล้ว ให้ศาลพิจารณาสั่งให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้โดยไม่ชักช้า

(3) ในวันนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหาย ให้ศาลดำเนินการดังนี้

ก. กรณีผู้เสียหายมาศาล ให้ศาลอธิบายเหตุผลที่มีหนังสือเรียกผู้เสียหายมาศาลและทำความเข้าใจโดยชัดเจนในชั้นตอน วิธีการรวมถึงผลของการใช้มาตรการพิเศษแทน การดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี (มาตรา 90) ก่อนที่จะสอบถามความยินยอมของผู้เสียหายทุกคน ในกรณีผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งไม่ให้ความยินยอมให้ศาลนัดพิจารณาคดีตามปกติต่อไป แต่หากผู้เสียหายทุกคนให้ความยินยอม ให้ศาลมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป ซึ่งก่อนหรือระหว่างการพิจารณาของศาล ศาลอาจให้ผู้เสียหายและ/หรือเด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองไปรับคำปรึกษาแนะนำและพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในชั้นตอนและกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเบื้องต้น

กรณีที่จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลย ให้จำหน่ายคดีชั่วคราวเมื่อศาลมีคำสั่งเห็นชอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 20 (1) แล้ว

ข. กรณีผู้เสียหายไม่มาศาล ให้ถือว่าผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอม และให้ศาล กำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อไป แต่หากมีข้อสงสัยว่าผู้เสียหายไม่ได้รับหนังสือเรียกโดยชอบ ศาลอาจดำเนินการส่งหนังสือเรียกและกำหนดวันนัดพร้อมใหม่

2) ขั้นตอนหลังจากศาลมีคำสั่งและกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(1) ขั้นตอนหลังจากศาลมีคำสั่ง

ก. เมื่อศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ได้รับแจ้งคำสั่งของศาลที่ให้นำคดีใดเข้าจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 แล้ว ให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำฯ จัดทำข้อมูลเบื้องต้นและตั้งสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเสนอผู้รับผิดชอบราชการศาล ตามแบบพิมพ์ มอ.1 และมอ.2¹³⁶

ข. เมื่อผู้รับผิดชอบราชการศาลได้รับสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแล้วให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลพิจารณาแต่งตั้งผู้ประสานการประชุมซึ่งอาจเป็นผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้ที่มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชน

¹³⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 13

และครอบครัวแล้วให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ รีบแจ้งคำสั่งให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งทราบทันที¹³⁷

ค. เมื่อผู้ประสานการประชุม กำหนดวันและสถานที่ประชุมแล้ว ให้ เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ดำเนินการตาม¹³⁸

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการ จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อัน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติในการ เป็นผู้ประสานการประชุมตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556¹³⁹

ในกรณีบุคคลที่ศาลเห็นสมควรแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผน แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว นักจิตวิทยา หรือเจ้าพนักงาน ศาลยุติธรรม บุคคลดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ประสานการประชุมตามข้อบังคับของประธาน ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ด้วย

ในระหว่างการดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 หากกรณี มีเหตุจำเป็นและสมควรต้องสืบ พยานหลักฐานไว้ก่อน ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ โดยอนุโลม¹⁴⁰ เนื่องจากผู้ประสานการประชุมต้องเสนอแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูต่อศาลภายใน 30 วัน¹⁴¹ ดังนั้น การแต่งตั้งผู้ประสานการประชุมควรมีการประสานว่า บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งมีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ และแจ้งคำสั่งให้ผู้ประสาน การประชุมทราบโดยเร็ว

¹³⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 14

¹³⁸ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำ แผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15

¹³⁹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 4

¹⁴⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 13 วรรคสี่

¹⁴¹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ จัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15 วรรคหนึ่ง

(2) ขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

หลังจากศาลแต่งตั้งผู้ประสานการประชุมแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้ประสานการประชุมในการดำเนินการนัดประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยต้อง กำหนดการประชุมภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ประสานการประชุมและต้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง¹⁴² ในช่วงนี้ศาลต้อง กำกับดูแล เป็นที่ปรึกษาและให้คำชี้แนะในข้อขัดข้องต่างๆ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นไปโดยเรียบร้อย ดังเช่น

กรณีผู้ประสานการประชุม กำหนดสถานที่ประชุม ณ สถานที่อื่นนอกบริเวณศาล ศาลต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยดูถึงความจำเป็นและความเหมาะสม ที่ศาลต้องไปประชมนอกสถานที่ดังกล่าว¹⁴³ ให้ศาลตรวจรายละเอียดการประชุมและสรุปผลการประชุมตามแบบพิมพ์มอ.5 ที่ผู้ประสานการประชุมต้องเสนอต่อศาลภายหลังการประชุมแต่ละครั้งว่าการปฏิบัติงานของผู้ประสานการประชุมเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ หรือไม่¹⁴⁴

3) ขั้นตอนการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มิคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุมแล้ว ศาลต้องตรวจและพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังนี้

(1) แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทำขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอยู่ในหลักเกณฑ์ตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553¹⁴⁵ ประกอบข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556¹⁴⁶ คือ

¹⁴² ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15

¹⁴³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15 (2)

¹⁴⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15 (4)

¹⁴⁵ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 91

¹⁴⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 21

ก. เกิดจากข้อเสนอแนะและความเห็นร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุม
และคำสั่งศาล

ข. มาตรการต่างๆ ของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องสอดคล้องกับสภาพ
ปัญหา และปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนและครอบครัว

ค. มาตรการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องเอื้อต่อการฟื้นฟู เยียวยา
ผู้เสียหาย

ง. ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายแล้ว

จ. ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องไม่เกินกว่า
เด็กหรือ เยาวชนอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ช. ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชน
เว้นแต่เป็นการ กำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชนนั้นหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ
และไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน

(2) มาตรการในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเหมาะสมในการแก้ไข
บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีและสามารถเยียวยาผู้เสียหาย ได้อย่างเหมาะสม
ในกรณีที่มีจำเลยหลายคน

มาตรการในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนอาจ
แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพปัญหาและการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชน เป็นรายบุคคล
ซึ่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ จัดทำแผนแก้ไขบำบัด
ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 22 ได้ กำหนดแนวทางในการ กำหนด มาตรการในแผนแก้ไข
บำบัดฟื้นฟูว่าอาจประกอบด้วยมาตรการอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้

ก. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ เช่น รายงานตัว รับคำปรึกษา
แนะนำเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด กิจกรรมทางเลือก รับการบำบัดรักษา เข้ารับการศึกษา หรือการฝึกอาชีพ
หรือวิชาชีพ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน อาจ กำหนดให้บิดา มารดา
ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยก็ได้

ข. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

ค. กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมหรือทำงาน
สาธารณประโยชน์ ไม่เกินสามสิบชั่วโมง

(3) ตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556¹⁴⁷ กล่าวคือ ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแผนรวมทั้งผู้เข้าร่วมประชุม ลงลายมือชื่อในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแบบพิมพ์ มอ.6 ให้ครบถ้วนและมีการระบุชื่อ ผู้บริหารแผนตามที่ประชุมมีมติไว้ในแผนดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว เห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจมีปัญหาไม่ชอบด้วยกฎหมายบางประการ ศาลอาจนัดพร้อมเพื่อพิจารณาแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูดังกล่าว โดยต้องเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อ กำหนดส่วนที่มีปัญหาในแผนมาด้วย แต่ทั้งนี้ต้องระมัดระวังไม่กำหนดวันนัดนานเกินกว่า 30 วัน นับแต่วันที่มีการแต่งตั้งผู้ประสาน การประชุม

ผู้บริหารแผน ที่ประชุมอาจกำหนดให้ผู้ประสานการประชุม เป็นผู้บริหารแผน หรืออาจ กำหนดจากผู้มีอรรถาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะอบรมสั่งสอน เด็กและเยาวชน เช่น เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ให้ คำปรึกษาแนะนำ ครู ผู้นำชุมชน อาสาสมัครที่ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ที่เด็ก หรือเยาวชน อาศัยอยู่ โดยบุคคลนั้นต้องสมัครใจเป็นผู้บริหารแผนด้วย¹⁴⁸

(4) วิธีการสั่ง เมื่อศาลตรวจดูแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ให้ศาลมีคำสั่ง อย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ก. กรณีเห็นชอบ ให้มีคำสั่งให้ดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แจ้งคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทราบ ให้ศาล กำหนดวันนัดพร้อมเพื่อฟังผลการปฏิบัติ ตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวตามแบบพิมพ์ มอ, 9¹⁴⁹

ข. กรณีศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ สูงสุดของเด็กหรือเยาวชน เช่น กรณีที่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ได้กำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย ทั้งที่อยู่ในวิสัยจะทำได้ หรือกรณีที่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กำหนดแต่เรื่อง ค่าเสียหายที่เด็กหรือเยาวชนต้องชำระแก่ผู้เสียหาย โดยไม่มีมาตรการใดๆ ที่เป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

¹⁴⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 18

¹⁴⁸ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 18 วรรคสอง

¹⁴⁹ ข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู หลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 20 (1)

เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมนำแผนดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อแก้ไขปรับปรุงใหม่ ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด¹⁵⁰

กรณีศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีข้อผิดพลาด สามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องจัดให้มีการประชุมใหม่ เช่น การ กำหนดชั่วโมงการทำงานบริการสังคมเกินระยะเวลา 30 ชั่วโมง หรือกรณีผู้เข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูลงลายมือชื่อในแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามแบบพิมพ์ มอ. 6 ไม่ครบถ้วน ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมดำเนินการแก้ไข แล้วเสนอศาลพิจารณาต่อไป

อนึ่ง กรณีที่ผู้ประสานการประชุมไม่สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จ ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่มิคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุม ให้ผู้ประสานการประชุมรายงานเหตุดังกล่าวให้ศาลทราบ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามิเหตุจำเป็นสมควรขยายเวลา ให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควร¹⁵¹

1.4.3 การบริหารแผนและการพิจารณาผลของการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1) ขั้นตอนหลังศาลมีคำสั่งเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เมื่อศาลมีคำสั่งเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วเป็นหน้าที่ของผู้บริหารแผนที่จะต้องดำเนินการให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่มีการกำหนดขึ้น ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556¹⁵² อย่างไรก็ตาม หากศาลได้รับรายงานจาก ผู้ประสานการประชุมว่า ในระหว่างที่ผู้บริหารแผนจัดให้มีการดำเนินการตามแผนนั้น มีบุคคล หรือองค์การที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู หรือมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วง และเป็นเหตุให้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่อยู่ใน วิสัยที่จะปฏิบัติได้ ให้ศาลพิจารณาและดำเนินการตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 24 ดังต่อไปนี้

¹⁵⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 20 (2)

¹⁵¹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15

¹⁵² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 23

(1) ให้ศาลพิจารณาสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามที่เห็นสมควร

(2) ในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ให้ศาลยกคดี ขึ้นพิจารณาต่อไป

ทั้งนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดข้างต้น ศาลอาจสอบถามถึงปัญหา ข้อขัดข้อง และเมื่อเห็นว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้จึงยกคดีขึ้นพิจารณา ต่อไป

2) ขั้นตอนการพิจารณาผลของการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้ประสานการประชุมจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามแบบพิมพ์ มอ. 5 รวมไว้ในสำนวน มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา แล้วรายงานให้ศาลทราบตามแบบพิมพ์ มอ. 10 พร้อมเสนอสำนวนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อศาล ซึ่งศาลต้องพิจารณาและมีคำสั่งตามข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 25 ดังนี้

(1) ในกรณีที่ศาลเห็นชอบด้วย ให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า จำเลยเป็นฝ่ายละเลยไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ครบถ้วน ศาลอาจมีคำสั่งให้ยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่มาศาลในวันนัดพร้อมเพื่อพิจารณาผลการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วให้ ผู้ประสานการประชุมแจ้งให้ผู้เสียหายทราบ

ผลของการสั่งจำหน่ายคดีของศาลนั้นทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องจำเลยเป็นอันระงับ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่งแก่จำเลย (มาตรา 2)

(2) กรณีที่การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จและต้องดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนต่อไป ห้ามมิให้นำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้มาจากการประชุม เพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 มาใช้อ้างต่อศาล¹⁵³

¹⁵³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
มาตรา 93

1.5 มาตรการแทนการพิพากษาคดี

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 เป็นมาตรการที่ศาลอาจ นำมาใช้แทนการพิพากษาคดีหลังจากมีการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้ว หากศาลเห็นว่า เด็กหรือ เยาวชนมีพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ไม่เป็นภัยร้ายแรงและมีแนวโน้มปรับเปลี่ยน พฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งหากเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามมาตรการแทนการพิพากษาคดี จนครบถ้วน จะมีผลให้ศาลไม่ต้องมีคำพิพากษาแก่เด็กและเยาวชนดังกล่าว ทำให้เด็ก และเยาวชน ไม่มีตราบาปติดตัวและสามารถเริ่มต้นชีวิตเมื่อกลับคืนสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น โดยมาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 แบ่งเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 การปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราวแล้วมอบตัวให้บิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ (มาตรา 132 วรรคหนึ่ง)

กรณีที่ 2 การส่งเด็กและเยาวชน ไปยังสถานพินิจหรือสถานที่อื่นที่จัดตั้งตามกฎหมาย และตามที่ศาลเห็นสมควรภายในระยะเวลาที่กำหนด (มาตรา 132 วรรคสอง)

15.1 มาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132 วรรคหนึ่ง)

หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการสั่งตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง ตลอดจนวิธีการประเมินสภาพปัญหา การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การเตรียมความพร้อมเพื่อมอบตัวจำเลยให้บิดา มารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัย อยู่ด้วยเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556

การใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและรายละเอียดมาก ทั้งให้อำนาจศาลในการ พิจารณาใช้วิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวางและเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดามารดา ผู้ปกครอง รวมถึงบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เข้าร่วมกิจกรรมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไม่ใช่การจำกัดเฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยัง ครอบคลุมไปถึงบิดามารดา รวมถึงบุคคลที่ใกล้ชิดด้วยเพราะหากบุคคลเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ใช้มาตรการของศาลมากขึ้น โอกาสที่เด็กและเยาวชนจะสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ก็ยังมีสูงขึ้นด้วย

การใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง มีข้อพิจารณาเป็นลำดับดังนี้

1) หลักเกณฑ์

การที่ศาลจะพิจารณามีคำสั่งให้จัดทำมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง จะต้องได้ความว่าคดีดังกล่าว อยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ซึ่งบัญญัติว่าในคดีอาญาที่มีข้อหาว่า เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด หากศาลเห็นสมควร หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) คดีเสร็จการพิจารณาแล้ว

(2) พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อ สังคมเกินสมควร

(3) เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

(4) เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกฟ้องเป็นจำเลยร่วมกันหลายคน ให้พิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นรายบุคคล

2) ข้อสังเกต

(1) ตามหลักเกณฑ์ข้อ (4) เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ หมายถึง อายุของเด็กหรือเยาวชนขณะที่ศาลจะพิจารณาใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี

(2) เด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 หรือมาตรา 90 มาแล้ว แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ศาลยังอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการตามมาตรการแทนการพิพากษาคดีได้¹⁵⁴

¹⁵⁴ ข้อบังคับของประธาน ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 6

1.5.2 ขั้นตอนดำเนินการ

1) ขั้นตอนก่อนศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี

ในกรณีที่ศาลได้รับความจากข้อเท็จจริงแห่งคดีที่คู่ความนำสืบประกอบข้อเท็จจริง อื่นที่ปรากฏต่อศาล เช่น จากระายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก รายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ และศาลเห็นว่าอาจใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีแก่เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลดำเนินการตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556¹⁵⁵ ดังต่อไปนี้

2) สอบถามและทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนถึงวิธีการที่ศาลจะมีคำสั่ง

ให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 แทนการมีคำพิพากษา ซึ่งศาลอาจอนุญาตให้เด็กหรือเยาวชนแสดงความรู้สึก และความคิดเห็นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หากศาลเห็นสมควร อาจเรียกเด็กหรือเยาวชน ไปสอบถามและทำความเข้าใจเป็นการเฉพาะตัวได้

3) ในกรณีที่มีผู้เสียหาย ให้ศาลสอบถามความเห็นของผู้เสียหายเกี่ยวกับ

การที่ศาลจะมีคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการดำเนินการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการมีคำสั่ง เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก หรือเยาวชน ทั้งนี้ ผู้เสียหายอาจแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นหนังสือต่อศาลได้

หากผู้เสียหายไม่มาศาลหรือมีเหตุจำเป็นอื่นใดที่ทำให้ศาลไม่อาจสอบถามผู้เสียหายได้ ให้ศาลบันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้

(1) ในกรณีจำเป็นศาลจะมีคำสั่งให้ประเมินสภาพปัญหาตามวิธีการที่กำหนด

ในหมวด 2 ของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ก็ได้

เมื่อศาลดำเนินการตามข้างต้นแล้ว ให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้รับเพิ่มเติม อีกครั้งว่าเด็กหรือเยาวชนเหมาะสมต่อการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความยินยอมของเด็กและเยาวชนซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติตามมาตรการแทนการพิพากษาคดี กรณีที่ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนไม่มีความเหมาะสมที่จะได้รับโอกาสให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีโดยการ กำหนดเงื่อนไขหรือจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาต่อไป สำหรับความเห็นของผู้เสียหายถือเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง

¹⁵⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556

ที่ศาลจะใช้รับฟังประกอบดุลพินิจ แม้ผู้เสียหายคัดค้านก็ไม่ถือเป็นข้อห้ามในการที่ศาลจะใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีแก่เด็กหรือเยาวชน ซึ่งหากศาลเห็นสมควรใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีศาลอาจใช้ดุลพินิจเป็น 2 กรณี คือ

(2) *สมควรใช้มาตรการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง* ซึ่งหากศาลเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี แก่เด็กหรือเยาวชนรายใดแล้ว ศาลจะต้องเป็นผู้พิจารณากำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี

(3) *ไม่สมควรใช้วิธีการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง* ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง

ทั้งนี้ ในกรณีที่ศาลดำเนินการใดๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ประกอบการใช้ดุลพินิจว่าจะใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง หากต่อมาศาลเห็นว่าไม่ควรใช้มาตรการแก่เด็กและเยาวชน และนัดฟังคำพิพากษาแล้ว ศาลไม่อาจนำข้อเท็จจริงที่ได้ระหว่างการสอบถาม จำเลยหรือการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี มาวินิจฉัยคดี เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริงที่ตรงกับที่คู่ความนำสืบและปรากฏอยู่ในสำนวนแล้ว แม้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรการแทนการพิพากษาคดี มาตรา 132 และ 133 ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงเช่นเดียวกับกรณีมาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 แต่กรณี น่าจะเทียบเคียงกันได้

1.5.3 การกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี

หลังจากศาลใช้ดุลพินิจนำมาตราการแทนการพิพากษาคดีมาใช้แก่เด็กหรือเยาวชนแล้ว ศาลจะต้อง กำหนดวิธีการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสม ซึ่งอาจทำได้เป็น 2 กรณี คือ

1) *กรณีกำหนดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 ดังนี้*

(1) *ให้เด็กหรือเยาวชนรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือเจ้าพนักงานอื่น หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายหรือองค์การด้านเด็ก เข้ารับคำปรึกษาแนะนำ เข้าร่วม กิจกรรมบำบัด*

เข้ารับการศึกษาหรือฝึกอาชีพหรือวิชาชีพ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ตลอดจน เข้าร่วมการอบรม ศิลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกอื่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ เด็กหรือเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสนับสนุนให้เด็ก หรือเยาวชนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

(2) ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองความประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชน เช่น ห้ามมิให้เด็กหรือเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ใดอันอาจชักนำให้เด็กหรือเยาวชนนั้น กระทำผิดห้ามออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นหรือได้รับอนุญาต จากบิดา มารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือห้ามคบหาสมาคมกับบุคคล ที่อาจชักนำไปสู่การกระทำผิด

(3) เงื่อนไขอื่นที่จำเป็นแก่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ทั้งนี้ ให้ศาลกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชน นั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

2) กรณีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนจำเป็นต้องมีแผนให้ศาล กำหนดให้นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคล ที่ศาลเห็นสมควรจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน โดยกำหนด ระยะเวลาในการดำเนินการตามแผนให้ชัดเจนและต้องไม่เกินกว่าเด็กหรือเยาวชน มีอายุครบยี่สิบสี่ปี บริบูรณ์¹⁵⁶

ทั้งนี้ การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง ต่างจาก การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 กล่าวคือ ศาลไม่จำเป็นต้องแต่งตั้งผู้ประสานการประชุม และผู้บริหารแผน และแผนไม่ได้เกิดจากมติร่วมกันของผู้เข้าร่วมการประชุมตาม พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 อาจดำเนินการโดย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้จัดทำแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟู และศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเหมาะสมกับเด็ก หรือเยาวชนหรือไม่

¹⁵⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 10

(1) บุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หมายรวมถึง ผู้พิพากษาสมทบด้วย

(2) ระหว่างการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราว แล้วมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยโดยไม่มีประกัน มีประกัน หรือมีประกัน และหลักประกันด้วยก็ได้¹⁵⁷

1.5.4 ขั้นตอนการสอดส่องและกำกับดูแลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

หลังจากศาล กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดีแล้ว ขั้นตอนต่อไป ศาลจะต้องมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ ให้คำปรึกษาแนะนำฯ เป็นผู้สอดส่องและกำกับดูแลการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน และรายงานผลการดำเนินการให้ศาลทราบภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร หรือตามที่ศาล กำหนดตามแบบพิมพ์ กพ. 1 และ กพ. 2¹⁵⁸ ซึ่งในขั้นตอนนี้แบ่งพิจารณาได้ 3 กรณี

1) กรณีพฤติกรรมหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลง

หากต่อมาความปรากฏแก่ศาลว่าในระหว่างการดำเนินการต่อเด็กหรือเยาวชนตามมาตรการแทนการพิพากษาคดีมีพฤติกรรมอื่นใดหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินการต่อเด็กหรือเยาวชนเสียใหม่ให้เหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ¹⁵⁹ โดยก่อนที่ศาลจะสั่งเปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินการต่อเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจเรียกเด็กหรือเยาวชนรวมทั้งบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือ เยาวชนอาศัยอยู่ด้วยมาสอบถามก่อนได้

¹⁵⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 11

¹⁵⁸ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 12

¹⁵⁹ ข้อบังคับของ ประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 13

2) กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข

ในกรณีความปรากฏแก่ศาลหรือศาลได้รับรายงานว่า เด็กหรือเยาวชน กระทำผิดเงื่อนไขตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 8 ให้ศาลหมายเรียกเด็กหรือเยาวชน พร้อมบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยมาสอบถาม¹⁶⁰ แบ่งเป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 กรณีผิดเงื่อนไขร้ายแรงถึงขั้นการกำหนดเงื่อนไขไม่เป็นประโยชน์ ต่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนอีกต่อไปให้ศาลยกคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

กรณีที่ 2 กรณีกระทำผิดเงื่อนไขแต่ไม่ร้ายแรงโดยยังอยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ศาลอาจกล่าวตักเตือน และกำชับเด็กและเยาวชนให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข โดยเคร่งครัด ทั้งนี้ ศาลอาจเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเพื่อความเหมาะสมตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 13 ได้

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับกรณีจำเลยผิดเงื่อนไขตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 14 ประกอบข้อ 8 สามารถนำมาใช้กับกรณีการผิดเงื่อนไขในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนด มาตรการแทน การพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 10 ได้

กรณีได้รับรายงานว่าเด็กหรือเยาวชนผิดเงื่อนไข นอกจากศาลควรเรียก เด็กหรือเยาวชนรวมทั้งบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยมาสอบถามก่อน เพราะหากศาลยกเลิกการใช้มาตรการแทนการมีคำพิพากษาจะเป็นการกระทบสิทธิของเด็กและเยาวชน อย่างมากแล้วศาลอาจเรียกโจทก์มาในวันนัดด้วย เพราะกรณีนี้ศาลยังไม่มีคำพิพากษา และโจทก์ ยังคงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคดี จึงควรรับฟังความเห็นของโจทก์ประกอบด้วย แม้ว่าในขณะที่ ศาลพิจารณาใช้มาตรการแทนการมีคำพิพากษา ศาลไม่จำเป็นต้องฟังว่าโจทก์คัดค้านหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีอย่างรอบคอบ

กรณีที่ 3 กรณีเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขภายในระยะเวลาที่ศาล กำหนด

¹⁶⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 14

เมื่อศาลได้รับรายงานผลการดำเนินการแก้จำเลยตามแบบพิมพ์ (กพ.2) หรือตามเอกสารของเจ้าพนักงานของหน่วยงานอื่นรายงานต่อศาลว่า จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนแล้ว ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและ มีคำสั่งในเรื่องของกลาง¹⁶¹

การสั่งยุติคดีเช่นนี้ ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 133 ส่วนการดำเนินคดีส่วนแพ่ง แม้กฎหมายไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ชัดเจน ดังเช่น พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 42 แต่ผู้เสียหายยังมีสิทธิดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45 ประกอบ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 6 เป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

1.5.5 การประเมินสภาพปัญหาการประเมินสภาพปัญหา เป็นเครื่องมือใหม่ที่กฎหมายให้ศาลนำไปใช้เพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจและมีคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการแทนการพิพากษาคดีได้อย่างรอบคอบยิ่งขึ้นในทุกขั้นตอนไม่ว่าขั้นตอนก่อนศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี ขั้นตอน กำหนดเงื่อนไขและเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของมาตรการ รวมถึงขั้นตอนก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ยุติคดีศาลก็อาจให้มีการประเมินสภาพปัญหาว่าเด็กหรือเยาวชนพ้นจากภาวะเสี่ยงที่จะหวนกลับไปกระทำความผิดหรือไม่ และครอบครัวมีความพร้อมที่จะรับเด็กหรือเยาวชนกลับไปดูแลหรือไม่ เป็นต้น ดังนั้น หากมีการใช้การประเมินสภาพปัญหาอย่างเหมาะสมย่อมจะ เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานอย่างยิ่ง ซึ่งวิธีการประเมินสภาพปัญหานี้ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1) การประเมินสภาพปัญหาทั่วไป ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556¹⁶²

เมื่อศาลเห็นว่าจำเป็นต้องมีการประเมินสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน และครอบครัว ไม่ว่าในขั้นตอนใดๆ ให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ หรือขอให้บุคคลหรือองค์กรที่ศาล

¹⁶¹ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 15

¹⁶² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 17

เห็นสมควรเป็นผู้ดำเนินการแล้วรายงานการประเมินสภาพปัญหาพร้อมความเห็นเสนอต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การประเมินสภาพปัญหาทั่วไปนี้ เป็นระดับที่ต้องการหาสาเหตุแห่งการกระทำความคิดแนวโน้มแห่งการกระทำความคิดอีก และความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นรายบุคคล ซึ่งในการประเมินสภาพปัญหาทั่วไป ผู้ประเมินต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านร่างกาย สุขภาพจิต และครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งสังคม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมแห่งคติประกอบ ซึ่งในทางปฏิบัติจะมีการประเมินสภาพปัญหาทั่วไปของเด็ก เยาวชน และครอบครัวมาโดยตลอด ตั้งแต่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมและมีการตรวจสอบการจับ ดังนั้น การประเมินสภาพปัญหาทั่วไป จึงกำหนดให้บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นผู้ประเมินสามารถศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่โดยไม่ต้องไปดำเนินการใดๆ เพิ่มเติมเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และมีความคุ้มค่าในงานที่ทำไว้แล้ว เอกสารที่ผู้ประเมินต้องศึกษา ได้แก่

- (1) รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน¹⁶³
- (2) รายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ¹⁶⁴ หรือ
- (3) รายงานข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น กรณีเด็กหรือเยาวชน

มีโรคประจำตัวและผู้ปกครองส่งใบรับรองแพทย์เสนอรวมไว้กับรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือคำพิพากษาของศาลในคดีอื่นที่เด็กและเยาวชนเคยกระทำความผิดมาก่อน รายงานข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนี้ ต้องเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือและรับฟังได้

2) การประเมินสภาพปัญหาเพิ่มเติมตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556¹⁶⁵

ในบางกรณีเอกสารหรือรายงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่มีการบันทึกไว้ และนำมาใช้ในการประเมินสภาพปัญหาทั่วไปอาจไม่เป็นปัจจุบัน เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปมาก หรือกรณีที่ศาลเพิ่งค้นพบปัญหาที่อาจมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนเพิ่มเติม และไม่ปรากฏว่าปัญหาดังกล่าวได้รับการพิจารณามาก่อน หรือในกรณีพบว่า บุคคลที่มีปัญหาอาจไม่ใช่เพียงเด็กหรือเยาวชน แต่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ศาลอาจให้มีการประเมินสภาพปัญหาเพิ่มเติมได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

¹⁶³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 36 (1)

¹⁶⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 23 บรรคสี่

¹⁶⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 14

(1) มีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2553 มาตรา 116 และ 113

(2) สั่งให้เด็กหรือเยาวชน และบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย พบเจ้าพนักงานศาลยุติธรรม นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร เพื่อรับการประเมินสภาพปัญหาเพิ่มเติม

(3) ให้ส่งเด็กหรือเยาวชน และบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เข้ารับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

1.5.6 การเตรียมความพร้อมของบิดา มารดาผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้ได้อย่างที่พึงประสงค์ ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพียงด้านเดียว โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสาม และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 หมวด 2 ข้อ 15 และ 20 จึงให้มีการเตรียมความพร้อมของบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนให้เข้าใจเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น รวมทั้ง สามารถอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมเด็กและเยาวชนไปในทิศทางที่เหมาะสมเมื่อมีการรับมอบตัว เด็กและเยาวชนกลับไปด้วย โดยเมื่อศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่งแล้ว ศาลต้องพิเคราะห์ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาลเกี่ยวกับบิดามารดาและผู้ปกครอง รวมถึงบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชน อาศัยอยู่ด้วยว่ามีข้อบกพร่องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชนอย่างไร และมีส่วนใดบ้างที่ศาลจำเป็นต้องเข้าไปเตรียมความพร้อมให้ ซึ่งแต่ละคดีแต่ละครอบครัวอาจมีความต้องการที่ แตกต่างกันไป บางคดีบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมีความพร้อมที่จะดูแลเด็กหรือเยาวชนอยู่แล้ว ซึ่งกรณี เช่นนี้ศาลก็อาจเพียงกำชับให้บิดามารดาดูแลเอาใจใส่ มีความเข้าใจเด็กหรือเยาวชนมากยิ่งขึ้น หลังจากที่เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีมา แต่ในบางคดีบิดามารดา หรือบุคคลที่ใกล้ชิดมีปัญหา พฤติกรรมมาก ศาลอาจสั่งให้เข้ารับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเยาวชน ซึ่งศาลอาจใช้วิธีการประเมินสภาพปัญหาครอบครัวมาช่วยให้การเตรียมความพร้อมของบิดา มารดา มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นได้

นอกจากนี้ หากศาลไม่ได้พิจารณาในประเด็นนี้ตั้งแต่ต้น จนกระทั่งได้รับผลการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่งแล้ว

ปรากฏว่าแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนยังไม่มีเตรียมความพร้อมให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการเตรียมความพร้อมแก่บุคคลดังกล่าว ก่อนวันนัดพร้อมเพื่อ พิจารณาผลการดำเนินการ¹⁶⁶ อย่างไรก็ดี หากศาลพบข้อเท็จจริงดังกล่าวในวันนัดพร้อม กรณีน่าจะถือว่าศาลยังสามารถเตรียมความพร้อมให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยได้

1.5.7 มาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132 วรรคสอง)

มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง เป็นมาตรการที่ศาลอาจนำมาใช้แทนการพิพากษาคดีเช่นเดียวกับ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง โดยเมื่อจำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาล กำหนดครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ไม่มีรายละเอียดครอบคลุมถึงวิธีปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสองไว้ แต่เนื่องจากมาตรา 132 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ต่างมีเจตนารมณ์อย่างเดียวกันเพื่อต้องการให้โอกาสแก่เด็กหรือ เยาวชนให้กลับคืนสู่สังคมโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเป็นตราบาปติดตัวและสามารถเริ่มต้นชีวิต เมื่อกลับคืนสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น หลักเกณฑ์ในการที่ศาลจะนำมาตรการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง มาใช้จึงต้องอยู่ในมาตรฐานเดียวกับกรณี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง แต่การที่กฎหมาย กำหนดวิธีปฏิบัติแก่เด็กและเยาวชนตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่งและวรรคสองต่างกันนั้น เป็นเพราะข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน แต่ละคนไม่เหมือนกัน และการที่ศาลจะแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสมจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้ ประกอบการใช้ดุลพินิจ

¹⁶⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 20

วิธีปฏิบัติมาตรการแทนการพิพากษาคดี (มาตรา 132 วรรคสอง) มีข้อพิจารณาเป็นลำดับ ดังนี้

1) ข้อแตกต่างที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง กับมาตรา 132

การใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 ทั้งวรรคหนึ่งและวรรคสอง มีหลักการเหมือนกัน คือ เป็นกรณีที่ ปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่า คดีของเด็กและเยาวชนดังกล่าวอยู่ในหลักเกณฑ์เดียวกับ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง กล่าวคือ เป็นคดีที่เสร็จการ พิจารณาแล้ว พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม เกินสมควร เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และเด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกินยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่บทบัญญัติตามมาตรา 132 ทั้งสองวรรคมีความแตกต่างกัน ในรายละเอียดของเงื่อนไขในการที่ศาลจะนำมาใช้แก่เด็กหรือเยาวชน โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคหนึ่ง เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนสามารถใช้มาตรการแบบไม่จำกัดอิสรภาพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ อันเนื่องมาจากเด็กและเยาวชนมีบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยดูแลเอาใจใส่หรือบุคคลดังกล่าวมีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการอบรมและเลี้ยงดู รวมตลอดถึง การให้ความร่วมมือกับศาลในการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาล กำหนดไว้ส่วน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง เป็นกรณีที่ศาลมีดุลพินิจเห็นควรให้มีการ ใช้วิธีการฝึกอบรมแบบจำกัดอิสรภาพหรือแบบระบบปิดแก่เด็กหรือเยาวชน เพราะเด็กหรือ เยาวชนดังกล่าวไม่มีบุคคลดูแลใกล้ชิด หรือแม้เด็กและเยาวชนมีบิดา มารดาหรือผู้ปกครองแต่มี ความจำเป็นบางประการซึ่งศาลเห็นว่า การส่งเด็กและเยาวชนไปอยู่ในสถานพินิจหรือสถานที่อื่น ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรที่ยินยอมรับตัวเด็กและเยาวชนไว้ดูแลชั่วคราวจะเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนยิ่งกว่า เช่น สภาพแวดล้อมของครอบครัวเด็กหรือเยาวชน ไม่เหมาะสม หรือผู้ปกครองไม่สามารถดูแลเด็กและเยาวชนได้ ศาลจึงเห็นควรใช้วิธีการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสองแก่จำเลยหลังจากคดีเสร็จการพิจารณา หากศาลเห็นว่า คดีดังกล่าว ควรใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งเด็ก

หรือเยาวชนไปอยู่ในสถานพินิจหรือสถานที่อื่น ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควร ที่ยินยอมรับตัวเด็กและเยาวชนไว้ดูแลชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ไปพลางก่อน โดยศาลต้อง กำหนดระยะเวลาและ เงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติในระหว่าง ที่เด็กและเยาวชนถูกจำกัดอิสรภาพ แต่ต้องไม่เกิน กว่าเด็กหรือเยาวชนมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์

ทั้งนี้ เนื่องจากการ กำหนดเงื่อนไขในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูศาลต้องคำนึง ถึงความเหมาะสมของพฤติการณ์ในการกระทำของเด็กหรือเยาวชน โดยคำนึงถึงศักยภาพของเด็ก หรือเยาวชนในการที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวด้วย เช่น ในกรณีของเด็กมีระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ การที่ศาลไป กำหนดเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนต้องเรียนหนังสือจนจบวุฒิ การศึกษาระดับใดระดับหนึ่งอาจเป็นไปได้ ก่อนมีคำสั่งศาลจึงต้องพิจารณาข้อเท็จจริง ต่างๆ เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจากรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชน และ/หรือรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำฯ โดยละเอียดก่อน กำหนดเงื่อนไข ให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ

2) การติดตามและรายงานผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลย

ในขณะที่ศาลสั่งให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีแก่จำเลย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ศาลควรกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือผู้มีหน้าที่ดูแลสถานที่อื่น ที่รับเด็กไว้รายงานความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลทราบเป็นระยะเพื่อให้ศาลสามารถ ติดตามผลการปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลยได้

กรณีที่น่าปรากฏต่อศาลว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่ กำหนดเสียใหม่ให้เหมาะสมได้ โดยหากได้รับรายงานว่าเด็ก หรือเยาวชน ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาล กำหนด กรณีไม่ร้ายแรงศาลอาจเรียกจำเลยมาว่ากล่าว ตักเตือนและกำชับให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างเคร่งครัดรวมถึงเปลี่ยนแปลง เงื่อนไข ตามความเหมาะสม หากการกระทำผิดเงื่อนไขเป็นกรณีร้ายแรงจนเป็นเหตุให้เงื่อนไข ที่ศาลกำหนด ไม่เป็นประโยชน์ต่อการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอีกให้ศาลยกคดีขึ้น พิจารณาพิพากษา ต่อไป โดยก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งใดๆ ข้างต้น ศาลอาจเรียกจำเลยและบุคคล ที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม ก่อนได้

3) การสั่งยุติคดี

ในกรณีที่จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาล กำหนดตาม พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ครบถ้วนแล้ว ให้ศาลสั่งนัดพร้อมเพื่อยุติคดี จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและมีคำสั่งในเรื่อง

ของกลาง (ถ้ามี) โดยถือว่าสิทธิ낙ศิอาญา มาฟ้องเป็นอันระงับตามมาตรา 133 วรรคหนึ่ง ส่วนการ
 ดำเนินคดีส่วนแพ่งแม้กฎหมายไม่ได้ บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายไว้ชัดเจนดังเช่น มาตรา 42
 แต่ผู้เสียหายยังมีสิทธิดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45 ประกอบ
 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
 มาตรา 6 เนื่องจากเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

4) การประเมินสภาพปัญหา

แม้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข
 ในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 จะไม่มีรายละเอียดครอบคลุม ถึงพระราชบัญญัติ
 ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง
 แต่หากศาลเห็นสมควรให้มี การประเมินสภาพปัญหาของจำเลยก่อนที่ศาลจะพิจารณาใช้มาตรการ
 แทนการพิพากษาคดีตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชน
 และครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง ศาลอาจนำข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย
 หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ กำหนดมาตรการแทนการ พิพากษาคดี พ.ศ. 2556 หมวด 2
 ว่าด้วยเรื่อง การประเมินสภาพปัญหา มาบังคับใช้โดยอนุโลม

5) การเตรียมความพร้อมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็ก
 หรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ก่อนส่งตัวเด็กและเยาวชนกลับคืน

ในกรณีที่ศาลเลือกใช้มาตรการตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชน
 และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 วรรคสอง
 ด้วยสาเหตุเพราะสภาพแวดล้อมของครอบครัวไม่เหมาะสมหรือ ผู้ปกครองไม่อาจเลี้ยงดูเด็ก
 และเยาวชนได้ บิดา มารดา ผู้ปกครองรวมถึงบุคคลซึ่งเด็กหรือ เยาวชนอาศัยอยู่ด้วย จำเป็นที่จะต้อง
 ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนจะรับตัวเด็กและเยาวชน กลับคืน ดังนั้น ศาลจึงอาจนำข้อบังคับ
 ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการ
 พิพากษาคดี พ.ศ. 2556 หมวด 3 ว่าด้วยเรื่องการ เตรียมความพร้อมของบิดา มารดา ผู้ปกครอง
 หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย มาบังคับใช้โดยอนุโลม

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและเป็นเหตุให้บุคคลใดได้รับอันตราย
 แก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหาย
 ในทางทรัพย์สินบุคคลนั้นย่อมเป็นผู้เสียหายมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำ
 ความผิดโดยผู้เสียหายจะใช้สิทธิฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหากจากคดีอาญา หรือในคดีที่พนักงาน
 อัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในข้อหาหลักทรัพย์ วิวังราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรร โขก
 น้อ โกง ยักยอกหรือรับของโจร พนักงานอัยการจะเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หรือกรณีที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้บังคับ จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งเป็นกรณีที่ กฎหมายบัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ให้ผู้เสียหาย ได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยสะดวก รวดเร็วและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง เป็นอีกคดีหนึ่ง และทำให้คดีแพ่งและ คดีอาญาเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน (ฎีกาที่ 5400/2560) (ประชุมใหญ่) ศาลจะพิพากษาคดี ส่วนอาญาโดยมิได้มีคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งไม่ได้ (ฎีกาที่ 7053/2555)

ดังนั้น ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีแก่จำเลย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132 แม้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 133 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ศาลตั้งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดของจำเลย เว้นแต่คำสั่งเกี่ยวกับของกลาง และให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญา มาฟ้องเป็นอันระงับ หมายความว่าให้ถือว่าเฉพาะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเท่านั้นที่เป็นอันระงับไป โดยไม่ได้บัญญัติ ถึงการดำเนินคดีส่วนแพ่งไว้ แต่คำสั่งยุติคดีในทางอาญาดังกล่าวย่อมหาได้มีผล ให้สิทธิในการ ได้ทรัพย์สินคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนอันเนื่องจากพนักงานอัยการร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หรือสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ในกรณีที่ ผู้เสียหายร้องขอตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งเป็นสิทธิในคดี ส่วนแพ่งของผู้เสียหายระงับสิ้นไป ด้วยไม่ ศาลจึงต้องมีคำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งต่อไป ตามพยานหลักฐานในสำนวน¹⁶⁷

ในกรณีที่มิมีคำขอส่วนแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ศาลจึงเริ่ม กระบวนการในส่วนแพ่ง ตั้งแต่ศาลเรียกผู้เสียหายมาสอบถามเห็นเกี่ยวกับการที่ศาลจะใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี¹⁶⁸ โดยจัดให้มีการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งเพื่อประโยชน์ในการพิจารณา กำหนดค่าสินไหมทดแทน ไปพร้อมกัน¹⁶⁹

¹⁶⁷ อโนชา ชีวิต โสภณ. หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3637/2562 แหล่งที่มา สำนักวิชาการ. คืบค้น 29 เมษายน 2563 จาก <http://deka.supremecourt.or.th/deka/web/search.jsp>

¹⁶⁸ ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข ในการกำหนดมาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 2 (2)

¹⁶⁹ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินการในคดีส่วนแพ่งในกรณีที่ศาลใช้มาตรการ แทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2562 ข้อ 1

กรณีจำเลยให้การรับสารภาพและคู่กรณีตกลงหรือประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับจำนวนและวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลจึงมีคำพิพากษาในคดีส่วนแบ่งไปตามข้อตกลงดังกล่าวพร้อมคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี แต่หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงหรือประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับจำนวนและวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ศาลจึงสืบพยานเฉพาะในประเด็นค่าสินไหมทดแทนและมีคำพิพากษาในส่วนแบ่งตามข้อเท็จจริงในคดีอาญาไปพร้อมกับคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี¹⁷⁰

กรณีจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลจึงสืบพยานเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งและ ค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับคดีอาญา เมื่อคดีเสร็จการพิจารณาและศาลจะมีคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดี ศาลจึงมีคำพิพากษาคดีในส่วนแบ่งไปพร้อมกับคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษา¹⁷¹ กรณีที่ศาลมีความจำเป็นต้องรอฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก่อนจะมีคำพิพากษาในคดีส่วนแบ่ง หรือการสืบพยานเกี่ยวกับจำนวนค่าสินไหมทดแทนในคดีส่วนแบ่งจะทำให้การมีคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดีล่าช้า ศาลอาจมีคำสั่ง กำหนดมาตรการแทนการพิพากษาคดีไปก่อน และเมื่อได้ข้อเท็จจริงในส่วนแบ่งครบถ้วนแล้ว ศาลจึงมีคำพิพากษาในคดีส่วนแบ่งโดยเร็ว ทั้งต้องไม่ช้ากว่าวันที่ศาลมีคำสั่ง ให้อยู่คดี¹⁷²

ทั้งนี้ การพิจารณาคดีส่วนแบ่งต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนที่คู่ความนำสืบเสร็จสิ้นแล้วและพิพากษาคดีส่วนแบ่ง ไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง การ กำหนดราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยให้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลพิจารณาจากราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาล กำหนดให้ตามความเสียหาย แต่ต้องไม่เกินค่าขอ¹⁷³ ถ้าศาลเห็นว่าการพิจารณาคดีแบ่งถ้าพยานหลักฐานที่น่าสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติม ศาลจะเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้¹⁷⁴

¹⁷⁰ คำแนะนำของ ประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินการในคดีส่วนแบ่งในกรณีที่ศาลใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2562 ข้อ 2

¹⁷¹ คดีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินการในคดีส่วนแบ่งในกรณีที่ศาลใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2562 ข้อ 3

¹⁷² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 133

¹⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 วรรคหนึ่ง

¹⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42 วรรคหนึ่ง

2. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์

2.1 แนวคิดการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กที่กระทำความผิด โดยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ซึ่งกฎหมายดังกล่าว คือ “The Children, Young Persons and Their Families Act (1989)” ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการแก้ไขปัญหาเด็กกระทำความผิด ให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและธรรมเนียมของชุมชนเผ่าเมารี ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นของประเทศนิวซีแลนด์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการให้การประชุมกลุ่มครอบครัวซึ่งถือเป็นรากฐานของพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons and Their Families Act (1989)¹⁷⁵ โดยมีวัตถุประสงค์ให้มีการประนีประนอมกันระหว่างผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนซึ่งกระทำความผิดนั้นสำนึกในการกระทำและสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้ ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสมของผู้เสียหายด้วย¹⁷⁶ โดยที่พระราชบัญญัติ The Children, Young Persons and Their Families Act (1989) ได้ถูกแก้ไขหลายครั้ง โดยแก้ไขครั้งสำคัญเป็นจำนวน 2 ครั้ง แก้ไขในปี 2017 และแก้ไขล่าสุดเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2019 มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกี่ยวกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชน โดยได้วางหลักและวัตถุประสงค์ให้เป็นไปตามสนธิสัญญา Waitangi¹⁷⁷ ซึ่งบัญญัติหลักการไว้ใน The Children, Young Persons and Their Families Act (1989) มาตรา 7AA (2) (a) กำหนดให้หัวหน้าผู้บริหาร

¹⁷⁵ ศรีธนา เลิศศาสตร์วัฒนา. กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว. คุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 110

¹⁷⁶ พงศกร พรตระกูลพิพัฒน์. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2558. หน้า 111-112

¹⁷⁷ Tania Williams Te Kopu Legal Jacinta Ruru University of Otago & Nga Pae o te Maramatanga Horiana Irwin-Easthope Whaia Legal Khylee Quince Auckland University of Technology Heather Gifford Whakauae Research for Maori Health & Development. Care and protection of tamariki Maori in the family court system. retrieved February 2. 2020. From : http://www.maramatanga.ac.nz/sites/default/files/teArotahi_19-0501%20Ruru.pdf

ของกระทรวงเด็กและเยาวชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ปฏิบัติตามนโยบายมีวัตถุประสงค์ในการลดความไม่เสมอภาคโดยกำหนดผลลัพธ์ที่วัดได้สำหรับเด็กและเยาวชน¹⁷⁸

การศึกษาเรื่องการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์นั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวคิดในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศนิวซีแลนด์ก่อน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความเป็นมาตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งพัฒนามาเป็นต้นแบบการแก้ไขปัญหาคriminal เด็กและเยาวชนกระทำความผิดที่ได้รับการยอมรับและนำไปปรับใช้ในหลายประเทศ

ประเทศนิวซีแลนด์มาตรการสำคัญของประเทศนิวซีแลนด์ในการเป็ยงเบนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ คือ การนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดแทนการดำเนินการพิจารณาคดีอาญาในศาลต่อไป โดยได้รับแนวคิดมาจากวัฒนธรรมของชนเผ่าเมารีในประเทศนิวซีแลนด์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์จึงมีรากฐานมาจากแนวคิด ดังนี้¹⁷⁹

2.1.1 การส่งเสริมให้ครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ามามีบทบาท
ในการแก้ไขปัญหาคriminal เด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยผ่านทางกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นแก่เขา โดยถือว่าเป็นกระบวนการบำบัดและเยียวยาผู้เสียหายอีกทางหนึ่งด้วย ทำให้ผู้เสียหายได้เรียนรู้ที่จะคิดถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นใหม่อีกครั้งในมุมที่แตกต่างออกไปจากเดิม คือ ในฐานะผู้เล่า มิใช่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ ซึ่งเป็นแนวคิดในทฤษฎีการพรรณนาความรู้สึก (Narrative Theory) และกลายเป็นกรอบแนวคิดในการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมของชนเผ่าเมารีที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของทุกคนในชนเผ่า การปรึกษาและขอความเห็นใน เรื่องต่างๆ ของชนเผ่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง การได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของตนนั้นถือเป็นการสร้างเกียรติยศและศักดิ์ศรีให้แก่ตนเอง การขอความเห็นและการรับฟังความเห็นจึงกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวชนเผ่าเมารีด้วย ทำให้ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวมีความใกล้ชิดกันมากและไม่มีความลับระหว่างบุคคลภายในครอบครัว ดังนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นชาวชนเผ่าเมารีจึงให้บุคคลภายในครอบครัว

¹⁷⁸ The Children, Young Persons and Their Families Act (1989) Section 7AA

¹⁷⁹ สุทธิดา สุทธิไส. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษาเงื่อนไขและการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555. หน้า 104-107

เข้ามาร่วมในการแก้ไขและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งได้พัฒนากลายเป็นมาตรการเพื่อการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดโดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัว

2.1.2 การกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

โดยศึกษาจากปัญหาของชุมชนและสังคมในระดับมหภาค ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาโดยมองจากสังคมระดับมหภาค คือ เป็นการมองสังคมในภาพรวมและวิเคราะห์สังคมอย่างเป็นระบบตั้งนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องศึกษาสังคมให้เข้าใจสภาพสังคมในภาพรวมทั้งหมุดมมองในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างมาก เพราะการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดทั้งในระดับมหภาคจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนและสังคมที่เป็นแรงผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ทั้งยังทำให้รู้ถึงสาเหตุในการกระทำความผิดที่แท้จริงและหาวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ โดยการให้ความสำคัญกับการศึกษาสังคมซึ่งเป็นพื้นเพของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นหลักตั้งนั้นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาโดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวจึงได้ให้ความสำคัญกับชุมชนและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนของชุมชนมาเข้าร่วมประชุมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดด้วย ซึ่งได้รับแนวความคิดมาจากวิถีชีวิตของชนเผ่าเมารีที่เรียนรู้จากความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสรรพสิ่งรอบตัวตั้งนั้นชนเผ่าเมารีจึงได้ให้ความสำคัญและใช้เวลาในเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลในชนเผ่าด้วยความเคารพและให้เกียรติทั้งในระดับครอบครัว หมู่บ้าน และชนเผ่า ซึ่งเป็นการมองสังคมในระดับมหภาค โดยมองปัจเจกบุคคลในฐานะว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคม มิใช่มองเป็นเพียงบุคคลคนหนึ่งเท่านั้นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ ในสังคมด้วยเช่นกันชนเผ่าเมารีจึงมองปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นว่าเป็นปัญหาของชนเผ่า ตั้งนั้นทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยกันแก้ไขโดยร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งนั้นเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายและเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลในชนเผ่าเมารีให้เป็นไปในทางที่ดีด้วย

2.1.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

เกิดสำนึกในการกระทำของตนเอง เมื่อเด็กและเยาวชนรู้สำนึกและละอายในการกระทำของตนเองแล้วก็จะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกแนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้รับอิทธิพลมาจากวิธีระงับข้อพิพาทของชนเผ่าเมารีซึ่งมีหลักการว่า “ให้ความละอายของผู้กระทำความผิดลงโทษผู้กระทำความผิดนั่นเอง” (Let shame be their punishment) เนื่องจากชนเผ่าเมารีเชื่อว่าการที่ผู้กระทำความผิดรู้สึกละอาย รู้สึกผิดต่อตนเอง ต่อครอบครัวและบุคคลอันเป็นที่รัก ก็ถือว่าผู้กระทำความผิดคนนั้นได้รับการลงโทษแล้ว โดยหลักการนี้เป็นที่มาของวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเกิดความสำนึกกว่าตนเองได้กระทำความผิด

เกิดความรู้สึกอายต่อการกระทำของตนเองและรู้สึกอายที่ทำให้ครอบครัวเสียใจและผิดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความละอายเชิงบูรณาการ (Theory of Reintegrative Shaming) ที่มองว่า คนทั่วไปขยับขังใจ ไม่ลงมือกระทำความผิด เพราะวิธีการควบคุมสังคมแบบไม่เป็นทางการ 2 วิธี คือ การใช้ความกลัวการไม่ยอมรับของสังคม (Fear of Social Disapproval) และการใช้ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (Conscience) โดยหลักการสำคัญของการควบคุมสังคมดังกล่าวเชื่อว่า การลงโทษที่มีการให้ครอบครัวมาร่วมรับผิดกับผู้กระทำความผิดนั้นมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้กระทำความผิดมากกว่า การลงโทษอย่างเป็นทางการโดยหน่วยงานยุติธรรมเนื่องจากผู้กระทำความผิดมีความกลัวที่จะต้องละอายต่อคนที่เขารักและห่วงใยซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยยับยั้งป้องกันการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้สึกอายใจเกิดได้หลายรูปแบบ แต่เมื่อพิจารณาจากการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการนี้ จะทำให้เกิดความรู้สึกอายใจ 2 รูปแบบ คือ

1) ความรู้สึกอายใจเชิงแตกแยก คือ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดขึ้นถ้าหากผู้เสียหายและสังคมได้แสดงอาการดูหมิ่น หยามเหยียดต่อผู้กระทำความผิด จะมีผลต่อการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับบุคคลอื่นๆ ทัวไป ทำให้พันธะทางสังคมของชุมชนและสังคมอ่อนแอลงไปอีกด้วย อันจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนนั้นถดถอย ไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมของตนเองได้เลย

2) ความรู้สึกอายใจเชิงบูรณาการ คือ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดหากมีการจัดการความขัดแย้งเพื่อพยายามให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ใช้จิตสำนึกอย่างมีสติในการตระหนักถึงความรู้สึกอายใจต่อการกระทำผิดของตนแต่มิใช่ต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง โดยชุมชนหรือสังคมแสดงความไม่พอใจหรือความรังเกียจต่อการกระทำมิใช่ต่อตัวบุคคล และยังคงให้การเคารพนับถือต่อตัวตนของผู้กระทำความผิดในระดับเดิม

ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทยเช่นกัน เพราะได้กำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องสำนึกในการกระทำของตนเองเสียก่อนซึ่งตรงกับหลักการในทฤษฎีนี้ กล่าวคือ เด็กและเยาวชนต้องรู้สึกอายใจและสำนึกในการกระทำของตนเอง และบุคคลที่เข้าร่วมประชุมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็ต้องแสดงให้เห็นว่าการกระทำของเด็กและเยาวชนนั้นไม่ถูกต้อง แต่ยังคงปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนนั้นอย่างผู้บริสุทธิ์ ไม่มีการตราหน้าเด็กและเยาวชนให้รู้สึกว่าคุณค่าและหมดความนับถือตนเอง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้รู้จักปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและรู้สึกผิดชอบชั่วดีมากยิ่งขึ้น

2.2 เกณฑ์อายุการรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์

กฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยได้ให้คำนิยาม “เด็ก” (Child) หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี¹⁸⁰ และในส่วนของความหมายของ “เยาวชน” (Young Person) นั้น เดิม The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุเกินกว่าสิบสี่ปีแต่ไม่เกินสิบเจ็ดปี¹⁸¹ แต่ปัจจุบันประเทศนิวซีแลนด์ได้แก้ไขกฎหมายเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2019 เป็น “เยาวชน” (Young person) หมายถึง เด็กชายและเด็กหญิงที่มีอายุเกินกว่าสิบสี่ปีแต่ไม่เกินสิบแปดปีไม่รวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสหรือตามกฎหมาย¹⁸² เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปฏิบัติตามหลักสากลและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงถือว่าความรับผิดชอบของบุคคลจะเริ่มเมื่อบุคคลนั้นอายุตั้งแต่สิบสี่ปีบริบูรณ์ โดยถืออายุของเด็กเป็นเกณฑ์ในการขึ้นศาลเด็กเยาวชน และครอบครัว ส่วนบุคคลที่มีอายุเกินสิบแปดปีขึ้นไปนั้น เมื่อกระทำความผิดก็ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของศาลเด็ก เยาวชน และครอบครัว แต่ต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่

2.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องคดีของประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศนิวซีแลนด์มีการบัญญัติกฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 เป็นกฎหมายที่นำแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยตระหนักว่าการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนกระทำความผิดต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และรักษาสัมดุลภายในชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

¹⁸⁰ The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, Section 2 “child means a person under the age of 14 years

¹⁸¹ อุไรวรรณ คงโอรน. ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2555. หน้า 44

¹⁸² The Children, Young Persons and Their Families Act 1984, Section 2 “young person means a person of or over the age of 14 years but under 18 years and also has an extended meaning that includes some young adults for certain purposes under section 386AAA”

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมคดีที่เด็กและเยาวชนจะเริ่มต้นที่เจ้าพนักงานตำรวจ โดยกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการพิจารณาว่าจะดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนในคดีใดหรือไม่ โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบสอบสวนทั้งหมดรวมถึงในกรณีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดในคดีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจก็มีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน อีกทั้ง เจ้าพนักงานตำรวจยังเป็นผู้ดูแลโปรแกรมเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งในคดีที่ไม่ร้ายแรงจะเป็นความรับผิดชอบของตำรวจ ซึ่งตำรวจมีอำนาจในการจัดการคดีดังกล่าว โดยการว่ากล่าวตักเตือนและปล่อยตัวเด็กและเยาวชนนั้นไป หรือนำมาตรการเบี่ยงเบนคดีมาใช้โดยจะต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดครอบครัวของเด็กและเยาวชน และผู้เสียหาย หรือ ในกรณีที่มีการแจ้งข้อกล่าวหาแก่เด็กและเยาวชนแล้ว คดีดังกล่าวก็จะนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ปล้นทรัพย์ ความผิดทางเพศ หรือในคดีที่เป็นกรกระทำ ความผิดตตินิสัยจึงจะอยู่ภายใต้กฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ซึ่งการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเพื่อให้มีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเหมาะสมด้วย ดังนั้น การประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ถือเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ เพราะถูกนำมาใช้ในทุกระดับขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยในส่วนของงานดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีผู้ประสานงานการดูแลและคุ้มครอง (Care and Protection Co-ordinator) เป็นผู้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและแต่ในส่วนองงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและผู้เยาว์จะดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ได้ตอบสนองทั้งในเรื่องของการอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนไปพร้อมๆ กัน

เจ้าพนักงานตำรวจในประเทศนิวซีแลนด์จะเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการสืบสวนและรับผิดชอบ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ดำเนินการสืบสวนเสร็จ เจ้าพนักงานตำรวจจะโอนสำนวนการสอบสวนไปยัง Youth Aid ในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนจะต้องมีรายการที่จำเป็นในการใช้ตรวจสอบ ที่เรียกว่า “Youth Justice Checklist” เป็นแบบสอบถามที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้ในการสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชน เกี่ยวกับชื่อ อายุ เพศ สัญชาติ ลักษณะของการกระทำความผิดวันที่มีการกระทำความผิด และจุดมุ่งหมายของเด็กและเยาวชนที่ต้องการรับการแก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด ปัจจัยในการกระทำความผิด รายละเอียดเกี่ยวกับ

การกระทำความผิดครั้งก่อน และการพบกับเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ขึ้นตอนตามกฎหมายสูงสุดที่เด็ก และเยาวชนเคยถูกดำเนินการ การสอบถามเกี่ยวกับการใช้ ยาเสพติดและสุรา หรือมีพฤติกรรมต่อต้าน สังคมหรือไม่ สอบถามถึงครอบครัวเกี่ยวกับประวัติ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สอบถามเกี่ยวกับบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือพี่น้องว่าเคยมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือไม่ นอกจากนั้นจะเป็นการสอบถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข เด็กและเยาวชน ซึ่งสำนวนการสอบสวนจะประกอบด้วยเอกสารต่างๆ หรือพยานหลักฐานต่างๆ ที่จำเป็นในการสอบสวนคดี เช่น บันทึกของเจ้าพนักงานตำรวจทำให้การพยาน พยานหลักฐาน ทางนิติวิทยาศาสตร์อื่นๆ เจ้าพนักงานตำรวจต้องดำเนินการส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ Youth Aid ภายในสองสัปดาห์ หลังจากที่ได้พบว่ามีกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้น หรือหลังจากที่มีการตั้งข้อหา เมื่อมีการสอบสวนว่ามีกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานของ The Youth Aid จะทำการ ตรวจสอบเอกสาร เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการสอบสวนคดีเป็นไปตามมาตรฐาน สำนวนการสอบสวน จะไม่สมบูรณ์ ถ้าไม่ผ่านการตรวจสอบ “Evidential Test” การตรวจสอบและสอบสวนจะต้อง เป็นไปตามมาตรฐานของการพิสูจน์พยานหลักฐาน การกระทำความผิดทางอาญา Youth Aid มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 และจะเป็นผู้จัดทำแนวทางในการตัดสินใจ เจ้าพนักงานตำรวจนิวซีแลนด์จะเป็นผู้พิจารณาว่าการ กระทำความผิดนั้นร้ายแรงหรือไม่ Youth offender Temas (YOTs) ของนิวซีแลนด์ ประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจตัวแทนของ iwi Social Service ตัวแทนของหน่วยงานที่ดูแลด้านสังคม หรือบุคคลอื่นๆ ที่กฎหมาย กำหนดให้เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะร่วมกันพิจารณาว่าจะมีการ ตั้งข้อหาแก่เด็กและเยาวชนหรือไม่ และดำเนินการตรวจสอบประวัติของเด็กหรือเยาวชนนั้นว่า เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญาเป็นนิสัย หรือไม่ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Youth Offending Risk Screening Tool (YORST) เป็นเครื่องมือ ที่ช่วยในการตัดสินใจในการดำเนินการ เมื่อมีการ ตรวจสอบสำนวนแล้ว จะต้องใช้หลักการในกฎหมาย ตาม The Children, Young Persons and Their Families Act และการตัดสินใจว่าจะมีการดำเนินการอย่างไร เช่น การเตือน การเบี่ยงเบนคดี หรือการดำเนินคดีในศาลเด็กและเยาวชน (Youth Court) หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจส่งเด็กหรือเยาวชน เข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หากเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนก็สามารถยุติคดีได้ แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการประชุม กลุ่มครอบครัวเจ้าหน้าที่ตำรวจจะตั้ง ข้อหาและส่งเด็กหรือเยาวชนไปที่ศาล และในกรณีที่เด็กอายุ 10 ปี ขึ้นไป หรือเด็กที่มีอายุ 12 ปี หรือ 13 ปี ถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือไม่ เจตนา หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด 3 หรือ 4 ข้อหา อาจจะมีการ

พิจารณาโดยคณะลูกขุน (Jury) ส่วนในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจนี้มีกระบวนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถดำเนินการได้ คือ การเตือน การใช้มาตรการทางเลือก การส่งเรื่องไปให้ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และการจับกุม (การดำเนินคดี)¹⁸³

2.3.1 อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์

เจ้าพนักงานตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์สามารถใช้มาตรการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนต่างๆ ได้ดังนี้¹⁸⁴

1) การเตือน Warnings

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดครั้งแรกและในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ส่วนใหญ่เจ้าพนักงานตำรวจจะมีคำเตือนทันทีไปที่เด็กหรือเยาวชน การเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ หรือการมีคำเตือนในลักษณะที่เป็นทางการ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะจับกุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ก็ได้ การเตือนจะมีประสิทธิภาพต่อเด็กและเยาวชนหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการเตือนไม่เหมาะสม และไม่สมควรกับเด็กและเยาวชน ก็อาจจะไม่ใช่วิธีการนี้ ทั้งนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจะพิจารณาจากความร้ายแรงของความผิดของเด็กและเยาวชน ธรรมชาติ และจำนวนของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิดในข้อหาเดียวกันก่อนหน้านี้ ในการเตือนเด็กและเยาวชนนี้ เจ้าพนักงานตำรวจอาจจะเตือนเอง หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นทำการเตือนแทน และการเตือนอาจทำต่อเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่ผู้ดูแลเด็กและเยาวชน การที่ให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการเตือนเด็กและเยาวชน เป็นไปตามหลักการในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อต้องการแยกเด็กและเยาวชนออกจากการพิจารณาคดีในศาลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจไม่แน่ใจว่าเด็กและเยาวชนเคยมีประวัติในการกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ การเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะเป็นการเตือน โดยมีเงื่อนไขบางประการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะส่งตัวเด็กและเยาวชนไปที่แผนกดูแลช่วยเหลือเด็กของตำรวจ (Youth Aid Division) เพื่อพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรกับเด็กและเยาวชนต่อไป หรือเพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้เป็นข้อมูลในการใช้ดุลยพินิจเพื่อพิจารณาว่าเจ้าพนักงานตำรวจควรมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่

¹⁸³ ศรีธนา เลิศศาสตรวิวัฒนา. กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว. คุชฉินิพนธ์ปรัชญาคุษฉินิพนธ์. สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 112

¹⁸⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 113-117

2) การใช้มาตรการทางเลือก (Alternative Action)

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าการเตือนจะไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนหรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนเคยได้รับการเตือนมาก่อนแล้ว จำหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการพิจารณาว่าจะใช้มาตรการทางเลือกอื่นสำหรับเด็กและเยาวชนสำนักงานตำรวจของประเทศนิวซีแลนด์จะมีแผนกพิเศษที่คอยดูแลช่วยเหลือเด็กซึ่งจะมีหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนในการปฏิบัติงานของแผนกพิเศษนี้จะมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายอื่นๆ ชุมชนและครอบครัวโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำหน้าที่ของหน่วยงานนี้จะใช้เวลาและความพยายามในการพิจารณาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนโดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาเพื่อทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติในการพิจารณากำหนดแผนที่ทำให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติจะมีผลโดยตรงต่อครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยอยู่ดังนั้นการกำหนดแผนหรือการปฏิบัติตามแผนจึงต้องอาศัยครอบครัวชุมชนที่เด็กและเยาวชนพักอาศัยและสมาชิกเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

จุดมุ่งหมายที่สำคัญในการใช้กระบวนการวิธีทางหรือมาตรการทางเลือกคือต้องการแยกตัวเด็กและเยาวชนออกจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเด็กและเยาวชนการให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดสำนึกและรับผิดชอบในการกระทำความผิดที่ได้กระทำไปโดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสพูดคุยกับเด็กและเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการช่วยหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจนพอใจป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำเพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมได้

กระบวนการวิธีทำหรือมาตรการทางเลือกนี้หมายความว่าความถึงการคบกันอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกับครอบครัวหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้มีการปรับความเข้าใจปรึกษาการเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและในเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัวเพื่อช่วยกันหาทางในการแก้ไขปัญหาการให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพบกับผู้เสียหายเพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งครอบครัวมีโอกาสขอโทษผู้เสียหายด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือการจ่ายค่าทดแทนหรือการเยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้นรวมทั้งการกำหนดหาหรือข้อตกลงให้เด็กและเยาวชนกระทำเช่นการทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ซึ่งหากมีการปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ ครบถ้วนเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะไม่แจ้งความดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดหรือถอนการแจ้งข้อหาและยุติคดีมาตรการที่เป็นแนวทางของเจ้าพนักงานตำรวจในการพัฒนาว่าเด็กหรือเยาวชนได้มีการทำตามข้อตกลง เช่น การให้เด็กและเยาวชนทำจดหมายขอโทษผู้เสียหาย การให้เด็กและเยาวชนชดเชยเงินให้แก่ผู้เสียหาย

การให้เด็กและเยาวชนบริจาคเงินให้แก่มูลนิธิการกุศล การให้เด็กและเยาวชนทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์เป็นเวลา 20 ถึง 40 ชั่วโมง การให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการ หรือ โปรแกรมต่างๆ ตามที่กำหนด การกำหนดให้เด็กและเยาวชนรวมถึงครอบครัวมารับคำปรึกษา การให้เด็กและเยาวชนศึกษาหรือฝึกอาชีพตามเวลาที่กำหนด การกำหนดให้เด็กและเยาวชน เข้ารับการรักษายาเสพติดการกำหนดห้ามมิให้เด็กและเยาวชนออกจากบ้านตามเวลาที่กำหนด หรือถ้าไม่ให้เด็กและเยาวชนติดต่อกับบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี รวมถึงข้อกำหนดไม่ให้เด็ก และเยาวชนขับรถ

3) การส่งเรื่องไปให้ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชน (Referral to Youth Justice Co-Ordinator)

ในกรณีที่ผ่านมาขั้นตอนการเตือนในการใช้กระบวนการยุติธรรม ทางเลือกใดๆ มาแล้ว ในกรณีที่เด็กและเยาวชนยังไม่ถูกจับหรือถูกควบคุมทุกอย่างแล้วได้รับการ ปลดปล่อยตัวชั่วคราวเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งเด็กและเยาวชนไปที่ผู้ประสานงานในกระบวนการ ยุติธรรม¹⁸⁵ สำหรับจัดให้มีการประชุมร่วมกันและจัดให้มีการประชุมครอบครัวครอบครัว จะพิจารณาว่าสมควรที่จะมีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นต้องมีการตั้งข้อหา กับเด็กและเยาวชน หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดพิเศษ ข้อกล่าวหาว่าไม่ได้ กระทำความผิดก็จะส่งตัวเด็กและเยาวชนไปยังศาลเด็กและเยาวชน¹⁸⁶ แต่หากในการประชุมกลุ่ม ครอบครัวเด็กหรือเยาวชนตกลงที่จะปฏิบัติตามฐานและเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามได้ ก็จะไม่มีการตั้งข้อหากับเด็กหรือเยาวชนอาจเปิดตัวเด็กหรือเยาวชนส่งตัวเด็กและเยาวชนที่ศูนย์ ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

4) การจับกุม

ประเทศนิวซีแลนด์มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการเบี่ยงเบนคดี เพื่อต้องการให้ เด็กหรือเยาวชนออกจากการกระทำที่เป็นทางการและหลีกเลี่ยงการนำตัวเด็กและเยาวชนใน ศาล รวมทั้งการจับกุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีข้อจำกัดภาพเจ้าพนักงานตำรวจจะไม่จับกุมเด็ก หรือเยาวชนเว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเช่นในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรง และมีอัตราโทษสูงและเจ้าหน้าที่ตำรวจเจอนานแล้วนี้ว่าการจับเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะหรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนจะไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน หรือเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่ยอมแจ้งชื่อที่อยู่เบอร์ติดต่อเจ้าพนักงานและเจ้าพนักงานตำรวจ¹⁸⁷

¹⁸⁵ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 section 245

¹⁸⁶ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 section 247

¹⁸⁷ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 section 214

มีอำนาจในการควบคุมตัวไม่เกิน 24 ชั่วโมงหลังจากนั้นตำรวจต้องนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาล ในการจับนั้นจะเข้าพนักงานตำรวจอาจปล่อยเด็กหรือเยาวชน โดยไม่ต้องข้อหา หรือเข้าพนักงานตำรวจ อาจไม่ต้องดำเนินการใดๆ หรือใช้วิธีการกล่าวตักเตือน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อห้ามและความร้ายแรง ของการกระทำความผิดและประวัติของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนและเคยถูกเข้าพนักงาน ตำรวจว่ากล่าวตักเตือนมาก่อนหรือไม่ นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจอาจใช้กระบวนการเบี่ยงเบน หรือกระบวนการทางเลือกอื่นซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามที่เจ้าพนักงานตำรวจ กำหนดให้ได้ก็ทำให้ไม่ต้องมีการดำเนินการใดๆ กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต่อไป แต่หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานตำรวจกำหนดไว้เจ้าพนักงานตำรวจ ก็อาจจะตั้งข้อหากับเด็ก หรือดำเนินการอื่นตามที่เหมาะสมหรือตามที่กฎหมายกำหนดในกรณี ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งข้อหากับเด็กและเยาวชนเข้าสำนักงานตำรวจต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชน ไปที่ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจกับผู้ประสานงาน ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กต้องปรึกษากันเกี่ยวกับวิธีการดูแลและการดำเนินการกับเด็ก และเยาวชนและเพื่อประโยชน์ของสาธารณรัฐในกรณีนี้จำเป็นต้องมีการจัดการประชุมครอบครัว ในบางกรณี หากเจ้าพนักงานตำรวจมีความเห็นว่าควรมีการตั้งข้อหาเด็กและเยาวชนและมีความเห็น ในการส่งฟ้องเด็กและเยาวชนจะถูกส่งตัวไปฟ้องที่ศาลเยาวชน (Youth Court) ในการควบคุมตัวเด็ก และเยาวชนหนึ่งเจ้าพนักงานตำรวจปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขได้ขั้นตอน ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

2.3.2 การนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ ดังนี้

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ มักจะใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการพิจารณาคดีในศาล โดยกำหนดให้ตำรวจมีอำนาจ ในการว่ากล่าวตักเตือนผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ แต่มีผลให้คดีนั้น ยุติลงตั้งแต่ในชั้นตำรวจ ส่วนวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นก็เป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการ พิจารณาคดีของศาลเช่นเดียวกัน แต่จะนำมาใช้กับคดีที่มีความร้ายแรงเกินกว่าจะใช้วิธีว่ากล่าว ตักเตือนได้ ต่อมาวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวก็ได้กลายเป็นกลไกสำคัญของกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ และได้กำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ในการกำหนดวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วยตนเองรวมทั้งเลือกเวลาและสถานที่ประชุมเองด้วย โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและในชั้นพิจารณาคดีกล่าวคือ

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 นั้น ได้กำหนดหลักการทั่วไปในการใช้วิธีประชุม กลุ่มครอบครัวไว้ ดังนี้

- 1) หากมีมาตรการทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดแล้วก็ไม่ควรใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- 2) มาตรการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ควรจะดำเนินการเพียงเพื่อให้ ความช่วยเหลือตามความต้องการและเพื่อให้สวัสดิภาพของเด็กและครอบครัวดีขึ้นเท่านั้น
- 3) มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนต้องมีจุดประสงค์ในการสร้าง ความเข้มแข็งภายในครอบครัว และส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถจัดการแก้ไขปัญหาของเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดได้
- 4) มาตรการที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนควรมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชน ได้อยู่กับครอบครัวและชุมชน เว้นแต่ในกรณีที่พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนจะเป็นภัยแก่ครอบครัว และชุมชน
- 5) อายุของเด็กและเยาวชนที่กำหนดไว้ตามกฎหมายนี้ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษ โดยให้พิจารณาจากความผิดที่เด็กและเยาวชนได้กระทำและบทลงโทษด้วย
- 6) การลงโทษเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงการรักษาเยียวยาและส่งเสริม พัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเน้นให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในกระบวนการ ดังกล่าวและใช้มาตรการที่มีการจำกัดเสรีภาพของเด็กและเยาวชนให้น้อยที่สุด
- 7) มาตรการที่จะนำ มาใช้กับเด็กและเยาวชนต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ ของผู้เสียหายด้วย
- 8) เด็กและเยาวชนต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในระหว่าง การสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำผิด

2.3.3 ประเภทคดีวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้

กฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ได้บัญญัติให้นำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับคดี ดังต่อไปนี้

- 1) คดีความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อย เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจในการ นำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในระบบการว่ากล่าวตักเตือนอย่างเป็นทางการ เพื่อกำหนดเงื่อนไข ให้เด็กหรือเยาวชน และผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตาม โดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ โดยกระบวนการดังกล่าวทำให้คดียุติลงในระดับตำรวจ “เด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ที่มีปัญหากับกฎหมายไม่ได้ขึ้นศาล เจ้าพนักงานตำรวจจัดการกับพฤติกรรมของพวกเขา ในชุมชนซึ่งอาจหมายถึงการได้รับคำเตือนจากตำรวจหรือถูกส่งตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเยาวชน ในสิ่งที่เรียกว่า การกระทำทางเลือกหมายถึงเด็กและเยาวชน ครอบครัวของพวกเขา และตำรวจ ตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการจัดการกับผู้ที่ทำให้ผิด แผนปฏิบัติการทางเลือกสามารถรวมถึงสิ่งต่างๆ

เช่น ชาติใช้เงินสำหรับความเสียหายที่เกิดทำงานชุมชนไปให้คำปรึกษา เขียนจดหมายขอโทษตกลงที่จะเข้าโรงเรียนทุกวันและทำงานมอบหมายเกี่ยวกับผลกระทบของการละเมิด เด็กและเยาวชนจัดการ โดยตำรวจไม่ได้รับบันทึกหรือความเชื่อมั่นทางอาญา แต่ตำรวจเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไว้ในกรณีที่พวกเขาได้กระทำความผิดและลงทะเบียนประวัติไว้คดีความผิดที่รุนแรงส่วนใหญ่เป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมก้าวร้าว และตำรวจเห็นว่าการใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนไม่เหมาะสมสำหรับคดีดังกล่าวตำรวจก็จะส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปให้นักสังคมสงเคราะห์ (Social Worker) เพื่อใช้มาตรการพิเศษอย่างอื่นแทนการดำเนินคดีอาญาต่อไป” การประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่รุนแรงมากขึ้นซึ่งตำรวจไม่สามารถจัดการกับความรุนแรงในชุมชนได้ เจ้าหน้าที่งานตำรวจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการประชุมสำหรับเด็กหรือเยาวชน ครอบครัวหรือ whanau และเหยื่อ ตำรวจและผู้สนับสนุนเยาวชน (ทนายความสำหรับเด็กหรือเยาวชน) ก็มาประชุมด้วยเช่นกัน การประชุมทำให้ทุกคนร่วมกันพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กหรือเยาวชนทำวิธีที่จะทำให้ถูกต้องและจะทำอย่างไรเพื่อหยุดการลงทะเบียนอีกครั้ง บางครั้งการประชุมจะเกิดขึ้นก่อนที่ตำรวจจะตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรกับเด็กหรือเยาวชนที่มีความผิดทางอาญา อาจส่งฟ้องเด็กไปให้ศาลพิจารณาพิพากษาการประชุมจะช่วยตำรวจในการตัดสินใจว่าจะเกิดอะไรขึ้น ส่วนใหญ่แล้วการประชุมจะเกิดขึ้นหลังจากที่ตำรวจเรียกเด็กหรือเยาวชน ซึ่งหมายความว่าเด็กหรือเยาวชนจะไปศาลเพื่อรับการปรากฏตัวครั้งแรกของพวกเขา (ครั้งแรกที่พวกเขาขึ้นศาล) และการประชุมกลุ่มครอบครัวจะเกิดขึ้นในไม่ช้าหลังจากนั้นตามกฎหมายการประชุมจะต้องเกิดขึ้นในไม่ช้าหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนไปศาล ในระหว่างการประชุมมีการวางแผนสำหรับเด็กหรือเยาวชน หากเด็กหรือเยาวชนถูกหาว่ากระทำความผิดก่อนหรือหลังการประชุมกลุ่มครอบครัวพวกเขาจะต้องกลับไปศาลผู้พิพากษาศาลเยาวชนเพื่ออนุมัติแผน เมื่อแผนได้รับการอนุมัติ ผู้พิพากษาจะให้เวลากับเด็กหรือเยาวชนในการทำตามแผน จากนั้นจัดการให้เด็กและเยาวชนกลับไปศาลเพื่อให้แน่ใจว่าได้ดำเนินการแล้ว¹⁸⁸ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมของเยาวชนจะไม่ไปขึ้นศาล แต่ได้รับการจัดการแทนตำรวจในชุมชน นี่อาจหมายถึงการได้รับคำเตือนของตำรวจหรือถูกส่งต่อไปยัง Police Youth Aid การประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นอย่างจริงจังมากขึ้น สถานการณ์ที่ไม่สามารถจัดการกับการละเมิดในสังคม เด็กและเยาวชนเท่านั้น

¹⁸⁸Ministry of Justice . RESEARCH & DATA View or download the charge and conviction data tables [XLSX. Retrieved February 7, 2020 From : <https://www.justice.govt.nz/justice-sector-policy/research-data/justice-statistics/data-tables/>

ปรากฏตัวในศาลสำหรับการละเมิดที่ร้ายแรงที่สุดมักจะอยู่ในศาลเยาวชน ผู้กระทำผิดเช่นการฆาตกรรม หรือการฆาตกรรมได้รับการจัดการในศาลสูง¹⁸⁹

2) คดีอาญาความผิดร้ายแรงทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็ความผิดต่อทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย ความผิดทางเพศ หรือคดีความผิดอาญาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งถือเป็นการกระทำ ความผิดติดนิสัย ถ้าตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์และผู้ประสานงานกระบวนการ ยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) มีความเห็นว่า การดำเนินคดีอาญา ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะก็จะเสนอให้ศาลคดีเด็ก เยาวชนและครอบครัวมีคำสั่งให้ผู้ประสานงาน กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นเพื่อหาแนวทางในการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้วนำแผนดังกล่าวเสนอต่อศาลเพื่อทำคำพิพากษา หรือคำสั่งให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามต่อไป¹⁹⁰

3) คดีอาญาที่ร้ายแรงถ้ากรณีความผิดอาญานั้นเป็นคดีร้ายแรงจนมาสามารถใช้วิธีกล่าวตักเตือนหรือส่งไปให้เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชนเยาวชนได้ กรณีก็ต้องส่งศาลเด็กเยาวชน และครอบครัวต่อไป และศาลเด็กเยาวชนและครอบครัวจะสั่งให้ผู้ประสานงานยุติธรรม สำหรับ เยาวชนดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น เพื่อวางกำหนดแนวทางแผนการแก้ไขฟื้นฟูและนำเสนอ ต่อศาลเด็กเยาวชนและครอบครัว เพื่อทำพิพากษาลงโทษหรือออกคำสั่งใดๆ แก่เด็กหรือเยาวชน ต่อไป¹⁹¹ แต่ทั้งนี้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวจะไม่ถูกนำมาใช้ในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือในความผิดร้ายแรงร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยคดีดังกล่าวมานี้จะเข้าสู่กระบวนการ พิษณของศาลคดีเด็กเยาวชนและครอบครัวตามปกติเท่านั้น¹⁹² และคดีที่เด็กและเยาวชนอายุ 17 ปีขึ้นไป กระทำความผิดตามตารางที่ 1A ท้ายพระราชบัญญัติ¹⁹³ โดยจะเป็นตารางระบุความผิดฐานที่มีความรุนแรงจะไม่นำมาเข้ากระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว อาทิ เช่น

¹⁸⁹ THE MINISTRY OF JUSTICE. “Children and young people in court Data notes and trends for 2019”. Retrieved February 7, 2020 <https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Publications/32n83u-Children-and-young-people-data-notes-and-trends-dec2019-v1.0.pdf.pdf>

¹⁹⁰ สุภธิดา สุขใส. *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษาเงื่อนไขและการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555

¹⁹¹ ชีรติ ภาคภูมิ. *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน*. การศึกษาชั้นคว่ำอิสระ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2559. หน้า 57-58

¹⁹² The Children, Young Persons and Their Families act 1984 Section 272

¹⁹³ The Children, Young Persons and Their Families act 1984, Section 247A

ความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 173 ซึ่งบทกำหนดโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 14 ปี¹⁹⁴

ความผิดฐานล้วงละเมิดทางเพศตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 128B การละเมิดทางเพศบุคคลใดที่กระทำการล้วงละเมิดทางเพศต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี¹⁹⁵

ความผิดฐานการค้ำมนุษย์ตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 98D บทลงโทษดังกล่าวมีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปีมีโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁹⁶

ความผิดฐานลักพาตัวตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 ความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 14 ปี¹⁹⁷

ความผิดฐานอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ความผิดฐานทำลายชนชาติ ความผิดเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ ฯลฯ

โดยตาราง 1A ได้ถูกเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2019¹⁹⁸ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ การกระทำความผิดร้ายแรงเด็กและเยาวชนจะถูกโอนคดีไปยังศาลแขวงหรือศาลสูง¹⁹⁹

¹⁹⁴ Crimes Act 1961 Section 173

¹⁹⁵ Crimes Act 1961 Section 128B

¹⁹⁶ Crimes Act 1961 section 98D

¹⁹⁷ Crimes Act 1961, section 209

¹⁹⁸ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 Schedule 1A Specified offences for young persons aged 17 years

¹⁹⁹ THE MINISTRY OF JUSTICE. “Children and young people in court Data notes and trends for 2019”. Retrieved February 2, 2020 From : <https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Publications/32n83u-Children-and-young-people-data-notes-and-trends-dec2019-v1.0.pdf>

2.3.4 บุคคลที่เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว

กฎหมาย The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ในบทบัญญัติมาตรา 251 ได้บัญญัติให้บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้²⁰⁰

- 1) เด็กหรือเยาวชนที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น
- 2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือสมาชิกของครอบครัว Whanau หรือกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน
- 3) ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Coordinator) ซึ่งเป็นผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ทำหน้าที่แทน
- 4) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่มีความประสงค์ที่จะเริ่มดำเนินการตามกฎหมายสำหรับความผิดหรือความผิดที่ถูกกล่าวหาซึ่งการประชุมที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทน
- 5) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่ประสงค์จะเริ่มการพิจารณาคดีดังกล่าวไม่ได้เป็นเจ้าของที่บังคับกฎหมายที่ทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของหน่วยงานบังคับใช้
- 6) ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย
- 7) ทนายความหรือที่ปรึกษาของฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดหรือตัวแทน
- 8) หัวหน้าผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้มีบทบาทในการการให้การดูแลเด็กหรือเยาวชนภายใต้ Care of Children Act 2004 หรือมีสิทธิ์ที่จะดูแลเด็กหรือเยาวชนภายใต้คำสั่งหรือข้อตกลงที่ทำไว้ในส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติ หรือผู้บริหารระดับสูงจะต้องเป็นไปตามคำสั่งภายใต้มาตรา 91 เพื่อให้การสนับสนุน หรือเด็กหรือเยาวชนอยู่ภายใต้การดูแลของหัวหน้าผู้บริหารตามคำสั่งที่ทำภายใต้มาตรา 283 (k) หรือมาตรา 307 หรือมาตรา 311
- 9) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของกรมสงเคราะห์เด็กและเยาวชนตามกฎหมาย Care of Children Act 2004
- 10) ตัวแทนจากสำนักงานบริการสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว
- 11) พนักงานคุมประพฤติในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ
- 12) บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอให้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

²⁰⁰ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 section 251

2.3.5 ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชน เพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวตามอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 247 คือ

1) เมื่อตามมาตรา 18 (3) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้รักษาความปลอดภัยเชื่อว่าหลังจากมีการไต่สวนแล้วเด็กหรือเยาวชนคนใดที่ต้องการการดูแลหรือคุ้มครองตามที่ระบุไว้ในมาตรา 14 (1) (e) เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้จะต้องรายงานเรื่องนี้ต่อผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชน ซึ่งหลังจากปรึกษากับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้นั้นและหากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้นั้นเชื่อว่าการยื่นคำขอรับการดูแลหรือคำสั่งคุ้มครองในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสาธารณประโยชน์จะต้องจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 247 โดยที่ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) จะต้องมีการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ

2) เมื่อหลังจากที่ให้คำปรึกษาใดๆ ภายใต้มาตรา 245 (1) (b) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำความผิดใดๆ ที่ถูกกล่าวหาว่าได้ โดยที่ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนเมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่าทำความผิดแต่ยังไม่ได้ถูกจับกุมและยังไม่ได้มีการแจ้งข้อหาตำรวจจะปรึกษากับผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ถ้าภายหลังที่ได้มีการปรึกษากันแล้ว ตำรวจยังต้องการตั้งข้อกล่าวหากับเด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่จึงจะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนแจ้งข้อกล่าวหา (Pre-charge Family Group Conferencing) หรือ

3) เมื่อหากหลังจากปรึกษากับทนายความหรือทนายที่เป็นตัวแทนของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้สนับสนุนเด็กหรือ เยาวชน ให้การปฏิเสธข้อหาแล้วจะมีการดำเนินคดีตามมาตรา 273 ถึง 276 ซึ่งเด็กหรือเยาวชนให้การปฏิเสธการฟ้องร้อง และศาลมีคำสั่งตามมาตรา 238 (1) (d), (e) หรือ (f) สำหรับการควบคุมตัวของเยาวชนที่รอการพิจารณาคดี เช่น สั่งให้เด็กหรือเยาวชนถูกควบคุมตัวในความดูแลของหัวหน้าผู้บริหารการบริการทางสังคม iwi หรือการบริการสังคมวัฒนธรรม หรือสั่งให้เยาวชนถูกควบคุมตัวในตำรวจ หรือ หรือสั่งให้เยาวชน (อายุ 17 ปี) ถูกกักขังในห้องกักขังเยาวชน หรือ

4) ตามมาตรา 246 (b) (i) ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนถูกศาลสั่งให้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ

5) เมื่อแจ้งข้อกล่าวหาต่อเยาวชนได้รับการพิสูจน์ก่อนศาลเยาวชนและการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่มีโอกาสพิจารณาวิธีที่ศาลจะจัดการกับเยาวชนสำหรับความผิดที่เป็นพื้นฐานของข้อกล่าวหา

ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนจะอยู่ภายใต้หัวข้อ 248 ถึง 250 กำหนดวันที่และเวลาและสถานที่ที่จะจัดประชุมกลุ่มครอบครัว

2.3.6 การกำหนดระยะเวลาการจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว ประเทศนิวซีแลนด์ มีการกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจนดังนี้

1) การประชุมกลุ่มครอบครัวจะต้องมีการประชุมไม่เกิน 21 วันหลังจากวันที่ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนได้รับรายงานเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ต้องจัดขึ้นการประชุมกลุ่มครอบครัวทุกครั้งที่มีการใช้วรรค (b) ของมาตรา 247 การประชุมกลุ่มครอบครัวดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 1 เดือนหลังจากการประชุม

2) ในกรณี เด็กหรือเยาวชน หรือผู้สนับสนุนเด็กหรือ เยาวชน ให้การปฏิเสธข้อหาแล้วจะมีการดำเนินคดีตามมาตรา 273 ถึง 276 ซึ่งเด็กหรือเยาวชนให้การปฏิเสธการฟ้องร้องในการประชุมกลุ่มครอบครัวทุกครั้งที่ใช้มาตรา จะต้องมีการประชุมไม่เกิน 7 วันหลังจากวันที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 238 (1) (d), (e) หรือ (f) สำหรับ การควบคุมตัวของเยาวชนที่รอการพิจารณาของศาลใช้จ่าย

3) การประชุมกลุ่มครอบครัวทุกครั้งที่ใช้มาตรา 247 (ง) ตามมาตรา 246 (b) (i) ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนถูกศาลสั่งให้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวจะต้องมีการประชุมที่เยาวชนในแง่ของการประชุมที่จะจัดขึ้นจะถูกควบคุมตัวในความดูแลตามคำสั่งตามมาตรา 238 (1) (d), (e) หรือ (f) ไม่เกิน 7 วันหลังจากวันที่ ของการทำคำสั่งที่ ทั้งนี้ การประชุมกลุ่มครอบครัวต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 7 วันหลังจากการประชุม

4) ในกรณีอื่นๆ ไม่เกิน 14 วันหลังจากวันที่มีการกำหนดทิศทางการประชุมที่จะได้รับ การประชุมกลุ่มครอบครัวต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 7 วันหลังจากการประชุม

5) การประชุมกลุ่มครอบครัวทุกครั้งที่ใช้มาตรา 247 (e) จะต้องมีการประชุมไม่เกิน 14 วันหลังจากวันที่ศาลพบว่ามีการพิสูจน์ข้อหาเยาวชน การประชุมกลุ่มครอบครัวดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 1 เดือนหลังจากการประชุม

2.3.7 ผู้ประสานการประชุม (Youth Justice Co-ordinator) และ Care and Protection Co-ordinators²⁰¹ คือ ผู้ประสานงานด้านการดูแลและคุ้มครองมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวคุ้มครองภายใต้เจตนาของและการปฏิบัติงานทางกฎหมายรวมถึงการรับรายงานการประชุมกลุ่มครอบครัว (FGC) ปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องและบันทึกและทบทวนผลลัพธ์ของ FGC ผู้ประสานงานการดูแลและคุ้มครองต้องใช้หน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของตน

²⁰¹ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 2(1) care and protection co-ordinator means a care and protection co-ordinator appointed by the chief executive pursuant to section 423

ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ และ Youth Justice Co-ordinator²⁰² คือ ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรม ผู้ประสานงานความยุติธรรมของเยาวชนมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการการประชุมกลุ่มเยาวชนในศาลเด็กและเยาวชนภายในจิตสำนึกและความตั้งใจในการปฏิบัติงานพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านกฎหมายประกอบด้วย การรับรายงานการสำรวจทางเลือกในการดำเนินคดีอาญาการประชุมกลุ่มครอบครัว (FGC) บันทึกผลลัพท์และแจ้งให้ทราบที่เกี่ยวข้องบุคคลของผลลัพท์และผลลัพท์ของ FGC ผู้ประสานงานความยุติธรรมของเยาวชนต้องใช้สิทธิตามกฎหมายและอำนาจตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ²⁰³ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติอยู่ใน The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ที่คล้ายคลึงกันดังนี้²⁰⁴

1) หัวหน้าผู้บริหารจะทำหน้าที่แต่งตั้งผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนอย่างเพียงพอ

2) ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนอาจได้รับการแต่งตั้งภายใต้ State Sector Act 1988 หรือ เป็นพนักงานบริการที่ได้รับอนุมัติ ตามกฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 423 (1A) อาทิเช่น พนักงานบริการสังคม บริการสังคม บริการสังคมวัฒนธรรม บริการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว บริการชุมชน โดยที่บุคคลจะไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนเว้นแต่บุคคลนั้นจะเป็นเพราะบุคลิกภาพของพวกเขา การฝึกอบรมและประสบการณ์มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้หรือปฏิบัติหน้าที่หน้าที่และอำนาจที่ได้รับหรือกำหนดไว้สำหรับความยุติธรรมของเยาวชน ผู้ประสานงาน โดยหรือตาม The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989

ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งที่พนักงานของบริการที่ได้รับอนุมัติให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนอาจได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี แต่ผู้บริหารระดับสูงอาจได้รับการต่ออายุวาระเป็นระยะๆ และอาจได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนยกเลิก (โดยไม่มีค่าตอบแทน) โดยหัวหน้าผู้บริหารไม่ว่าในกรณีใดก็ตามที่หัวหน้าผู้บริหารเห็นว่ามีเหตุผลเพียงพอที่จะย้ายออกจากตำแหน่ง แต่การถอนอาจเกิดขึ้นหลังจากการปรึกษาหารือ

²⁰² Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 2(1) youth justice co-ordinator means a youth justice co-ordinator appointed by the chief executive pursuant to section 425

²⁰³ MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT .Youth Justice Coordinator POSITION DESCRIPTION. Retrieved March 2, 2020, from : <https://www.msd.govt.nz/hr/documents/position-descriptions/mvcot/coordinator-youth-justice-position-description.pdf>

²⁰⁴ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 425 Appointment of youth justice co-ordinators

กับนายจ้างของบุคคลนั้นและหลังจากกระบวนการที่สอดคล้องกับหลักการของความยุติธรรมตามธรรมชาติได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และการสิ้นสุดได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชน (และไม่มีการจ่ายค่าชดเชยสำหรับการสูญเสียตำแหน่ง) หากผู้ประสานงานสิ้นสุดสภาพการเป็นพนักงานของบริการที่ได้รับการอนุมัติที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้ประสานงานเดิมได้รับแต่งตั้งและต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนโดยอิสระจากนายจ้าง และในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้นจะต้องคำนึงถึงแนวทางใดๆ สำหรับผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนที่ออกโดยหัวหน้าผู้บริหาร

ความรับผิดชอบหลักๆ ได้แก่ ทำความเข้าใจและนำบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 (เกี่ยวกับส่วนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน) และที่เกี่ยวข้องการดูแลและคุ้มครอง ยอมรับหลักการของพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 เพื่อให้มั่นใจว่าวิญญูณของกลุ่มครอบครัวการประชุมสะท้อนให้เห็นในกระบวนการ ทำความเข้าใจและนำมาตราฐาน Family Group Conference (FGC) ไปใช้ตลอดกระบวนการ Family Group Conference (FGC) สนับสนุนการวางแผนของหลักการและการปฏิบัติที่ระบุไว้ใน The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 กรอบการทำงานของชนพื้นเมืองและวัฒนธรรมด้วยการฝึกฝนแบบ Family Group Conference (FGC) สํารวจทางเลือกในการดำเนินคดีทางอาญาเพื่อลดผลกระทบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนระบบเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและครอบครัวของพวกเขา Whanau, Hapu Iwi หรือกลุ่มครอบครัว ฝึกซ้อม FGC ช้่นนำภายในทีมเพื่อเพิ่มความเข้าใจและสร้างความสามารถ ดูแลสมาชิกทุกคนในครอบครัว Whanau, hapu, Iwi และกลุ่มครอบครัวและ/หรือให้สิทธิ์ผู้อื่นที่อาจต้องการเข้าร่วม Family Group Conference (FGC) สามารถทำได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อในกระบวนการ Family Group Conference (FGC) อำนวยความสะดวกในการจัดประชุมที่ให้เด็ก/เยาวชนรับผิดชอบต่อการกระทำของพวกเขา และจัดทำกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัจจัยที่ทำให้พวกเขาชุ่นเคือง ทำงานร่วมกับบุคคลสำคัญ/ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อสนับสนุนชุมชน ความรับผิดชอบในการพัฒนากลยุทธ์โปรแกรมและ โปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย ทบทวนการตัดสินใจและข้อเสนอแนะของ Family Group Conference (FGC) ให้สอดคล้องกับการทบทวนที่ตกลงกันไว้ กระบวนการเพื่อให้มั่นใจว่าการประชุมจะได้รับการ reconvened ถ้าจำเป็น²⁰⁵

²⁰⁵ MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT. Youth Justice Coordinator POSITION DESCRIPTION. Retrieved February 2, 2020. from : <https://www.msd.govt.nz/hr/documents/position-descriptions/mvcot/coordinator-youth-justice-position-description.pdf>

อำนาจหน้าที่ของ Youth Justice Co-ordinator ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรม หน้าที่ของผู้ประสานงานด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนมีดังนี้²⁰⁶

1) จัดทำรายงานในกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้รักษาความปลอดภัยเชื่อว่าหลังจากมีการไต่สวนแล้วเด็กคนใดที่ต้องการการดูแลหรือคุ้มครองบนพื้นดินตามที่ระบุไว้ในมาตรา 14 (1) (e) เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้จะต้องรายงานเรื่องนี้ต่อผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชน ซึ่งหลังจากปรึกษากับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้นั้นและหากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้นั้นเชื่อว่าการยื่นคำขอรับการดูแลหรือคำสั่งคุ้มครองในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสาธารณประโยชน์จะต้องจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 247 เพื่อรับรายงานตามมาตรา 18 (3)

2) ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้ทำการสำรวจกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องว่ามีความเป็นไปได้ที่จะจัดการกับเรื่องนี้ด้วยวิธีการอื่นนอกเหนือจากสถาบันการดำเนินคดีทางอาญา

3) เพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวตามส่วนที่ 4 และตามความจำเป็นเพื่อจัดการประชุมเพิ่มเติมของการประชุมดังกล่าว

4) เพื่อบันทึกรายละเอียดของการตัดสินใจคำแนะนำหรือแผนที่จัดทำหรือกำหนดโดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามส่วนที่ 4

5) เพื่อแจ้งผลการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 265

6) เพื่อปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่อาจกำหนดโดยหรือตามพระราชบัญญัตินี้หรือพระราชบัญญัติอื่น

อำนาจหน้าที่ของผู้ประสานการประชุม care and protection co-ordinators²⁰⁷ หน้าที่ของผู้ประสานงานด้านการดูแลและป้องกันหน้าที่ของผู้ประสานงานด้านการดูแลและคุ้มครองมีดังนี้

1) เพื่อรับรายงานและการอ้างอิงตามการดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

2) เพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวตามการดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และตามความจำเป็นเพื่อจัดการประชุมเพิ่มเติมของการประชุมดังกล่าว

3) เพื่อปรึกษากับแผนทรัพยากรการดูแลและป้องกันตามความเหมาะสม

4) เพื่อหาหรือตามความเหมาะสมกับผู้ที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ในเรื่องทางวัฒนธรรม

²⁰⁶ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 426 Duties of youth justice co-ordinator

²⁰⁷ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 2 Duties of care and protection co-ordinator

5) เพื่อบันทึกรายละเอียดของการตัดสินใจคำแนะนำหรือแผนที่จัดทำหรือกำหนดโดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามของพระราชบัญญัติ คือ การดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

6) เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจคำแนะนำหรือแผนใดๆ ที่จัดทำหรือกำหนดขึ้นโดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามของพระราชบัญญัติ คือ การดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะได้รับการทบทวนอย่างสม่ำเสมอ:

7) เพื่อแจ้งผลการประชุมกลุ่มครอบครัวของพระราชบัญญัติ คือ การดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

8) เพื่อปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่อาจกำหนดโดยหรือตามพระราชบัญญัตินี้หรือพระราชบัญญัติอื่น

2.4 การใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นพิจารณาคดี

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร้ายแรงและเด็กหรือเยาวชนปฏิเสธข้อกล่าวหา ก็จะต้องดำเนินการพิจารณาคดีในศาลต่อไป ทั้งนี้ถ้าเด็กหรือเยาวชนนั้นถูกควบคุมตัวในระหว่างรอการพิจารณาคดีในศาล ก็จะจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร้ายแรงและเด็กหรือเยาวชนไม่ได้ปฏิเสธ ข้อกล่าวหา ก็จะต้องดำเนินการพิจารณาคดีในศาลต่อไปซึ่งผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น โดยตรงตามคำสั่งศาล และในกรณีที่ข้อกล่าวหาได้มีการพิสูจน์กันแล้วก่อนมีการพิจารณาคดีในศาล แต่ศาลยังไม่ได้ใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาก่อน ศาลต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น

3. การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดามีวิวัฒนาการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติเยาวชนผู้กระทำความผิดกฎหมาย ค.ศ. 1908 (Juvenile Delinquents Act 1908) จนถึงปี 1984 และต่อมา มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (1984) (Young Offender Act 1984) ก่อนที่ประเทศแคนาดาจะเข้าเป็นภาคีสมาชิก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 1990 และให้สัตยาบันอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ในวันที่ 13 ธันวาคม 1991 แล้วต่อมาประเทศแคนาดา ได้มีการตราพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน 2003 (Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003)

ขึ้นบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน วัตถุประสงค์ก็เพื่อบังคับใช้กฎหมายสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเด็กและเยาวชนให้มีความยุติธรรมและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดซ้ำและรุนแรงอีกด้วย²⁰⁸

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดาแนวคิดโดยกำหนดนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาไว้ ซึ่งบัญญัติเป็นหลักการไว้โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทางของเด็กและเยาวชน ปรากฏอยู่ในมาตรา 3²⁰⁹ ดังนี้

3.1.1 ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชน โดยเด็กและเยาวชนเมื่อรับผิดต้องสอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชน ส่งเสริมให้เยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการบำบัดฟื้นฟู ทั้งยังสนับสนุน การป้องกันการเกิดอาชญากรรม โดยการส่งเด็กและเยาวชนเข้าร่วมโครงการหรือหน่วยงานในชุมชน เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของเยาวชนที่เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมที่กระทำความผิดทางอาญา

3.1.2 ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนต้องแยกออกจากระบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่²¹⁰ โดยนำหลักการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและให้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข ความรับผิดชอบที่มีความยุติธรรมและได้สัดส่วนต้องสอดคล้องกับการพึ่งพาอาศัยกันของเยาวชนมีมากเท่าใดและระดับวุฒิภาวะของเยาวชนก็ลดลงเท่านั้น ขั้นตอนของการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ของเยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิของเยาวชน รวมถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัว รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว

3.1.3 ภายในขอบเขตของความเป็นธรรมและความรับผิดชอบตามสัดส่วน มาตรการพิเศษที่ดำเนินการกับเยาวชนผู้กระทำความผิดควรเสริมสร้างความเคารพต่อค่านิยมทางสังคม สนับสนุนการแก้ไข เยียวยาที่เกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นเหยื่อและชุมชน เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดต้องได้รับแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและการพัฒนาที่เหมาะสม รวมถึงผู้ปกครองครอบครัว ชุมชนและสังคม

²⁰⁸ Department of Justice. “ The Youth Criminal Justice Act Summary and Background”. Retrieved February 2, 2020. from : <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

²⁰⁹ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 3

²¹⁰ อัญชลี เทพอารักษ์กุล. ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2556. หน้า 69-71

หรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู คืนสู่สังคมอย่างเหมาะสม เคารพความแตกต่างทางเพศเชื้อชาติวัฒนธรรม ภาษา และตอบสนองต่อความต้องการของเยาวชน พื้นที่เมืองแคนาดา และเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษ

3.1.4 มีการดำเนินคดีต่อเยาวชนโดยใช้มาตรการพิเศษเป็นพิเศษ โดยเฉพาะเยาวชน มีสิทธิและเสรีภาพในสิทธิส่วนบุคคลเช่น สิทธิในการรับฟังในกระบวนการพิจารณาและการมีส่วนร่วม ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาซึ่งนำไปสู่การใช้ดุลพินิจ ที่ส่งผลต่อเยาวชน โดยเด็กและเยาวชนได้รับประกันสิทธิและเสรีภาพเป็นพิเศษ ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความสุภาพ ความเห็นอกเห็นใจและความเคารพต่อศักดิ์ศรีและความเป็นส่วนตัว ควรได้รับความไม่สะดวกน้อยที่สุดเนื่องจากการมีส่วนร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของเยาวชน ผู้เสียหายควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีและมีโอกาสในการเข้าร่วมและรับฟัง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชน และผู้ปกครองควรได้รับแจ้งเกี่ยวกับมาตรการพิเศษ หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนผู้กระทำความผิดและสนับสนุนให้ผู้ปกครองช่วยเหลือ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด²¹¹

โดยกล่าวได้ว่า ประเทศแคนนามีระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหาย ส่งเสริมความรับผิดชอบและรับรองความรับผิดชอบ และการ ฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพและการรวมตัวกลับคืนสู่สังคมและต้องไม่ใช่กระบวนการที่มีความรุนแรง กับเยาวชนมากเกินไป เนื่องจากประเทศแคนาดาเป็นภาคีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิ เด็กและเยาวชน รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเยาวชนภายใต้กฎบัตรสิทธิและเสรีภาพ ของประเทศแคนาดาและการรับประกันสิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญา²¹² ซึ่งระบบกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนจะต้องแยกออกจากกันและแยกจากระบบการยุติธรรม ของผู้ใหญ่และเน้น

- 1) การฟื้นฟูและการคืนสู่สังคม
- 2) ความยุติธรรมและความรับผิดชอบตามสัดส่วน
- 3) ปรับปรุงการคุ้มครองส่วนบุคคลเพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนผู้กระทำความผิดได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและสิทธิของพวกเขา รวมถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของพวกเขาได้รับการ

²¹¹ อโนทัย ศรีดาวเรือง, การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชน และครอบครัวในการโอนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง, วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557, หน้า 89

²¹² Law Library of Congress . Children's Rights: Canada. Retrieved February 7, 2020. from : <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/canada.php>

การคุ้มครอง ข้อพิจารณาพิเศษมีผลบังคับใช้กับการดำเนินคดีต่อเยาวชนและ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนมีสิทธิและเสรีภาพในสิทธิส่วนบุคคล เช่น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาในการเข้าร่วม กระบวนการและนอกเหนือจากการใช้ดุลพินิจการ ดำเนินคดีที่นำไปสู่การตัดสินที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนมีการรับประกันสิทธิและเสรีภาพของพวกเขาเป็นพิเศษ เยาวชนจึงรับประกันสิทธิ ในการสันนิษฐานว่าเยาว์วัย

พระราชบัญญัตินี้ยังมีบทบัญญัติสำหรับการ ใช้มาตรการพิเศษที่มีความรวดเร็ว และตระหนักว่าเยาวชนมีความสำนึกระยะเวลาที่แตกต่างกัน การบังคับใช้กฎบัตรสิทธิและเสรีภาพ ต่อความยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนหมายความว่าพวกเขารับประกันสิทธิในการต่อต้านการถูก ทำร้าย

สิทธิในการใช้ภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาอังกฤษในการดำเนินคดีทางกฎหมาย สิทธิในการได้สวนอย่างเป็นทางการยังรับประกันว่าเยาวชนมีสิทธิที่จะมีล่ามพระราชบัญญัติว่าด้วย ความยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนสนับสนุนให้มีการ ใช้มาตรการพิเศษโดยตำรวจและศาลในการ จัดการกับอาชญากรรมของเยาวชน มาตรการวิสามัญฆาตกรรมถูกออกแบบมาให้ทันเวลาแก้ไข ความเสียหายส่งเสริมครอบครัวให้มีส่วนร่วมเปิด โอกาสให้ผู้ประสภภัยมีส่วนร่วมและเคารพสิทธิ และเสรีภาพของเยาวชน

พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดให้มีการลงโทษ โดยใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญากับผู้กระทำความผิด ศาลเยาวชนของแคนาดาจำเลยมีสิทธิที่จะ ได้รับคำปรึกษา กรณีจำเลย กระทำความผิดต้องโทษจำคุก หากผู้พิพากษาพบว่าทางเลือกทั้งหมดที่บัญญัติในพระราชบัญญัติ ความยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนนั้นไม่เหมาะสม ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณารายงานก่อนการตัดสิน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปด

พระราชบัญญัติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนมีการคุ้มครอง ความเป็นส่วนตัวของเยาวชน โดยทั่วไปมาตรา 110 พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับ เยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ห้ามมิให้มีการตีพิมพ์ชื่อของเยาวชนหรือข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาขเว้นในกรณีที่ยาวชนถูกพิพากษาว่ามีความผิดร้ายแรงหรือได้รับโทษ เท่าผู้ใหญ่ ข้อยกเว้นได้รับอนุญาตให้ระบุเยาวชนที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่นหรือเพื่อวัตถุประสงค์ ในการจับกุมเยาวชน โดยปัจจุบันได้ใช้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA)

3.2 เกณฑ์อายุการรับผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา

ตามพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) เด็ก หมายถึง บุคคลอายุน้อยกว่าสิบสองปี²¹³ ในกรณีที่เด็กกระทำความผิด จะไม่ถูกดำเนินคดีทางอาญาแต่กฎหมายกำหนดให้ใช้วิธีการอื่น เช่น ให้นำนักสังคมสงเคราะห์ช่วยดูแล ช่วยพูดคุยและแนะนำครอบครัวของเด็กเพื่อมอบตัวเด็กให้ครอบครัวกลับไปดูแล แต่หากผู้ปกครองไม่สามารถดูแลเด็กได้ อาจจัดให้เด็กได้รับการสงเคราะห์ หรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำความผิดรุนแรงในครอบครัว ศาลอาจมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนได้ กรณีเยาวชนซึ่งหมายถึง บุคคลอายุตั้งแต่สิบสองปีแต่ไม่เกินสิบแปดปี²¹⁴ กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงอาจใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการดำเนินคดีอาญา และแต่หากเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอายุเกิน 14 ปีขึ้นไป กระทำความผิดที่ร้ายแรง พนักงานอัยการอาจร้องขอต่อศาลให้มีการพิจารณาคดีอย่างผู้ใหญ่และศาลสามารถพิพากษาลงโทษได้หนักกว่าคดีอาญาเด็กและเยาวชนทั่วไปที่กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตามนั้นจะบอกว่าโทษสำหรับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด²¹⁵

ดังนั้น บุคคลที่ได้ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ถูกฟ้องร้องภายใต้พระราชบัญญัตินี้ว่ากระทำความผิดในขณะที่มีอายุเป็นเยาวชน หรือพบว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้²¹⁶

กฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาจำกัดอำนาจผู้เสียหาย ในการฟ้องคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้น ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากอัยการสูงสุด²¹⁷ โดยที่ความผิด

²¹³ Youth Criminal Justice Act S.C. 2002 section 2 (1) child means a person who is or, in the absence of evidence to the contrary, appears to be less than twelve years old

²¹⁴ Youth Criminal Justice Act S.C. 2002 section 2 (1) young person means a person who is or, in the absence of evidence to the contrary, appears to be twelve years old or older, but less than eighteen years old and, if the context requires, includes any person who is charged under this Act with having committed an offence while he or she was a young person or who is found guilty of an offence under this Act.

²¹⁵ วิรา ยากะจิ ณ พิภูล และอัญชนีย์ ไตวนิชย์ และอมรชัย อาสภวิริยะ. กฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชน และครอบครัว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศแคนาดา. สำนักการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม. 2562. หน้า 130

²¹⁶ สิริลักษณ์ กันทะคำ. ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2556. หน้า 68

²¹⁷ Youth Criminal Justice Act, section 24 “No prosecutions may be conducted by a prosecutor other than the Attorney General without the consent of the Attorney General.”

ที่ร้ายแรงเกินกว่าที่จะใช้มาตรการเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พนักงานอัยการจะฟ้องเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศแคนาดา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ที่มีอายุระหว่าง 12 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่ถึง 18 ปี รวมทั้ง มีอำนาจพิจารณาคดีและพิพากษาลงโทษอาญานุคคล ที่มีอายุเกิน 18 ปีบริบูรณ์แล้ว แต่ได้กระทำความผิดอาญาในขณะที่อายุยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ด้วย

ศาลคดีเด็กและเยาวชนแคนาดา ไม่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็กที่กระทำความผิดอาญาที่มีอายุยังไม่ถึง 12 ปีบริบูรณ์ แต่ว่าเด็กนั้นยังต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนอยู่ โดยรัฐจะมีกฎหมายคุ้มครองเด็กที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการอันกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิด การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาของประเทศแคนาดา แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในกรณีที่เยาวชนกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีกับเยาวชนมีอายุระหว่าง 12 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปี หรือเยาวชนผู้นั้นมีอายุระหว่าง 12 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 14 ปี แต่ได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง (Serious Violent Offence) ตามนิยามในมาตรา 2 เมื่อศาลได้พิจารณาคดีแล้ว หากพบว่ามีการกระทำผิดจริง ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยใช้วิธีการสำหรับเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญา (Youth Sentence) ศาลจะไม่มีอำนาจลงโทษทางอาญาแก่เยาวชน หรือ

2) การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในกรณีที่เยาวชนกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ Youth Criminal Justice Act (YCJA) ถือว่า เป็นการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง (Serious Violent Offence) และได้นิยามไว้ว่า การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา Criminal Code มาตราใดบ้างที่ถือว่าเป็นอาญาร้ายแรง (Serious Violent Offence) ตามกฎหมายฉบับนี้ และเยาวชนที่กระทำความผิด อาจต้องถูกศาลพิพากษาลงโทษทางอาญา (Adult Sentence) ได้

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนนี้ ใช้บังคับกับเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง 18 ปี

จากบทบัญญัติดังกล่าว ทำให้เยาวชนที่กระทำความผิดอาญาของประเทศแคนาดา ได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น โดยไม่ต้องมีการโอนคดีเยาวชนไปพิจารณาถึงศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา²¹⁸

²¹⁸ อโนทัย ศรีดาวเรือง, การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557, หน้า 83 – 84

Youth Criminal Justice Act (YCJA) นิยามความหมายว่าความผิดอาญานอกเหนือจากการกระทำความผิดอาญาทั่วไปไว้ 2 ลักษณะ คือ

Serious Offence²¹⁹ หมายถึง คดีที่เป็นความผิดภายใต้กฎหมายของรัฐสภาซึ่งมีโทษจำคุกสูงสุด คือ 5 ปี

Serious Violent Offence²²⁰ หมายถึง การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา Criminal Code ดังต่อไปนี้

1) มาตรา 231 หรือ มาตรา 235 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่น

2) มาตรา 239 ความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น

3) มาตรา 232, มาตรา 234 หรือ มาตรา 236 ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย

4) มาตรา 273 ความผิดฐานข่มขืนผู้อื่นจนผู้ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัส หากเยาวชนได้กระทำความผิดทางอาญา ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติว่าเป็นอาชญากรรมร้ายแรง (Serious Violent Offence) และกระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าจริงตามที่ถูกกล่าวหา เมื่อพิจารณาจากพยานหลักฐาน และพฤติการณ์ทั้งปวงแล้ว เห็นว่าหากใช้การลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน (Youth Sentence) สำหรับผู้กระทำความผิดจะไม่เพียงพอหรือไม่สามารถแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษทางอาญา (Adult Sentence)

อนึ่ง การที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษทางอาญา (Adult Sentence) ต่อเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรงได้ ก็ต่อเมื่อข้อสันนิษฐานที่ว่า การกระทำที่ผิดกฎหมาย ความรู้ผิดชอบย่อหย่อนหรือการกระทำที่ถูกดำเนินคดีนั้น ถูกพิสูจน์หักล้างได้ เท่านั้น เนื่องจากการพิพากษาลงโทษทางอาญา (Adult Sentence) จะอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชนนั้น ต้องแยกเด็ดขาดจากการกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่ และการ

²¹⁹Youth Criminal Justice Act section 2(1) serious offence means an indictable offence under an Act of Parliament for which the maximum punishment is imprisonment for five years or more. (infractio grave)

²²⁰Youth Criminal Justice Act section 2(1) serious violent offence means an offence under one of the following provisions of the Criminal Code:

- (a) section 231 or 235 (first degree murder or second degree murder);
- (b) section 239 (attempt to commit murder);
- (c) section 232, 234 or 236 (manslaughter); or
- (d) section 273 (aggravated sexual assault).(infractio grave avec violence)

ลงโทษทางอาญาต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด โดยพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการกระทำ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาในการลงโทษเด็กและเยาวชนว่า เป็นการค้นหาสาเหตุของการกระทำความผิด เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข ฟื้นฟูและให้เด็กกลับคืนสู่สังคม โดยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และสังคมมีความปลอดภัย²²¹

3.3 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชน โดยใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) บัญญัติเกี่ยวหลักการในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็กและเยาวชน กล่าวว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาอาชญากรรมของเด็กและเยาวชน การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนควรมีประสิทธิภาพและทันเวลาโดยมุ่งเน้นการแก้ไขพฤติกรรมที่กระทำความผิด มีการสันนิษฐานว่ามีมาตรการพิเศษเพียงพอที่จะทำให้เยาวชน ผู้ต้องรับผิดต่อพฤติกรรมที่กระทำความผิดของเยาวชนได้กระทำความผิดที่ไม่ใช่ความรุนแรงและไม่เคยถูกตัดสินว่ามีความผิดมาก่อน การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาควรจะใช้หากเยาวชนเพียงพอที่จะทำให้เยาวชนรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่กระทำความผิดของเยาวชน หากการใช้มาตรการพิเศษนั้นสอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ไม่มีสิ่งใดในพระราชบัญญัตินี้ขัดขวางการใช้งาน ในแง่ของเยาวชนที่ได้รับการจัดการก่อนหน้านี้โดยการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือ เคยถูกตัดสินว่ามีความผิดจากการกระทำความผิด²²² การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาควรดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วต่อพฤติกรรมที่กระทำความผิดนอกจากกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมให้เยาวชนรับรู้และได้รับการแก้ไขจากผู้เสียหายและชุมชน ส่งเสริมให้ครอบครัวของเด็กและเยาวชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้แก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เป็นผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางเลือกและได้รับการชดเชยและเคารพถึงสิทธิและเสรีภาพ

²²¹ Youth Criminal Justice Act, section 72 (1) “The youth justice court shall order that an Adult Sentence be imposed if it is satisfied that

(a) the presumption of diminished moral blameworthiness or culpability of the young person is rebutted; and

(b) a youth sentence imposed in accordance with the purpose and principles set out in subparagraph 3(1)(b)(ii) and section 38 would not be of sufficient length to hold the young person accountable for his or her offending behavior.”

²²² Youth Criminal Justice Act S.C. 2002 section 2

ของเด็กและเยาวชนให้มีสัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด²²³ การแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ประเทศแคนาดามีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยการเบี่ยงเบนคดีของเด็ก และเยาวชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก²²⁴

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติความยุติธรรม ทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ภายใต้ มาตรา 2 ว่า มาตรการอื่น นอกเหนือจากกระบวนการพิจารณาดีของศาลเคยใช้เพื่อจัดการกับเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำ ความผิด²²⁵ ซึ่งตามพระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (1984) (Young Offender Act 1984) ยังมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการใช้มาตรการทางเลือกที่คล้ายคลึงกัน โดยระบุไว้อย่างชัดเจน ว่าไม่ควรใช้มาตรการหรือดำเนินมาตรการอื่นใดนอกเหนือไปจากกระบวนการพิจารณาดีของศาล ตรีบาดี ที่การตอบสนองไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองของสังคม พระราชบัญญัติความยุติธรรม ทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ยังกล่าวถึงการลงโทษ แบบการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นคำที่ใช้แทนที่มาตรการทางเลือกจาก พระราชบัญญัติผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (1984) (Young Offender Act 1984) โดยเฉพาะ “การลงโทษแบบการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นทางเลือกมากขึ้นของรูปแบบการเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระแสหลัก การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นการเบี่ยงเบนคดีสำหรับผู้กระทำผิด เล็กน้อยออกจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการนั้น โดยใช้หลักความเป็นธรรม บนพื้นฐานที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเยาวชนมีระดับวุฒิภาวะที่ลดลงและมีการพึ่งพาในระดับที่สูงขึ้น ลักษณะการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ไม่มีความรุนแรงส่วนใหญ่การตอบสนองที่ไม่ใช่กระบวนการ ยุติธรรมต่อการกระทำของเยาวชนเพียงพอที่จะทำให้พวกเขาได้รับผิดชอบและป้องกันไม่ให้พวกเขา มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางอาญาต่อไป การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู โดยใช้มาตรการพิเศษต่อผู้กระทำผิด เล็กน้อยจึงเป็นลักษณะของการปฏิบัติด้านความยุติธรรมของเยาวชน ในการลดการใช้การควบคุม และเพิ่มการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการตามกฎหมายเช่น ผู้พิพากษา เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ พระราชบัญญัติดังกล่าวยังเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลางในแคนาดา

²²³ Youth Criminal Justice Act S.C. 2002 section 5

²²⁴ Robert D. Hoge. INTRODUCTION TO THE CANADIAN JUVENILE JUSTICE SYSTEM. Retrieved February 7, 2020. from : https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No78/No78_11VE_Hoge3.pdf

²²⁵ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) under s. 2 as, “measures other than judicial proceedings, used to deal with a young person alleged to have committed an offence”

แต่การใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวเกี่ยวกับการให้บริการของตำรวจศาลและบริการของราชทัณฑ์ เป็นความรับผิดชอบส่วนภูมิภาค²²⁶

ประเทศแคนาดาและประเทศอื่นๆ แสดงให้เห็นว่ามาตรการนอกกระบวนการศาล สามารถให้การตอบสนองที่มีประสิทธิภาพต่ออาชญากรรมของเยาวชนที่ร้ายแรงน้อยกว่า หนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) คือการเพิ่มการใช้ดุลพินิจที่ไม่ใช่ศาลอย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา ต่อความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่าของเยาวชน มาตรการพิพากษาแทนการดำเนินคดีอาญาเหล่านี้ให้ผลที่ตามมาอย่างมีความหมาย เช่น กำหนดให้เด็กและเยาวชนเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย และยังอนุญาตให้เยาวชนมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนในวงกว้างมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชน ผู้กระทำความผิด เพื่อให้เยาวชนตอบสนองชุมชนต่ออาชญากรรมของเยาวชน การเพิ่มการแก้ไข บำบัด พื้นฟูที่ไม่ใช่ศาลยังช่วยให้ ศาลสามารถให้ความสำคัญกับคดีอาชญากรรมที่รุนแรงมากขึ้น ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ศาลเยาวชนมีการพิจารณาพิพากษาคดีความผิดเล็กน้อยจำนวนมาก ซึ่งเป็นคดีไม่ต้องการให้ศาลดำเนินการเพื่อให้เด็กและเยาวชนรับผิดชอบเพียงพอ นอกจากนี้ ขอบเขตที่กรณีถูกเบี่ยงเบนไปจากระบวนการศาลแตกต่างกันมากระหว่างจังหวัด²²⁷

พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) มีบทบัญญัติเพื่อเพิ่มการใช้ที่เหมาะสมของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา สำหรับความผิดที่รุนแรงน้อยกว่ารวมทั้งหลักการดังต่อไปนี้ เช่น ควรมีการใช้มาตรการพิเศษแทน การดำเนินคดีอาญาในทุกกรณีที่เพียงพอต่อการรับผิดชอบต่อเยาวชนมีการสันนิษฐานว่ามาตรการ พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจะเพียงพอต่อการกระทำความผิดครั้งแรกและไม่รุนแรง อาจใช้ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหากเด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมการใช้มาตรการแทนการ ดำเนินคดีอาญาก่อนที่ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิด โดยมีประเทศแคนาดาได้มีแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ ความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ในปี 2012 ซึ่งกำหนดให้ตำรวจเก็บบันทึกมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่ใช้กับเด็กและเยาวชน โดยบันทึกเหล่านี้จะช่วยให้ตำรวจปฏิบัติให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินการ

²²⁶ Meghan Zannese . Considering the ‘Extra’ A critical analysis of the Youth Criminal Justice Act in relation to the use of extrajudicial measures and sanctions. Retrieved February 7, 2020. from : https://www.academia.edu/22718236/Considering_the_Extra_A_critical_analysis_of_the_Youth_Criminal_Justice_Act_in_relation_to_the_use_of_extrajudicial_measures_and_sanctions

²²⁷ Department of Justice. “The Youth Criminal Justice Act Summary and Background Extrajudicial Measures”. Retrieved February 7, 2020. from : <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

ตามความเหมาะสมกับความผิดที่ถูกกล่าวหาในภายหลังพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดแนวทางในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการเยียวยาที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตรวจสอบให้แน่ใจว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่างๆ มีความสอดคล้องกับความรุนแรงของความผิดของเด็กและเยาวชนหรือไม่ และส่งเสริมให้ครอบครัวผู้เสียหายและชุมชนมีส่วนร่วม โดยเจ้าพนักงานตำรวจต้องพิจารณาการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนที่จะตัดสินใจในการเรียกพบเด็กและเยาวชน เจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการได้รับมอบอำนาจโดยเฉพาะให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้หลายรูปแบบ²²⁸

3.3.1 กระบวนการยุติธรรมการดำเนินมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดี

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนเริ่มต้นจากเจ้าพนักงานตำรวจในกระบวนการพิจารณาคดีหรือดำเนินมาตรการพิเศษอื่น ตามพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ต่อเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยพิจารณาว่าจะเพียงพอหรือไม่ โดยคำนึงถึงหลักการที่กำหนดไว้²²⁹ เพื่อไม่ดำเนินการคดีใดๆ ต่อไป โดยตักเตือนเยาวชนให้ดำเนินการด้วยความระมัดระวัง หากมีการจัดทำโปรแกรมแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู²³⁰ หรือได้รับความยินยอมของเยาวชนให้ส่งเยาวชนไปยัง โปรแกรมหรือหน่วยงานในชุมชนที่อาจช่วยเด็กและเยาวชนจะไม่กระทำความผิดอีก²³¹ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจตามกฎหมายในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้

²²⁸ Department of Justice. "The Youth Criminal Justice Act Summary and Background YCJA Provisions". Retrieved February 7, 2020. from : <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

²²⁹ Youth Criminal Justice Act 2003 section 4

²³⁰ Youth Criminal Justice Act 2003 section 7

²³¹ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 6 (1) A police officer shall, before starting judicial proceedings or taking any other measures under this Act against a young person alleged to have committed an offence, consider whether it would be sufficient, having regard to the principles set out in sections 4 and 4.1, to take no further action, warn the young person, administer a caution, if a program has been established under section 7, or, with the consent of the young person, refer the young person to a program or agency in the community that may assist the young person not to commit offences.

1) *Taking No Further Action* คือ ไม่มีการดำเนินการใดๆ เพิ่มเติมสำหรับความผิดเล็กน้อยหลายครั้งเป็นการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะไม่ดำเนินการใดๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินการ ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครองของเยาวชน ผู้เสียหายหรือผู้อื่น อาจมีขั้นตอนเพียงพอที่จะทำให้เยาวชนรับผิดชอบ ไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นๆ ในคดีดังกล่าว²³²

2) *Warning the Young Person* คือ ใช้คำตักเตือนของ เจ้าพนักงานตำรวจ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นคำเตือนอย่างไม่เป็นทางการ²³³ เป็นการใช้อดุลพินิจของพนักงานตำรวจโดยใช้โครงการมาตรการทางเลือกในหลายกรณี คำตักเตือนจากเจ้าพนักงานตำรวจเป็นกระบวนการยุติธรรมช่วยให้เยาวชน รับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่ยอมรับได้ นอกจากนี้ยังมีหลักการว่าในแง่ของการกระทำผิดซ้ำการใช้คำเตือนหรือการไม่ดำเนินการใดๆ ต่อไปนั้นมีประสิทธิภาพเท่ากับการเพิ่มโอกาสเยาวชนเข้าร่วมโครงการทางเลือกอื่น²³⁴

3) *Police Caution* คือ คำเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นคำเตือนที่เป็นทางการมากขึ้นจากตำรวจ จากประสบการณ์ในเขตอำนาจศาลบางแห่งคาดว่าคำเตือนของตำรวจจะอยู่ในรูปแบบของจดหมายจากตำรวจถึงเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองหรืออาจเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ขอให้เด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง ไปปรากฏตัวที่สถานีตำรวจเพื่อพูดคุยกับเจ้าพนักงานตำรวจอาวุโสเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา คำเตือนของตำรวจมีจุดประสงค์เพื่อให้ชัดเจนถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหาและให้ดุลพินิจของตำรวจซึ่งอยู่ระหว่างการแจ้งเตือนอย่างไม่เป็นทางการ เช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยมีข้อควรระวังของเจ้าพนักงานตำรวจอาจใช้เฉพาะในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรให้ตั้งข้อหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด นอกจากนี้ไม่ควรใช้ความระมัดระวัง ในกรณีที่ไม่มีผลการเพิ่มเติมหรือการเตือนอย่างไม่เป็นทางการจะเพียงพอ คำเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในอังกฤษและเวลส์นิวซีแลนด์และในหลายรัฐในออสเตรเลีย ผลลัพธ์ที่ได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ในอังกฤษและเวลส์การแนะนำแนวทางสำหรับข้อควรระวังของตำรวจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นอย่างมากในสัดส่วนของเยาวชนที่ได้รับคำเตือนสำหรับความผิดที่ฟ้องร้องได้

²³² Department of Justice. Types of Extrajudicial Measures. Retrieved February 7, 2020. from : <https://web.archive.org/web/20081025112114/http://www.justice.gc.ca/eng/pi/yj-jj/repos-depot/3modules/01extjud/3010301d.html>

²³³ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 6

²³⁴ Department of Justice. Types of Extrajudicial Measures. Retrieved February 7, 2020. from : <https://web.archive.org/web/20081025112114/http://www.justice.gc.ca/eng/pi/yj-jj/repos-depot/3modules/01extjud/3010301d.html>

ในนิวซีแลนด์เกือบ 75% ของเด็กและเยาวชนที่ถูกจับได้รับการเตือนและเบี่ยงเบนคดีจากตำรวจ ในปีแรกของการดำเนินการตามกฎหมายใหม่ในเขตอำนาจศาลนั้น นี่ก็เพิ่มขึ้น 35% จากห้าปีก่อน การวิจัยพบว่า 87% ของผู้เตือนรวมถึงผู้ใหญ่ยังไม่ถูกตัดสินว่ากระทำผิดภายในระยะเวลาติดตามผลสองปี การวิจัยในประเทศออสเตรเลียพบว่า 70 ถึง 85% ของเยาวชนที่ถูกเตือนไม่ได้มาพบตำรวจอีกครั้ง แนวทางที่พัฒนาขึ้นโดย Home Office สำหรับโครงการเตือนตำรวจในอังกฤษและเวลส์ อาจช่วยเหลือจังหวัดในการพัฒนาแนวทางของพวกเขา ตามที่ได้รับรายงาน โดยคณะทำงานเฉพาะกิจของรัฐบาลกลาง - มณฑล - ดินแดนในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนแนวทางของ Home Office ระบุว่า

การเตือนเป็นวิธีที่สำคัญยิ่งขึ้นในการหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีในศาล และการลดความเสี่ยงของการกระทำผิดซ้ำอีกสำหรับผู้กระทำผิดจำนวนมาก “Net Widening” เป็นสิ่งที่อันตรายที่ต้องหลีกเลี่ยงห้ามดำเนินการใดๆ เพิ่มเติมหรือใช้คำเตือนอย่างไม่เป็นทางการ แทนที่จะได้รับคำเตือนอย่างเป็นทางการหากความผิดนั้นไม่ร้ายแรงการดำเนินคดีโดยทั่วไป จะไม่สมเหตุผล (การกระทำความคิดที่ร้ายแรงนั้นถูกกำหนดโดย “ไม่ว่าจะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงได้ถูกขโมยไป”) ข้อควรระวังข้อที่สอง และข้อควรระวังที่ตามมาไม่ควรถูกกันออกไปเมื่อมีเวลาที่เหมาะสมระหว่างการกระทำผิดหรือความผิดก่อนหน้านี้เป็นเรื่องเล็กน้อยหรือแตกต่างกันในลักษณะมีข้อได้เปรียบในการที่ตำรวจมองหามุมมองของหน่วยงานอื่นๆ ที่การตัดสินใจของตำรวจไม่ชัดเจนแม้ว่าส่วนที่ 7 ของ พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) อนุญาตให้จังหวัดจัดตั้งโครงการเตือนตำรวจ แต่จังหวัดก็ไม่จำเป็นต้องทำเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม คำว่า “ตำรวจระวัง” และ “คำเตือน” ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) และการให้คำเตือนภายใต้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ไม่ได้ขึ้นอยู่กับจังหวัดที่จัดตั้งโครงการ ตำรวจอาจได้รับประโยชน์จากการเตือนอย่างเป็นทางการผ่านนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการเตือน

4) *Referrals to Community Programs* คือ การอ้างอิงถึงโปรแกรมชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเรียกเด็กและเยาวชนไปเข้าร่วมโครงการชุมชนหรือหน่วยงานที่อาจช่วยเด็กและเยาวชนที่จะไม่กระทำความผิดแทนชำระค่าปรับ โดยต้องได้รับความยินยอมจากเยาวชน ผู้อ้างอิงอาจเป็นแหล่งข้อมูลที่หลากหลายของชุมชนรวมถึง โปรแกรมสนับสนุนการหน่วยงานให้คำปรึกษา หน่วยงานสวัสดิการเด็กและโครงการสุขภาพจิต

จุดประสงค์ของการอ้างอิงคือเพื่อเชื่อมโยงเด็กและเยาวชนเข้ากับโปรแกรมหรือหน่วยงานที่อาจกล่าวถึงปัจจัยที่ดูเหมือนจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในเรื่องอาชญากรรม มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาประเภทนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการบังคับคดีโดยตำรวจซึ่งดำเนินการในขอบเขตที่จำกัด โดยสอดคล้องกับแนวคิดของการฟื้นฟูชุมชนและการใช้ขึ้นอยู่กับขอบเขตของความร่วมมือระหว่างตำรวจกับชุมชนที่ได้รับการพัฒนา²³⁵ จะต้องกระทำเฉพาะเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อตามสมควรว่าเยาวชนได้กระทำความผิด

สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักว่าเด็กและเยาวชนอาจรู้สึกหวาดกลัวเมื่อต้องพบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและอาจถูกบีบบังคับให้ยอมรับการส่งต่อไปยังโครงการชุมชนหรือหน่วยงานข้อกำหนดที่ผู้อ้างอิงสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากเด็กและเยาวชนเท่านั้นซึ่งหมายความว่า จะต้องได้รับความยินยอมและ แจ้งด้วยความสมัครใจ เด็กและเยาวชนควรได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิ์ในการให้คำปรึกษาและได้รับโอกาสที่เหมาะสมในการปรึกษากับที่ปรึกษา

5) *Crown Cautions* คือ การมอบอำนาจให้พนักงานอัยการสูงสุดจัดตั้งโปรแกรมเตือนในเขตอำนาจศาล สิ่งนี้จะอนุญาตให้พนักงานอัยการให้คำเตือนแก่เยาวชนแทนการใช้กระบวนการศาลหรือการลงโทษต่างๆ เช่นเดียวกับการเตือนของตำรวจเขตอำนาจศาล แต่ละแห่งจะกำหนดว่าข้อควรระวังของ Crown Cautions จะพร้อมใช้งานหรือไม่และหากเป็นเช่นนั้น คำเตือน Crown Cautions คล้ายกับคำเตือนของตำรวจ แต่พนักงานอัยการให้ความระมัดระวังหลังจากที่ตำรวจส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ โดยในหนึ่งจังหวัดที่ได้ใช้ระบบนี้ในรูปของจดหมายถึงเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง²³⁶

การลงโทษพิเศษหรือเรียกว่ามาตรการลงโทษพิเศษที่รู้จักกันในชื่อมาตรการทางเลือกภายใต้ YOA เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่มีไว้สำหรับการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดที่ร้ายแรงกว่าที่จะได้รับการจัดการโดยคำเตือนข้อควรระวังและการอ้างอิง ในการเปรียบเทียบกับมาตรการวิสามัญฆาตกรรมประเภทอื่นๆ จะมีกฎระเบียบที่เป็นทางการมากกว่าที่ใช้กับการลงโทษทางวิสามัญฆาตกรรม การลงโทษพิเศษอาจใช้เฉพาะในกรณี:

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอื่นๆ จะไม่เพียงพอ มาตรา 10 พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA)) แสดงให้เห็นว่าอาจมีการใช้มาตรการลงโทษพิเศษเฉพาะในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่สามารถรับมือกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาอื่นๆ ได้อย่างเพียงพอ การแจ้งเตือนอย่างไม่เป็นทางการ

²³⁵ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 6

²³⁶ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 8

คำเตือนของตำรวจ มีหลักฐานว่าภายใต้โครงการมาตรการทางเลือกของพระราชบัญญัติผู้กระทำ ความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (1984) (Young Offender Act 1984) ใช้เป็นหลักสำหรับผู้กระทำผิด ครั้งแรกที่กระทำความผิดน้อยมาก บางกรณีที่ร้ายแรงน้อยกว่าที่ได้รับการจัดการ โดยมาตรการ ทางเลือกสามารถจัดการได้โดยคำเตือนข้อควรระวังและการอ้างอิงดังนั้นการเปิดใช้การลงโทษ พิเศษที่จะใช้กับกรณีที่จะถูกส่งไปยังศาลเยาวชน วิธีการนี้ส่งเสริมให้มีการใช้มาตรการพิเศษแทน การดำเนินคดีอาญาเพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยให้ศาลเยาวชนมุ่งเน้นไปที่คดีที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น

โปรแกรมในเขตอำนาจศาล การลงโทษทางมาตรการพิเศษแทนการ ดำเนินคดีอาญาอาจใช้ได้เฉพาะในกรณีที่เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาล ของเขตอำนาจศาล

ความเหมาะสม บุคคลที่พิจารณาใช้บทลงโทษจะต้องเชื่อว่าเหมาะสม ถ้าได้รับความต้องการของเยาวชนและผลประโยชน์ของสังคม

ความยินยอมของเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับแจ้งเกี่ยวกับการลงโทษ ได้รับการแนะนำเกี่ยวกับสิทธิ์ในการให้คำปรึกษาของเขาหรือเธอได้รับโอกาสในการให้คำปรึกษา และจากนั้นยินยอมให้ใช้งาน

การยอมรับความรับผิดชอบ เด็กและเยาวชนต้องยอมรับความรับผิดชอบ ต่อการกระทำหรือการละเลยซึ่งเป็นพื้นฐานของความผิด การลงโทษทางโดยการใช้อนุญาโทษ พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถนำมาใช้ได้หากเด็กและเยาวชนปฏิเสธในความผิดหรือประสงค์ จะให้ศาลดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน

มีหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการต่อไปทนายความจะต้องเชื่อว่า มีหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการกับการฟ้องร้องและการฟ้องร้องจะต้องไม่ถูกกันออกไป

ความจริงที่ว่ามีการใช้การลงโทษแบบมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ได้ใช้อำนาจในการ ดำเนินคดีหรือดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา อย่างไรก็ตามศาลมีอำนาจที่จะยกฟ้องในคดีดังกล่าว ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเด็กและเยาวชนในเรื่องความผิด ศาลจะต้องยกเลิกข้อกล่าวหาหากเชื่อว่า เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขของการลงโทษแบบมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี โดยสิ้นเชิง หากศาลพบว่ามีกรณีปฏิบัติตามเพียงบางส่วนเกิดขึ้นก็ยังคงยกเลิกการฟ้องร้องหากเชื่อว่าการฟ้องร้อง จะไม่เป็นธรรมในสถานการณ์ที่มีการปฏิบัติงานของเด็กและเยาวชน

6) *Notice to Parents* คือ เป็นการแจ้งผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ให้ทราบโดยจะต้องได้รับการแจ้งเตือนหากเด็กและเยาวชนได้รับการจัดการโดยการลงโทษพิเศษ บุคคลที่ดูแลโปรแกรมนี้มีหน้าที่แจ้งผู้ปกครอง ข้อกำหนดในการแจ้งผู้ปกครองสะท้อนให้เห็นถึง

นโยบายในการประกาศหลักการมาตรา 3 ว่าผู้ปกครองควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงมาตรการหรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนฯ ของตนและสนับสนุนให้สนับสนุนผู้ปกครองช่วยเหลือในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

7) *Informing Victims* คือ แจ้งผู้เสียหายจากการกระทำความผิดจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงบุคคลผู้กระทำความผิดว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการลงโทษโดยการลงโทษทางมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญารวมถึงวิธีการจัดการกับความผิด การให้สิทธิผู้เสียหายนี้สอดคล้องกับบทบัญญัติในประกาศหลักการ (มาตรา 3) ที่ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความสุภาพและให้ความเคารพและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเยาวชน

8) *Conference* คือ การใช้การประชุมที่เพิ่มขึ้นในหลายส่วนของประเทศ แคนาดาเพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเยาวชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยทั่วไปการประชุม หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียมารวมกันเพื่อกำหนดแผน เพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีเยาวชนแต่ละคดี การประชุมดำเนินการโดยไม่มีอำนาจนิติบัญญัติและอย่างไม่เป็นทางการ การประชุมสามารถอยู่ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว คณะกรรมการความยุติธรรมของเยาวชน ความรับผิดชอบของชุมชนวงล้อม การพิจารณาคดีและการประชุมกรณีระหว่างหน่วยงาน การประชุมจัดให้มีโอกาสสำหรับมุมมองที่หลากหลายในกรณีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์มากขึ้นการประสานงาน การบริการที่ดีขึ้นและการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียหายและประชากร ในชุมชนอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชน

การประชุมมีข้อกำหนด โดยอนุญาตและกระตุ้นให้เกิดการประชุมของการประชุมที่จะช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ภายใต้กฎหมายการประชุมถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มคนที่นำมาวมกันเพื่อให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ, ผู้อำนวยการจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติงานของเยาวชนที่จะต้องตัดสินใจภายใต้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) การประชุมสามารถให้คำแนะนำในการตัดสินใจ เช่น มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม เงื่อนไขสำหรับการปล่อยตัวจากการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี ประโยชน์ที่เหมาะสมและการวางแผนที่จะรวมเยาวชนกลับเข้าสู่ชุมชนหลังจากถูกควบคุมตัว

การประชุมสามารถประกอบด้วยบุคคลหลากหลายขึ้นอยู่กับสถานการณ์ อาจรวมถึงผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย บุคคลอื่นๆ ที่คุ้นเคยกับเด็กและเยาวชน และเพื่อนบ้านของเด็กหรือเยาวชน และหน่วยงานชุมชนหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ การประชุมอาจเป็นกลไกการฟื้นฟูที่มุ่งเน้น การพัฒนาข้อเสนอ

เพื่อแก้ไขอันตรายที่กระทำต่อผู้เสียหายจากความผิดของเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ยังอาจเป็นการประชุมกรณีกับผู้เชี่ยวชาญพูดคุยเกี่ยวกับวิธีตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนได้ดีที่สุด และการประสานงานบริการในชุมชนเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้ การประชุมดังกล่าวไม่ใช่การตัดสินใจ แต่เป็นการให้คำแนะนำหรือคำแนะนำแก่ผู้มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจ เช่น ผู้พิพากษา หรืออัยการ คำแนะนำที่สามารถรับการยอมรับจากผู้มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจ แต่ทั้งนี้ต้องมีความสอดคล้องกับหลักการตามพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ตัวอย่างเช่น ผู้มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจไม่สามารถยอมรับข้อเสนอแนะของการประชุม หากส่งผลให้มีมาตรการหรือประโยชน์ที่ผิดปกติซึ่งไม่เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดของเยาวชน²³⁷

3.3.2 รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศแคนาดา

การประชุมกลุ่มครอบครัว คือ การรวมตัวกันเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับคดีของผู้กระทำความผิดเด็กและเยาวชนและสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อช่วยผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน การประชุมให้คำแนะนำแก่ผู้ที่อำนาจใช้ดุลพินิจตัดสินว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับเยาวชน²³⁸ พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) กำหนดให้คณะกรรมการยุติธรรมเยาวชนช่วยจัดการพระราชบัญญัติซึ่งอาจรวมถึงผู้เสียหายการสนับสนุน และสร้างความมั่นใจว่ามีการสนับสนุนจากชุมชน ผู้ดำเนินการประชุมต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อจัดระเบียบวางแผนและจัดการประชุมสำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดการประชุมเกี่ยวกับความยุติธรรมของชุมชนเริ่มต้นด้วยชาวเมารีในนิวซีแลนด์ พวกเขาที่มีความคล้ายคลึงกับวงการแพทย์กลุ่มชนพื้นเมืองอื่นๆ มีโมเดลที่คล้ายกันวงการแพทย์มาจากประเพณีของชาวอะบอริจินในทวีปอเมริกาเหนือซึ่งอาชญากรรมถูกมองว่าเป็นปัญหาของชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วม โดยมีรากฐานมาจากชุมชน การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและการรักษาของชุมชนเป็นตัวอย่างของ “กระบวนการยุติธรรมเพื่อการฟื้นฟู”

การประชุมแบบวงล้อม คือ ประเภทของการประชุมพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ประชุมแบบเป็นทางการ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวสมาชิกชุมชนการพิจารณาหรือรักษาวางกลมหลากหลายสาขาวิชา เป็นการประสานงานการบริการที่ดีขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิด การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้นการประชุมสามารถบูรณะได้ ทางแก้อาจมุ่งเน้น

²³⁷ Department of Justice . The Youth Criminal Justice Act Summary and Background. Department of Justice Canada. Retrieved February 28, 2020 from : <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

²³⁸ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 19

ไปที่การแก้ไขอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายของอาชญากรรม โดยการประชุมอาจประกอบด้วย เยาวชน ผู้พิพากษา ผู้อำนวยการส่วนภูมิภาครับผิดชอบงานบริการสังคมสถานีตำรวจ

กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา โดยใช้การประชุม กลุ่มครอบครัวอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลด้วยอำนาจบางส่วนของผู้พิพากษา ซึ่งกรณีที่ได้รับมอบหมาย ให้ทำหน้าที่อย่างชัดเจน เช่นการออกหมายจับและการอนุญาตให้ประกันตัวเยาวชน การประชุม กลุ่มครอบครัวก็สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับเงื่อนไขการปล่อยตัวในขณะที่เยาวชนกำลัง รอการพิจารณาคดี

เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้พิพากษา ฝ่ายอัยการ ผู้อำนวยการส่วนภูมิภาครับผิดชอบ งานบริการสังคม ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ยกตัวอย่างเช่น การประชุมสามารถให้คำแนะนำ กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กำลังตัดสินใจว่าจะใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือผู้พิพากษา ผู้มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการตัดสินคดี โดยผู้อำนาจกำหนดคกฏสำหรับการประชุมคือรัฐบาลจังหวัด สามารถกำหนดคกฏสำหรับการประชุมที่เรียกโดยตำรวจ

ผู้อำนวยการส่วนภูมิภาค รับผิดชอบ งานบริการสังคม อัยการ แรงงานเยาวชน หากไม่มีกฏการประชุมจะยังคงถูกเรียก การประชุมจะต้องสอดคล้องกับข้อกำหนดทั่วไป ของพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) รัฐบาลจังหวัดไม่ได้ตั้งกฏสำหรับการประชุมที่เรียกโดยผู้พิพากษา การประชุมจะต้องได้รับคำแนะนำ จากแนวคิดหลักในพระราชบัญญัติซึ่งหมายความว่ามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ควรเป็นคำตอบแรกหากเป็นไปได้ โดยทั่วไปแล้วการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีจะไม่ได้รับ การสนับสนุนการพิจารณาคดีจะต้องพิจารณาถึงความร้ายแรงของอาชญากรรมและสิ่งอื่นๆ การดูแล ถูกหลีกเลี่ยงโดยทั่วไปการฟื้นฟูและการรวมตัวกลับคืนเป็นส่วนหนึ่งของแผนสำหรับเยาวชน คณะกรรมการยุติธรรมเยาวชนซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลกลางหรือจังหวัด คณะกรรมการช่วยจัดการพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) หรือโปรแกรมและบริการสำหรับเด็กและเยาวชน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศแคนาดาในบางพื้นที่อาจ ดำเนินในรูปแบบแตกต่างออกไปจากประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนโดยการสร้างวงสนทนา และการปรึกษาหารือ เช่น การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในรูปแบบของการประชุมเพื่อสร้าง ความสมานฉันท์ (Restorative Conference) ซึ่งเป็นการประชุมที่จัดให้เยาวชนกระทำความผิดได้ พบกับผู้เสียหายหรือผู้ได้รับผลกระทบอื่น ในชุมชนซึ่งการเปิดโอกาสให้ได้สะท้อนความเสียหาย หรือความสูญเสียและความรู้สึกที่เกิดจากการกระทำความผิดของเยาวชน รวมทั้งเป็น โอกาส ที่ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบเสนอแนวทางการเยียวยผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ

จากการกระทำดังกล่าวการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในประเทศ แคนาดาเป็นการประชุมที่ศาลเยาวชนสั่งให้ดำเนินการ โดยมีเจ้าพนักงานศาล (Court Worker) เป็นผู้ประสานการประชุมโดยเชิญผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบอื่นๆ ร่วมประชุมในลักษณะ เพื่อการปรองดองสมานฉันท์กับเยาวชนกระทำผิด การจัดการประชุมในลักษณะดังกล่าวอาจดำเนินการ โดยคณะกรรมการยุติธรรมเยาวชนประจำศาล (Youth Justice Committee) โดยมีเจ้าพนักงาน ศาลจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสาน โดยทั้งนี้ผู้ประสานการประชุมอาจจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าพนักงานศาลทำหน้าที่ก็ได้²³⁹

สรุป การประชุมกลุ่มครอบครัว หมายถึง การรวมกลุ่มของคนที่มีความ ได้รับความรับผิดชอบหรือความรู้เกี่ยวกับเยาวชนที่กระทำผิดเพื่อหาหรือเกี่ยวกับมาตรการที่อาจช่วยเยาวชน ในการประชุมมีรูปแบบเป็นกันเองและสามารถใช้รูปแบบของ การประชุมกลุ่มครอบครัวแฝง ได้รับความรับผิดชอบของชุมชน การพิจารณาคดีหรือ การประชุมการจัดการกรณีที่หลากหลายทาง หรือบูรณาการการประชุมจัดให้มีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับกรณีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ มากขึ้นการประสานงานบริการที่ดีขึ้นและการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียหายและประชากร ชุมชนอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนการประชุมจะได้รับการบูรณะในการ แก้ปัญหาที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเหยื่อ ตามมาตรา 19 ของพระราชบัญญัติ ความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) กำหนดว่า บุคคลใดสามารถเรียกการประชุมวัตถุประสงค์ของการประชุมและอำนาจในการกำหนดคดี คือ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมเยาวชน ผู้อำนวยการจังหวัด เจ้าหน้าที่ตำรวจความ อัยการหรือผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับเยาวชน สามารถจัดการประชุมได้การประชุมอาจมีการประชุมเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับ มาตรการการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสมเงื่อนไขสำหรับการพิจารณาคดีการปล่อยตัว ชั่วคราว การพิจารณาบททวนการตัดสิน และดำเนินการจัดทำแผนการคืนสู่สังคม คำแนะนำนี้ จะมอบให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการผู้อำนวยการจังหวัด หรือผู้เชี่ยวชาญเยาวชน ที่จำเป็นต้องทำการตัดสินใจภายใต้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) รัฐบาลระดับจังหวัดหรือดินแดนสามารถกำหนด กฎเกณฑ์สำหรับการประชุมและดำเนินการประชุมที่เรียกโดยตำรวจ ผู้อำนวยการจังหวัดอัยการ และผู้เชี่ยวชาญเยาวชน การประชุมจะต้องดำเนินการตามหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ความยุติธรรม ทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ในส่วนที่เกี่ยวข้อง

²³⁹ เดชา สังขวรรณ. รายงานการวิจัยการพัฒนา รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ไม่ระบุ. หน้า 148ค

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีการพิจารณาคดี การดูแลและการคืน ผู้สังคมนคณะกรรมการความยุติธรรมสำหรับเยาวชนเป็นกลุ่มพลเมืองที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลเพื่อช่วยในการบริหารงานของพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) หรือ โปรแกรมหรือบริการใดๆ สำหรับเยาวชนความยุติธรรม ในการบูรณะเบื้องต้นแนวทางความยุติธรรมที่ได้รับการบูรณะเช่นการประชุมความยุติธรรมในชุมชนและวงการการรักษาส่งเสริมปรัชญาที่พยายามจัดการกับอาชญากรรมของเยาวชนต้องมุ่งเน้นไปที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ดังนั้น การกระทำที่ขัดต่อรัฐ ความผิดทางอาญาส่งผลกระทบต่อสังคม ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการปกป้อง ดังนั้นรัฐ (หรือพระมหากษัตริย์) จึงนำผู้ต้องหาไปขึ้นศาลที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ดำเนินคดีกรณีของรัฐผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อคือพยานของทนายความใช้พยานหลักฐานในการพิสูจน์อาชญากรรมที่เกิดขึ้น ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อไม่ใช่ฝ่ายที่จะถูกพิจารณาคดีทางอาญา (ในศาลแพ่งผู้เสียหายจะเป็นฝ่ายหนึ่งเนื่องจากเขาหรือเธอมีหน้าที่รับผิดชอบในการเริ่มต้นและดำเนินคดีในศาลต่อไป) สำหรับเหยื่อกระบวนการนี้มีบทบาทมากกว่าที่มีอยู่ในระบบยุติธรรมที่มีอยู่ สร้าง โอกาสให้เหยื่อถามคำถามรับคำตอบทำความเข้าใจและอธิบายผลกระทบของอาชญากรรมเพื่อให้ได้รับการชดเชยรู้สึกปลอดภัยและหาทางปิดที่ถูกกล่าวหาว่ากระบวนการฟื้นฟูช่วยให้ผู้กระทำผิดได้รับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของพฤติกรรมของพวกเขารับผิดชอบในทางที่มีความหมายมากขึ้นและถูกรวมเข้ากับชุมชนอีกครั้ง สิทธิบางประการรวมถึงสิทธิ์ที่จะอยู่เงียบๆ ปกป้องผู้ถูกกล่าวหาด้วยเหตุผลสองประการ รัฐมีอำนาจมากกว่าและมีทรัพยากรมากกว่าปัจเจกบุคคลผู้ถูกกล่าวหาสามารถถูกลิดรอนเสรีภาพของตนหากพบว่ามีความคิดในศาลอาญาชุมชน

กระบวนการนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถเสริมคุณค่าและความคาดหวังให้เข้าใจถึงสาเหตุของอาชญากรรมและเพื่อกำหนดสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อซ่อมแซมความเสียหายส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและป้องกันอาชญากรรมในอนาคตคืนความยุติธรรมความยุติธรรมเชิงบูรณะถือว่าการกระทำที่ก่ออาชญากรรมต่อผู้เสียหายและชุมชน มันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความผิดทางอาญา ดังนั้น จึงเกี่ยวข้องกับเหยื่อและสมาชิกในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมเช่นสมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในการหาทางออกแทนที่จะเป็นการลงโทษความยุติธรรมในการบูรณะเน้นที่ความรับผิดชอบร่วมกันของผู้กระทำผิดสำหรับการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนการยอมรับของผู้กระทำความผิดและเต็มใจที่จะรับผิดชอบต่อความทุกข์ของเหยื่อการให้อภัย การประชุมความยุติธรรมในชุมชน โดยระบบศาลของเราเป็นฝ่ายตรงข้าม - อีกด้านหนึ่งโต้แย้งกับอีกฝ่าย ขณะนี้ดูเหมือนจะเป็นวิธีที่ดีในการจัดการกับข้อพิพาทจำนวนมากการไปที่ศาล

อาจเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานและมีราคาแพง นอกจากนี้ยังสามารถทำให้คนจำนวนมากรู้สึกไม่พอใจ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมมักรู้สึกว่าผู้กระทำความผิดควรได้รับโทษที่เข้มงวดหรือในบางครั้งผู้ที่ตกเป็นเหยื่อรู้สึกถูกทอดทิ้งในกระบวนการศาล อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้กำลังเปลี่ยนไปเมื่อระบบยุติธรรมเริ่มแสดงความกังวลมากขึ้นสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อการประชุม ความยุติธรรมของชุมชนได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพมากในบางสถานการณ์เป็นวิธีการแก้ไขความผิดในลักษณะที่ร่วมมือกัน การประชุมความยุติธรรมในชุมชนเป็นตัวอย่างของกระบวนการยุติธรรมเพื่อการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรืออาสาสมัครที่ผ่านการฝึกอบรมในกระบวนการมักจะดำเนินการประชุมด้านความยุติธรรมในชุมชนใครเข้าร่วมบ้าง ไม่ใช่ผู้ที่กระทำผิดทุกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับ โปรแกรมประเภทนี้ หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อหรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ตำรวจหรืออัยการหรือผู้พิพากษาตัดสินว่าผู้กระทำผิดมีสิทธิ์ได้รับ โปรแกรมเหล่านี้หรือไม่ พวกเขาประเมินแต่ละกรณีเพื่อดูว่าโปรแกรมเหล่านี้จะทำให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกเขาอย่างเพียงพอหรือไม่ มันสามารถใช้ได้ผ่านการอ้างอิง โดยตำรวจดำเนินคดีผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่แก้ไขและในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการมาตรการหรือการลงโทษอื่นๆ อาจรวมถึงไม่มีการดำเนินการเพิ่มเติมคำเตือนตำรวจหรือทนายความ การอ้างอิงถึง โปรแกรมชุมชนแต่ละจังหวัด กำหนดมาตรการหรือการลงโทษที่จะดำเนินการภายใต้ของพระราชบัญญัติฯ ผู้ดำเนินการประชุมจัดประชุมระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สอบสวนผู้กระทำความผิดผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (พ่อแม่ปู่ย่าตายายพี่น้องและ/หรือเพื่อน) พวกเขาเป็นวงกลมเล็กๆ และเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกนำพวกเขาผ่านกระบวนการที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดยอมรับความรับผิดชอบต่อการกระทำผิด

ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อมีโอกาสบอกผู้กระทำความผิดว่าการกระทำผิดนั้นส่งผลกระทบต่อพวกเขาอย่างไร คนอื่นๆ ในแวดวงได้รับอนุญาตให้ทำเช่นเดียวกันการขอโทษมักจะเกิดขึ้นกับทุกคนที่ได้รับผลกระทบเหยื่ออาจแนะนำวิธีที่ผู้กระทำความผิดสามารถบรรเทาอันตรายที่กระทำ ตัวอย่างเช่น หากการกระทำความผิดเป็นป่าเถื่อนการซ่อมแซมความเสียหายอาจเป็นการเริ่มต้นที่ดี เมื่อกลุ่มมาถึงข้อตกลงผู้ดำเนินการเขียนข้อตกลงซึ่งทุกคนลงนาม ผลลัพธ์คืออะไรสำหรับผู้กระทำความผิดคือการตัดสินใจขั้นสุดท้ายของผู้กระทำความผิดอาจปรากฏบทลงโทษน้อยกว่าผลการพิจารณาที่ดีในศาลอาญา แต่ต้องมีความมุ่งมั่นในส่วนของผู้กระทำความผิด การเผชิญหน้ากับเหยื่อในกลุ่มเล็กๆ และการขอโทษต่อความผิดนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้ที่ทำผิดสำหรับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ เนื่องจากบทบาทของเด็กและเยาวชนในกระบวนการเหยื่อมักจะได้รับความพึงพอใจมากขึ้นจากการประชุมความยุติธรรมของชุมชน เหยื่อมักได้รับความช่วยเหลือจากเรียนรู้เกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการกระทำผิดรับขอโทษ เห็นความสำนึกผิดของผู้กระทำความผิด

หากผู้เสียหายไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการผู้รับมอบอำนาจสามารถเข้ามาได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจพนักงานของ ICBC และผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าร่วมการประชุมในนามของเหยื่อ การประชุมความยุติธรรมของชุมชนเกิดขึ้นกับชาวเมารีในนิวซีแลนด์และแบ่งปันความคล้ายคลึงกันกับวงการแพทย์ กลุ่มชนพื้นเมืองอื่นๆ มีแบบจำลองที่คล้ายกัน

กลุ่มการรักษา กลุ่มการรักษาสามารถเป็นรูปแบบหนึ่งของความยุติธรรมในการบูรณะไม่จำเป็นต้องเป็นคนแรกของประเทศเพื่อที่จะเข้าร่วม กลุ่มการรักษามาจากประเพณีของชาวอะบอริจินในทวีปอเมริกาเหนือและโดยทั่วไปมักใช้ในชุมชนชาวอะบอริจิน พวกเขาสามารถใช้รูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลและประเพณีของชุมชนยกตัวอย่างเช่น รักษา Circlescan เป็นคำตัดสินที่พิจารณาหรือวงการแพทย์ โฟกัสของบทสนทนาในวงกลมนั้นกว้างกว่าการประชุมกลุ่มครอบครัว พฤติกรรมที่กระทำผิดกฎหมายมักถูกมองว่าเป็นปัญหาของชุมชนที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในชุมชน ทั้งการประชุมกลุ่มครอบครัวและเวดดวงต้องการวางแผนและการคาดการณ์ล่วงหน้าที่สำคัญก่อนเริ่มการประชุม

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย จะทราบว่าเด็กและเยาวชนผู้ที่กระทำผิดพระราชบัญญัติ (การกระทำก่อนหน้าสำหรับเยาวชน) ไม่พอรู้จักความกังวลและความสนใจของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออย่างไรก็ตามผู้พิพากษาจะรับฟังคำแถลงการณ์ผลกระทบของเหยื่อในศาลก่อนที่จะกำหนดโทษแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพราะสิทธิของผู้เสียหายผู้พิพากษาต้องตระหนักดี ให้ความสนใจและความต้องการของผู้เสียหายที่จะมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมเยาวชน ตามหมวดที่ 3 กล่าวว่า “ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความสุภาพความเห็นอกเห็นใจและเคารพในศักดิ์ศรีและความเป็นส่วนตัวของพวกเขา” พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ส่วนที่ 3 (d) (ii) และ (iii), 12, 42, 53, 111, 119²⁴⁰

พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) กล่าวเกี่ยวกับผู้เสียหายที่ของเยาวชนก่ออาชญากรรมว่าควรได้รับแจ้งเกี่ยวกับการดำเนินคดีมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการดำเนินคดีจะได้ฟังการพิจารณาคดี มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในมาตรการของชุมชนรับข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังทำสำหรับผู้กระทำผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการขึ้นศาลสามารถให้คำแถลงการณ์เกี่ยวกับผลกระทบของเหยื่อ (รายงานเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการที่อาชญากรรมส่งผลกระทบต่อเหยื่อ) ในเวลาที่มีการพิจารณาคดี

²⁴⁰ Justice Education Society. Youth Criminal Justice Act Introduction. law lessons teachers and students Justice Education Society. Retrieved February 28, 2020. from : <https://www.lawlessons.ca/lesson-plans/2.4.overview-of-the-youth-criminal-justice-act>

สามารถขอเข้าถึงบันทึกของเยาวชนที่กระทำความผิดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวข้องกับ
 กับผู้เสียหายอย่างไรผู้เสียหายอาจมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น
 กับผู้กระทำความผิดเด็กและการชดใช้หรือวิธีการที่เยาวชนสามารถประกอบอาชญากรรมของเด็ก
 และเยาวชนได้ ผู้เสียหายจะต้องได้รับแจ้งเกี่ยวกับคำสั่งหรือคำพิพากษา มาตรการเหล่านี้ส่งเสริม
 ให้เยาวชนทำสิ่งต่อไปนี้นำถึงการกระทำของเด็กและเยาวชน โดยแก้ไข เยียวยาที่กระทำต่อผู้เสียหาย
 จะต้องแจ้งกับผู้เสียหายจากอาชญากรรมอย่างไรก็ตามหากเยาวชนตกลงที่จะมีส่วนร่วมในการประชุม
 ด้านความยุติธรรมในชุมชน ผู้เสียหายและบุคคลอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของพวกเขา
 อาจจะไม่อยู่ที่นี่ หากพบว่าผู้กระทำความผิดอายุน้อยมีความผิดฐานก่ออาชญากรรมศาลจะได้รับฟัง
 คำแถลงการณ์ผลกระทบจากการตกเป็นผู้เสียหายจากการอ่านออกเสียงในระหว่างการพิจารณาคดี
 แจ้งว่าเป็นผู้เสียหายเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับเยาวชน

โดยตำรวจผู้ดำเนินการประชุมที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี
 อาญาอาจแจ้งผู้เสียหายเกี่ยวกับการกระทำที่กระทำต่อผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุปคือพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน
 (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) กำหนดอย่างชัดเจนให้ตระหนักถึงความสนใจ
 และความต้องการของผู้เสียหาย จะมีบทบาทของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่แตกต่างกัน
 ของกระบวนการยุติธรรมเยาวชนข้อพิจารณาของผู้เสียหาย ได้แก่

ได้รับแจ้งเกี่ยวกับการดำเนินคดีได้รับ โอกาสเข้าร่วมในการดำเนินคดีได้รับ
 โอกาสที่จะได้รับฟังมีบทบาทในมาตรการที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการของชุมชนสิทธิในการ
 ร้องขอข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการหรือการลงโทษที่ใช้สำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับการ
 ขึ้นศาล

สิทธิในการส่งคำแถลงผลกระทบของเหยื่อในเวลาที่มีการพิจารณาคดี

สิทธิในการร้องขอการเข้าถึงบันทึกบางอย่างของเยาวชน

มาตรการการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่เพียง แต่กระตุ้นให้เยาวชน
 ยอมรับการกระทำของพวกเขา แต่ยังเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหาย

ผู้เสียหายสามารถมีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจเกี่ยวกับผลที่ตามมา
 สำหรับเยาวชนและในการชดใช้โดยเยาวชน

ผู้เสียหายต้องได้รับการบอกกล่าวเกี่ยวกับคำสั่งจ่ายค่าชดเชย

หากเยาวชนตกลงที่จะมีส่วนร่วมในการประชุมความยุติธรรมของชุมชน
 ผู้เสียหายและผู้อื่นที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเยาวชนจะอยู่ที่นั่น

หากเยาวชนถูกตัดสินว่ามีความผิดในการพิจารณาคดีของอาชญากรรมต้องฟัง
คำแถลงการณ์ผลกระทบจากการตกเป็นผู้เสียหาย

สิ่งที่เกี่ยวกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเยาวชน ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ
จะได้รับอนุญาตให้แถลงเกี่ยวกับผลกระทบต่อผู้เสียหายต่อศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชน
ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดเด็กและเยาวชน สิ่งนี้ทำให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการ
โดยให้ออกาสพวกเขาได้รับฟังการเยียวยาความเสียหายต่อผู้เสียหายมักจะอยู่ในรูปแบบของการชดเชย
การชดเชยหรือจำนวนชั่วโมง การบริการชุมชน การชดเชยหมายความว่าผู้เสียหายได้รับเงินชดเชย
สำหรับการสูญเสียหรือความเสียหาย ต่อทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำความผิด การชดเชยความเสียหาย
คือการคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้ประสบภัย คำสั่งนั้นสามารถมีได้เมื่อมีการพิจารณาคดี และเมื่อผู้เสียหาย
ร้องขอ การทำงานในชุมชนมักจะถูกนำมาใช้เป็นวิธีการชดเชยสังคมทั้งหมด ในกรณีที่เกิดอาชญากรรม
ร้ายแรงผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาจไม่รู้สึกว่าตนได้รับการชดเชยในทางใดทางหนึ่ง

3.4 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาคดี

ศาลเยาวชนมีอำนาจพิจารณาคดีที่เยาวชนซึ่งมีอายุระหว่าง 12 แต่ไม่เกิน 18 ปี
กระทำความผิดอาญา โดยจะใช้ประมวลกฎหมายอาญาและกระบวนการพิจารณาแบบพิเศษสำหรับเยาวชน
ตามพระราชบัญญัติระบบกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (The Youth Criminal Justice Act)
ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลชั้นต้นทำหน้าที่เป็นศาลเยาวชนด้วย ในบทนำของคำประกาศ
หลักการของพระราชบัญญัติดังกล่าวให้การยอมรับว่าเยาวชนควรได้รับการปฏิบัติอย่างแตกต่าง
จากผู้ใหญ่เนื่องจากเยาวชนมีวุฒิภาวะน้อยกว่าและยังต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่นมากกว่า²⁴¹

สำหรับบทบาทของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น
จะเน้นไปที่การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนโดยการใช้มาตรการต่างๆ
แทนการจำคุก หรือกักขัง ศาลจะใช้การจำคุกหรือกักขังเด็กและเยาวชนเป็นทางเลือกสุดท้าย ทั้งนี้
เพื่อให้เด็กและ เยาวชนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสามารถกลับคืนสู่สังคมและชุมชนได้
อันเป็นการแก้ไข ปัญหาในระยะยาวที่ยั่งยืนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย²⁴²

การนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้นแม้ได้มีการฟ้องคดีไปแล้ว
ศาลก็สามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้ โดยเกิดขึ้นในขั้นตอนของการพิพากษา
ลงโทษ ซึ่งผู้พิพากษาสามารถใช้โครงการประชุมเพื่อลงโทษ (Circle Sentencing) เพื่อกำหนดโทษ
ที่เหมาะสมได้โดย Circle Sentencing เป็นการนั่งล้อมวงประชุมร่วมกันระหว่างประธานในที่ประชุม

²⁴¹ วิรา ษากะจิ ฌ พิกุล และอัญชนีย์ โควนิชย์ และอมรชัย อาสภวิริยะ. กฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชน
และครอบครัว. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ประเทศแคนาดา. สำนักการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 152

²⁴² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 131

ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือในชุมชนหรือผู้ที่ศาลคัดเลือก กับคนในชุมชนอีก 15-50 คน เริ่มด้วยการแนะนำตัวอ่านข้อกล่าวหา พนักงานอัยการและทนายความจำเลยจะแถลงเปิดคดีสั้นๆ จากนั้นจะเริ่มประชุมโดยใช้เวลา 2-8 ชั่วโมง โดยอาจแบ่งย่อยเป็น 2 ครั้ง ในท้ายการประชุมครั้งแรกจะได้รับข้อเสนอตามมติให้ไปปฏิบัติ ก่อนมีการประชุมอีกครั้งหนึ่งอาจเป็นสัปดาห์หรือเดือนก็ได้ เพื่อติดตามพฤติกรรมตามข้อตกลงของผู้กระทำความผิด²⁴³ จากนั้นศาลก็จะกำหนดโทษตามข้อตกลงให้สอดคล้องกับมติของที่ประชุมหลังจากการประชุมก็จะมีการติดตามตรวจสอบโดยที่ประชุมเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ และกรรมการชุมชน โดยรูปแบบ Circle Sentencing ก็จะมีการแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ แต่ละชุมชน²⁴⁴ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นจัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชนให้กลับคืนสู่สังคมโดยรวม

²⁴³ ชีรติ ภาคภูมิ. *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาภิบาล. 2559. หน้า 70

²⁴⁴ นิศรา รัตนเกียรติกานต์. *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2558. หน้า 59

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สำหรับเด็ก และเยาวชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมาย แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และต่างประเทศพบว่ากฎหมายในประเทศไทยยังมีข้อแตกต่างเกี่ยวกับการนำคดีที่เด็กและเยาวชน กระทำความผิดมาใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา การให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องคดี หลักเกณฑ์กำหนดให้เด็กหรือเยาวชน ต้องสำนึกในการกระทำความผิด การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมประชุม จัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือไม่ได้ การกำหนดให้ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานอื่นเข้าร่วม การประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และคุณสมบัติของผู้ประสานการประชุมการจัดทำแผน แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูอยู่มากจึงมีปัญหาต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์การกำหนดคดีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา

จากการศึกษากฎหมายในประเทศไทยพบว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับเกณฑ์การกำหนดคดี การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ขึ้นก่อนฟ้องตามมาตรา 86 กำหนดหลักเกณฑ์ว่าคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีตามมาตรา 90 กำหนดว่าคดีที่เด็กหรือเยาวชน ต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสี่ปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ ก็ตามกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ถือข้อหาที่มี อัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์ และมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 กำหนดว่าในคดี คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหากศาลเห็นสมควร หรือบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยร้องขอ ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ คือ คดีเสร็จการพิจารณาแล้วพฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรง ต่อสังคมเกินสมควรเด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นและเด็ก หรือเยาวชนอายุไม่เกินสี่ปีบริบูรณ์ จากหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็ก

และเยาวชนในมาตรา 86, 90, 132 มิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแห่งข้อหาหรือการกระทำความผิดใดบ้าง สามารถนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี มาบังคับใช้ได้ ทั้งนี้ได้ระบุว่าข้อหาหรือฐานความผิดใดบ้างที่สมควรหรือได้รับการยกเว้นไม่นำใช้ในแต่ละมาตรการพิเศษ

เมื่อได้ศึกษากฎหมายประเทศนิวซีแลนด์พบว่าบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 กำหนดว่าวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว จะไม่ถูกนำมาใช้ในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาหรือในความผิดร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยคดีดังกล่าวมานี้จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลคดีเด็กเยาวชนและครอบครัว ตามปกติเท่านั้น และคดีที่เด็กและเยาวชนอายุ 17 ปีขึ้นไปกระทำความผิดตามตารางที่ 1A ท้ายพระราชบัญญัติ โดยตารางที่ 1A แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 โดยประเทศนิวซีแลนด์ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรง และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก เช่น ความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 173 ซึ่งบทกำหนดโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 14 ปี ความผิดฐานล้วงละเมิดทางเพศตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 128B การละเมิดทางเพศบุคคลใดที่กระทำการล้วงละเมิดทางเพศต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี ความผิดฐานการค้ำมนุษย์ตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 มาตรา 98D บทลงโทษดังกล่าวมีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี มีโทษปรับไม่เกิน 500,000 ดอลลาร์หรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดฐานลักพาตัวตามพระราชบัญญัติอาชญากรรม พ.ศ. 2504 ความผิดต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกิน 14 ปี ไม่สามารถนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับคดีดังกล่าวได้

หากพิจารณาประเทศแคนาดาพบว่า Youth Criminal Justice Act 2003 มีหลักเกณฑ์กำหนดความผิดอาญาร้ายแรงที่ต้องดำเนินคดีอาญาอย่างปกติไม่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาใช้กับเด็กที่กระทำความผิดที่รุนแรง โยมีการบัญญัติคำนิยาม Serious Violent Offence²⁴⁵ ว่าหมายถึงการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา Criminal Code เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่น มาตรา 239 ความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น

²⁴⁵ Youth Criminal Justice Act section 2(1) serious violent offence means an offence under one of the following provisions of the Criminal Code:

- (a) section 231 or 235 (first degree murder or second degree murder);
- (b) section 239 (attempt to commit murder);
- (c) section 232, 234 or 236 (manslaughter); or
- (d) section 273 (aggravated sexual assault). (infraction grave avec violence)

ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานข่มขืนผู้อื่นจนผู้ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัส หากกระทำความผิดที่ร้ายแรงก็จะดำเนินคดีไปตามปกติในชั้นศาลมิได้มีการนำเบี่ยงเบนคดีมาใช้แต่อย่างใด

ดังนั้น แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดา พบว่าประเทศไทยเมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดคดีที่มีความร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ เช่น พยายามฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดต่อชีวิต โทรมหญิง หรือแม้แต่ความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ หรือข้อหาอื่นๆ ที่มีการระวาง โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต หากศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดี ประกอบกับผู้เสียหายและโจทก์ยินยอมได้ก็สามารถนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีชั้นพิจารณาตามมาตรา 90 หรือเมื่อพิจารณาคดีเสร็จสิ้นแล้วก็สามารถมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 โดยเป็นอำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขได้เช่นกัน กล่าวได้ว่าเพราะประเทศไทยมิได้มีบทบัญญัติยกเว้นเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ให้พิจารณาคดีดังกล่าวโดยปกติไม่นำการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ เมื่อพิจารณาเหตุใดจึงจำเป็นต้องมีการยกเว้นการกระทำความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ ผู้ศึกษาเห็นว่าการกระทำความผิดความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างมากและเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิต ทรัพย์สินและ การอยู่ร่วมกันภายในสังคมทำให้เกิดความไม่สงบปลอดภัย เด็กและเยาวชนอาจตกเป็นเครื่องมือของการกระทำความผิดจากผู้ใหญ่ ใช้ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์มาหลอกลวงให้ต้องกระทำความผิดได้ ประกอบกับเพื่อป้องกันมิให้กระทำความผิดซ้ำ ไม่เปิดโอกาสให้กลับมากระทำความผิดได้อีก เช่น ความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ความผิดฐานอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ความผิดฐานการค้ามนุษย์ หรือความผิดฐานก่อการร้าย ซึ่งมีอัตราโทษสูง เมื่อประเทศไทยมิได้กำหนดความผิดใดที่มีผลกระทบต่อผู้เสียหาย หรือต่อรัฐ แต่พิจารณาจากอัตราโทษที่กำหนดเท่านั้น โดยความผิดที่ก่อให้เกิดความรุนแรงแก่ผู้เสียหายหรือต่อรัฐนั้นประเทศไทยควรที่จะพิจารณายกเว้นว่าไม่ควรนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดีมาใช้

2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยนั้นมีการบัญญัติให้อำนาจการแก้ไข ปรับปรุง ฟื้นฟู พฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กและเยาวชนมาตรการทางกฎหมายที่ถูกกำหนดให้นำมาใช้กับเด็ก และเยาวชนตามมาตรา 69/1 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นบทบัญญัติที่ชัดเจนแสดงให้เห็นถึงการให้โอกาส แก้ไข ปรับปรุง ฟื้นฟู พฤติกรรม ที่ยังรักษาอนาคต รวมถึงสวัสดิภาพของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก ร่วมด้วย โดยการดำเนินคดีที่เปรียบเทียบปรับได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจใช้วิธีว่ากล่าว ตักเตือนเด็กและผู้ปกครองแทนการเปรียบเทียบปรับได้ แต่มีข้อแม้ว่าเด็กต้องกระทำความผิด “ครั้งแรก” ถ้าเด็กสำนึกในการกระทำและบิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กนั้น อาศัยอยู่ด้วยสามารถดูแลเด็กได้ก็ให้งดการสอบสวนและปล่อยตัวไป

จากการศึกษาประเทศนิวซีแลนด์มีการบัญญัติให้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจ ของสามารถใช้มาตรการต่างๆ ในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ได้ดังนี้ คือ การเตือน Warnings ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดครั้งแรกและในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ส่วนใหญ่ เจ้าพนักงานตำรวจจะมีคำเตือนทันทีไปที่เด็กหรือเยาวชน การเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะมี ลักษณะไม่เป็นทางการหรือการมีคำเตือนในลักษณะที่เป็นทางการ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะ จับกุมเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ก็ได้ การเตือนจะมีประสิทธิภาพต่อเด็กและเยาวชนหรือไม่ ถ้าเห็นว่าการเตือนไม่เหมาะสม และไม่สมควรกับเด็กและเยาวชน ก็อาจจะไม่ใช่วิธีการนี้ การใช้มาตรการ ทางเลือก (Alternative Action) ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าการเตือนจะไม่เป็นประโยชน์ ต่อเด็กและเยาวชนหรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนเคยได้รับการเตือนมาก่อนแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีอำนาจในการพิจารณาว่าจะใช้มาตรการทางเลือกอื่นสำหรับเด็กและเยาวชนสำนักงานตำรวจ ของประเทศนิวซีแลนด์จะมีแผนกพิเศษที่คอยดูแลช่วยเหลือเด็กซึ่งจะมีหน้าที่ในการดูแลเด็ก และเยาวชนในการปฏิบัติงานของแผนกพิเศษนี้จะมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายอื่นๆ ชุมชนและครอบครัวโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานนี้จะใช้เวลาและความพยายามในการพิจารณาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายในการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการ เยียวยาเพื่อทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติในการพิจารณา กำหนดแผนที่ทำให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติจะมีผลโดยตรงต่อครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชน ที่พักอาศัยอยู่ดังนั้นการกำหนดแผนหรือการปฏิบัติตามแผนจึงต้องอาศัยครอบครัวชุมชนที่เด็ก และเยาวชนพักอาศัยและสมาชิกเป็นกำลังสำคัญในการช่วยดูแลเด็กและเยาวชน การส่งเรื่องไปให้

ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Referral to Youth Justice Co-Ordinator) ในกรณีที่ผ่านมาขั้นตอนการเตือนในการใช้บริการประชาชนในกรณีของเด็กและเยาวชนยังไม่ถูกจับหรือถูกควบคุมทุกอย่างแล้วได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวพนักงานตำรวจจะต้องส่งเด็กและเยาวชนไปที่ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับจัดให้มีการประชุมร่วมกันและจัดให้มีการประชุมครอบครัวจะพิจารณาว่าสมควรที่จะมีการตั้งข้อหาเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นต้องมีการตั้งข้อหากับเด็กและเยาวชนหรือในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไปยังศาลเด็กและเยาวชน แต่หากในการประชุมกลุ่มครอบครัวเด็กหรือเยาวชนตกลงที่จะปฏิบัติตามฐานและเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามได้ก็จะไม่มีการตั้งข้อหากับเด็กหรือเยาวชน อาจส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่ศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน การจับกุม มีหลักเกณฑ์ในเรื่องการเบี่ยงเบนคดีเพื่อต้องการให้เด็กหรือเยาวชนออกจากการกระทำที่เป็นทางการและหลีกเลี่ยงการนำตัวเด็กและเยาวชนในสารรวมทั้งการจับกุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีข้อจำกัดภาพเจ้าพนักงานตำรวจจะไม่จับกุมเด็กหรือเยาวชนเว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเช่นในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรงและมีอัตราโทษสูงและเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าควรจับเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนจะไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานหรือเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่ยอมแจ้งชื่อที่อยู่เบอร์ติดต่อ เจ้าพนักงานและเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวไม่เกิน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นตำรวจต้องนำตัวเด็กและเยาวชนมาส่งศาล ในการจับนั้นเจ้าพนักงานตำรวจอาจปล่อยเด็กหรือเยาวชนโดยไม่ตั้งข้อหา หรือ เจ้าพนักงานตำรวจอาจจะไม่ต้องดำเนินการใดๆ หรือใช้วิธีการกล่าวตักเตือนซึ่งขึ้นอยู่กับข้อห้ามและความร้ายแรงของการกระทำความผิดและประวัติของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนและเคยถูกเจ้าพนักงานตำรวจว่ากล่าวตักเตือนมาก่อนหรือไม่ เจ้าพนักงานตำรวจกระบวนการเบี่ยงเบนหรือกระบวนการทางเลือกอื่นซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามที่เจ้าพนักงานตำรวจกำหนดให้ได้ก็ทำให้ไม่ต้องมีการดำเนินการใดๆกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดต่อไปแต่หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานตำรวจกำหนดไว้ เจ้าพนักงานตำรวจก็อาจจะตั้งข้อหากับเด็กหรือดำเนินการอื่นตามที่เหมาะสมหรือตามที่กฎหมายกำหนดในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจแจ้งข้อหากับเด็กและเยาวชนเจ้าพนักงานตำรวจต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปที่ ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจกับผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กต้องปรึกษากันเกี่ยวกับวิธีการดูแลและการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนและเพื่อประโยชน์ของสาธารณรัฐในกรณีนี้จำเป็นต้องมีการจัดการประชุมครอบครัวในบางกรณีหากเจ้าพนักงานตำรวจมีความเห็นว่าควรมีการตั้งข้อหาเด็กและเยาวชนและมีความสูงของเด็กและเยาวชนจะถูกส่งตัวไปฟ้องที่ Youth Court ในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนหลังเจ้าพนักงานตำรวจปล่อยตัว

ชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขได้ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน
ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

ประเทศแคนาดาหากพิจารณาจาก Youth Criminal Justice Act 2003 เจ้าพนักงาน
ตำรวจสามารถดำเนินการแก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ในชั้นก่อนฟ้องคดี โดยการแก้ไข
บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนเริ่มต้นจากเจ้าพนักงานตำรวจในกระบวนการพิจารณาคดีหรือดำเนิน
มาตรการพิเศษอื่น ต่อเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยพิจารณาว่าจะเพียงพอหรือไม่
โดยคำนึงถึงหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 เพื่อไม่ดำเนินการคดีใดๆ ต่อไป โดยตักเตือนเยาวชน
ให้ดำเนินการด้วยความระมัดระวัง หากมีการจัดทำโปรแกรมแก้ไข บำบัด พื้นฟูตามมาตรา 7
หรือได้รับความยินยอมของเยาวชนให้ส่งเยาวชนไปยัง โปรแกรมหรือหน่วยงานในชุมชนที่อาจ
ช่วยเด็กและเยาวชนจะไม่กระทำความผิดอีก²⁴⁶ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจตามกฎหมายในการ
แก้ไข บำบัด พื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยมีรูปแบบ เช่น Taking No Further Action คือ ไม่มีการ
ดำเนินการใดๆ เพิ่มเติมสำหรับความผิดเล็กน้อย หลายครั้งเป็นการใช้ดุลพินิจของ เจ้าพนักงาน
ตำรวจที่จะไม่ดำเนินการใดๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินการ ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครอง
ของเยาวชน ผู้เสียหาย หรือผู้อื่น อาจมีขั้นตอนเพียงพอที่จะทำให้เยาวชนรับผิดชอบ ไม่จำเป็นต้อง
ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอื่นๆ ในคดีดังกล่าว²⁴⁷ Warning the Young Person คือ ใช้คำ
ตักเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจตามมาตรา 6 วัตถุประสงค์เพื่อเป็นคำเตือนอย่างไม่เป็นทางการ
เป็นการใช้ดุลพินิจของพนักงานตำรวจโดยใช้โครงการมาตรการทางเลือกในหลายกรณี คำตักเตือน
จากเจ้าพนักงานตำรวจเป็นกระบวนการยุติธรรมช่วยให้เยาวชนรู้ขอบเขตของพฤติกรรมที่ยอมรับได้
นอกจากนี้คำเตือนที่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความร้ายแรง
ในการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหา อีกทั้งให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีหลักการว่าในแง่
ของการกระทำผิดซ้ำการใช้ คำเตือนหรือการไม่ดำเนินการใดๆ ต่อไปนั้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ

²⁴⁶ Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) section 6 (1) A police officer shall, before starting
judicial proceedings or taking any other measures under this Act against a young person alleged to have
committed an offence, consider whether it would be sufficient, having regard to the principles set out in
sections 4 and 4.1, to take no further action, warn the young person, administer a caution, if a program has been
established under section 7, or, with the consent of the young person, refer the young person to a program or
agency in the community that may assist the young person not to commit offences.

²⁴⁷ Types of Extrajudicial Measures. Retrieved February 7, 2020 from : <https://web.archive.org/web/20081025112114/http://www.justice.gc.ca/eng/pi/yj-jj/repos-depot/3modules/01extjud/3010301d.html>

การเพิ่มโอกาสเยาวชนเข้าร่วมโครงการทางเลือกอื่น²⁴⁸ Police Caution คือ คำเตือนของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นคำเตือนที่เป็นทางการมากขึ้นจากตำรวจ คำเตือนของตำรวจมีจุดประสงค์เพื่อให้ชัดเจนถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดที่ ถูกกล่าวหาและให้ดุลพินิจของตำรวจซึ่งอยู่ระหว่างการแจ้งเตือนอย่างไม่เป็นทางการ เช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา Referrals to Community Programs คือ การอ้างอิงถึง โปรแกรมชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเรียกเด็กและเยาวชนไปเข้าร่วมโครงการชุมชนหรือหน่วยงานที่อาจช่วยเด็กและเยาวชนที่จะไม่กระทำความผิดแทนชำระค่าปรับ โดยต้องได้รับความยินยอมจากเยาวชน ผู้อ้างอิงอาจเป็นแหล่งข้อมูลที่หลากหลายของชุมชนรวมถึง โปรแกรมสนับสนุนการหน่วยงานให้คำปรึกษา หน่วยงานสวัสดิการเด็กและ โครงการสุขภาพจิต จุดประสงค์ของการอ้างอิงคือเพื่อเชื่อมโยงเด็กและเยาวชนเข้ากับ โปรแกรมหรือหน่วยงานที่อาจกล่าวถึงปัจจัยที่ดูเหมือนจะเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในเรื่องอาชญากรรม มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาประเภทนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการบังคับคดีโดยตำรวจ ซึ่งดำเนินการในขอบเขตที่จำกัด โดยสอดคล้องกับแนวคิดของการฟื้นฟูชุมชนและการใช้ขึ้นอยู่กับขอบเขตของความร่วมมือระหว่างตำรวจกับชุมชนที่ได้รับการพัฒนา²⁴⁹ จะต้องกระทำเฉพาะเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อตามสมควรว่าเยาวชนได้กระทำความผิด Crown Cautions²⁵⁰ มอบอำนาจให้พนักงานอัยการสูงสุดจัดตั้งโครงการเตือนระดับพระมหากษัตริย์ในเขตอำนาจศาล สิ่งนี้จะอนุญาตให้พนักงานอัยการให้คำเตือนแก่เยาวชนแทนการใช้กระบวนการศาลหรือการลงโทษต่างๆ เช่นเดียวกับการเตือนของตำรวจเขตอำนาจศาลแต่ละแห่งจะกำหนดว่าข้อควรระวังของ Crown Cautions จะพร้อมใช้งานหรือไม่และหากเป็นเช่นนั้น คำเตือน Crown Cautions คล้ายกับคำเตือนของตำรวจ แต่พนักงานอัยการให้ความระมัดระวังหลังจากที่ตำรวจส่งเรื่องให้พนักงานอัยการ โดยในหนึ่งจังหวัดที่ได้ใช้ระบบนี้ในรูปของจดหมายถึงเด็กและเยาวชนและผู้ปกครอง Notice to Parents เป็นการแจ้งผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนให้ทราบโดยจะต้องได้รับ การแจ้งเตือนหากเด็กและเยาวชนได้รับการจัดการโดยการลงโทษพิเศษ บุคคลที่ดูแลโปรแกรมนี้มีหน้าที่แจ้งผู้ปกครอง ข้อกำหนดในการแจ้งผู้ปกครองสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายในการประกาศหลักการ²⁵¹ ว่าผู้ปกครองควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงมาตรการหรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนๆ ของตนและสนับสนุนให้สนับสนุนผู้ปกครองช่วยเหลือในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

²⁴⁸ Types of Extrajudicial Measures. Retrieved February 7, 2020 from : <https://web.archive.org/web/20081025112114/http://www.justice.gc.ca/eng/pi/yj-jj/repos-depot/3modules/01extjud/3010301d.html>

²⁴⁹ Youth Criminal Justice Act (YCJA) (2003) section 6

²⁵⁰ Youth Criminal Justice Act (YCJA) (2003) section 8

²⁵¹ Youth Criminal Justice Act (YCJA) (2003) section 3

Informing Victims แจ้งผู้เสียหายจากการกระทำความผิดจะได้รับแจ้งให้ทราบถึงบุคคลผู้กระทำความผิดว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการลงโทษโดยการลงโทษทางมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญารวมถึงวิธีการจัดการกับความผิด การให้สิทธิผู้เสียหายนี้สอดคล้องกับบทบัญญัติในประกาศหลักการ (มาตรา 3) ที่ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความสุภาพและให้ความเคารพและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับเยาวชน Conference การประชุม การใช้การประชุมที่เพิ่มขึ้นในหลายส่วนของประเทศแคนาดาเพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเยาวชนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยทั่วไปการประชุม หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียมารวมกันเพื่อกำหนดแผน เพื่อจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีเยาวชนแต่ละคดี การประชุมดำเนินการโดยไม่มีอำนาจนิติบัญญัติและอย่างไม่เป็นทางการการประชุมสามารถอยู่ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว คณะกรรมการความยุติธรรมของเยาวชน ความรับผิดชอบของชุมชนวงล้อม การพิจารณาคดีและการประชุมกรณีระหว่างหน่วยงานการประชุมจัดให้มีโอกาสสำหรับมุมมองที่หลากหลายในกรณีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์มากขึ้น การประสานงานการบริการที่ดีขึ้นและการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียหายและประชากรในชุมชนอื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชน การประชุมมีข้อกำหนด โดยอนุญาตและกระตุ้นให้เกิดการประชุมของการประชุมที่จะช่วยให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ภายใต้กฎหมายการประชุม ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มคนที่นำมารวมกันเพื่อให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ, ผู้อำนวยการจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติงานของเยาวชนที่จะต้องตัดสินใจภายใต้พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 การประชุมสามารถให้คำแนะนำในการตัดสินใจการประชุมกลุ่ม คือ การรวมตัวกันเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับคดีของผู้กระทำความผิดเด็กและเยาวชนและสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อช่วยผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน การประชุมให้คำแนะนำแก่ผู้ที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจตัดสินว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับเยาวชน²⁵² พระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 กำหนดให้มีคณะกรรมการยุติธรรมเยาวชนช่วยจัดการพระราชบัญญัติซึ่งอาจรวมถึงผู้เสียหายการสนับสนุนและสร้างความมั่นใจว่ามีการสนับสนุนจากชุมชน ผู้ดำเนินการประชุมต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อจัดระเบียบวางแผนและจัดการประชุมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดการประชุมเกี่ยวกับความยุติธรรมของชุมชนเริ่มต้นด้วยชาวเมารีในนิวซีแลนด์ พวกเขามีความคล้ายคลึงกับวงการแพทย์ กลุ่มชนพื้นเมืองอื่นๆ มีโมเดลที่คล้ายกัน วงการแพทย์มาจากประเพณีของชาวอะบอริจินในทวีปอเมริกาเหนือซึ่งอาชญากรรมถูกมองว่าเป็นปัญหาของชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมกัน โดยมีรากฐานมาจากชุมชน การประชุมเกี่ยวกับ

²⁵² Youth Criminal Justice Act (YCJA) (2003) section 19

กระบวนการยุติธรรมและการรักษาของชุมชนเป็นตัวอย่างของ “กระบวนการยุติธรรมเพื่อการฟื้นฟู” การประชุมแบบวงล้อม คือ ประเภทของการประชุมพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญาสำหรับเยาวชน (Youth Criminal Justice Act 2003 (YCJA) ประชุมแบบเป็นทางการ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวสมาชิกชุมชนการพิจารณาหรือรักษาวางกลมหลากหลายสาขาวิชา เป็นการประสานงาน การบริการที่ดีขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิด การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายและประชากรในชุมชน เพิ่มมากขึ้นการประชุมสามารถบูรณะได้ ทางแก้อาจมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขอื่น

แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศแคนาดา และประเทศไทย พบว่าทั้งประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดาต่างมีการนำระบบของเจ้าพนักงานตำรวจมา ดำเนินการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ตั้งแต่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ชั้นสอบสวน ซึ่งเป็นการสร้างให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงการกระทำความผิด สามารถกลับตัว และแก้ไขตนเองกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข แตกต่างกับประเทศไทยนั้นอำนาจของ เจ้าพนักงาน ตำรวจมีเพียงอำนาจในคดีเปรียบเทียบปรับและใช้อำนาจเตือนหากเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ครั้งแรก มีการสำนึกผิดในการกระทำและผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กได้ การที่ประเทศไทยนั้นมิได้ มีการให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน เช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดาย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเล็กน้อย ตัวอย่างเช่น ในช่วงสถานการณ์ฉุกเฉินการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid19 รัฐได้ออกมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด หากเด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนข้อกำหนดออกตามความใน มาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 9) ข้อ 1 การห้ามออกนอกเคหสถาน ห้ามบุคคลใดที่ราชอาณาจักรออกนอกเคหสถาน ระหว่างเวลา 23.00 นาฬิกา ถึงเวลา 03.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น และให้ข้อยกเว้นการห้ามออกนอกเคหสถาน ตามข้อกำหนด (ฉบับที่ 3) ลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2563 ยังคงใช้บังคับต่อไป โดยผู้ใดฝ่าฝืนข้อนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ ทั้งนี้ ตามมาตรา 18 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 จะเห็นได้ว่าหากมีการ กระทำความผิดเกิดขึ้นเด็กและเยาวชนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการเปรียบเทียบปรับในชั้นสอบสวนตามมาตรา 69/1 ได้แต่อย่างใด ต้องนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 86 โดยตำรวจย่อมมีอำนาจในการควบคุมเด็กและเยาวชนได้เพียง 24 ชั่วโมงต้องนำส่ง ศาลเพื่อตรวจสอบการจับ หากเด็กและเยาวชนมิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวก็ย่อมต้องส่งตัวเด็ก และเยาวชน ไปควบคุมตัวยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว ผู้ศึกษา เห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นความผิดที่เล็กน้อยหากเด็กถูกควบคุมตัว

ไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนร่วมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดร้ายแรง ย่อมอาจทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี เป็นตราบาปติดตัวเด็ก ถูกตราหน้าว่ากระทำความผิด ดังนั้น เมื่อประเทศไทยไม่ได้มีรูปแบบการให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในแก้ไข บำบัดฟื้นฟูประเภทคดีที่มีความผิดเล็กน้อยเช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์และประเทศแคนาดาที่ให้อำนาจตำรวจได้แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่หลากหลาย ย่อมมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนและสังคม อีกทั้งเมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดควรที่จะ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้ตรงกับสภาพปัญหาและ ให้เด็กและเยาวชนอยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้สั้นที่สุด ไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่จำเป็น ยังก่อให้เกิดความรวดเร็ว ประหยัดงบประมาณของรัฐ ลดความเดือดร้อนของครอบครัวเด็กและเยาวชน และที่สำคัญเป็นประโยชน์สูงสุดกับเด็กและเยาวชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

3. ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ

จากการศึกษากฎหมายในประเทศไทยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำเป็นปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตของ คำว่า “การสำนึกในการกระทำ” อย่างไรถึงแสดงให้เห็นชัดเจนว่า “การสำนึกในการกระทำแล้ว การศึกษาความหมายของ “การสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดี” หมายถึง เด็กและเยาวชนไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหา รับรู้ถึงการกระทำ ความเกี่ยวกับคดีของตนเอง โดยสามารถอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นและตนเอง พร้อมทั้งสามารถบอกถึงสาเหตุที่กระทำความผิดผลที่ตามมา และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง โดยวันสำนึกให้นับตั้งแต่วันที่ผู้อำนวยการพิจารณามีคำสั่งเห็นชอบให้ใช้มาตรการพิเศษ²⁵³ ซึ่งการสำนึกในการกระทำ ตามมาตรา 86 หรือ ความหมายของ “สำนึกในการกระทำ” หมายความว่า เด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงตนเอง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง ทั้งนี้ การนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้แก่เด็กหรือเยาวชน สามารถกระทำได้ไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนคำพิพากษา²⁵⁴ และเด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

²⁵³ ทะนงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และพรรณพิไล ดุลยกาญจน์. *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (แพ่ง – อาญา)*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์. 2560. หน้า 119

²⁵⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 6

ตามมาตรา 86 มาแล้ว ไม่ประสบผลสำเร็จ หากต่อมามีการฟ้องคดีต่อศาลและศาลที่พิจารณาคดีนั้น เห็นว่าควรนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาใช้ ศาลจะสั่งให้ใช้วิธีการดังกล่าว อีกก็ได้²⁵⁵

พบว่าประเทศนิวซีแลนด์นั้นกำหนดว่าหากเด็กหรือเยาวชนจะนำมาตรการพิเศษ มาแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เด็กและเยาวชน ต้องให้การรับสารภาพ เจ้าพนักงานตำรวจ ก็สามารถใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และในพบว่าประเทศแคนาดาเด็กและเยาวชนต้องยอม รับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำความผิดจึงจะนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ได้

เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศแคนาดา ต่างมีการกำหนดให้ เด็กต้องมีการสำนึกผิดในการกระทำความผิด เด็กต้องให้การรับสารภาพหรือยอมรับผิดชอบในการ กระทำความผิดของตน เมื่อพิจารณาแล้วผู้ศึกษาเห็นว่าประเทศนิวซีแลนด์มีการกำหนดให้เด็ก และเยาวชนต้องให้การรับสารภาพนั้นย่อมเป็นประโยชน์กว่าการสำนึกผิดในการกระทำความผิด กล่าวคือ การรับสารภาพนั้นหมายถึง การรับสารภาพตามข้อหาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดเพียงเท่านั้น แต่สำนึกในการกระทำมีความหมายครอบคลุมไปถึง การที่เด็กหรือเยาวชน รู้สำนึกในการกระทำของตนเองรับรู้ถึงการกระทำที่เกี่ยวกับคดีของตนเอง โดยสามารถอธิบาย ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นและตนเอง พร้อมทั้งสามารถบอกถึงสาเหตุที่กระทำความผิด ผลที่ตามมา และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง ตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหาย แก่ผู้อื่น เสียใจในการกระทำพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้อง รับสารภาพว่ากระทำ ความผิดตามที่ถูกฟ้อง หากเล็งเห็นแต่เพียงว่าเด็กและเยาวชน “การสำนึกในการกระทำ” แท้ที่จริงแล้ว ไม่สามารถมีสิ่งใดชี้วัดได้ว่าภายในจิตใจของเด็กหรือเยาวชนสำนึกแท้จริงหรือไม่ อย่างไรก็ตาม อาจจะแก้งเพื่อสำนึกในการกระทำเพื่อมิต้องถูกพิจารณาคดีพิพากษาตัดสินคดี ย่อมไม่เกิด ความเป็นธรรมกับสังคมและอาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้

²⁵⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 7

4. ปัญหาการกำหนดพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือไม่ก็ได้

จากการศึกษาพบว่าในประเทศไทยเมื่อเด็กถูกจับกุมและส่งตัวมายังสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนพนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงร่วมกับนักวิชาชีพของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อพิจารณาคุณสมบัติของเด็กว่าเข้าหลักเกณฑ์ที่ใช้มาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญาหรือไม่ และนำเสนอผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อพิจารณาต่อไป หากผู้อำนวยการพิจารณาเห็นว่าเด็กมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดจะมี คำสั่งตั้งให้ผู้ประสานการประชุมจัดประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูภายใน 30 วัน ผู้ประสาน การประชุมจะต้องดำเนินการทำหนังสือให้ตำรวจหยุดการสอบสวนไว้ชั่วคราว และประสานการ ประชุมจัดเตรียมข้อมูลพร้อมเชิญผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ เด็ก ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย (หากเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย) เข้าร่วมการประชุมเพื่อร่วมกันจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยการเชิญพนักงานอัยการเข้าร่วม การประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นตามมาตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87 กำหนดไว้เพียงอาจเชิญพนักงาน อัยการหรือไม่ก็ได้ โดยที่เมื่อหลังจากการประชุมจะได้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เป็นเงื่อนไขให้เด็ก และผู้ปกครองต้องปฏิบัติตามถึงแนวทางการเยียวยาผู้เสียหาย (หากมี) โดยในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องไม่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนวันแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ ของเด็กหรือเยาวชน หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและ ไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 87 ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามที่ได้กล่าวข้างต้น และเมื่อประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เสร็จแล้ว แผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูดังกล่าวนี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนด้วย ทั้งนี้ จะต้องจัดทำ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้ พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ วันที่เด็กและเยาวชนสำนึกในการกระทำ ซึ่งหากพิจารณาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หากพิจารณาตามระเบียบกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ไว้ในข้อ 6 ให้ผู้ประสาน การประชุมเชิญผู้เข้าร่วมประชุม ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคล หรือผู้แทนองค์การที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหายในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ

พนักงานอัยการ หากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดด้วยก็ได้

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87 กั้ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 มีการบัญญัติเกี่ยวกับพนักงานอัยการที่เข้าร่วมประชุมที่แตกต่างกัน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 87 บัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ แต่ส่วนระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 6 บัญญัติแต่ให้เชิญพนักงานอัยการเข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

จากการศึกษาประเทศนิวซีแลนด์พบว่ามีข้อกำหนดผู้ที่ต้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว บทบัญญัติมาตรา 251 ได้บัญญัติให้บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

- 1) เด็กหรือเยาวชนที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น
- 2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือสมาชิกของครอบครัว Whanau หรือกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน
- 3) ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ซึ่งเป็นผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ทำหน้าที่แทน
- 4) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่มีความประสงค์ที่จะเริ่มดำเนินการตามกฎหมายสำหรับความผิดหรือความผิดที่ถูกกล่าวหาซึ่งการประชุมที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทน
- 5) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่ประสงค์จะเริ่มการพิจารณาคดีดังกล่าวไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายที่ทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของหน่วยงานบังคับใช้
- 6) ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย
- 7) ทนายความหรือที่ปรึกษาของฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดหรือตัวแทน
- 8) หัวหน้าผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้มีบทบาทในการการให้การดูแลเด็กหรือเยาวชนภายใต้ Care of Children Act 2004 หรือมีสิทธิ์ที่จะดูแลเด็กหรือเยาวชนภายใต้คำสั่งหรือข้อตกลงที่ทำไว้ในส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติ หรือผู้บริหารระดับสูงจะต้องเป็นไปตามคำสั่งภายใต้มาตรา 91 เพื่อให้การสนับสนุน หรือเด็กหรือเยาวชนอยู่ภายใต้การดูแลของหัวหน้าผู้บริหารตามคำสั่งที่ทำภายใต้มาตรา 283 (k) หรือมาตรา 307 หรือมาตรา 311

9) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของกรมสงเคราะห์เด็กและเยาวชนตามกฎหมาย Care of Children Act 2004

10) ตัวแทนจากสำนักงานบริการสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว

11) พนักงานคุมประพฤติ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ

12) บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอให้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

จากการศึกษาประเทศแคนาดาพบว่าพนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญพนักงานอัยการได้รับมอบอำนาจ โดยเฉพาะให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้หลายรูปแบบโดยต้องเข้าร่วมในการจัดแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศแคนาดานั้นมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าพนักงานอัยการต้องเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยที่ประเทศไทยมีการบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หรือ ไม่ก็ได้ ผู้ศึกษาเห็นว่าพนักงานอัยการเป็นบุคคลที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชน เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับแผนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และหากไม่เห็นชอบตามมาตรา 86 วรรคสอง ย่อมเป็นอำนาจของพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการจึงควรเป็นผู้ที่เข้าร่วมประชุมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทุกคดีเพื่อกำหนดทิศทางปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เพื่อให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกคดี และหากพิจารณากฎหมายหรือระเบียบดังกล่าวมีความขัดกันของประเทศไทยที่มีการบัญญัติไว้ไม่ชัดเจน อาจเกิดสภาพปัญหาในตีความการใช้กฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ผู้เป็นบุคคลที่มีอำนาจในการพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้บรรลุเป้าหมายของเจตนารมณ์ ของกฎหมาย ย่อมไม่เกิดขึ้น เด็กและเยาวชนก็ไม่ได้รับความเป็นธรรม และเกิดความ ไม่กลาง เทียงธรรมจากการใช้กฎหมาย และอาจมีการเลือกปฏิบัติสองมาตรฐานเกิดขึ้นได้ เพราะหากพนักงานอัยการเลือกเข้าร่วมการประชุมบางคดีแต่บางคดีพนักงานอัยการเลือกที่จะไม่เข้าร่วมก็ไม่มีหลักเกณฑ์ใดกำหนดว่าคดีใดควรเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม สุดท้ายเด็กและเยาวชนย่อมไม่ได้คุ้มครองให้แก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ได้รับการอำนวยความสะดวกตามมาตรฐานสากล และหลักประโยชน์สูงสุด

5. ปัญหาการกำหนดให้ผู้แทนชุมชนเข้าร่วมการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

หากพิจารณาประเทศไทย ได้กำหนดให้การประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2553 มาตรา 87 ในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เชิญฝ่ายเด็ก หรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดหรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ และหากพิจารณาตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ข้อ 6 ให้อำนาจผู้ประสานการประชุม หากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบ จากการกระทำความผิดด้วยก็ได้

ประเทศนิวซีแลนด์จากการศึกษาพบว่ามีกำหนดผู้ที่ต้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว บัพัญญัติมาตรา 251 ได้บัญญัติให้บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบไปด้วยบุคคล

- 1) เด็กหรือเยาวชนที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น
- 2) บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือสมาชิกของครอบครัว Whanau หรือกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน
- 3) ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน (Youth Justice Co-ordinator) ซึ่งเป็นผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่ทำหน้าที่แทน
- 4) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่มีความประสงค์ที่จะเริ่มดำเนินการตามกฎหมายสำหรับ ความผิดหรือความผิดที่ถูกกล่าวหาซึ่งการประชุมที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทน
- 5) พนักงานอัยการหรือบุคคลที่ประสงค์จะเริ่มการพิจารณาคดีดังกล่าวไม่ได้เป็นเจ้าของที่ บังคับกฎหมายที่ทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของหน่วยงานบังคับใช้
- 6) ผู้เสียหายหรือตัวแทนของผู้เสียหาย
- 7) ทนายความหรือที่ปรึกษาของฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดหรือตัวแทน

8) หัวหน้าผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชน หรือผู้มีบทบาทในการการให้การดูแลเด็กหรือเยาวชนภายใต้ Care of Children Act 2004 หรือมีสิทธิ์ที่จะดูแลเด็กหรือเยาวชน ภายใต้คำสั่งหรือข้อตกลงที่ทำไว้ในส่วนที่ 2 ของพระราชบัญญัติ หรือผู้บริหารระดับสูงจะต้องเป็นไปตามคำสั่งภายใต้มาตรา 91 เพื่อให้การสนับสนุน หรือเด็กหรือเยาวชนอยู่ภายใต้การดูแลของหัวหน้าผู้บริหารตามคำสั่งที่ทำภายใต้มาตรา 283 (k) หรือมาตรา 307 หรือมาตรา 311

9) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของกรมสงเคราะห์เด็กและเยาวชนตามกฎหมาย Care of Children Act 2004

10) ตัวแทนจากสำนักงานบริการสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว

11) พนักงานคุมประพฤติ ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ

12) บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอให้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย

จะเห็นได้ว่าประเทศนิวซีแลนด์มีการกำหนดผู้ต้องเข้าร่วมการประชุม กลุ่มครอบครัวนั้นมีหลากหลายหน่วยงานเข้าร่วมประชุม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กและเยาวชน

ประเทศแคนาดามีรูปของการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยเด็กและเยาวชนยอมรับพิศชอบกับการกระทำและขอเข้าสู่การมีส่วนร่วมในการประชุมความยุติธรรมของชุมชนผู้เสียหายและผู้อื่นที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเยาวชนจะเข้าร่วมการประชุมเช่นกัน การประชุมการจัดการกรณีที่หลากหลายทางหรือบูรณาการการประชุมจัดให้มีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับกรณีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์มากขึ้นการประสานการประชุมที่ดีขึ้นและการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียหายและประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเยาวชนการประชุมจะได้รับการบูรณะในการแก้ปัญหาที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายเหยื่อ ตามมาตรา 19

หากพิจารณาเปรียบเทียบประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศแคนาดาต่างมีการกำหนดบทบาทของผู้แทนชุมชนให้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาเห็นว่าผู้แทนชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพราะเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดมาจากสภาพสังคมที่ แตกต่างกัน โดยที่ทิศทางของชุมชนมีส่วนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนด้วย เด็กและเยาวชนต้องเติบโตเป็นพลเมืองและแรงขับเคลื่อนสำคัญของสังคมและประเทศชาติ ที่จะนำไปสู่สังคมน่าอยู่ โดยเมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศไทยการบัญญัติแต่เพียงว่า ผู้แทนชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด โดยมิได้ระบุว่าเป็นบุคคลใดภายในชุมชน และควรต้องมีคุณสมบัติอย่างไร มีหน้าที่ภายในสังคมนั้นอย่างไรหรือไม่เมื่อการบัญญัติกฎหมายไม่ชัดเจนสามารถตีความได้อย่างหลากหลาย อาจจะทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไข บำบัด เด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน

กลับตนเป็นคนดีภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน เพื่อการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู บรรลุตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายทางอาญาด้วย

6. ปัญหาเกี่ยวกับผู้ประสานการประชมการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู

ประเทศไทยการประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 ใช้ตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ได้กำหนดว่า ผู้ประสานการประชมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู “ผู้ประสานการประชม” หมายความว่า ผู้อำนวยการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานการประชมกลุ่มเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู²⁵⁶ โดยในระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดคุณสมบัติไว้อย่างไร ส่วนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หลัง พ.ศ. 2556 “ผู้ประสานการประชม” หมายความว่า ผู้อำนวยการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานการประชมกลุ่ม เพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ข้อ 9 มีหลักเกณฑ์ว่า บุคคลที่ศาลเห็นสมควรให้เป็นผู้ประสานการประชมต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้²⁵⁷

- 1) เป็นผู้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ประสานการประชมเพื่อจัดทำแผน แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
- 2) ได้จัดแจ้งเป็นผู้ประสานการประชมในบัญชีผู้ประสานการประชมของศาลเยาวชนและครอบครัวแห่งท้องที่นั้นๆ ความในวรรคหนึ่งมิให้นำมาใช้กับผู้อำนวยการสถานพินิจที่ศาลตั้งให้เป็นผู้ประสานการประชม

²⁵⁶ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ข้อ 3

²⁵⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หลัง พ.ศ. 2556 ข้อ 9

จากการศึกษาพบว่าประเทศนิวซีแลนด์มีผู้มีการบัญญัติ ผู้ประสานการประหุมี 2 แบบ คือ 1) Care and Protection Co-ordinators²⁵⁸ คือ ผู้ประสานงานด้านการดูแลและคุ้มครองมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการการประหุกลุ่มครอบครัวคุ้มครองภายใต้เจตนาธรรมของและการปฏิบัติงานทางกฎหมายรวมถึงการรับรายงานการประหุกลุ่มครอบครัว (FGC) ปรีกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องและบันทึกและทบทวนผลลัพธ์ของ FGC ผู้ประสานงานการดูแลและคุ้มครองต้องใช้น้ำที่และอำนาจตามกฎหมายของตนตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ และ 2) Youth Justice Co-ordinator²⁵⁹ คือ ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรม ผู้ประสานงานความยุติธรรมของเยาวชนมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการการประหุกลุ่มเยาวชนในศาลเด็กและเยาวชนภายในจิตสำนึกและความตั้งใจในการปฏิบัติงานพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านกฎหมายประกอบด้วยการรับรายงานการสำรวจทางเลือกในการดำเนินคดีอาญา การประหุการประหุกลุ่มครอบครัว (FGC) บันทึกผลลัพธ์และแจ้งให้ทราบที่เกี่ยวข้องบุคคลของผลลัพธ์และผลลัพธ์ของ FGC ผู้ประสานงานความยุติธรรมของเยาวชนต้องใช้น้ำที่ตามกฎหมายและอำนาจตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติ²⁶⁰ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติอยู่ใน The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ที่คล้ายคลึงกันดังนี้²⁶¹ โดยจากการศึกษาพบว่าประเทศนิวซีแลนด์มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประสานการประหุ ทั้ง 2 แบบไว้ โดยละเอียด เพื่อประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ประสานการประหุให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติ The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ที่คล้ายคลึงกันดังนี้ ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมสำหรับเยาวชนอาจได้รับการแต่งตั้งภายใต้ State Sector Act 1988 หรือ เป็นพนักงานบริการที่ได้รับอนุมัติ ตามกฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 423 (1A) อาทิเช่น พนักงานบริการสังคม บริการสังคม บริการสังคมวัฒนธรรม บริการช่วยเหลือเด็กและครอบครัว บริการชุมชน โดยที่บุคคลจะไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมของเยาวชนเว้นแต่บุคคลนั้นจะเป็นเพราะบุคลิกภาพของพวกเขาการฝึกอบรมและประสบการณ์มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้หรือปฏิบัติหน้าที่หน้าที่และอำนาจที่ได้รับ

²⁵⁸ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 2(1) care and protection co-ordinator means a care and protection co-ordinator appointed by the chief executive pursuant to section 423

²⁵⁹ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 2(1) youth justice co-ordinator means a youth justice co-ordinator appointed by the chief executive pursuant to section 425

²⁶⁰ MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT. Youth Justice Coordinator POSITION DESCRIPTION. Retrieved February 7, 2020 from : <https://www.msd.govt.nz/hr/documents/position-descriptions/mvcot/coordinator-youth-justice-position-description.pdf>

²⁶¹ Youth Criminal Justice Act 2003 -YCJA 2003 section 425 Appointment of youth justice co-ordinators

หรือกำหนดไว้สำหรับความยุติธรรมของเยาวชน ผู้ประสานงาน โดยหรือตาม The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ทั้งยังมีการกำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งและรายละเอียดของงานอย่างชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนด²⁶² ประเทศนิวซีแลนด์ให้ความสำคัญกับตำแหน่ง ผู้ประสานการประชุมเป็นอย่างมาก

ประเทศแคนาดาพบว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างความสมานฉันท์ ในประเทศแคนาดาเป็นการประชุมที่ศาลเยาวชนสั่งให้ดำเนินการ โดยมี เจ้าพนักงานศาล (Court Worker) เป็นผู้ประสานการประชุม โดยเชิญผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบอื่นๆ ร่วมประชุมในลักษณะเพื่อการปรองดองสมานฉันท์กับเยาวชนกระทำผิด การจัดการประชุมในลักษณะดังกล่าวอาจดำเนินการโดยคณะกรรมการยุติธรรมเยาวชนประจำศาล (Youth Justice Committee) โดยมี เจ้าพนักงานศาลจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสาน โดยทั้งนี้ผู้ประสานการประชุมอาจจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานศาลทำหน้าที่ก็ได้

เมื่อเปรียบเทียบประเทศไทย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดาพบว่าประเทศนิวซีแลนด์มีบทบัญญัติที่ชัดเจนมีการกำหนดผู้ประสานการประชุมไว้ในขั้นตอนต่างๆ ของกฎหมาย โดยที่มีการกำหนดคุณสมบัติไว้อย่างชัดเจน ผู้ประสานงานด้านความยุติธรรมต้องได้การฝึกอบรมและประสบการณ์มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้หรือปฏิบัติหน้าที่หน้าที่และอำนาจที่ได้รับหรือกำหนดไว้สำหรับความยุติธรรมของเยาวชน ผู้ประสานงาน โดยหรือตาม The Children, Young Persons, and Their Families Act 1989 ทั้งยังมีกำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งผู้ประสานการประชุมไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย เมื่อศึกษาประเทศไทยพบว่าผู้ประสานการประชุมตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดี มาตรา 86 มีคุณสมบัติระบุว่าผู้อำนวยการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานการประชุมกลุ่ม เพื่อทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู แต่ผู้ประสานการประชุมตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา มาตรา 90 มีคุณสมบัติที่ต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ประสานการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือ ได้จัดแจ้งเป็นผู้ประสานการประชุมในบัญชีผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชน และครอบครัวแห่งท้องถิ่นนั้นๆ ความในวรรคหนึ่งไม่ให้นำมาใช้กับผู้อำนวยการสถานพินิจที่ศาลตั้งให้เป็นผู้ประสานการประชุม จากคุณสมบัติข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าระหว่างชั้นก่อนฟ้องคดีกับชั้นพิจารณาคดีผู้ประสานการประชุมในประเทศไทยยังคงมี ความขัดกันและไม่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติซึ่งไม่มาตรฐานเดียวกันอาจจะก่อให้เกิดความ ไม่ยุติธรรมกับเด็กและเยาวชน

²⁶² MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT. Youth Justice Coordinator POSITION DESCRIPTION. Retrieved February 7, 2020 from : <https://www.msd.govt.nz/hr/documents/position-descriptions/mvcot/coordinator-youth-justice-position-description.pdf>

ที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อจัดแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เพราะผู้ประสานการประชุม ควรต้องเป็นเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ในขณะที่ต้องทำหน้าที่ใน การประสานงานระหว่าง ครอบครัวเด็กและเยาวชน ชุมชน อัยการ รวมถึงตำรวจหรือทนายความ ดังนั้น ต้องมีศาสตร์ และศิลป์ในการทำงานว่าจะดำเนินการแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนอย่างไรให้เกิด ความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู สามารถ พุดคุยกัน ให้อภัยกัน และเกิดความปรองดองและสมานฉันท์ในสังคม อีกทั้งยังให้โอกาสเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิดได้ชดเชยในสิ่งที่ตนเองได้กระทำไปด้วย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยได้เริ่มต้นหลักแนวคิดจากมาตรฐานสากลตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน โดยหลักการสำคัญคือ หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The Best Interests of The Child) ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน และการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้ได้ตามมาตรฐานสากลโดยอย่างน้อยที่สุดก็ต้องเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยไม่ควรกระทำการใดๆ ที่จะเป็นการทำลายชีวิตและอนาคตของเด็กและเยาวชน รัฐต้องสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามระดับความสามารถ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตต่อไป ดังนั้น ในกระบวนการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนต้องมีการดำเนินการมาจากรากฐานสำคัญคือ หลักประโยชน์สูงสุด โดยที่แนวคิดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของบุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์หรือผู้ใหญ่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นได้รับการดูแลและปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพอย่างดีที่สุด ไม่ได้มุ่งการลงโทษเด็กและเยาวชนตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีการใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูซึ่งเป็นการหาวิธีการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมด้วย แนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เน้นรูปแบบการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู แทนการลงโทษ โดยการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนกลับมามีความผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้ การอบรม การฝึกอาชีพ ให้เพียงพอที่เขาจะใช้ ในการดำเนินชีวิตได้ รวมทั้งการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาไม่รู้สึกรู้ว่าตนมีปมด้อยจากการที่ถูกลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ ตามกฎหมายไปแล้ว จากแนวคิดการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษ เพื่อแก้ไขฟื้นฟู มีจุดมุ่งหมายหลักคือไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องพบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของผู้กระทำความผิด โดยต้องใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น การลงโทษควรที่จะเหมาะสมกับการกระทำความผิด

เป็นรายบุคคล เมื่อผู้กระทำได้แก้ไข บำบัด พื้นฟู ให้ดีดังเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ และให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง โดยตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้น มีเจตนารมณ์เพื่อการแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาที่มุ่งเน้นตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขพื้นฟู ซึ่งเป็นหลักทฤษฎีการลงโทษทางอาญา ดังนั้น เมื่อรัฐได้มีการตรากฎหมายเพื่อการแก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชนทางอาญาที่กระทำความผิดให้เป็นไปตามหลักสากลเป็นที่ยอมรับกับนานาประเทศ แต่พบว่าประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติและขั้นตอนการการแก้ไข บำบัด พื้นฟู เด็กและเยาวชนอาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนรู้สึกที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และไม่สามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำได้ การประกาศใช้พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ก็ยังคงไว้ซึ่ง หลักการเดิมที่ต้องการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) และนำการแก้ไข บำบัด พื้นฟู มาใช้กับเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของบุคคลที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ ที่กระทำความผิด ได้การบัญญัติวิธีการเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ทั้งมาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องคดี มาตรา 86 และชั้นพิจารณาคดี มาตรา 90 และมาตรการ พิเศษแทนการพิพากษาคดีอาญา ตามมาตรา 132 โดยให้นำตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวร่วมกันระหว่าง ฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย รวมทั้งชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับ ผลกระทบจากการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นก็เป็นการดำเนินการตามวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการกำหนด เป็นข้อตกลงระหว่างกันซึ่ง เรียกว่า “แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดได้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนเองและพยายามแก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต่อ อันจะนำไปสู่กระบวนการสมานฉันท์ระหว่างฝ่ายผู้กระทำ ความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และชุมชน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายและหลักการที่กำหนดไว้ในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศแคนาดาแล้ว เห็นว่าควรต้องมีการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงหลักการ กฎหมาย และแนวทางเพื่อให้การทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ตามหลักกฎหมายมาตรฐานสากลและตามที่มีใช้อยู่ในประเทศอื่นๆ เพื่อการบังคับใช้กฎหมาย เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชน และสังคม

และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องมีความชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ชั้นพิจารณา และมาตรการพิเศษก่อนพิพากษาคดี ซึ่งเป็นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตามหลักมาตรฐานสากลแล้วก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องหลักเกณฑ์การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งหากปรับปรุงบทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้มีความชัดเจนและเกิดความเหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบันก็จะทำให้กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนได้กลับตัวกลับใจแก้ไข เปลี่ยนแปลงตนเองเป็นคนดีได้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข จึงขอเสนอแนวทางในการปรับปรุงบทบัญญัตินี้ดังต่อไปนี้

1) ควรปรับปรุงบทบัญญัติที่กำหนดการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และมาตรการพิเศษแทนการพิพากษา ตามมาตรา 132 โดยควรพิจารณาประเภทของข้อหาหรือฐานความผิด ของเด็กและเยาวชน ประกอบกับอัตราโทษของความผิดด้วย เพราะคดีบางประเภทที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดมีลักษณะของการกระทำความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์เช่น ความผิดต่อชีวิต การก้ำมนุษย์ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย ความผิดต่อพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ ที่มีการกระทำความผิดที่มีได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย ก็สมควรที่จะนำไปสู่กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู อย่างเช่นประเทศแคนาดา และประเทศนิวซีแลนด์ ที่มีการแยกประเภทคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงไปดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยปกติ ทั้งนี้ ให้เพิ่มข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 90 และมาตรา 132 ว่าคดีความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์มิให้ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา หรือมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี โดยให้ศาลเยาวชนและครอบครัวดำเนินการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนตามพยานหลักฐานต่อไป

2) ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเจ้าพนักงานตำรวจ โดยเมื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าทั้งประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศแคนาดาต่างมีการนำระบบของเจ้าพนักงานตำรวจมาดำเนินการแก้ไข

บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตั้งแต่เริ่มกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนชั้นตำรวจ ซึ่งเป็น การสร้างให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงสิ่งที่ตนได้กระทำความผิด และสามารถกลับตัวกลับใจ แก่ใจตนเองกลับคืนสู่ชุมชน และสังคมอย่างปกติสุข ประเทศไทยจึงควรเพิ่มบทบัญญัติในให้ ของอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนให้มีความหลากหลาย เช่น การจัดมีการประชุมกลุ่มครอบครัวใน การเตือนแบบทางการหรือไม่ทางการ การจัดทำให้ โปรแกรมบำบัดเยียวยา การส่งหนังสือแจ้งเตือนไปยังผู้ปกครอง หรือการเชิญผู้เสียหายเข้าร่วม การประชุม เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ รวดเร็ว ลดขั้นตอน ซึ่งประเภทคดีที่เจ้าพนักงานสามารถ ใช้อำนาจแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนได้ควรเป็นคดีความผิดเล็กน้อย อัตราโทษอย่างสูง ไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (เขตอำนาจคดีของศาลแขวง) ทั้งนี้ รูปแบบของเจ้าพนักงานตำรวจในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เป็นลักษณะคณะกรรมการประกอบด้วย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อมีการถ่วงดุลอำนาจกันในทางการใช้กฎหมายและสามารถตรวจสอบ ให้มีความโปร่งใสได้ เพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนทำให้กระบวนการยุติธรรมของเด็ก และเยาวชนเกิดความรวดเร็วไม่เกิดปมด้อย และตราบาปแก่เด็กและเยาวชน และยังป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำ

3) ควรแก้ไขหลักเกณฑ์ก่อนที่เด็กและเยาวชนจะเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดี อาญาต้องให้การรับสารภาพ เพื่อให้เกิดการยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำความผิด เพราะหากกำหนดว่าให้ “การสำนึกในการกระทำ” แท้ที่จริงแล้วไม่สามารถมีสิ่งใดชี้วัดได้ว่าภายในจิตใจของเด็กหรือเยาวชน สำนึกแท้จริงหรือไม่อย่างไร อาจจะแกล้งเพื่อสำนึกในการกระทำเพื่อมีต้องถูกพิจารณาตีพิพากษา ตัดสินคดี ย่อมไม่เกิดความเป็นธรรมกับสังคมและอาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำความผิด ซ้ำได้

4) ควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ด้วยทุกคดี เพราะพนักงานอัยการเป็นบุคคลที่ต้องให้ความเห็นชอบในการจัดแผน แก้ไขบำบัดฟื้นฟู และการให้ความเห็นของพนักงานอัยการเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่จะนำไปสู่การ เริ่มกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก หากพนักงานอัยการได้ เห็นชอบกับแผนที่ได้เสนอพนักงานอัยการมานั้นก็มีผลให้เด็กหรือเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการ แก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามกฎหมายที่บังคับใช้ต่อไป แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ดังกล่าวด้วยก็สั่งให้มีการดำเนินคดีต่อเด็กและเยาวชนต่อไปหรือสั่งให้แก้ไขแผนใหม่ ทำให้ต้องมีการจัดการประชุม เพื่อแก้ไขแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู นั้นใหม่อีกครั้ง

5) ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องคุณสมบัติของผู้แทนชุมชนให้ชัดเจน เช่น ควรเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ในการดูแลปกครองส่วนท้องถิ่นเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ ทั้งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับชุมชน ซึ่งหากกล่าวถึงผู้ใหญ่บ้านนั้นอำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยอำนวยความสะดวกความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้านสร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน²⁶³ ดังนั้น คุณสมบัติของผู้แทนชุมชนจึงควรเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือผู้นำชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ เพราะเป็นผู้ที่เหมาะสมกับหน้าที่ในการสมานฉันท์ในชุมชนตามอำนาจหน้าที่ของพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 เช่นกัน

6) ควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประสานการประชุมเพราะเมื่อศึกษาแล้วพบว่ากฎหมายของประเทศไทยแตกต่างกันในส่วนของคุณสมบัติของผู้ประสานการประชุม คือ คุณสมบัติควรเป็นอย่างไร ซึ่งการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ที่ใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง และหลังฟ้องคดีนั้นไม่ควรมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมบัติที่มีควรมีลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ผู้ประสานการประชุมต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมตามหลักสูตรผู้ประสานการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง และได้จัดแจ้งเป็นผู้ประสานการประชุมในบัญชีผู้ประสานการประชุมของศาลเยาวชนและครอบครัวแห่ง ท้องที่นั้นๆ ความแต่ไม่รวมถึงผู้อำนวยการสถานพินิจที่ศาลตั้งให้เป็นผู้ประสานการประชุมและ ผู้ประสานงานการประชุมควรมีประสบการณ์และคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้หรือปฏิบัติหน้าที่และอำนาจที่ได้รับหรือกำหนดไว้สำหรับกระบวนการความยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนอย่างชัดเจน

7) ควรมีการมาตรการเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนในทุกมาตรการพิเศษว่ามีผลสัมฤทธิ์อย่างไร ได้ผลแท้จริงหรือไม่ เด็กและเยาวชนกลับมาก่อทำความผิดซ้ำหรือไม่ อย่างไร สถิตินี้จะช่วยแสดงผลของการบังคับใช้กฎหมายว่าช่วยป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนไปกระทำความผิด หรือช่วยลดการทำความผิดซ้ำได้อีกทั้ง ควรนำผลสถิตินี้ดังกล่าวไปทบทวนปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชน ทุกๆ 5 ปี โดยกำหนดเป็นวาระที่ต้องมีการประชุม พัฒนา เปลี่ยนแปลง เพื่อให้กฎหมายของประเทศไทยเกิดความทันสมัยรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ไปก้าวสู่โลกในยุคดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและอยู่ภายใต้หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

²⁶³ พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 27

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2540). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก: สิทธิเด็กในประเทศไทย. *บทบัญญัติ*, 53(4), 100-105.

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2545). *ประวัติความเป็นมากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. สืบค้นจาก <http://www.djop.go.th/about/history>

_____. (2555). *กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)*. สืบค้นจาก <http://www.djop.go.th/law/2012-06-30-16-03-00/item/164->

_____. (2555). *ข้อเสนอแนะของสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (ข้อเสนอแนะแห่งกรุงริยาด)*. สืบค้นจาก <http://www.djop.go.th/law/2012-06-30-16-03-00/item/165->

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2555). *แนวความคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักการสากลและกลไกในการทำงานด้านเด็กของประเทศไทยในปัจจุบัน*.

สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/2012_5042.pdf

กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2552). เอกสารประกอบการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ... อ.พ. 10/2552 การประชุมสมัยสามัญทั่วไป. สืบค้นจาก

https://library2.parliament.go.th/giventake/content_hr/hr23/ap010-2552.pdf

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ บรรณาธิการ. (2545). *กระบวนการยุติธรรมหลักการและแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*.

กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลาคม.

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557

ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนฟ้องคดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556

- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทน
การพิพากษาคดี พ.ศ. 2556
- คำแนะนำของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินการในคดีส่วนแพ่งในกรณีที่ศาลใช้มาตรการแทน
การพิพากษาคดี พ.ศ. 2562
- คำไพร เหลลาแสน. (2561). *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องในคดีเด็กและเยาวชน*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
นนทบุรี.
- คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข ประกาศใช้ ณ วันที่ 30
กันยายน 2557
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.) คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
และครอบครัว เล่มที่ 9. (ม.ป.ท.).
- เครือข่ายยุติธรรมเยาวชน. (2563). *เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม*. สืบค้นจาก
http://www.thaiyouthjustice.net/?page_id=109
- จิตรา เพียรล้ำเลิศ. (2557). การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน และการกระทำความผิด
ทางอาญาต่อเด็กและเยาวชน. ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชากฎหมายอาญา
และอาชญาวิทยาชั้นสูง*. เล่ม 2. หน่วยที่ 8 – 15. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิราวัฒน์ แซ่มชัยพร. (2551). *การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3 (1)
แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทัศน์
กระบวนการยุติธรรมไทย*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก: แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*.
กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต*. กรุงเทพมหานคร: ต้นไทรการพิมพ์.
- ชาย เสวีกุล. (2517). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชีวิวัฒน์ หวานอารมณ์. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน
ที่ผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน*. สืบค้นจาก
http://www.djop.go.th/download/upload_download/0-8-103.pdf?cv=1

- ณัฐ นารินทร์ และจรินทร์พิทย์ ตริยตรีงศรีคุณ. (2562). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ณัฐพร โดประยูร. (2549). การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. (สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ดวงพร เพชรคง. (2563). กฎหมายกับการกระทำความผิดของเด็กและและเยาวชน.
สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/download/article/article_20180104105740.pdf
- เดชา สังขวรรณ. (ม.ป.ป.) รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรติ ภาคภูมิ. (2559). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นิติธร วงศ์ขึ้น. (2548). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว: หลักการสำคัญโดยย่อและข้อคิดเห็นบางประการ. *คูลพาท*, 52(3), 152-175.
- นิศรา รัตนเกียรติกานต์. (2558). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชนในการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูในชั้นก่อนฟ้อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.
- ปพนธีร์ ชีระพันธ์. (2561). *คดีเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Cases)*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- ประเทือง ธนิยผล. (2538). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์.
- _____. (2562). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายอาญา

- ประภัศสร คำดี. (2560). *ปัญหาการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้กับเด็ก และเยาวชน: ศึกษาเฉพาะในชั้นพิจารณาและแทนการพิพากษา*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พงศกร พรตระกูลพิพัฒน์. (2558). *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนตาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- พงศจิรา เชิดชู. (2558). *รายงานการวิจัยปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา แก่เด็กและเยาวชน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- พฤษภา พนมยันตร์. (2559). *การคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยมาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรนิติธรรม เพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4. วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- พิชญา เหลืองรัตนเจริญ. (2555). *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหา ว่ากระทำความผิด*. (คุยฎีนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรคุยฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). คณะนิติศาสตร์ปริติ พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.
- มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. (2551). *กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็ก และเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศวันต์ บริบูรณ์ชนา และพรประภา แก้วกล้า. (2553). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ประสิทธิผล ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีต่อผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนากรมคุมประพฤติ.
- ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการ จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
- เรียวรุ่ง บุญเกิด. (2557). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรม จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2560). *การดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
_____. (2560). รายงานการวิจัยมาตรการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่ก่ออาชญากรรม
ร้ายแรงวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่น 60 ปี
การศึกษา 2560- 2561. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- วัชรินทร์ ป้างเอกวิญญูสกุล. (2540). มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด
ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. *บทบัญญัติ*, 53(4), 116-122.
- วิชา มหาคุณ. (2540). สิทธิเด็กกับกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็ก. *บทบัญญัติ*, 53(4), 106 – 107.
_____. *ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวคิดสากล คู่มือปฏิบัติงานศาลเยาวชน
และครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนา
กระบวนการยุติธรรมศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.
_____. (ม.ป.ป.). *ระบบศาลเยาวชนและครอบครัวกับแนวความคิดสากล*. (ม.ป.ท.)
- วิรา ยากะจิ ณ พิกุล และคณะ. (2562). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเยาวชน และครอบครัว มหาวิทยาลัย
วิตตอเรีย ประเทศแคนาดา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม.
- วีระพงษ์ บุญโญภาส และสุพัตรา แผนวิจิต. (2557). *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*.
กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. (2546). *กระบวนการทัศน์ใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติ
ต่อผู้กระทำความผิด*. กรุงเทพมหานคร: อรุณลาดพร้าว.
- ศรัณยา เลิศศาสตรวัฒนา. (2560). *กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว*. (คุชชินันท์ปรัชญาคุชชินันท์
ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ศรัณยา เลิศศาสตรวัฒนา. (2561). *กระบวนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาในศาลเยาวชนและครอบครัว*. *บทบัญญัติ*, 74(2), 218–245.
ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2563). *ประวัติความเป็นมา/ข้อมูลทั่วไปของหน่วยงาน*.
สืบค้นจาก <https://jvnc.coj.go.th/th/content/page/index/id/56>
- ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชียเน็ท. (2540). *กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ
ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง)*.
บทบัญญัติ, 53(4), 123-129.
- สกุลยช หอพิบูลสุข. (2563). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย*.
สืบค้นจาก http://www.csbc-law.com/thai-law-insights/scholar-journal/6_The_Thai_Juvenile_Justice_in_Brief.pdf

- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดจันทบุรี. (2563). *ศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน*.
สืบค้นจาก <http://www2.djop.moj.go.th/sp2210/sar3.html>
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจดี. (ม.ป.ป.). *รายงานการวิจัยการจำแนก แก้ไข บัด ฟื้นฟู และติดตามเด็ก และเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ม.ป.ป.). *รายงานการวิจัยกระบวนการ สร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม*. (ม.ป.ท.).
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *บันทึกท้ายพระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558*.
สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1649
- สุพจน์ สุโรจน์. (2528). *แนวความคิดหันเหผู้กระทำความผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม” ในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
_____. (ม.ป.ป.). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน*.
สืบค้นจาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/41717-8-D.pdf>
- สุทธิพล ทวีชัยการ. (ม.ป.ป.). *กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา*.
สืบค้นจาก <http://law.stou.ac.th/dynfiles/41717-9-A.pdf>
- สุภธิดา สุกใส. (2555). *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษาเงื่อนไข และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ 90*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อโนชา ชีวิตโสภณ. (2562). *หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3637/2562*.
สืบค้นจาก <http://deka.supremecourt.or.th/deka/web/search.jsp>
- อโนทัย ศรีดาวเรือง. (2557). *การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ศักยภาพ อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการ โอนคดี ตามมาตรา 97 วรรคสอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร.

- อภิศรี โพธิ์พร้อม. (2553). 8 ปี แห่งการรอคอยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 4(6), 112-137
- อภิศรี โพธิ์พร้อม. (2554). การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน (ตอน 2). *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*, 6(1), 3-44.
- _____. (ม.ป.ป.). *การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (ตอน 1)*. สืบค้นจาก http://elib.coj.go.th/Article/courtP5_6_2.pdf
- อภิวัฒน์ แก้วเพ็ง. (2553). *สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษมีนบุรี*. สืบค้นจาก <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is60/6014880022.pdf>
- อภิศรรัตน์ นิยมไทย. (2552). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้*. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform7.pdf
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). *รายงานการวิจัยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อัญชลี เทพอาร์ักษ์กุล. (2556). *ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.
- อุไรวรรณ คงโอรน. (2555). *ปัญหาการใช้มาตรการพิเศษก่อนฟ้องตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Convention on the Rights of the Child
- Crimes Act 1961
- Department of Justice. (2015). *Types of Extrajudicial Measures*. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20081025112114/http://www.justice.gc.ca/eng/pi/yj-jj/repos-depot/3modules/01extjud/3010301d.html>
- Department of Justice. (2017). *The Youth Criminal Justice Act Summary and Background YCJA Provisions*. Retrieved from <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

- Law Library of Congress. (2017). *Children's Rights: Canada*. Retrieved from <https://www.loc.gov/law/help/child-rights/canada.php>
- Meghan Zannese. (2020). *Considering the 'Extra' A critical analysis of the Youth Criminal Justice Act in relation to the use of extrajudicial measures and sanctions*. Retrieved from https://www.academia.edu/22718236/Considering_the_Extra_A_critical_analysis_of_the_Youth_Criminal_Justice_Act_in_relation_to_the_use_of_extrajudicial_measures_and_sanctions
- Ministry of Justice. (2020). *Justice Statistics data tables*. Retrieved from <https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Publications/2vhv66-Justice-Statistics-data-tables-notes-and-trends-dec2019-v1.0.pdf>
- MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT. (2020). *Youth Justice Coordinator POSITION DESCRIPTION*. Retrieved from <https://www.msd.govt.nz/hr/documents/position-descriptions/mvcot/coordinator-youth-justice-position-description.pdf>
- Phachern Thammasarangkoon. (2563). *สิทธิของเด็กและเยาวชนในการกระทำผิดทางอาญา*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/449433>
- Robert D. Hoge. (2020). *INTRODUCTION TO THE CANADIAN JUVENILE JUSTICE SYSTEM*. Retrieved from https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No78/No78_11VE_Hoge3.pdf
- Tania Williams, Jacinta Ruru, Horia Irwin-Easthope, Kylee Quince and Heather Gifford. (2019). *Care and protection of tamariki Maori in the family court system*. Retrieved from http://www.maramatanga.ac.nz/sites/default/files/teArotahi_19-0501%20Ruru.pdf
- The Children, Young Persons and Their Families Act 1989
- THE MINISTRY OF JUSTICE. (2019). *Children and young people in court Data notes and trends for 2019*. Retrieved from <https://www.justice.govt.nz/assets/Documents/Publications/32n83u-Children-and-young-people-data-notes-and-trends-dec2019-v1.0.pdf.pdf>
- Youth Criminal Justice Act 2003

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาววันทนี ทองธราพัชร
วัน เดือน ปีเกิด	22 ตุลาคม 2526
สถานที่เกิด	-
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การบัญชี) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่ทำงาน	สำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 6
ตำแหน่ง	นิติกรปฏิบัติการ

